

Våler kontrollutvalg

Dato: 14.05.2018 08:30

Sted: Våler kommune-møterom ved kantina

Notat:

Eventuelle forfall meldes sekretæren på mobil +47 97736379 evt.
på e-post Torgun.M.Bakken@gs-iks.no.
Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

KONGSVINGER 02.05.2018

For leder i Våler kontrollutvalg, Hans Johan Finne

Torgun M Bakken

Saksliste

Møteinnkalling

Møteinnkalling Våler kontrollutvalg 14.05.2018

3

Saker til behandling

28/18 Referater, orienteringer og diskusjoner (V).

5

29/18 Samtale med rådmannen.

17

30/18 Informasjon om kommunens planstrategi.

18

31/18 Årsregnskap og årsberetning 2017-Våler kommune.

19

32/18 Årsavslutningsbrev 2017 - Våler kommune

149

33/18 Samtale med ordføreren.

154

34/18 Rapport selskapskontroll i Midt-Hedmark brann og redning IKS

155

35/18 Vurdering av bestilling av selskapskontroll

206

36/18 Eventuelt.

208

37/18 Evaluering av kontrollutvalgets møte.

209

MØTEINNKALLING

Våler kontrollutvalg

Dato: 14.05.2018 kl. 08:30
Sted: Våler kommune-møterom ved kantina
Arkivsak: 18/00082

Kontrollutvalgets medlemmer:	Hans Johan Finne - leder Åse Synnøve Svendsen – nestleder (meldt forfall) ?? (nyvalg 7.5.18) John Christian Wold May Britt Nordhagen Grete Aabakken (varamedlem for Åse S. Svendsen)
Ordfører:	Ordfører Lise Berger Svenkerud
Revisor:	Hedmark Revisjon IKS v./oppdr.ansv. regnsk.rev. Reidun Vie/ oppdr.ansv.forv.rev. Lina Høgås-Olsen/Laila Irene Stenseth/Jo Erik Skjeggstad
Kopi av innkallingen sendes:	Rådmann Eyvind Alnæs Daglig leder i Hedmark Revisjon IKS, Morten Alm Birkelid
Kopi av sakslisten uten vedlegg sendes på e-post til:	Varamedlemmene (til orientering). Varamedlemmene møter ikke uten nærmere innkalling.
Sekretær:	Sekretariatsleder Torgun M. Bakken (Forfall må meldes så snart som mulig til tlf. 977 36 379, TorgunM.Bakken@gs-iks.no)
Invitert til sak:	Ordfører Lise Berger Svenkerud til sak 33/18.
Innkalt til sak:	Rådmann Eyvind Alnæs til sakene 29/18-32/18.
Hele sakslisten med vedlegg legges på	www.gs-iks.no og på kommunens hjemmeside.

Hans Johan Finne (sign.)
kontrollutvalgets leder

Kongsvinger, 2.5.18

Torgun M. Bakken
Sekretariatsleder

SAKSKART			Ca. kl.	Hvem deltar
Saker til behandling				
<u>28/18</u>	18/00122-4	Referater, orienteringer og diskusjoner (V).	08.30	
<u>29/18</u>	18/00046-17	Samtale med rådmannen.	09.15	Rådmann
<u>30/18</u>	18/00046-21	Informasjon om kommunens planstrategi.	10.00	Rådmann
<u>31/18</u>	18/00019-4	Årsregnskap og årsberetning 2017-Våler kommune.	10.30	Rådmann/ Revisjon
<u>32/18</u>	18/00019-7	Årsavslutningsbrev 2017 - Våler kommune	11.00	Rådmann/ Revisjon
<u>33/18</u>	18/00067-5	Samtale med ordføreren.	12.00	Ordfører
<u>34/18</u>	18/00109-2	Rapport selskapskontroll i Midt-Hedmark brann og redning IKS	12.45	
<u>35/18</u>	18/00178-1	Vurdering av bestilling av selskapskontroll	13.15	
<u>36/18</u>	18/00104-3	Eventuelt.	13.30	
<u>37/18</u>	18/00105-4	Evaluerings av kontrollutvalgets møte.	14.00	

Arkivsak-dok. 18/00122-4
Saksbehandler Nina Bolneset

Saksgang

Møtedato

Våler kontrollutvalg

14.05.2018

REFERATER, ORIENTERINGER OG DISKUSJONER (V).

Forslag til vedtak/innstilling:

Kontrollutvalget tar referatene og informasjonen til orientering.

Vedlegg:

1. Oversikt over KS-saker.
2. Oversikt over FSK-saker 19.4.18.
3. Skatteinngangen pr. mars2018.
4. Kontrollutvalgets tiltaksplan 2018.

Fagstoff:

- A. KS 27.2.18 – En av tre endret praksis etter #metoo.
- B. KS 28.2.18 – Dette samarbeidet er viktig (om arbeidslivskriminalitet).
- C. NKRF 1.3.18 – Styrelederen har ordet – Kommune-Norge er i endring.
- D. NKRF 1.3.18 – Kronikk #CorruptToo – åpenhet i kampen mot korrupsjon.
- E. KS 6.3.18 – Lavere inntektsvekst i kommunen.
- F. Kommunal Rapport 15.3.18 – Vil endre spesialundervisningen.
- G. Kommunal Rapport 15.3.18 – Føder alt for få barn.
- H. Kommunal Rapport 15.3.18 – Godt arkiv – et politisk ansvar.
- I. NKRF 19.3.18 – Forslaget til ny kommunelov bidrar til styrket egenkontroll.
- J. Regjeringen 23.3.18 – Forslag til ny personopplysningslov.
- K. Kommunal Rapport 12.4.18 – Kommunebarometeret 2018 – Bedre økonomi – dyrere drift.
- L. Kommunal Rapport 12.4.18 – Kommunebarometeret 2018 – Barn i barnevernet.
- M. Kommunal Rapport 12.4.18 – Kommunebarometeret 2018 – Lærernes kompetanse.
- N. Kommunal Rapport 12.4.18 – Kommunebarometeret 2018 – Mottakere av sosialhjelp.
- O. Kommunal Rapport 12.4.18 – Legg til rette for velinformerte valg!
- P. Kommunal Rapport 12.4.18 – Vi må styrke pasientsikkerheten.
- Q. KS 17.4.18 – Riksrevisjonens rapport om akutt plasseringer i barnevernet.
- R. KS 18.4.18 – Resultater fra bedre kommune.no 2017.
- S. Norsk Presseforbund 18.4.18 – Åpenhetsindeksen 2018.
- T. Kommunal Rapport 19.4.18 – Småbarnsforeldre mot kveldsmøter.

Saksframstilling:

- Gjensidig orientering fra kontrollutvalgsmedlemmene (**hvert enkelt medlem forbereder en orientering til de øvrige**).
 - Saker fra formannskapet - Hans Johan Finne
 - Saker fra kultur og oppvekst – May Britt Nordhagen
 - Saker fra næring og miljø –
 - Saker fra helse og omsorg – John Christian Wold.
 - Regnskapssaker – Åse S. Svendsen.
- Kommunestyrets saker og vedtak.
- Referat fra kommunestyremøte. Kontrollutvalgets medlem i KS ev. kontrollutvalgets leder oppfordres til å orientere om sakene i møtet, spesielt kontrollutvalgets saker.
- Oversikt over oppfølging av KU-saker, hva er mottatt og hva er restansene? En oppdatert oversikt over oppfølging av KU-saker ligger på www.gs-iks.no.
- Eventuelle mediasaker.
- Innspill fra kontrollutvalgsmedlemmene, tiltaksplanen og temaer (jf. OA og plan for FR).
- Orientering om spørreundersøkelsen 2018 for kontrollutvalgene.
- Orientering om saken om sammenslåing av sekretariatene.

Kommunestyremøter i Våler kommune 2018

Dato	Sak	Sakstittel	Vedtak
26.2.18	001/18	Referatsaker	Referatsaker tas til orientering.
	002/18	Våler kommunes verdsetting av friluftsområder-endelig behandling	Saken behandles i neste kommunestyremøte 19.mars
	003/18	Kontrollutvalgets årsrapport 2017	Forslag til vedtak enstemmig vedtatt
	004/18	Midt-Hedmark brann-og redningsvesen- ny selskapsavtale 2018	Saken behandles i kommunestyret 19.mars
	005/18	Arealdel til kommuneplan for Åsnes 2018 - 2019, høring	Saken behandles i kommunestyret 19.mars
	006/18	Nyvalg i kontrollutvalget	Saken behandles i kommunestyret 19.mars
	007/18	Salg av gammel korntørke på Haslemoen	Saken behandles i kommunestyret 19.mars
	008/18	Selskapskontroll SOR IKS	Saken behandles i kommunestyret 19.mars
	009/18	Strategiplan for boligeiendommer i Våler kommune	Saken behandles i kommunestyret 19.mars
	010/18	Skole og aktivitetshus - forprosjekt del 1	Saken behandles i kommunestyret 19.mars
	011/18	Endring av skolestruktur og oppheving av skolekretsgrenser	Saken behandles i kommunestyret 19.mars
19.3.18	012/18	Referatsaker	
	013/18	Våler kommunes verdsetting av friluftsområder-endelig behandling	Enstemmig som forslag til vedtak
	014/18	Strategiplan for boligeiendommer i Våler kommune	Umiddelbar oppstart av salg av enheter i Storskjæret borettslag. Utbedring av alle boliger på Storskjæret og selge etter hvert som utbedringene ferdigstilles. I forhold til markedet mellom 5 og 15 boliger årlig. Konkurransetsette entrepenører og meglere. Få arkitekt til å utarbeide skisse på videreutvikling av uteområdet. Søke riving av 2 enheter samt forespørre Midt-Hedmark i forhold til brannøvelse. Etablere eget prosjekt i forhold til boliger til mennesker uten bo evne. Søke finansiering i Husbanken for de nye enhetene. Strategiplanen må innarbeides i investering og økonomiplan. Det forutsettes at erstatningsboliger for brukere med stort behov for oppfølging er

Dato	Sak	Sakstittel	Vedtak
			tilgjengelige og tas med i salgsplan. Det forutsettes at en kjøper kun kan eie en enhet.
	015/18	Endring av skolestruktur og oppheving av skolekretser	Nordhagen skole legges ned med virkning fra skoleåret 2018/2019. Skolekretsgrensene oppheves og Våler kommune bli én skolekrets: Elever på 1.-7. trinn sokner til Vålbyen skole, og elever på 8.-10. trinn sokner til Våler ungdomsskole. Administrasjonen må gjøre de nødvendige tiltak for å gjennomføre dette. Administrasjonen må i samarbeid med Hedmark trafikk få til en god plan i hht retningslinjer for fri skoleskyss for elever i Våler.
	016/18	Skole og aktivitetshus-Forprosjekt 1	1. Videreføre prosjektet med skole og aktivitetshus Lanternen 2. Starte prosess med valg av samspillsentrepise og tilhørende entreprenør 3. Våler kommune, arkitekt og entreprenør utarbeider beslutningsgrunnlag basert på samspillsentrepise til nov 2018 for kommunestyret: i. Skole: Grovkalkyle økonomi, inklusiv vurdering av alternativ plassering sør for ungdomsskole Lanternen 1 og Lanternen 2; Grovkalkyle økonomi basert på konkrete vurderinger av løsninger for Lanternen 1 og Lanternen 2. iii. I aktivitetshuset skal tribunen legges til langsiden. I prosjekteringsfasen skal det tas hensyn til at svømmebasseng og gymsal ikke må rives før det er klarlagt at det nye prosjektet omfatter nytt svømmebasseng og idrettshall. v. Brukermedvirkning og brukergruppe etableres og settes sammen av politiske representanter, ansatte i kommunen og brukere av aktivitetshuset og skole. Rådmannen kommer med forslag til gruppe som vedtas av formannskapet. Prosjektet

Dato	Sak	Sakstittel	Vedtak
			bes kritisk vurdere kostnader i både skole og aktivitetshus. 4. Kommunestyret vedtar i november 2018 forprosjektering av valgt skole og aktivitetshus. 5. Kommunestyret får prosjektet til endelig godkjenning i mai 2019 med oppdatert budsjett og prosjektbeskrivelse.
	017/18	Arealdel til kommuneplan for Åsnes 2018 - 2019, høring	1. Forslaget til kommuneplan for Åsnes er lagt fram etter en lang prosess der nabokommunenene i liten grad har vært involvert. For de fleste hensyn er dette uproblematisk, men Våler kommune er sterkt kritisk til at det fremmes ett forslag til store endringer på planene for framtidig trase for RV 2 uten at dette har vært luftet med nabokommunenene, og uten at kommunestyrets forutsetning om å ta med et nytt forslag i planen er fulgt opp. Dette er svært uheldig for utvikling av næringslivet i regionen og er på sikt også uheldig for stedsutviklingen på Flisa. 2. Våler kommune etterlyser også en mer offensiv holdning til Vestmarkaplanen, men ser at Åsnes kommune har lagt opp til at hyttebygging og utvikling i utmarksnæringen i stor grad skal skje østover i kommunen. 3. Våler kommune er positive til at det er lagt opp til aktiv tilrettelegging for friluftsliv på Kynndalen, og vil be om at hensynssonen minst legges ut til vegen på begge sider av elva.
	018/18	Eventuelt videreføring av energi og klimaprojektet i Sør-Østerdalen	Våler kommune ønsker å delta i videreføring av prosjektet «Energi og klima i Sør-Østerdal». Nødvendige midler avsettes i økonomiplanen i perioden 2019 – 2021. Det må utarbeides spesifikke mål for Våler kommunes deltagelse slik at effekten av samarbeidet også blir tydeliggjort på lokalt nivå.
	019/18	Forskrift om tømming av private septikkanlegg. Endelig	Enstemmig som forslag til vedtak.

Dato	Sak	Sakstittel	Vedtak
		behandling.	
	020/18	Høring omfanget av leveringspliktige posttjenester.	Forslag til vedtak ble vedtatt med 18 mot 1 stemme.
	021/18	Midt-Hedmark brann-og redningsvesen- ny selskapsavtale 2018	Forslag til vedtak ble vedtatt med 18 mot 1 stemme.
	022/18	Mytt massetak i spulåsen, endelig behandling av reguleringsplanen.	1. Forslag til detaljreguleringsplan for nytt Massetak med tilhørende knuseverk nord øst i Spulsåsen PlanID 201701 i Våler kommune, egen godkjennes med de endringer som framgår av saken. 2. Administrasjonen besørger endringene innarbeidet i samarbeid med plankonsulenten.
	023/18	Salg av gammel korntørke på Haslemoen	Med forbehold om at delingssøkneden går i orden får Marius Urdahl kjøpe ca 2 daa tomt med påstående korntørke for kroner 120.000,-Kjøper oppfordres til å benytte jordbruksveg over kommunens eiendom Glommateigen ved transport mellom gården og tørka.Rådmannen delegeres myndighet til å gjennomføre salget.
	024/18	Nyvalg kontrollutvalget	Marita Kalfoss Sollien fritas ut valgperioden.Som nytt fast medlem oppnevnes Eva Wivianne Heggbredda fra Venstre.Som nytt varamedlem oppnevnes Ola Nystuen fra Venstre.
	025/18	Selskapskontroll (forvaltningsrevisjon) SOR IKS	Forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt.

Innkalling til Formannskapet

1

/ 41

Møtedato: 19.04.2018**Møtested:** Møterom sentralgården**Møtetid:** 09:00

Orientering om:

- Haslemoen
- Kunnskapsparken
- ERNU
- Næringsshagen

Den som har lovlig forfall, eller er inhabil i noen av sakene, må melde fra så snart som mulig.
Varamedlemmer møter kun etter nærmere innkalling.

Saksliste

Saksnr	Arkivsak	Tittel
012/18	18/475	Referatsaker
013/18	15/1276	Krigsminnebauta plassering
014/18	15/719	Snøskuterled i Gravberget - første gangs behandling
015/18	09/1357	Endring av delegasjonsreglementet.
016/18	17/1311	Søknad om delvis/midlertidig overtagelse av Gravberget skole.
017/18	16/449	Søknad om støtte til åpen kirke i Våler sommeren 2018.
018/18	16/211	Endelig behandling av planstrategien 2018-19
019/18	18/438	Høring, Sammenslåing av sekretariatet for Sør Østerdal og Glåmdal
020/18	10/508	Avtale med forsvaret om endelig oppgjør for manglende opprydding ved Lauvmyra på Haslemoen.

SKATTEINNGANGEN

MÅNED	INNGANG 2016	INNGANG 2017	Budsjett 2018		Inngang 2018		Avvik skatteinng./budsj.		AVVIK FRA		AVVIK FRA	
			BUDSJETT 2018	Akkum. Hittil	INNGANG 2018	Akkum. Hittil	I kr.	I %	BUDSJETT 18	I %	INNGANG 17	I %
							Hittil i år	Hittil i år	Pr. mnd		Pr. mnd.	
JAN	8,965,873	9,395,165	9,400,000	9,400,000	9,474,421	9,474,421	74,421	0.79%	74,421	0.79%	79,256	0.84%
FEB	637,308	943,131	900,000	10,300,000	907,519	10,381,940	81,940	0.80%	7,519	0.84%	-35,612	-3.78%
MARS	12,934,368	12,926,134	13,100,000	23,400,000	13,477,580	23,859,520	459,520	1.96%	377,580	2.88%	551,446	4.27%
SUM	22,537,549	23,264,430		23,400,000		23,859,520						
APRIL	1,076,377	809,061	900,000	24,300,000								
MAI	14,315,972	14,598,443	15,000,000	39,300,000								
JUNI	598,311	584,373	600,000	39,900,000								
SUM	38,528,209	39,256,307		39,900,000								
JULI	9,273,185	9,444,030	9,500,000	49,400,000								
AUG	1,226,700	1,145,617	1,200,000	50,600,000								
SEPT	13,698,559	14,085,192	14,100,000	64,700,000								
SUM	62,726,653	63,931,146		64,700,000								
OKT	388,847	1,037,223	1,000,000	65,700,000								
NOV	16,192,574	15,223,760	15,300,000	81,000,000								
DES	463,327	430,245	550,000	81,550,000								
TOT	79,771,401	80,622,374	81,550,000	81,550,000	23,859,520							

Kommentar fra skatteoppkrever:

I mars 2018 fikk Våler inn kr. 377 580,- mer enn budsjettert. Dvs. en + på 2,88%
 Samtidig fikk vi inn kr. 551 446,- mer enn i mars 2017. Dvs. en + på 4,27%
 Akkumulert hittil i år har vi fått inn kr. 459 520,- mer enn budsjettert. Dvs. en + på 1,96%

Våler 3.april 2018.

Odd Nybo
 Skatteoppkrever

KONTROLLUTVALGET I VÅLER KOMMUNE

TILTAKSPLAN 2018

KONTROLLUTVALGET I
VÅLER KOMMUNE

Oppdatert 30.4.18

Glåmdal sekretariat IKS

Kontrollutvalgssekretariat for kommunene Eidskog, Grue, Kongsvinger, Nord-Odal, Sør-Odal, Våler, Åsnes

KONTROLLUTVALGET I VÅLER KOMMUNE

Tilsyn med forvaltningen

Møte	Oppgaver knyttet til tilsyn med forvaltningen
Fortløpende rapportering	- Samme økonomiske rapportering som formannskapet får. - Kontrollutvalgsmedlemmene skal ha tilgang til dokumenter fra alle politiske utvalg. - Kontrollutvalget har valgt å fordele følgende utvalg mellom seg (oppfølging) - Saker fra formannskapet - Hans Johan Finne - Saker fra kultur og oppvekst – May Britt Nordhagen - Saker fra næring og miljø – - Saker fra helse og omsorg – John Christian Wold. - Regnskapssaker – Åse S. Svendsen. - John Cristian Wold er kontrollutvalgets representant i kommunestyret.
I hvert møte eller når kontrollutvalget bestemmer det	- Samtale med ordfører og rådmann. - Rapporteringer fra rådmannen: - Økonomisk situasjon – inkludert byggeregnskap. - Anmeldelser og varsling (rutiner for varsling). - Oppfølging av kommunestyrevedtak. - Sykefravær. - Tilsynssaker. - Sekretariatsleders oversikt over kontrollutvalgets saker med vedtak og oppfølgingen av disse. - Rapporter fra andre tilsynsorganer og kommunens svar/oppfølging (sekretariatet utarbeider oversikt).
Aktuell informasjon	I den grad følgende temaer/områder ikke blir undersøkt gjennom bestilling av forvaltningsrevisjon, kan det være aktuelt å be om tilbakemeldinger fra administrasjonen på ulike områder, bl.a. ut fra overordnet analyse for forvaltningsrevisjon. Slik informasjon blir spesifisert under hvert enkelt møte.
Mandag 12.2.18	Informasjon om IKT-sikkerheten i kommunen.
Mandag 9.4.18	- Behandle skatteoppkrevers årsrapport for 2017 og kontrollrapport fra Skatteetaten. - Statusrapportering intern kontroll (jf. KU-sak 50/17). - Orientering om prosjektet om utbygging skole/aktivitetshus/Informasjon om næringsutvikling, ny informasjon, Arild Lande. - Informasjon om barnevernet.
Mandag 14.5.18	Kommunens planstrategi.
Mandag 3.9.18	- Oppfølging av intern kontroll i det første møtet etter sommerferien 2018, med statusrapportering underveis, jf. KU-sak 50/17. - Informasjonen om avvikssystemet.
Mandag 15.10.18	
Mandag 3.12.18	Oppfølging av KS-saker, ikke oppfulgte saker.
2019	

Kontrollutvalgets oppgaver i forbindelse med regnskapsrevisjon.

Møte	Oppgaver knyttet til regnskapsrevisjon
	Utgangspunktet for oppgavene er i all hovedsak relatert til bestemmelsene i kap. 4 i forskrift om kontrollutvalg.
Mandag 12.2.18	Interimrapport regnskapsrevisjon, regnskapsår 2017, med foreløpig informasjon om oppfølging av årsavslutningsbrevet.
Mandag 9.4.18	
Mandag 14.5.18	- Kontrollutvalgets uttalelse til årsregnskapet for 2017. - Årsavslutningsbrev for revisjonsåret 2017.
Mandag 3.9.18	
Mandag 15.10.18	Orientering om revisjonsstrategien for revisjonsåret 2018.
Mandag 3.12.18	Interimrapport regnskapsrevisjon, regnskapsår 2018, med foreløpig informasjon om oppfølging av årsavslutningsbrevet for 2017 (eventuelt i det første møtet i 2019).

KONTROLLUTVALGET I VÅLER KOMMUNE

Møte	Oppgaver knyttet til regnskapsrevisjon
2019	Interimrapport regnskapsrevisjon, regnskapsår 2018, med foreløpig informasjon om oppfølging av årsavslutningsbrevet for 2017.

Kontrollutvalgets oppgaver i forbindelse med forvaltningsrevisjon.

Møte	Oppgaver knyttet til forvaltningsrevisjon
	Utgangspunktet for oppgavene er plan for forvaltningsrevisjon og bestemmelsene i kap. 5 i forskrift om kontrollutvalg
Mandag 12.2.18	- Prosjektplan forvaltningsrevisjon, skole. - Oppfølging av FR om Innkjøp/offentlige anskaffelser.
Mandag 9.4.18	Oppfølging, jf. KU-sak 51/17 i løpet av våren 2018 (Drift og rutiner eiendomsforv.)
Mandag 14.5.18	Rapport FR vann/avløp (innen 1.4.18) (utsettes)
Mandag 3.9.18	Oppfølging av FR-Samhandlingsreformen innen 1.8.18.
Mandag 15.10.18	Rapport FR vann/avløp
Mandag 3.12.18	- Revidert plan for forvaltningsrevisjon for 2019-2020. - Ytterligere oppfølging av FR Innkjøp, jf. KU-sak 4/18.
2019	Rapport forvaltningsrevisjon Psykososialt miljø i skolen (innen mai 2019).

Kontrollutvalgets oppgaver i forbindelse med selskapskontroll.

Møte	Oppgaver knyttet til selskapskontroll
	Utgangspunktet for oppgavene er plan for selskapskontroll og bestemmelsene i kap. 6 i forskrift om kontrollutvalg.
Mandag 12.2.18	- Rapport selskapskontroll /forvaltningsrevisjon i SOR IKS. - Rapport selskapskontroll i Midt-Hedmark Brann og redning IKS (utsettes til nest møte).
Mandag 9.4.18	- Vurdering av bestilling av selskapskontroll i tråd med plan for 2016-2019 (utsettes til neste møte) - Rapport selskapskontroll i Midt-Hedmark Brann og redning IKS.
Mandag 14.5.18	- Vurdering av bestilling av selskapskontroll i tråd med plan for 2016-2019. - Rapport selskapskontroll i Midt-Hedmark Brann og redning IKS.
Mandag 3.9.18	Revidert plan for selskapskontroll for 2018-2019.
Mandag 15.10.18	Ytterligere oppfølging av overordnet selskapskontroll, jf. KU-sak 61/17.
Mandag 3.12.18	Oppfølging av SK/FR SOR IKS (innen 1.11.18), jf. KS-sak 025/18.
2019	

Tilsyn med revisjonen

Møte	Oppgaver knyttet til tilsyn med revisjonen
	Revisjonen rapporterer om sin virksomhet ved behov. Revisjonens plan for Våler kommune og er til enhver tid tilgjengelig for kontrollutvalget. Utgangspunktet for oppgavene er bl.a. relatert til bestemmelsene i koml. § 77 nr. 4.
Mandag 12.2.18	- Oppdragsansvarlig forvaltningsrevisors habilitetserklæring for Våler kommune for 2018. - Oppdragsavtale for Våler kommune 2018. - Statusrapport oppdragsavtale for 2017, andre halvår (31.12.17).
Mandag 9.4.18	Oppdragsansvarlig regnskapsrevisors habilitetserklæring for Våler kommune for revisjonsåret 2018.
Mandag 14.5.18	
Mandag 3.9.18	Statusrapport oppdragsavtale 1. halvår 2018 (30.6.18).

KONTROLLUTVALGET I VÅLER KOMMUNE

Møte	Oppgaver knyttet til tilsyn med revisjonen
Mandag 15.10.18	•
Mandag 3.12.18	• Vurdering av kontrollutvalgets tilsynsansvar for regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjon, jf. NKRFs veiledere.

Budsjettbehandlingen

Møte	Oppgaver knyttet til budsjettbehandlingen
	Utgangspunktet for oppgavene er bl.a. relatert til bestemmelsen i forskrift om kontrollutvalg § 18.
Mandag 12.2.18	•
Mandag 9.4.18	•
Mandag 14.5.18	•
Mandag 3.9.18	• Forslag til budsjett for kontroll- og tilsynsarbeidet for 2019 behandles kontrollutvalget.
Mandag 15.10.18	•
Mandag 3.12.18	• Kontrollutvalget følger opp at kontrollutvalgets forslag følger med til kommunestyrets behandling av budsjettet (jf. reglement for kontrollutvalget § 4).

Kontrollutvalgets rapportering

Møte	Oppgaver knyttet til kontrollutvalgets rapportering
	Utgangspunktet for oppgavene er bl.a. relatert til bestemmelsen i koml. § 77 nr. 6.
Mandag 12.2.18	• Kontrollutvalgets årsrapport for 2017 behandles og oversendes deretter kommunestyret til behandling. • Kontrollutvalgets rapportering til kommunestyret av resultatet av gjennomført forvaltningsrevisjon og selskapskontroll (rådmannens oppfølging av eventuelle anbefalinger), skal gå fram av kontrollutvalgets årsrapport. • Eventuelle omprioriteringer av prosjekter skal også framgå av årsrapporten.
Mandag 9.4.18	•
Mandag 14.5.18	•
Mandag 3.9.18	•
Mandag 15.10.18	•
Mandag 3.12.18	• Kontrollutvalgets årsplan for 2019 vedtas og oversendes deretter til kommunestyret til orientering.

Arkivsak-dok. 18/00046-17
Saksbehandler Nina Bolneset

Saksgang

Møtedato

Våler kontrollutvalg

14.05.2018

SAMTALE MED RÅDMANNEN.

Forslag til vedtak/innstilling:

Kontrollutvalget tar samtalen med rådmannen til orientering.

Vedlegg:

Ingen.

Saksframstilling:

Kontrollutvalget innkaller rådmann Eyvind Alnæs til en samtale hvor vi kan diskutere generelle problemstillinger i Våler kommune. Kontrollutvalget ber om at rådmannen orienterer om saker som han anser som relevante for kontrollutvalgets arbeid.

Det er visse faste punkter som gjennomgås i samtalen med rådmannen.

- *Kontrollutvalget vil i hvert møte ha en rapportering fra rådmannen om den økonomiske situasjonen i kommunen, inkludert viktige forhold i investeringsregnskapet.*
- *Eventuelle anmeldelser og varslinger siden forrige møte.*
- *Registrerte åpne tilsynssaker (ikke ordinære varslede tilsyn) siden forrige møte (enhet, sak/tema (ikke navn)).*
- *Oppfølging av KS-saker.*
- *Sykefraværet i kommunen.*

Arkivsak-dok. 18/00046-21
Saksbehandler Nina Bolneset

Saksgang	Møtedato
Våler kontrollutvalg	14.05.2018

INFORMASJON OM KOMMUNENS PLANSTRATEGI.

Forslag til vedtak/innstilling:

Kontrollutvalget tar informasjonen til orientering.

Vedlegg:

Ingen.

Saksframstilling:

Kontrollutvalget har sagt i sin tiltaksplan at de ønsker en orientering om kommunens planstrategi, med oversikt over hvilke planer som er vedtatt og hvilke planer som skal vedtas - når.

Vi har bedt rådmann Eyvind Alnæs om å komme og orientere.

Arkivsak-dok. 18/00019-4
Saksbehandler Nina Bolneset

Saksgang

Møtedato

Våler kontrollutvalg

14.05.2018

ÅRSREGNSKAP OG ÅRSBERETNING 2018-VÅLER KOMMUNE.

Forslag til vedtak/innstilling:

Kontrollutvalgets uttalelse til Våler kommunes årsregnskap og årsberetning for 2017, oversendes kommunestyret, med kopi til formannskapet.

Vedlegg:

1. Våler kommunes årsregnskap og årsberetning for 2017.
2. Kopi av foreløpig revisjonsberetning, datert 16.4.18 (trukket tilbake).
3. Kopi av revisjonsberetning, datert 30.4.18
4. Forslag til kontrollutvalgets uttalelse til årsregnskapet for 2017.

Saksframstilling:

I forskrift om årsregnskap og årsberetning (KMD) heter det i § 10 om *Regnskapsfrister og behandling av årsregnskap og årsberetning*:

- Årsregnskapet og årsberetningen skal vedtas av kommunestyret og fylkestinget selv senest seks måneder etter regnskapsårets slutt.
- Årsregnskapet skal være avlagt innen 15. februar i året etter regnskapsåret.
- Administrasjonssjefen eller kommune-/fylkesrådet utarbeider årsberetningen, og fremmer denne for det organ kommunestyret eller fylkestinget bestemmer. Årsberetningen skal avgis uten ugrunnet opphold, og senest innen 31. mars. Hvis årsberetningen ikke fremmes for kontrollutvalget, skal den oversendes til kontrollutvalget før kontrollutvalget avgir uttalelse til årsregnskapet. Årsberetningen skal foreligge til behandling i kommunestyret eller fylkestinget samtidig med at årsregnskapet skal behandles.
- Der det er vesentlige avvik mellom utgifter i årsregnskapet og bevilgning til formålet i regulert budsjett, skal det redegjøres for avviket. Tilsvarende gjelder ved avvik mellom inntekter i årsregnskapet og regulert budsjett.
- Administrasjonssjefen eller kommune-/fylkesrådet skal vurdere tiltak for å bedre den økonomiske oppfølgingen gjennom året dersom det oppstår vesentlige avvik fra regulert budsjett.

Revisjonsberetningen skal være avlagt senest 15. april. Hedmark Revisjon IKS har utarbeidet revisjonsberetningen for 2017 i tråd med mal utarbeidet av NKRF¹.

Årsregnskapet skal bestå av et driftsregnskap, investeringsregnskap, balanseregnskap, økonomiske oversikter og noteopplysninger. (Forskrift om årsregnskap og årsberetning § 3, første ledd). Det heter videre i § 3, nest siste ledd: Driftsregnskapet og investeringsregnskapet skalvise regnskapstall på samme detaljeringsnivå som kommunestyret og fylkestinget har brukt i årsbudsjettet.

I kommunens driftsregnskap beregnes både brutto og netto driftsresultat. Brutto driftsresultat viser kommunens overskudd eller underskudd på drift før avdrag og netto renteutgifter, mens netto driftsresultat viser overskudd eller underskudd på drift etter avdrag og netto renteutgifter, men før avsetninger og bruk av avsetninger. Utgiftsførte avskrivninger føres tilbake («motpost avskrivninger») før netto driftsresultat, fordi avskrivninger ikke skal resultateffekt i kommuneregnskapet. Etter føring av avsetninger og bruk av avsetninger får vi regnskapsmessig mindreforbruk eller merforbruk.

Det er formannskapet som innstiller til kommunestyret i regnskapssaken. Kontrollutvalget skal i tråd med forskrift om kontrollutvalg § 7 komme med uttalelse til årsregnskapet. Uttalelsen stiles til kommunestyret med kopi til formannskapet, som skal ha den i hende, før de gir sin innstilling til kommunestyret.

Grunnlaget for uttalelsen er årsregnskapet, rådmannens årsberetning og revisjonsberetningen. I tillegg vil kontrollutvalget kunne bygge på eventuelle opplysninger som kommer fram i møtet.

Det er ikke gitt nummerert brev for årsregnskapet for 2017. For regnskapsavslutningen for 2017 har revisor lagt fram en ren beretning.

Kontrollutvalget viser til sin uttalelse for kommentarer til regnskapssaken.

Kontrollutvalget har bedt rådmann Eyvind Alnæs om å være tilstede og redegjøre for saken.

¹ Norges Kommunerevisorforbund

Til kommunestyret i Våler kommune

Postboks 84, 2341 Løten
Telefon: 62 43 58 00
www.hedmark-revisjon.no
post@hedmark-revisjon.no
Org.nr.: 974 644 576 MVA
Bankgiro: 1822.46.49505

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Rådmannen har ikke avgitt årsberetning for Våler kommune for regnskapsåret 2017 innen den frist som følger av forskrift om årsregnskap og årsberetning. Kommunens årsregnskap ble også avlagt etter den fristen som følger av forskriften. Vi har følgelig ikke vært i stand til å utføre revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk innen fristen for å avgi revisjonsberetning 15. april, jf. forskrift om revisjon § 5.

Denne revisjonsberetningen vil bli trukket tilbake når årsberetning er avgitt og vi har fått tid til å gjennomføre de revisjonshandlinger vi finner nødvendige for å bekrefte årsregnskapet og årsberetningen.

Kongsvinger, 16. april 2018

Reidun Vie
oppdragsansvarlig regnskapsrevisor

Tove Brattli
regnskapsrevisor

Kopi: Kontrollutvalget
Formannskapet
Rådmann

VÅLER KOMMUNE

REGNSKAP 2017

REVIDERT VERSJON 25.04.2018

INNHALDSFORTEGNELSE

Investeringsregnskapet	s	5
Økonomisk oversikt - investering	s	7
Regnskapsskjema 2 A	s	8
Regnskapsskjema 2B	s	9
Driftsregnskapet	s	11
Økonomisk oversikt - drift	s	13
Regnskapsskjema 1 A	s	14
Regnskapsskjema 1 B	s	15
Balanseregnskapet	s	17
Økonomisk oversikt - balanse	s	19
Detaljert balanseregnskap	s	20-27
Noter	s	29
Regnskapsprinsipper og vurderingsregler	s	31
Note 1, endring arbeidskapital	s	33
Note 1, anskaffelse og anvendelse av midler	s	34
Note 2, kommunens pensjonsforpliktelser STP	s	35
Note 2, kommunens pensjonsforpliktelser KLP	s	36
Note 3, kommunens garantiforpliktelser	s	37
Note 4, mellomværende kommunale foretak m.v.	s	38
Note 5, aksjer/andeler	s	39
Note 6, fond	s	40
Note 7, kapitalkonto	s	41
Note 8, interkommunale samarbeid/vertskommune	s	42
Note 9, dekningsgrad vann,avløp,renovasjon,slam	s	43-49
Note 11, endring av regnskapsprinsipp	s	50
Note 12, usikre forpliktelser	s	51
Note 13, lønn til ledende personer	s	52
Note 14, anleggsregisteret	s	53-56
Note 15, oversikt over kommunens lånegjeld	s	57
Note 16, minste tillatte avdrag	s	58
Note 17, utvikling i årsverk	s	59
Note 18, investeringsoversikt bygg/anlegg 2016-2021	s	60

INVESTERINGSREGNSKAPET

2017

2016

Våler kommune - 2017

Økonomisk oversikt - investering	Regnskap	Reg. budsjett	Oppr.budsjett	Regnskap i fjor
Inntekter				
Salg av driftsmidler og fast eiendom	1.310.325,00	1.500.000,00	5.100.000,00	4.943.256,49
Andre salgsinntekter	0,00	0,00	0,00	0,00
Overføringer med krav til motytelse	15.000,00	0,00	0,00	500.401,54
Kompensasjon for merverdiavgift	3.840.684,53	6.308.000,00	10.981.000,00	783.644,67
Statlige overføringer	0,00	0,00	0,00	0,00
Andre overføringer	0,00	0,00	0,00	0,00
Renteinntekter og utbytte	0,00	0,00	0,00	0,00
Sum inntekter	5.166.009,53	7.808.000,00	16.081.000,00	6.227.302,70
Utgifter				
Lønnsutgifter	520.087,19	0,00	0,00	502.615,19
Sosiale utgifter	128.879,14	0,00	0,00	151.951,48
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	19.594.181,05	28.930.000,00	48.769.000,00	7.277.427,40
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	0,00	0,00	0,00	0,00
Overføringer	4.590.744,53	7.175.000,00	10.981.000,00	783.644,67
Renteutgifter og omkostninger	0,00	0,00	0,00	0,00
Fordelte utgifter	0,00	0,00	0,00	0,00
Sum utgifter	24.833.891,91	36.105.000,00	59.750.000,00	8.715.638,74
Finansstransaksjoner				
Avdrag på lån	1.056.342,00	750.000,00	750.000,00	1.013.098,00
Utlån	3.054.157,00	2.000.000,00	2.000.000,00	1.625.000,00
Kjøp av aksjer og andeler	966.623,00	967.000,00	730.000,00	932.565,00
Dekning av tidligere års udekket	0,00	0,00	0,00	0,00
Avsatt til ubundne investeringsfond	9.852,00	0,00	0,00	5.637.000,00
Avsatt til bundne investeringsfond	143.489,00	0,00	0,00	916.380,82
Sum finansieringstransaksjoner	5.230.463,00	3.717.000,00	3.480.000,00	10.124.043,82
Finansieringsbehov	24.898.345,38	32.014.000,00	47.149.000,00	12.612.379,86
Dekket slik:				
Bruk av lån	22.968.514,69	30.534.000,00	45.669.000,00	6.007.302,58
Salg av aksjer og andeler	0,00	0,00	0,00	0,00
Mottatte avdrag på utlån	1.199.830,69	750.000,00	750.000,00	1.649.077,28
Overført fra driftsregnskapet	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av tidligere års udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av disposisjonsfond	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av bundne driftsfond	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av ubundne investeringsfond	730.000,00	730.000,00	730.000,00	730.000,00
Bruk av bundne investeringsfond	0,00	0,00	0,00	4.226.000,00
Sum finansiering	24.898.345,38	32.014.000,00	47.149.000,00	12.612.379,86
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00

	Regnskap	Reg. budsjett	Oppr.budsjett	Regnskap i fjor
Regnskapsskjema 2A - investering				
Investeringer i anleggsmidler	24.833.891,91	36.105.000,00	59.750.000,00	8.715.638,74
Utlån og forskutteringer	3.054.157,00	2.000.000,00	2.000.000,00	1.625.000,00
Kjøp av aksjer og andeler	966.623,00	967.000,00	730.000,00	932.565,00
Avdrag på lån	1.056.342,00	750.000,00	750.000,00	1.013.098,00
Dekning av tidligere års udekket	0,00	0,00	0,00	0,00
Avsetninger	153.341,00	0,00	0,00	6.553.380,82
Årets finansieringsbehov	30.064.354,91	39.822.000,00	63.230.000,00	18.839.682,56
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	22.968.514,69	30.534.000,00	45.669.000,00	6.007.302,58
Inntekter fra salg av anleggsmidler	1.310.325,00	1.500.000,00	5.100.000,00	4.943.256,49
Tilskudd til investeringer	0,00	0,00	0,00	0,00
Kompensasjon for merverdiavgift	3.840.684,53	6.308.000,00	10.981.000,00	783.644,67
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	1.214.830,69	750.000,00	750.000,00	2.149.478,82
Andre inntekter	0,00	0,00	0,00	0,00
Sum ekstern finansiering	29.334.354,91	39.092.000,00	62.500.000,00	13.883.682,56
Overført fra driftsregnskapet	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av tidligere års udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av avsetninger	730.000,00	730.000,00	730.000,00	4.956.000,00
Sum finansiering	30.064.354,91	39.822.000,00	63.230.000,00	18.839.682,56
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00

2B INVESTERINGSOVERSIKT PR PROSJEKT

	24 833 892	36 105 000	59 750 000	8 715 640
	R2017	JB2017	B2017	R2016
9101 Serverpark	264 270	0	0	360 168
9104 Nettsider	113 597	0	0	0
9120 IKT grunnskolen	0	0	0	110 297
9170 Brannsikring VOS, gulv og rehabilitering tak	10 492 948	12 150 000	13 500 000	668 678
9181 Gatelys investering	160 125	1 300 000	1 000 000	0
9182 IKT skole og barnehage K-22/12	158 000	150 000	150 000	0
9184 Nye boliger Tifu- Vaale	0	0	250 000	170 586
9188 Oppdyrking Haslemoen	0	300 000	0	0
9191 Diverse tomter	0	100 000	100 000	207 769
9199 Kommunale veier investering	0	0	2 900 000	0
9200 Grunn/parkering Vålerbyen skole	0	0	0	18 360
9201 Inneklima/oppgradering barnehager	0	0	50 000	146 230
9203 Skolebygg-Prosjektering(deler av sum kst 2013 på 1,2 mill)	0	0	0	62 158
9204 IKT-plan hele kommunen	143 625	500 000	500 000	60 700
9207 IKT, inventar og utstyr helse- og omsorgsområdet	105 000	250 000	250 000	173 598
9210 Forprosjekt salg av Storskjæret	0	250 000	250 000	41 425
9212 Veinavn	523 557	600 000	600 000	457 390
9214 Utbedring Ungbo(2014)/nytt botilbud	808 496	0	2 500 000	974 922
9216 Riving av Bjørke	408 850	0	0	0
9217 Digitalisering og skanning arkiv teknisk/landbruk	0	350 000	650 000	0
9218 Trykkøker Spulsåsen	0	0	0	262 629
9219 Sentrumsbygget-ventilasjon	0	0	2 000 000	0
9220 Stoler kommunelokalet og stallen	0	0	0	70 709
9223 Sannering rehab Nordhagen/ 2015 omdisp (1,7)	2 170 133	0	0	73 360
9224 Standardheving vei (grøfter osv)	104 142	0	0	191 237
9229 Standardheving bygg	0	0	8 050 000	0
9230 KommuneTV	0	0	0	18 625
9231 Møterom i kantina og formannskapsrom (fom 2017) 9235	0	0	300 000	264 718
Ny skole(aktivitetshus kst 14.03.2016) 30 mill 2016 9239	4 323 140	5 000 000	15 000 000	819 562
Gressklipper	0	0	0	200 000
9240 Gjenkjøp av leiligheter (k034/16)	0	0	0	2 447 548
9241 Julegate	0	0	0	251 353
9242 Sentralgård: Markiser, Inngang bak, parkering ute	0	0	0	102 373
9244 Brakkerigg	1 732 314	2 000 000	1 000 000	0
9251 Meråpent bibliotek	521 729	400 000	0	0
9252 Acos webcruiter	42 969	0	0	53 900
9253 Parker og anlegg	911 432	1 000 000	1 000 000	192 532
9254 Reguleringsplan Braskereidfoss	0	400 000	500 000	0
9255 VA detaljplan vedtas i NM	0	9 200 000	9 200 000	0
9256 Fyrsentral VOS	867 899	2 000 000	0	0
9259 Søndre Hoel - Rehabilitering, ny investering	172 109	155 000	0	0
9272 Senger Tifu 2018-2021	104 532	0	0	0

DRIFTSREGNSKAPET

2017

2016

Økonomisk oversikt - drift	Regnskap	Reg. budsjett	Oppr.budsjett	Regnskap i fjor
Driftsinntekter				
Brukerbetalinger	12.096.642,00	10.634.000,00	10.634.000,00	10.555.092,80
Andre salgs- og leieinntekter	48.233.130,35	45.458.000,00	43.523.000,00	41.410.444,88
Overføringer med krav til motytelse	63.666.019,25	51.856.000,00	51.928.000,00	68.756.925,31
Rammetilskudd	139.128.990,00	136.791.000,00	136.791.000,00	134.739.310,00
Andre statlige overføringer	5.731.602,00	6.785.000,00	6.785.000,00	12.100.660,00
Andre overføringer	336.574,21	15.000,00	15.000,00	819.271,01
Skatt på inntekt og formue	80.622.374,62	79.022.000,00	79.022.000,00	79.771.399,39
Eiendomsskatt	6.762.133,50	7.020.000,00	7.020.000,00	7.012.714,50
Andre direkte og indirekte skatter	254.553,00	215.000,00	215.000,00	254.553,00
Sum driftsinntekter	356.832.018,93	337.796.000,00	335.933.000,00	355.420.370,89
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	172.961.883,40	173.210.500,00	170.055.000,00	169.274.185,00
Sosiale utgifter	42.004.283,42	42.017.000,00	42.051.000,00	40.920.489,69
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	58.716.115,66	49.618.500,00	47.093.000,00	60.823.868,32
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	50.556.702,13	50.049.000,00	48.223.000,00	42.887.784,37
Overføringer	16.981.563,19	14.223.000,00	17.781.000,00	16.341.082,31
Avskrivninger	13.114.483,82	10.673.000,00	10.673.000,00	9.696.599,00
Fordelte utgifter	-4.203.399,49	-4.114.000,00	-1.812.000,00	-3.963.006,48
Sum driftsutgifter	350.131.632,13	335.677.000,00	334.064.000,00	335.981.002,21
Brutto driftsresultat	6.700.386,80	2.119.000,00	1.869.000,00	19.439.368,68
Finansinntekter				
Renteinntekter og utbytte	1.468.994,81	1.771.000,00	1.766.000,00	1.791.822,21
Gevinst på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	-148.124,00	0,00	0,00	0,00
Mottatte avdrag på utlån	118.083,62	40.000,00	40.000,00	110.171,64
Sum eksterne finansinntekter	1.438.954,43	1.811.000,00	1.806.000,00	1.901.993,85
Finansutgifter				
Renteutgifter og låneomkostninger	5.162.766,66	5.835.000,00	5.835.000,00	5.568.265,56
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0,00	0,00	0,00	0,00
Avdrag på lån	12.585.357,51	11.322.000,00	11.322.000,00	12.164.991,00
Utlån	49.845,00	30.000,00	30.000,00	120.795,49
Sum eksterne finansutgifter	17.797.969,17	17.187.000,00	17.187.000,00	17.854.052,05
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-16.359.014,74	-15.376.000,00	-15.381.000,00	-15.952.058,20
Motpost avskrivninger	13.114.483,82	10.673.000,00	10.673.000,00	9.696.599,00
Netto driftsresultat	3.455.855,88	-2.584.000,00	-2.839.000,00	13.183.909,48
Interne finanstransaksjoner				
Bruk av tidligere års regnsk.m. mindreforbruk	6.285.018,44	6.285.018,44	0,00	15.815.792,24
Bruk av disposisjonsfond	0,00	418.000,00	418.000,00	755.449,29
Bruk av bundne fond	5.968.649,18	3.737.000,00	3.720.000,00	4.306.523,84
Sum bruk av avsetninger	12.253.667,62	10.440.018,44	4.138.000,00	20.877.765,37
Overført til investeringsregnskapet	0,00	30.000,00	30.000,00	0,00
Dekning av tidligere års regnsk.m. merforbruk	0,00	0,00	0,00	0,00
Avsatt til disposisjonsfond	6.300.863,44	6.285.018,44	0,00	20.573.583,06
Avsatt til bundne fond	4.339.406,33	1.541.000,00	1.269.000,00	7.203.073,35
Sum avsetninger	10.640.269,77	7.856.018,44	1.299.000,00	27.776.656,41
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	5.069.253,73	0,00	0,00	6.285.018,44

BUDSJETTSKJEMA 1A - REGNSKAP					
Skatt - rammetilskudd - generelle statstilskudd - renter - avdrag - frie fond					
		R-2017	JB2017	OB2017	R-2016
1	Skatt på inntekt og formue	-80 622	-79 022	-79 022	-79 771
2	Rammetilskudd	-139 129	-136 791	-136 791	-134 739
	Ordinært rammetilskudd (innbyggartilsk. /utgiftsutj.)	-105 285	-105 364	-105 364	-102 239
	+ Skjønnstilskudd	-4 600	-4 000	-4 000	-4 700
	+ Inntektsutjevning	-23 956	-22 139	-22 139	-21 687
	+ Distriktstilskudd	-5 288	-5 288	-5 288	-6 113
3	Skatt på eiendom	-6 762	-7 020	-7 020	-7 013
4	Andre direkte eller indirekte skatter	-255	-215	-215	-255
5	Andre generelle statstilskudd	-5 732	-5 960	-5 960	-10 509
	5.1 Rentekompensasjon skoleanlegg	-318	-560	-560	-488
	5.2 Komp.tilskot handl.planen for eldreomsorg	-1 801	-1 900	-1 900	-1 948
	5.3 Vertskommunetilskudd flyktninger Haslemoen	0	0	0	-5 500
	5.4 Integreringstilskudd bosetting 6-30 flyktninger	-3 613	-3 500	-3 500	-2 573
	5.5 Andre statlige overføringer	0	0	0	0
6	Sum frie disponible inntekter	-232 500	-229 008	-229 008	-232 287
7	Renteinntekter og utbytte	-1 428	-1 746	-1 746	-1 792
	7.1 Renteinntekter bankinnskudd	-988	-825	-825	-1 212
	7.2 Renteinntekter startlån/formidlingslån	-168	-89	-89	-222
	7.3 Renteinntekter på fondsmidler	-110	-348	-348	-59
	7.4 Inntekter fra innfordring	-117	-145	-70	-63
	7.5 Avkastning fond	0	-339	-339	-185
	7.6 Utbytte	-45	0	-75	-51
8	Gevinst finansielle instrumenter	148	0	0	0
9	Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	5 163	5 835	5 835	5 568
	9.1 Renteutgifter på eksisterende gjeld	5 163	5 695	5 695	5 568
	9.2 Renteutgifter på ny gjeld (kun aktuell i buds.j.skjema)	0	0	0	0
	9.3 Kalkulatoriske renter	0	0	0	0
	9.4 Morarenter + gebyrer+kassekreditt	0	140	140	0
10	Tap finansielle instrumenter	0	0	0	0
11	Avdrag på lån (Obs minsteavdrag)	12 585	11 322	11 322	12 165
	9.1 Avdrag på eksisterende gjeld	11 904	11 322	11 322	12 165
	9.2 Avdrag på ny gjeld (kun aktuell i buds.j.skjema)	0	0	0	0
	9.3 Vektet avdrag lån	681	0	0	0
12	Netto finansinntekter/-utgifter	16 468	15 411	15 411	15 941
13	Til dekking av tidl. års regneskapsm. Merforbruk	0	0	0	0
14	Til ubundne avsetninger	6 285	6 285	0	20 560
15	Til bundne avsetninger (konsesjonsavgift)	255	215	215	255
16	Bruk av tidl. års regneskapsm. mindreforbruk	-6 285	-6 285	0	-15 816
17	Bruk av ubundne avsetninger	0	-418	-418	18
18	Bruk av bundne avsetninger	-218	0	0	0
19	Netto avsetninger	37	-203	-203	5 017
20	Overført til investeringsbudsjettet	0	0	0	0
21	Til fordeling drift	-215 995	-213 800	-213 800	-211 329
22	Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	210 926	213 800	213 800	205 044
23	Merforbruk (+) / Mindreforbruk (-)	-5 069	0	0	-6 285

BUDSJETTSKJEMA 1B - Budsjett 2017				
Driftsrammer til virksomhetene				
Virksomheter	R2017	JB2017	OB2017	R2016
300 Politikk og tilsyn	2 802	3 151	4 007	3 299
305 Interkommunalt samarbeid	11 013	11 198	10 342	5 649
310 Fellesoppgaver	20 834	19 343	19 323	19 732
315 Rådmannen og stabsavdelinger	19 767	18 937	18 756	18 493
320 1-10 skole	38 320	37 782	37 184	36 624
325 Nordhagen barnehage	4 659	5 190	5 100	4 236
330 Vålbyen barnehage	5 193	6 020	5 872	5 314
335 Kultur	4 291	4 523	4 457	4 226
340 Plan, skog, landbruk & næring	759	412	326	1 199
345 Kommuneskog	-9 849	-9 542	-9 549	-4 374
350 Teknisk	19 031	18 898	18 796	20 934
351 Vann, avløp og renovasjon	-1 020	-1 174	-1 218	-936
360 Helse	14 550	16 480	16 347	15 478
362 Tifu	20 050	20 939	20 598	17 611
365 Pleie & omsorg	47 995	48 116	47 368	45 400
370 Nav	19 078	19 933	19 847	20 594
399 Premieavvik - pensjonsregulering	-6 548	-6 406	-3 756	-8 435
Sum fordelt til drift	210 926	213 800	213 800	205 044

BALANSEREGNSKAPET

2017

2016

Oversikt - balanse	Regnskap 2017	Regnskap 2016
EIENDELER		
Anleggsmidler	747.226.635,10	705.892.368,05
Herav:		
Faste eiendommer og anlegg	329.236.516,01	314.502.051,74
Utstyr, maskiner og transportmidler	11.271.109,12	14.286.165,30
Utlån	10.719.225,22	8.914.302,26
Konserninterne langsiktige fordringer	0,00	0,00
Aksjer og andeler	9.595.107,75	8.628.484,75
Pensjonsmidler	386.404.677,00	359.561.364,00
Omløpsmidler	175.105.469,01	184.820.767,90
Herav:		
Kortsiktige fordringer	40.664.340,33	37.885.477,55
Konserninterne kortsiktige fordringer	0,00	0,00
Premieavvik	28.361.904,71	28.963.814,00
Aksjer og andeler	8.008.440,00	8.164.815,00
Sertifikater	0,00	0,00
Obligasjoner	0,00	0,00
Derivater	0,00	0,00
Kasse, postgiro, bankinnskudd	98.070.783,97	109.806.661,35
SUM EIENDELER	922.332.104,11	890.713.135,95
EGENKAPITAL OG GJELD		
Egenkapital	148.604.127,54	130.771.544,79
Herav:		
Disposisjonsfond	45.994.732,13	39.693.868,69
Bundne driftsfond	18.926.450,11	20.555.692,96
Ubundne investeringsfond	29.848.760,13	30.568.908,13
Bundne investeringsfond	2.152.595,60	2.009.106,60
Regnskapsmessig mindreforbruk	5.069.253,73	6.285.018,44
Regnskapsmessig merforbruk	0,00	0,00
Udisponert i inv.regnskap	0,00	0,00
Udekket i inv.regnskap	0,00	0,00
Kapitalkonto	48.402.307,27	33.448.921,40
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (drift	-1.789.971,43	-1.789.971,43
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (inves	0,00	0,00
Langsiktig gjeld	725.501.275,49	720.088.909,00
Herav:		
Pensjonsforpliktelser	450.537.585,00	433.483.519,00
Ihendehaverobligasjonslån	0,00	0,00
Sertifikatlån	0,00	0,00
Andre lån	274.963.690,49	286.605.390,00
Konsernintern langsiktig gjeld	0,00	0,00
Kortsiktig gjeld	48.226.701,08	39.852.682,16
Herav:		
Kassekredittlån	680.906,51	0,00
Annen kortsiktig gjeld	46.126.332,19	38.372.982,16
Derivater	0,00	0,00
Konsernintern kortsiktig gjeld	28.190,38	0,00
Premieavvik	1.391.272,00	1.479.700,00
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	922.332.104,11	890.713.135,95
MEMORIAKONTI		
Memoriakonto	35.209.143,64	57.554.358,33
Herav:		
Ubrukte lånemidler	26.734.537,66	47.703.052,35
Ubrukte konserninterne lånemidler	0,00	0,00
Andre memoriakonti	8.474.605,98	9.851.305,98
Motkonto for memoriakontiene	-35.209.143,64	-57.554.358,33

Oversikt - balanse detaljert**EIENDELER****Anleggsmidler**

Herav:

Faste eiendommer og anlegg

22708000 TOMTEGRUNN, JORD OG ANDRE IKK

22808000 BOLIGER, SKOLER, BARNEHAGER, IDR

22808070 LEDNINGSNETT (VA)

22908099 FORRETNINGSBYGG, LAGER, ADM. BY

Utstyr, maskiner og transportmidler

22408000 IKT-UTSTYR, KONTORMASKINER OG

22508000 ANLEGGSMASKINER, MASKINER, INV

22608000 BRANNBIL, TEKN ANLEGG (VAR), RE

Utlån

22220004 Utlån lege Bo Brendstrup/gW

22220007 Utlån Eidsiva energi AS

22289000 Utlån husbankmidler

22289003 LÅN NR 3

22289005 LÅN NR 5

22289006 LÅN NR 6

22289008 LÅN NR 8

22289011 LÅN NR 11

22289012 LÅN NR 12

22289018 LÅN NR 18

22289019 LÅN NR 19

22289020 LÅN NR 20

22289022 LÅN NR 22

22289023 LÅN NR 23

22289025 LÅN NR 25

22289034 LÅN NR 34

22289041 LÅN NR 41

22289043 LÅN NR 43

22289059 LÅN NR 59

22289061 LÅN NR 61

22289062 LÅN NR 62

22289064 LÅN NR 64

22289065 LÅN NR 65

22289066 LÅN NR 66

22289068 LÅN NR 68

22289072 LÅN NR 72

22289073 LÅN NR 73

22289074 LÅN NR 74

22289075 LÅN NR 75

22289076 LÅN NR 76

22289099 LÅN NR 99

Konserninterne langsiktige fordringer

Aksjer og andeler

22115200 Andeler Br.foss kornsilo

22115201 Andler Biblioteksentralen

22115211 Aksjer Norsk Trafikksenter

22115216 Aksjer Våler Vekst A/S

22115229 Egenkapital Innskudd KLP

22115230 Elverumreg. næringsutv. AS

22115231 Eidsvia Energi AS

22115233 Andeler Hedmark revisjon IKS

Pensjonsmidler

22055000 Pensjonsmidler KLP

22055050 Pensjonsmidler STP

Regnskap 2017 Regnskap 2016**747.226.635,10 705.892.368,05**

329.236.516,01 314.502.051,74

47.462.965,93 47.462.965,93

152.651.528,78 149.137.740,78

15.677.882,60 13.372.227,02

113.444.138,70 104.529.118,01

11.271.109,12 14.286.165,30

3.662.748,82 6.112.158,97

2.346.270,37 2.391.757,92

5.262.089,93 5.782.248,41

10.719.225,22 8.914.302,26

75.000,00 105.000,00

393.208,00 393.208,00

9.913.080,61 8.021.372,34

59.287,00 71.640,00

0,00 5.095,00

18.703,02 26.703,02

6.999,80 6.999,80

13.000,00 13.000,00

6.047,00 6.750,00

1.403,00 6.324,00

0,00 13.293,33

0,00 4.703,00

12.832,06 12.832,06

28.819,91 28.819,91

0,00 9.009,00

15.776,61 15.884,61

0,00 10.681,21

14.291,00 14.291,00

-500,00 2.457,64

0,00 12.866,36

36.091,40 36.091,40

12.600,00 12.600,00

8.065,31 8.065,31

12.530,00 12.530,00

17.000,00 0,00

20.798,50 20.798,50

25.157,00 33.559,00

0,00 4.227,77

6.500,00 0,00

15.000,00 0,00

7.535,00 5.500,00

0,00 0,00

9.595.107,75 8.628.484,75

1.150,00 1.150,00

1.200,00 1.200,00

402.109,75 402.109,75

100.000,00 100.000,00

8.490.590,00 7.523.967,00

102.000,00 102.000,00

458.058,00 458.058,00

40.000,00 40.000,00

386.404.677,00 359.561.364,00

354.201.495,00 328.644.214,00

32.203.182,00 30.917.150,00

Omløpsmidler	175.105.469,01	184.820.767,90
Herav:		
Kortsiktige fordringer	40.664.340,33	37.885.477,55
21308012 Inn bank etter 01.01.	7.976.456,11	2.960.041,40
21315100 Skogavgift kommuneskogen	820.124,00	225.321,00
21320000 Forskudd energiavtale	1.374.999,11	1.374.999,11
21320001 Strøm ikke-kommunale bygg	-12.730,26	86.506,72
21361047 Diverse refusjoner	23.701.198,50	26.856.308,50
21361050 Refusjon fra trygdekontor(lønn)	888.814,95	795.157,95
21361051 Refusjon fra trygdekontorK(regnskap)	44.567,00	8.075,00
21364080 Oppgjørskonto mva-komp	1.853.050,00	1.349.606,00
21389000 Div. forskudd lønn	126.901,01	100.679,12
21389001 Kommunale eiendomsavgifter ny	482.300,68	763.964,20
21389002 Utestående fordringer(kompak)	2.527.443,76	2.720.907,88
21389003 Utestående fordringer(tilgode kompak)	-2.527.443,76	-2.527.443,76
21389006 Glommen tømmeroppgjør	0,40	0,40
21389007 Hjemme-pc	0,00	2.473,64
21389010 Barnehage/SFO ny	199.939,13	295.586,90
21389020 Hjemmehjemp/VOS ny	121,00	3.925,00
21389030 Landbruk ny	558.881,00	324.746,00
21389040 Egenbetaling ny	0,00	364,00
21389045 Diverse tjenester VOS ny	570.020,00	363.664,21
21389050 Husleie ny	426.211,00	210.135,77
21389055 Husleie Storskjæret ny	241.959,00	221.417,00
21389056 Husleie indre leir ny	203.188,50	267.659,50
21389065 Diverse økonomikontoret ny	1.164.852,00	1.359.913,01
21389070 Diverse teknisk ny	29.470,00	29.006,00
21389080 Diverse kultur, oppvekst, feriekubb	14.017,20	92.463,00
Konserninterne kortsiktige fordringer	0,00	0,00
Premieavvik	28.361.904,71	28.963.814,00
21955000 Premieavvik KLP 2002	0,00	120.575,00
21955001 Premieavvik KLP 2004	25.428,00	38.143,00
21955002 Premieavvik KLP 2006	141.533,00	176.917,00
21955003 Premieavvik KLP 2007	553.236,00	663.883,00
21955004 Premieavvik KLP 2008	3.174.668,00	3.703.780,00
21955005 Premieavvik KLP 2009	1.068.822,00	1.221.511,00
21955006 Premieavvik KLP 2010	2.024.625,00	2.277.704,00
21955007 Premieavvik KLP 2011	729.906,00	912.383,00
21955008 PREMIEAVVIK KLP 2012	3.600.518,00	4.320.621,00
21955009 Premieavvik KLP 2013	2.180.153,00	2.543.512,00
21955010 Premieavvik KLP 2014	4.945.395,00	6.181.744,00
21955011 Premieavvik KLP 2015	0,00	-238.446,00
21955012 Premieavvik KLP 2016	2.016.714,00	2.352.833,00
21955013 Premieavvik KLP 2017	3.691.431,00	0,00
21955051 Premieavvik STP 2003	30.898,00	61.791,00
21955052 Premieavvik STP 2004	29.209,00	43.816,00
21955053 Premieavvik STP 2005	21.620,00	28.825,00
21955054 Premieavvik STP 2009	76.731,00	88.829,00
21955055 Premieavvik STP 2010	225.727,00	253.943,00
21955056 Premieavvik STP 2015	365.281,00	584.449,00
21955057 Premieavvik STP 2016	293.601,00	267.568,00
21964000 Aag premieavvik KLP 2002	0,00	12.780,00
21964001 Aag premieavvik KLP 2004	5.376,00	7.169,00
21964002 Aag premieavvik KLP 2006	19.958,00	24.947,00
21964003 Aag premieavvik KLP 2007	78.009,00	93.610,00
21964004 Aag premieavvik KLP 2008	447.626,00	522.231,00
21964005 Aag premieavvik KLP 2009	150.705,00	172.234,00
21964006 Aag premieavvik KLP 2010	285.473,00	321.157,00
21964007 Aag premieavvik KLP 2011	102.918,00	128.647,00

21964008 AGA PREMIEAVVIK KLP 2012	507.671,00	609.206,00
21964009 Aga premieavvik KLP 2013	307.400,00	358.634,00
21964010 Aga premieavvik KLP 2014	524.212,00	611.993,00
21964011 Aga premieavvik KLP 2015	0,00	-25.275,00
21964012 Aga premieavvik KLP 2016	213.771,00	331.749,00
21964013 Aga premieavvik KLP 2017	391.292,00	0,00
21964051 Aag premieavvik STP 2003	3.270,00	6.545,00
21964052 Aag premieavvik STP 2004	3.097,00	5.157,00
21964053 Aag premieavvik STP 2005	4.063,00	5.079,00
21964054 Aag premieavvik STP 2009	11.939,00	13.645,00
21964055 Aag premieavvik STP 2010	39.787,00	43.765,00
21964056 Aga premieavvik STP 2015	38.720,00	61.952,00
21964057 Aga premieavvik STP 2016	31.121,71	54.208,00
Aksjer og andeler	8.008.440,00	8.164.815,00
21843001 KLP forvaltning	8.008.440,00	8.164.815,00
Sertifikater	0,00	0,00
Obligasjoner	0,00	0,00
Derivater	0,00	0,00
Kasse, postgiro, bankinnskudd	98.070.783,97	109.806.661,35
21000000 Kassakonto	18.534,19	3.285,94
21000001 Kassabeholding vaktmester m/fl	4.000,00	4.000,00
21000002 Kassakonto VOS	500,00	0,00
21007050 Skattetrekkskonto bank	6.894.274,67	6.502.499,00
21007051 Disposisjonsfond/gavemidler	2.218.332,54	2.171.652,24
21007052 Bundet driftsfond	129.461,64	128.189,64
21007053 Ubundet kapitalfond	757.888,49	750.536,49
21007054 Viltneid/1822.08.75276	604.736,00	598.165,00
21007056 Disposisjonsfond	219.916,85	217.752,85
21007057 Disposisjonsfond/næring	49.872,00	49.381,00
21007058 Sparebanken Hedmark/18226636060 V	20.895,97	20.874,97
21007059 Sparebanken Hedmark/18221984389 K	13.121,15	13.108,15
21007066 Ubundet disp.fond kommuneskogen	117.818,13	116.660,13
21007067 Bundet fond kommuneskogen	1.001.249,26	991.997,26
21007068 Skogkultur/vegfond komm.skogen	301.204,44	298.242,44
21007069 Ungdommens rentefond	1.157.900,00	1.146.511,00
21007070 Trafikksikkerhetsfond	49.766,00	49.276,00
21007071 Traktorveg Tørråsen	207.422,92	206.287,92
21007072 Potetfestival solør	242.240,17	240.919,17
21007073 KOMM.SKOG ØSTRE KYNNDALSVEG	34.084,90	33.748,90
21007074 Sparebanken Hedmark/18226336954 Vi	391.099,45	390.708,45
21032000 Sparebanken Hedmark/Folio 19130700	23.213.878,38	34.487.162,01
21032001 Sparebanken Hedmark/div lånemidler	48.803.312,11	28.324.665,11
21032002 Sparebanken Hedmark/sperret konto	28.294,00	28.016,00
21032003 Sparebanken Hedmark/tilpasningstilsk	0,00	174.512,14
21032004 Sparebanken Hedmark/husbankmidler	1.342.887,89	3.944.651,00
21032005 Sparebanken Hedmark/etableringstilsk	0,00	219.916,65
21032006 Konto for manuelle utbetalinger/Spar	1.210.325,74	1.125.295,81
21032008 Sparebanken Hedmark/Heas-særvilkår	5.983.110,91	5.924.260,91
21032009 Sparebanken Hedmark/Jubileumsskrift	414.259,00	410.034,00
21032011 Sparebanken Hedmark/1822 22 75209	1.059,08	9.103,97
21032012 Sparebanken Hedmark /1822 24 41915	57.901,84	30.333,06
21032014 Sparebanken Hedmark/ 1913 28 16134	376.772,15	7.582,22
21032016 Sparebanken Hedmark/1822 46 49572	1.839.877,05	1.016.469,20
21032017 Sparebanken Hedmark/ 18224795919 E	221.947,31	31.041,98
21032018 Sparebanken Hedmark/18226389152 S	142.838,00	20.139.819,00
21032020 Sparebanken Hedmark/19130740475	1,74	1,74

SUM EIENDELER

922.332.104,11 890.713.135,95

EGENKAPITAL OG GJELD**Egenkapital****148.604.127,54 130.771.544,79**

Herav:

Disposisjonsfond

45.994.732,13 39.693.868,69

25608000 SKATTEREGULERINGSFOND

125.991,36 125.991,36

25608001 PENSJONSFOND

1.135,36 1.135,36

25608002 VEGFOND

5.377,58 5.377,58

25608003 KIRKEFOND

7.443,55 7.443,55

25608061 TILSKUDDSAVSETNING KOMM.SKOG

115.382,13 113.888,13

25608062 VÅLERHALLEN FOND

4.708,40 4.708,40

25608063 UNGDOMMENS RENTEFOND

1.049.591,00 1.038.202,00

25608064 SKOGKULTUR/VEGOND KOMM.SKOG

288.365,44 285.403,44

25608065 OVERSKUDDSFOND

41.185.089,31 36.100.070,87

25608067 FILMFOND

52.527,00 52.527,00

25608068 BILER HJEMMETJENESTEN

10.701,00 10.701,00

25608070 Slam-avsatt fremtidige utgifter

350.000,00 350.000,00

25608071 Salg Haslemoen renter ESA

1.598.420,00 1.598.420,00

25608072 Skogavvikning Haslemoen (kst 19.06.2

1.200.000,00 0,00

Bundne driftsfond

18.926.450,11 20.555.692,96

25108050 TRAKTORVEG I SPULSÅSEN

187.064,92 187.064,92

25108052 OVERSKUDD VANN

3.020.398,00 2.756.433,00

25108053 OVERSKUDD AVLØP

1.451.153,28 2.111.088,28

25108054 Viltfond Våler

413.736,72 470.717,95

25108055 OVERSKUDD RENOVASJON

611.996,88 464.696,88

25108056 OVERSKUDD SEPTIKKRENVASJON

1.147.688,90 803.492,90

25108057 ROVVILTSKADEFOND

40.547,00 40.547,00

25108059 POTETFESTIVAL SOLØR

219.000,17 219.000,17

25108061 GAVEMIDLER ALDERSHJEMMET(0082

581.805,78 620.764,58

25108062 GAVEMIDL. ALD.HJ/LANGBAK.(0080)

982.764,24 982.764,24

25108067 GAVEMIDLER ARBEIDSSTUA(0087)

8.406,00 8.406,00

25108068 Gavemidler hjemmetjenesten(0090)

114.586,53 122.857,31

25108072 AVSETNING SKOGAVGIFT KOMM.SK

820.125,00 225.322,00

25108074 JUBLIEUMSGAVE FRA SPAREBANK-04

50.293,00 50.293,00

25108076 ETABLERINGSTILSKUDD

417.550,65 417.550,65

25108077 TILPASNINGSTILSKUDD

114.413,14 248.413,14

25108079 Kompetanseløftet PLO(1410)

532.339,91 460.845,04

25108080 Den kulturelle skolesekken(1603)

1.904,50 107.597,34

25108082 SLT(1440)

106.499,93 113.626,96

25108083 TRAFIKKSIKKERHETSFOND

39.766,00 39.276,00

25108085 OMSTILLINGSMIDLER

0,00 218.102,26

25108087 KONFLIKTDEMPENDETILTAK ROVDY

60.000,00 60.000,00

25108089 Tidl. inns. barnogunge/Kvello(1414)

82.817,59 202.109,98

25108091 KOMPETANSETILTAK BARNEHAGE

59.536,51 59.536,51

25108095 KIRKELUND - RESTAURERING(1604)

100.000,00 100.000,00

25108096 VÅLERSKOGEN I BILDER(1306)

49.804,80 49.804,80

25108097 SAMHANDLINGSREFORMEN(1407)

154.757,67 154.757,67

25108099 GRENSELØS GRØNN FINNSKOG (20

0,00 200.000,00

25108100 Kommunalt rusarbeid/Ungdomskole(144

60.952,11 222.845,63

25108101 Kompetanse/TIFU(1448)

247.765,55 169.027,10

25108102 Styrking skolehelsetjeneste VGS(1415

176.230,57 29.377,83

25108103 Utv. tilb. til pers. m krev.omsorg(1

354.835,98 807.505,87

25108105 Gavemidler Psykisk helseteam (0071)

5.900,80 5.900,80

25108106 Miljøarbeider(1418)

68.629,12 73.343,14

25108107 Den kulturelle spaserstokken (1608)

7.723,00 23.359,00

25108109 Områdetiltak Glomma (1570)

130.500,61 118.725,58

25108110 Områdetiltak Kjølaberget (1568)

171.852,36 171.852,36

25108111 Psykolog (1419)

135.106,68 0,00

25108112 Ett gir ekstra med ess(1609)

390.000,00 390.000,00

25108113 Tøråsen mølla (1605)

3.637,00 3.637,00

25108114 Aktivitet senior og eldre (1610)	22.086,94	456.659,92
25108115 Universell utforming(tekn.)(1527)	27.196,87	49.462,87
25108116 Universell utforming(skole)(1528)	78.653,44	86.373,44
25108117 Seksuell helse Haslemoen(1453)	107.495,61	215.043,98
25108119 Stim.midler skoleeier-uskolen(1312)	156.430,00	156.430,00
25108121 Viltfond Åsnes (Ansvar 1523)	171.702,90	222.434,15
25108122 Vegfond	20.895,97	20.874,97
25108123 SLT felles Solø(1454)(bruk ansvar101	0,00	400.000,00
25108124 Sauerproduksjon(1526)	10.429,32	40.620,00
25108125 Kontaktutvalg for skogbruk	13.121,15	13.108,15
25108126 Natteravner (1450)	2.500,00	0,00
25108127 Trekkspillklubb (1354)	41.072,21	0,00
25108128 Sys.oppfølging pers demens (1337)	154.908,30	0,00
25108129 Ulverevir Våler	1.400.000,00	0,00
25118001 MENTOR NAV HEDMARK(1445)	99.423,05	104.423,05
25118004 Dagsenter-Helsedirektoratet(1409)	779.655,75	1.762.090,85
25118006 Utvikling/utprøving samhandlingsmode	578.436,97	1.179.326,36
25118009 Tøråsen-dammen (1308)	11.696,80	11.696,80
25118010 Milla-huset (1606)	13.768,55	17.637,15
25118011 Spesialutdanning leger(1412)	28.419,92	28.419,92
25118014 Kulturplan	35.222,00	57.062,00
25118015 Sosial vaktmester	0,00	45.558,58
25118016 Utsmykning av ungdomsskolen(1353)	15.000,00	15.000,00
25118017 Forebygging og bekjempelse av barnef	239.152,15	95.611,19
25118018 Elvesandjegeren(1525)	134.282,92	47.771,80
25118019 Vegpådriveren (ansvar 1527)	0,00	503.153,79
25118020 Næringsfond(konsesjonsavgift)	1.536.913,19	1.282.360,19
25118021 Hverdagsrehabilitering(1336)	124.876,70	229.938,91
25118022 Kjempespringfrø (1533)	1.018,50	3.992,00
Ubundne investeringsfond	29.848.760,13	30.568.908,13
25308100 TOMT- OG BOLIGFOND	2.257.633,11	2.257.633,11
25308102 HEAS-MIDLER	3.465.769,21	4.195.769,21
25308104 AKSJEFOND SALG AV AKSJER	219.359,32	219.359,32
25308105 SKOGFOND KOMMUNESKOGEN	1.911.970,26	1.902.118,26
25308106 EIENDOMSFOND	9.654.367,63	9.654.367,63
25308107 LIKVIDITETSFOND	7.475.947,60	7.475.947,60
25308108 Salg Halsemoen ESA	4.863.713,00	4.863.713,00
Bundne investeringsfond	2.152.595,60	2.009.106,60
25508000 EKSTRAORD. AVDRAG FORVALTN.LÅ	1.945.982,67	1.802.493,67
25508002 NÆRMILJØANLEGG HASLA	15.100,10	15.100,10
25508003 KIRKELUND	61.264,16	61.264,16
25508068 FOND TAP AV HUSBANKMIDLER	129.965,00	129.965,00
25508069 VAALE-TIFU HUSBANKEN(9184)	283,67	283,67
Regnskapsmessig mindreforbruk	5.069.253,73	6.285.018,44
25950000 IKKE-DISPONERT NETTO DRIFTSRES	5.069.253,73	6.285.018,44
Regnskapsmessig merforbruk	0,00	0,00
Udisponert i inv.regnskap	0,00	0,00
Udekket i inv.regnskap	0,00	0,00
Kapitalkonto	48.402.307,27	33.448.921,40
25990000 KAPITALKONTO	48.402.307,27	33.448.921,40
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (drift	-1.789.971,43	-1.789.971,43
25810000 ENDR PR. RESSURSKR BRUKERE	3.213.000,00	3.213.000,00
25810001 ENDR PR. PÅL. RENTER 2000	-1.207.815,00	-1.207.815,00
25810002 ENDR PR. MVA KOMP 99	447.442,00	447.442,00
25810003 ENDR PR. FERIEPENGER	-4.142.598,43	-4.142.598,43
25810004 ENDR PR MATR FORVALTN	-100.000,00	-100.000,00
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (inves	0,00	0,00

Langsiktig gjeld	725.501.275,49	720.088.909,00
Herav:		
Pensjonsforpliktelser	450.537.585,00	433.483.519,00
24055000 PÅL PENSJ FORPL KLP	398.683.537,00	383.485.529,00
24055050 PENSJONSFORPLIKTELSE STP	45.707.490,00	42.913.222,00
24064000 ARB.G.A AV NTO PENSJ.FORPL KLP	4.715.096,00	5.813.179,00
24064050 ARB.G.A AV NTO PENSJ.FORPL STP	1.431.462,00	1.271.589,00
Ihendehaverobligasjonslån	0,00	0,00
Sertifikatlån	0,00	0,00
Andre lån	274.963.690,49	286.605.390,00
24639540 KOMMUNEKREDITT/FORMIDLINGSLÅ	4.235.796,00	4.588.778,00
24832050 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	6.100.702,00	6.622.692,00
24832054 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	13.144.108,00	14.155.194,00
24832055 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	12.376.000,00	13.104.000,00
24832056 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	20.471.114,00	21.361.162,00
24832057 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	3.636.000,00	3.838.000,00
24832058 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	11.600.000,00	12.000.000,00
24832059 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	5.800.000,00	6.000.000,00
24832060 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	2.972.500,00	3.075.000,00
24832061 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	1.789.860,00	1.952.600,00
24832062 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	3.202.500,00	3.507.500,00
24832064 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	28.975.000,00	29.925.000,00
24832065 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	3.174.390,00	3.252.770,00
24832066 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	2.287.500,00	2.362.500,00
24832067 KOMMUNEKREDITT NORGE AS	610.000,00	630.000,00
24839535 HUSBANKEN	464.400,00	580.500,00
24839538 HUSBANKEN	203.374,00	282.479,00
24839539 HUSBANKEN/FORMLÅN 11507262	164.135,00	271.415,00
24839540 HUSBANKEN/FORMLÅN 11508943	1.890.673,00	2.164.527,00
24839541 HUSBANKEN/FORMLÅN 11520253/2/1	4.285.024,00	4.426.816,00
24839543 HUSBANKEN 11528953/FORMLÅN 201	2.227.405,00	2.294.396,00
24839544 HUSBANKEN 11532180/FORMLÅN 201	2.803.942,00	2.884.756,00
24839545 HUSBANKEN 11537614/FORMLÅN 201	1.967.371,00	0,00
24839572 KOMMUNALBANKEN	149.730,00	449.210,00
24839573 KOMMUNALBANKEN	0,00	228.650,00
24839574 KOMMUNALBANKEN	1.703.510,00	2.013.240,00
24839575 KOMMUNALBANKEN	3.000.000,00	3.600.000,00
24839576 KOMMUNALBANKEN	3.789.900,00	4.105.720,00
24839577 KOMMUNALBANKEN	174.770,00	244.680,00
24839578 KOMMUNALBANKEN 20080746	825.000,00	900.000,00
24839580 KOMMUNALBANKEN 2008743	10.755.460,00	11.076.520,00
24839581 KOMMUNALBANKEN 20090271	2.480.710,00	2.640.770,00
24839582 KOMMUNALBANKEN 20090925	2.128.750,00	2.161.500,00
24839583 KOMMUNALBANKEN 20100046	6.825.000,00	7.035.000,00
24839584 KOMMUNALBANKEN 20100048	3.465.350,00	3.571.970,00
24839586 KOMMUNALBANKEN 20100050	118.750,00	166.250,00
24839587 KOMMUNALBANKEN 20100051	4.080.000,00	4.176.000,00
24839588 KOMMUNALBANKEN 20100052	1.929.650,00	1.989.030,00
24839589 KOMMUNALBANKEN 20100975	1.155.000,00	1.190.000,00
24839590 KOMMUNALBANKEN 20100997	7.232.920,00	7.452.100,00
24839592 KOMMUNALBANKEN 20100976	2.021.000,00	2.068.000,00
24839593 KOMMUNALBANKEN 20110819	3.516.840,00	3.613.200,00
24839594 KOMMUNALBANKEN 20110818	5.845.410,00	6.022.550,00
24839595 KOMMUNALBANKEN 20130694	9.724.640,00	10.043.480,00
24839596 KOMMUNEKREDITT 8317.53.39755	29.273.733,00	30.044.095,00
24839597 KOMMUNALBANKEN 20150347	41.066.680,00	42.533.340,00
24855008 FOR LITE BETALT AVDRAG	-680.906,51	0,00
Konsernintern langsiktig gjeld	0,00	0,00

Kortsiktig gjeld	48.226.701,08	39.852.682,16
Herav:		
Kassekredittlån	680.906,51	0,00
23132002 Ekstra ord Avdrag til innbet	680.906,51	0,00
Annen kortsiktig gjeld	46.126.332,19	38.372.982,16
23208001 Påløpte feriepenger 2018	-601,56	2.041,95
23208002 Ubetalt arbeidsgiveravgift	2.692.829,57	2.318.416,77
23208003 Arb.g.avgift av feriepenger 2017	1.953.894,13	235.510,07
23208004 Påløpte feriepenger 2017	18.447.705,28	-8.151,98
23208006 PÅLØPTE, IKKE BET.RENTER	821.602,00	945.406,10
23208007 Arb.g.avgift feriepenger 2018	-1.673,33	-1.673,33
23208008 Påløpte feriepenger 2016	-9.334,02	18.088.886,45
23208009 Arb.g.avgift feriepenger 2016	3.078,59	1.921.770,16
23208012 UT BANK ETTER 01.01	157.418,52	-3.774.535,40
23208013 UT SPARNETT ETTER 01.01	65.582,34	79.697,50
23208014 Trekkeiere lønn	5.000,00	0,00
23208015 TREKK ANSATTE ALDERSHJ.(GAVER)	5.366,24	5.366,24
23208016 GJENNOMGANGSBELØP	16.403,23	21.524,00
23208017 UTGIFTER AVSATT VED ÅRSSKIFTE	626.660,10	1.150.577,10
23208018 GJENNOMGANGSBELØP KOMM.SKO	-7.714,00	-7.714,00
23208019 PERIODISERING	-2.000.115,26	-2.144.325,75
23208020 Gj.gangsbetløp lønn	-10.937,29	-20.856,75
23208021 PERIODISERING MANUELL	710.602,17	539.954,60
23208022 INTERIMSKONTO RESTANSER OVER	3.200,00	39.570,33
23264003 Skattetrekk	6.465.724,00	6.157.061,00
23264004 Påleggstrekk	18.181,67	21.154,00
23264010 Oppgjørskonto mva § 2.1	-531.342,84	-516.358,30
23264020 Oppgjørskonto mva § 11.2	162.078,84	182.192,23
23264030 Oppgjørskonto mva § 11.1	2.564.796,00	1.447.171,00
23620001 Leverandører	13.967.927,81	11.690.298,17
Derivater	0,00	0,00
Konsernintern kortsiktig gjeld	28.190,38	0,00
23308005 Motkonto pensjon KLP (18%)	36.665,00	0,00
23308006 Motkonto STP	0,25	0,00
23308007 Motkonto KLP (13%)	0,25	0,00
23308008 Motkonto KLP (23%)	-36.655,00	0,00
23308050 Gruppeliv motkonto	28.179,88	0,00
Premieavvik	1.391.272,00	1.479.700,00
23955000 PREMIEAVVIK 2003 KLP	26.639,00	53.281,00
23955001 PREMIEAVVIK 2005 KLP	271.178,00	361.571,00
23955002 Premieavvik KLP 2015	198.705,00	0,00
23955050 PREMIEAVVIK 2002 STP	-5,00	14.242,00
23955051 PREMIEAVVIK 2006 STP	1.026,00	1.284,00
23955052 PREMIEAVVIK 2007 STP	107.126,00	128.551,00
23955053 PREMIEAVVIK 2008 STP	184.115,00	214.800,00
23955054 PREMIEAVVIK 2011 STP	112.852,00	141.064,00
23955055 PREMIEAVVIK 2012 STP	75.375,00	90.451,00
23955056 PREMIEAVVIK 2013 STP	168.511,00	196.596,00
23955057 Premieavvik STP 2014	80.119,00	100.148,00
23955058 Premieavvik STP 2017	3.171,00	0,00
23964000 AGA PREMIEAVVIK 2003 KLP	2.824,00	5.648,00
23964001 AGA PREMIEAVVIK 2005 KLP	38.241,00	50.986,00
23964002 AGA PREMIEAVVIK 2015 KLP	21.062,00	0,00
23964050 AGA PREMIEAVVIK 2002 STP	2,00	1.512,00
23964051 AGA PREMIEAVVIK 2006 STP	149,00	185,00
23964052 AGA PREMIEAVVIK 2007 STP	15.104,00	18.125,00
23964053 AGA PREMIEAVVIK 2008 STP	25.956,00	30.283,00
23964054 AGA PREMIEAVVIK 2011 STP	15.911,00	19.889,00
23964055 AGA PREMIEAVVIK 2012 STP	10.626,00	12.752,00
23964056 AGA PREMIEAVVIK 2013 STP	23.756,00	27.716,00

23964057 Aga premieavvik 2014 STP	8.493,00	10.616,00
23964058 ACA Premieavvik STP 2017	336,00	0,00

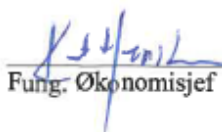
SUM EGENKAPITAL OG GJELD**922.332.104,11 890.713.135,95****MEMORIAKONTI**

Memoriakonto	35.209.143,64	57.554.358,33
Herav:		
Ubrukte lånemidler	26.734.537,66	47.703.052,35
29100000 MEM.KONTO UBRUKTE LÅNEMIDLER	22.513.144,16	43.804.201,85
29100001 MEM.KONTO UBRUKTE HUSBANKMID	4.221.393,50	3.898.850,50
Ubrukte konserninterne lånemidler	0,00	0,00
Andre memoriakonti	8.474.605,98	9.851.305,98
29200000 MEM.KONTO LÅN AV FONDSMIDLER	617.022,00	617.022,00
29200002 MEM.KONTO LÅN AV GAVEMIDLER	9.548,00	9.548,00
29200003 MEM.KONTO LÅN AV HUSBANKMIDLE	0,00	1.376.700,00
29200005 UTLEGG VARERØR FV445	47.900,00	47.900,00
29300000 9165/UTVIDELSE LEGESENTER	1.084.841,99	1.084.841,99
29300001 9158/KANTINE OG KONTORER	1.220.293,99	1.220.293,99
29300002 9176/HEIS VOS	1.400.000,00	1.400.000,00
29300003 9170/BRANNSIKRING VOS	750.000,00	750.000,00
29300004 9172/STØYDEMP. NORHAGEN BARNE	350.000,00	350.000,00
29300005 1507/OPPDYRKING HASLEMOEN	250.000,00	250.000,00
29300006 9177/VARMESENTRAL VOS	1.000.000,00	1.000.000,00
29300007 9160/LOKALER HJEMMETJENESTEN	277.000,00	277.000,00
29300008 9001/ OPPGR. DATASYSTEM LØNN	313.000,00	313.000,00
29300009 9141/KUNST U-SKOLEN	105.000,00	105.000,00
29300010 0265/LEKEAPP. VÅLERBYEN SKOLE	300.000,00	300.000,00
29300011 9175/KV1055	750.000,00	750.000,00
Motkonto for memoriakontiene	-35.209.143,64	-57.554.358,33
29999000 MEM.KONTO UBRUKTE LÅNEMIDLER	-26.734.537,66	-47.703.052,35
29999001 MEM.KONTO LÅN AV FONDSMIDLER	-617.022,00	-617.022,00
29999002 MEM.KONTO LÅN AV GAVEMIDLER	-9.548,00	-9.548,00
29999003 MEM.KONTO LÅN AV HUSBANKMIDLE	0,00	-1.376.700,00
29999005 UTLEGG VARERØR FV445	-47.900,00	-47.900,00
29999006 INVESTERINGSBUDSJETT 2011	-7.800.135,98	-7.800.135,98

2436 Våler i Solør, den

31.desember 2017

21.februar 2018

Fung. Økonomisjef

Rådmann

NOTER

2017

Regnskapsprinsipper og vurderingsregler

Kommuneregnskapet er finansielt orientert, og skal vise alle økonomiske midler som er tilgjengelige i året, og anvendelsen av disse. Inntekter og utgifter skal tidsmessig plasseres i det året som følger av anordningsprinsippet. Anordningsprinsippet betyr at alle kjente utgifter, utbetalinger, inntekter og innbetalinger i løpet av året som vedrører kommunens virksomhet skal fremgå av drifts- eller investeringsregnskapet i året enten de er betalt eller ikke.

Regnskapet er avlagt i henhold til god kommunal regnskapsskikk, herunder kommunale regnskapsstandarder (KRS) utgitt av Foreningen for god kommunal regnskapsskikk (GKRS).

Dersom kommunen avviker fra foreløpige kommunale regnskapsstandarder bør dette opplyses. Videre bør det omtales hvordan kommunen har forholdt seg til høringsutkast til KRS.

Redegjørelsen bør omtale eventuelle endringer i regnskapsprinsipper i regnskapsåret samt endringer i anvendelsen av regnskapsprinsipper og vurderingsregler.

Ved lånefinansiering av investeringer er ikke renteutgiftene lagt til anskaffelseskost i samsvar med anbefalt løsning i KRS nr. 2.

NOTE 1

ENDRING I ARBEIDSKAPITAL

ENDRING I ARBEIDSKAPITAL (de 2 første linjene brukes også i punkt I)

Omløpsmidler pr. 31.12	2017	kap. 2.1	Pluss	175 105 469,01	
Kortsiktig gjeld pr. 31.12	2017	kap. 2.3	Minus	-48 226 701,08	126 878 767,93
Omløpsmidler pr. 31.12	2016	kap. 2.1	Pluss	184 820 767,90	
Kortsiktig gjeld pr. 31.12	2016	kap. 2.3	Minus	-39 852 682,16	144 968 085,74
Endring arbeidskapital ifølge balanseregnskapet			A		-18 089 317,81

Anskaffelse av midler:

Driftsregnskapet	Husk minus foran!	-356 832 018,93	
Investeringsregnskapet		-5 166 009,53	
Innbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner - drift		-1 438 954,43	
Innbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner - investering		-24 168 345,38	-387 605 328,27

Anvendelse av midler:

Driftsregnskapet	337 017 148,31	
Investeringsregnskapet	24 833 891,91	
Utbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner - drift	17 797 969,17	
Utbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner - investering	5 077 122,00	384 726 131,39
Endring arbeidskapital ifølge bevilgningsregnskapet		-2 879 196,88

som må korrigeres med endring i ubrukte lånemidler (og evt. spesielle føringer) før sammenligning med A ovenfor

Føringer direkte mot konto for endring av regnskapsprinsipp etter nærmere bestemmelse fra departementet:

Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (drift) kap. 2581

		0,00

Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (investering) kap. 2580

		0,00

Endring i ubrukte lånemidler: (kap. 29100)

Lånemidler pr. 31/12	2016	Fra punkt C	-47 703 052,35	
Lånemidler pr. 31/12	2017	Fra punkt C	26 734 537,66	20 968 514,69
Endring i arbeidskapital bevilgningsregnskap etter korrigering		B		18 089 317,81
Differanse mellom A og B				0,00

Er differansen vesentlig må feilen oppklares og korrigeres før regnskapet avsluttes

Differansen skyldes:

NOTE 1

	Regnskap	Reg. budsjett	Oppr.budsjett	Regnskap i fjor
Anskaffelse og anvendelse av midler				
Anskaffelse av midler				
Inntekter driftsdel (kontoklasse 1)	356.832.018,93	337.796.000,00	335.933.000,00	355.420.370,89
Inntekter investeringsdel (kontoklasse 0)	5.166.009,53	7.808.000,00	16.081.000,00	6.227.302,70
Innbetalinger ved eksterne finanstransaksjoner	25.607.299,81	33.095.000,00	48.225.000,00	9.558.373,71
Sum anskaffelse av midler	387.605.328,27	378.699.000,00	400.239.000,00	371.206.047,30
Anvendelse av midler				
Utgifter driftsdel (kontoklasse 1)	337.017.148,31	323.564.000,00	316.314.000,00	326.284.403,21
Utgifter investeringsdel (kontoklasse 0)	24.833.891,91	36.105.000,00	59.750.000,00	8.715.638,74
Utbetaling ved eksterne finanstransaksjoner	22.875.091,17	20.904.000,00	20.667.000,00	21.424.715,05
Sum anvendelse av midler	384.726.131,39	380.573.000,00	396.731.000,00	356.424.757,00
Anskaffelse - anvendelse av midler				
2.879.196,88	-1.874.000,00	3.508.000,00	14.781.290,30	
Endring i ubrukte lånemidler	-20.968.514,69	0,00	0,00	-964.728,58
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK Drift	0,00	0,00	0,00	0,00
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK Invest	0,00	0,00	0,00	0,00
Endring i arbeidskapital	-18.089.317,81	-1.874.000,00	3.508.000,00	13.816.561,72
Avsetninger og bruk av avsetninger				
Avsetninger	15.862.864,50	7.826.018,44	1.269.000,00	40.615.055,67
Bruk av avsetninger	12.983.667,62	11.170.018,44	4.868.000,00	25.833.765,37
Til avsetning senere år	0,00	0,00	0,00	0,00
Netto avsetninger	2.879.196,88	-3.344.000,00	-3.599.000,00	14.781.290,30
Int. overføringer og fordelinger				
Interne inntekter mv	17.317.883,31	14.787.000,00	14.787.000,00	13.659.605,48
Interne utgifter mv	17.317.883,31	14.635.000,00	16.937.000,00	13.659.605,48
Netto interne overføringer	0,00	152.000,00	-2.150.000,00	0,00

NOTE 2

Note pensjon 2017 - STP

Netto pensjonskostnad §§ 13-1 C og 13-3 A:

Nåverdi av årets pensjonsopptjening:	kr	2 673 060
+ Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse:	kr	1 655 170
- Forventet avkastning på pensjonsmidlene:	kr	(1 235 754)
= Netto pensjonskostnad (ekskl.adm):	kr	3 092 476

Beregnet premieavvik §§ 13-1 D og 13-4 A:

Pensjonspremie inkl. adm.kostnad:	kr	3 180 176
- Administrasjonskostnad:	kr	(90 870)
- Årets netto pensjonskostnad:	kr	(3 092 476)
= Årets premieavvik:	kr	(3 170)

Midler, forpliktelser, akkumulert premieavvik og beregningsforutsetninger § 13-1 E:

		Pensjonsposter	Arb.g.avgift
Estimert brutto pensjonsforpliktelse pr.	31.12.17	kr -45 707 493	
Estimert verdi pensjonsmidler pr.	31.12.17	kr 32 203 131	
Netto pensjonsforpliktelse	31.12.17	kr -13 504 362	kr -1 431 462

Beregningsforutsetninger:

Avkastning på pensjonsmidler	4,20 %
Diskonteringsrente	4,00 %
Årlig lønnsvekst	2,97 %
Årlig G-regulering	2,97 %

Årets estimatavvik § 13-3 C og D:

Estimert pensjonsforpliktelse pr.	31.12.16	kr 42 913 224
Faktisk pensjonsforpliktelse pr.	31.12.16	kr (41 379 262)
Estimatavvik forpliktelser føres pr.	31.12.17	kr 1 533 962 18

Estimerte pensjonsmidler pr.	31.12.16	kr 30 992 066
Faktiske pensjonsmidler pr.	31.12.16	kr (27 878 071)
Estimatavvik midler føres pr.	31.12.17	kr 3 113 995 19

Estimatavvik

Estimatavvik pensjonsmidler	kr	3 113 995
Estimatavvik pensjonsforpliktelser	kr	1 533 962

Rest til
amortisering 01.01Årets
avvikÅrets
avvikSum amortisert
til føringRest til
amotisering 31.12**Premieavvik § 13-1 E**

Premieavvik	kr 370 940	kr (3 170)	kr 56 994	kr 310 776
Arb.giveravg. premieavvik	kr 39 320	kr (336)	kr 6 041	kr 32 942

NOTE 2

Note pensjon 2017 - KLP

Netto pensjonskostnad §§ 13-1 C og 13-3 A:

Nåverdi av årets pensjonsopptjening:	kr	16 178 924
+ Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse:	kr	15 552 486
- Forventet avkastning på pensjonsmidlene:	kr	(15 058 879)
= Netto pensjonskostnad (ekskl.adm):	kr	16 672 531

Beregnet premieavvik §§ 13-1 D og 13-4 A:

Pensjonspremie inkl. adm.kostnad:	kr	21 608 216
- Administrasjonskostnad:	kr	(1 244 254)
- Årets netto pensjonskostnad:	kr	(16 672 531)
= Årets premieavvik:	kr	3 691 431

Midler, forpliktelser, akkumulert premieavvik og beregningsforutsetninger § 13-1 E:

		Pensjonsposter	Arb.g.avgift
Estimert brutto pensjonsforpliktelse pr.	31.12.17	kr -398 683 537	
Estimert verdi pensjonsmidler pr.	31.12.17	kr 354 201 495	
Netto pensjonsforpliktelse	31.12.17	kr -44 482 042	kr -4 715 096

Beregningsforutsetninger:

Avkastning på pensjonsmidler	4,50 %
Diskonteringsrente	4,00 %
Årlig lønnsvekst	2,97 %
Årlig G-regulering	2,97 %
Forventet pensjonsregulering	2,20 %

Årets estimatavvik § 13-3 C og D:

Estimert pensjonsforpliktelse pr.	31.12.16	kr 383 485 529
Faktisk pensjonsforpliktelse pr.	31.12.16	kr (378 314 352)
Estimatavvik forpliktelser føres pr.	31.12.17	kr 5 171 177 18
Estimerte pensjonsmidler pr.	31.12.16	kr 328 644 214
Faktiske pensjonsmidler pr.	31.12.16	kr (330 140 879)
Estimatavvik midler føres pr.	31.12.17	kr (1 496 665) 19

Estimatavvik

Estimatavvik pensjonsmidler	kr	(1 496 665)
Estimatavvik pensjonsforpliktelser	kr	5 171 177

Premieavvik § 13-1 E

	Akkumulert premieavvik 01.01	Årets avvik	Sum amortisert til føring	Akkumulert premieavvik 31.12
Premieavvik	kr 23 857 669	kr 3 691 431	kr (3 895 174)	kr 23 653 926
Arb.giveravg. premieavvik*	kr 3 073 371	kr 391 292	kr (492 379)	kr 2 972 284

Pensjonsfond

IB	Bruk	Avsetning	UB
10 165 474,00	2 000 000,00	3 509 947,00	11 675 421,00
Arb.g.avg:	212 000,00		
Tjeneste 1730	2 212 000,00		

* Differansen mellom inngående saldo 2017 og utgående saldo 2016 skyldes feil i regnskapet 2016.

NOTE 3

NOTE Garantier gitt av kommunen

NOTE Garantier gitt av kommunen – nedkvittert per 31.12.2016		
Garanti gitt til	Garantibeløp	Garantien utløper
Solør Renovasjon	3 081 427	04.03.2047
Stiftelsen Våler Bo og Servicesenter	4 276 110	15.11.2033
Stiftelsen Våler Bo og Servicesenter	1 687 780	14.01.2031
Våler kirkelige Fellesråd	2 384 220	13.05.2025
Sum garantier	11 429 537	

NOTE 4

NOTE OM MELLOMVÆRENDE MELLOM KOMMUNEN OG KOMMUNALE FORETAK SAMT BEDRIFTER OG INTERKOMMUNALE SAMMENSLUTNINGER MED EGET SÆRREGNSKAP.

VÅLER KOMMUNE HAR IKKE MELLOMVÆRENDE MED OVENNEVNT SAMMENSLUTNINGER.

NOTE 5

AKSJER OG ANDELER

Regnskaps Konto		Våler eier	IB: 01.01.17	Salg/kjøp tap/nedskriv	UB: 31.12.17	Kommentar
22115200	Braskereidfoss kornsilo Sa	0,99 %	1 150	0	1 150	50,- kr pr andel
22115201	Biblioteksentralen SA	0,01 %	1 200	0	1 200	
22115211	NAF trafikksenter AS	10,35 %	402 110	0	402 110	
22115216	Aksjer Våler Vekst A/S	100,00 %	100 000	0	100 000	
22115229	Egenkapital Innskudd KLP	0,00 %	7 523 967	966 623	8 490 590	
22115230	Elverumreg. næringsutv. AS	33,33 %	102 000	0	102 000	
22115231	Eidsiva Energi AS	0,03 %	458 058	0	458 058	
22115232	Visit Kongsvingerregionen AS	0,00 %	0	0	0	Solør næringshage AS eier 25% - tidl. navn: Destinasjon Sør-Hedmark AS
	Solør Næringshage AS	0,00 %	0	0	0	Solørfondet eier 17,9%
	Solørfondet	33,00 %	0	0	0	Ikke et selskap
22115233	Hedmark revisjon IKS	2,00 %	40 000	0	40 000	
	Midt-Hedmark brann og redning IKS	9,10 %	0	0	0	
	Solør renovasjon IKS	23,00 %	0	0	0	
	Glomdalssekretariatet IKS	14,00 %	0	0	0	
	Sum		8 628 485	966 623	9 595 108	

Der er ikke oppgitt noen markedsverdi i noten da ingen av selskapene er notert på børs og vi dermed ikke har tilgang til aksjekurser/markedsverdi på aksjene.

NOTE 6

Avsetning og bruk av fond

Jfr. forskrift om årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner §5 nr. 6

Bundne driftsfond - kap. 251	2017	2016
Beholdning pr.01.01	20 555 692,96	17 659 143,45
Bruk av bundne driftsfond i driftsregnskapet	5 968 649,18	4 306 523,84
Bruk av bundne driftsfond i investeringsregnskapet	0,00	0,00
Avsetning til bundne driftsfond	4 339 406,33	7 203 073,35
Beholdning pr. 31.12	18 926 450,11	20 555 692,96

Ubundne investeringsfond - kap. 253	2017	2016
Beholdning pr.01.01	30 568 908,13	25 661 908,13
Bruk av ubundne investeringsfond i investeringsregnskapet	730 000,00	730 000,00
Avsetning til ubundne investeringsfond	9 852,00	5 637 000,00
Beholdning pr. 31.12	29 848 760,13	30 568 908,13

Bundne investeringsfond - kap. 255	2017	2016
Beholdning pr.01.01	2 009 106,60	5 318 725,78
Bruk av bundne investeringsfond i investeringsregnskapet	0,00	4 226 000,00
Avsetning til bundne investeringsfond	143 489,00	916 380,82
Beholdning pr. 31.12	2 152 595,60	2 009 106,60

Disposisjonsfond - kap. 256	2017	2016
Beholdning pr.01.01	39 693 868,69	19 875 734,92
Bruk av disposisjonsfond i investeringsregnskapet	0,00	0,00
Bruk av disposisjonsfond i driftsregnskapet	0,00	773 254,19
Avsetning til disposisjonsfond	6 300 863,44	20 591 387,96
Beholdning pr. 31.12	45 994 732,13	39 693 868,69

Samlet avsetning og bruk av fond i året	2017	2016
Beholdning pr.01.01	92 827 576,38	68 515 512,28
Avsetninger	10 793 610,77	34 347 842,13
Bruk av avsetninger	6 698 649,18	10 035 778,03
Netto avsetninger (Negativt tall betyr netto forbruk)	4 094 961,59	24 312 064,10
Beholdning pr. 31.12	96 922 537,97	92 827 576,38

NOTE 7

KAPITALKONTO

Våler kommune

2017

DEBET		KREDIT		
		1.1 2017	Saldo (kapital)	33 448 921,40
Debetposter i året:			Kreditposter i året:	
Salg av fast eiendom, anlegg, utstyr, maskiner og transportmidler	0,00		Aktivering fast eiendom, anlegg, utstyr, maskiner og transportmidler	24 833 891,91
Avskrivning: Eiendom,anlegg, utstyr, maskiner og transportmidler	13 114 483,82		Oppskrivning fast eiendom/anlegg	0,00
Nedskrivning: Eiendom,anlegg, utstyr, maskiner og transportmidler	0,00			
Salg aksjer/andeler	0,00		Kjøp av aksjer/andeler	0,00
Nedskrivning aksjer/andeler	0,00		Oppskrivning av aksjer/andeler	0,00
Avdrag på utlån - sosiale utlån	88 083,62		Utlån - sosiale utlån	49 845,00
Avdrag på utlån - andre utlån	1 229 830,69		Utlån - andre utlån	3 054 157,00
Avskrivning på utlån - sosiale utlån	18 546,69		Avdrag på eksterne lån	13 641 699,51
Avskrivning på utlån - andre utlån	234,00			
Bruk av lånemidler	22 968 514,69		Aktivert egenkapitalinnskudd KLP	966 623,00
Endring pensjonsforpliktelser (økning)	17 054 066,00		Endring pensjonsforpliktelser (reduksjon)	
Endring pensjonsmidler SPK			Endring pensjonsmidler SPK	1 211 065,00
Endring pensjonsmidler KLP			Endring pensjonsmidler KLP	25 557 281,00
Endring pensjonsmidler andre selskap			Endring pensjonsmidler andre selskap	74 967,00
Urealisert kurstap utenlandslån			Urealisert kursgevinst utenl.lån	
			Oppskrivning andre utlån	37 615,96
Balanse (kapital)	48 402 307,27			
31.12 2017	102 876 066,78			102 876 066,78

Interkommunalt samarbeid og vertskommunesamarbeid

Lovfesta modeller for interkommunalt samarbeid		Samarbeidskommuner	Hjemme/øverste organ	Tjenesteområde	2013	2014	2015	2016	2017	Økning i %
2) Samkommune	Overføring til Våler kommune	Åsnes	Kommunelovens kap. 5A (§28-1a. - §28-1k.)							
	Overføring til Åsnes kommune	Grue og Våler	Myndighet delegert fra samarbeidende kommune	Landbruksjenester	305 740	3 860 000	4 206 473	3 906 663	4 129 894	5,4
	Overføring til Elverum kommune	Elverum, Våler, Åmot og Hedmark fylkeskommune	Myndighet delegert til vertskommunen	Barnevern	11 720 640	11 209 708	10 621 657	10 314 060	11 170 638	7,7
	Overføring til Elverum kommune	Våler, Åsnes og Elverum kommuner	§ 28-1 b. Administrativt vertskommunesamarbeid	Pedagogisk psykologisk tjeneste	756 125	750 478	740 000	786 146	702 794	-11,9
	Overføring til Elverum kommune	Våler, Åsnes, Stor-Elvdal og Elverum kommuner	§ 28-1 b. Administrativt vertskommunesamarbeid	Legevaksamarbeid		1 307 260	1 831 098	2 468 842	2 157 347	-14,4
3) Interkommunalt samarbeid - eget styre			Kommunelovens kap. 5B (§28-2a. - §28-2v.)	Interkommunale akutte døgnplasser - IKAD			378 054	1 158 969	690 959	-67,7
			Samkommunestyret							
4) Interkommunalt plansamarbeid	Regionalt innkjøp i Glåmdal (RIIC)	NO, SO, K, G, Å, V	Kommunelovens kap. 5 (§27 og §28)							
	Overføring til Hedmark revisjon IKS (fra 2015)		Plan og bygningsloven (§§ 9-1 - 9-7)		54 131	46 617	30 007	46 072	42 855	-7,5
5) Interkommunalt selskap (IKS)	Overføring til MHBR		Eget styre							
	Overføring til Hedmark revisjon IKS (fra 2015)		Representantskapet							
	Overføring til Glåmdal sekretariat IKS		Representantskapet		3 224 556	3 436 957	3 585 285	3 689 458	4 334 209	14,9
	Overføring til SOR		Representantskapet		795 000	786 252	1 017 501	595 350	960 150	38,0
6) Aksjeselskap			Representantskapet		173 924	186 042	189 139	204 338	205 885	0,8
			Representantskapet		3 611 033	3 652 353	3 855 319	4 118 610	4 303 583	4,3
Sum overføringer (ut av kommunen)		Aksjeloven								
		Generalforsamlingen								
					20 641 149	25 235 667	26 454 533	27 288 548	28 698 314	4,9

2) Samkommune oppheves ved lov 22 apr 2016 nr. 4 (§28-2a", skal samkommunen avvikles innen 1. januar 2020")

NO: Nord-Odal
SO: Sør-Odal
K: Kongsvinger
G: Grue
Å: Åsnes
V: Våler

* inkludert 1 kvartal 2016

** kun 3 kvartaler (2016 inneholder 5 kvartaler) + avregning jfr statusrapport til kontrollutvalget

*** beløpet er i årets note nedjustert med kr. 250.744 - dette skyldes at renovasjonsutgiftene til kommunen er ført feil art (375).

Merknad overføring til SOR: Oppgitte overføringer i noten gjelder husholdningsavfall - næringsavfall er holdt utenom

NOTE 9

Gebyrfinansierte selvkosttjenester

Etterkalkyle 2017

Våler kommune (Hedmark) har utarbeidet etterkalkyle for betalingstjenester i henhold til Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester (H-3/14, KMD, feb. 2014). Kommunen benytter selvkostmodellen Momentum Selvkost Kommune.

Selvkost innebærer at kommunens kostnader med å frembringe tjenestene skal dekkes av gebyrene som brukerne av tjenestene betaler. Kommunen har ikke anledning til å tjene penger på tjenestene. For å kontrollere at dette ikke skjer må kommunen, etter hvert regnskapsår, utarbeide en selvkostkalkyle som viser selvkostregnskapet for det enkelte gebyrområdet. Elementene i en selvkostkalkyle avviker fra kommunens ordinære driftsregnskap på enkelte områder og de to regnskapene vil, som eksemplet under viser, ikke være direkte sammenlignbare.

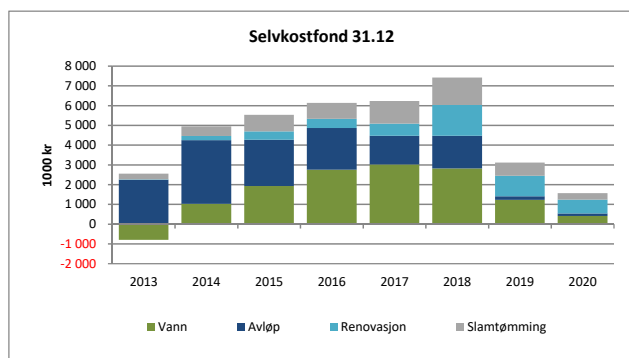
Forskjeller mellom kommunens regnskap og selvkostregnskapet	Regnskapsresultat	Selvkostkalkyle
Gebyrinntekter	8 800 000	8 800 000
Øvrige driftsinntekter	20 000	20 000
Driftsinntekter	8 820 000	8 820 000
Direkte driftsutgifter	5 700 000	5 700 000
Avskrivningskostnad	1 750 000	1 580 000
Kalkulatorisk rente	0	1 140 000
Indirekte driftsutgifter (netto)	0	240 000
Driftskostnader	7 450 000	8 660 000
Resultat	1 370 000	160 000

I selvkostkalkylen inngår regnskapsmessige driftsinntekter, driftsutgifter eksklusiv regnskapsmessige avskrivninger, kalkulatoriske avskrivninger og rentekostnader, samt indirekte driftsutgifter (administrasjonsutgifter).

Ved beregning av kalkulatoriske avskrivninger skal det i selvkostberegningene gjøres fratrekk av fremmedfinansiering. Kalkulatorisk rentekostnad inngår ikke i kommunens driftsregnskap, men representerer en alternativ avkastning kommunen går glipp av ved at kapital er bundet i anleggsmidler. Den kalkulatoriske rentekostnaden beregnes med utgangspunkt i anleggsmidlenes restavskrivningsverdi og en kalkylerente. Kalkylerenten er årsgjennomsnittet av 5-årig SWAP-rente + 1/2 %-poeng. I 2017 var denne lik 1,980 %.

Retningslinjene fastsetter regler for henføring av relevante administrasjonsutgifter som kan inngå i selvkostgrunnlaget. Videre er det bestemt at eventuelle overskudd skal avsettes til bundne selvkostfond. Et overskudd fra et enkelt år skal tilbakeføres til brukerne i form av lavere gebyrer i løpet av en femårsperiode. En generasjon brukere skal ikke subsidiere neste generasjon, eller omvendt. Kostnadene ved tjenestene som ytes i dag skal dekkes av de brukerne som drar nytte av tjenesten. Dette innebærer at dersom kommunen har overskudd som er eldre enn fire år, må dette i sin helhet gå til reduksjon av gebyrene det kommende budsjettåret. Eksempelvis må et overskudd som stammer fra 2017 i sin helhet være disponert innen 2022.

I tillegg til å utarbeide en etterkalkyle for hver betalingstjeneste må kommunen også utarbeide forkalkyler i forkant av budsjettåret for å estimere drifts- og kapitalkostnader for neste økonomiplanperiode. Forkalkylene gir grunnlaget for kommunens gebyrsatser. Ved budsjettering er det en rekke usikre faktorer, herunder fremtidig kalkylerente, utvikling av antall brukere og generell etterspørsel. I tillegg til å overholde generasjonsprinsippet bør kommunen ha målsetning om minst mulig svingninger i de kommunale gebyrene.

NOTE 9

Samlet etterkalkyle 2017

Etterkalkylene for 2017 er basert på regnskap datert 13. februar 2018.

Etterkalkyle selvkost 2017	Vann	Avløp	Renovasjon	Slam-tømming	Totalt
Gebyrinntekter	5 014 235	3 423 703	4 602 241	1 364 518	14 404 697
Øvrige driftsinntekter	3 433	-5 730	0	0	-2 297
Driftsinntekter	5 017 668	3 417 973	4 602 241	1 364 518	14 402 400
Direkte driftsutgifter	4 003 327	3 415 255	4 420 327	979 750	12 818 659
Avskrivningskostnad	452 330	420 881	0	0	873 211
Kalkulatorisk rente (1,98 %)	201 341	143 869	0	0	345 210
Indirekte netto driftsutgifter	152 151	131 668	44 881	59 208	387 908
Indirekte avskrivningskostnad	1 107	1 080	270	459	2 916
Indirekte kalkulatorisk rente (1,98 %)	77	75	19	32	203
Driftskostnader	4 810 333	4 112 828	4 465 496	1 039 449	14 428 106
Resultat	207 335	-694 855	136 745	325 069	-25 706
Kostnadsdekning i %	104,3 %	83,1 %	103,1 %	131,3 %	99,8 %
Selvkostfond 01.01	2 756 433	2 111 088	464 697	803 491	6 135 709
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	207 335	-694 855	136 745	325 069	-25 706
+/- Kalkulert renteinntekt/-kostnad selvkostfond (1,98 %)	56 630	34 920	10 555	19 127	121 232
Selvkostfond 31.12	3 020 398	1 451 154	611 997	1 147 687	6 231 236

Etterkalkylen for 2017 er utarbeidet i samarbeid med EnviDan Momentum AS som har mer enn 14 års erfaring med selvkostproblematikk og bred erfaring rundt alle problemstillinger knyttet til selvkost. Selvkostmodellen Momentum Selvkost Kommune benyttes av flere enn 280 norske kommuner.

Vann - 2016 til 2022**Selvkostoppstilling Vann**

Tabellen under viser etterkalkylene for 2016 og 2017 i Våler kommune (Hedmark). Resultatet for 2017 ikke var kjent ved budsjettarbeidet i fjor høst. Dette fører til avvik mellom prognosene i budsjettet for 2018 og etterkalkylen for 2017.

Etterkalkyle Vann - 2016 til 2022	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gebyrinntekter	5 742 860	5 014 235	5 714 610	4 607 438	5 761 406	6 667 404	7 093 454
Øvrige inntekter	16 040	3 433	0	0	0	0	0
Driftsinntekter	5 758 900	5 017 668	5 714 610	4 607 438	5 761 406	6 667 404	7 093 454
Driftsutgifter	4 206 874	4 003 327	5 084 000	5 210 107	5 339 342	5 471 784	5 607 510
Kapitalkostnader	633 353	653 671	730 757	865 735	1 090 807	1 395 525	1 376 859
Indirekte kostnader	126 678	153 334	157 040	160 837	164 728	167 618	171 725
Sum driftsutgifter	4 966 905	4 810 333	5 971 797	6 236 679	6 594 877	7 034 927	7 156 094
Kalkulatorisk rente selvkostfond	39 091	56 630	57 258	39 716	16 121	4 551	382
Resultat	791 995	207 335	-257 187	-1 629 241	-833 471	-367 523	-62 640
Selvkostfond 01.01	1 925 346	2 756 433	3 020 398	2 820 468	1 230 943	413 593	50 621
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	791 995	207 335	-257 187	-1 629 241	-833 471	-367 523	-62 640
Selvkostfond 31.12	2 756 433	3 020 398	2 820 468	1 230 943	413 593	50 621	-11 637

Gebyrinntekter Vann

Fra 2016 til 2017 ble gebyrinntektene redusert med rundt 12,7 % fra 5,7 millioner kr til 5,0 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 forventes gebyrinntektene å øke med 1,4 millioner kr, fra 5,7 millioner kr i 2016 til 7,1 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig økning på 3,6 %.

Gebyrinntekter Vann	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
16400 Årsgebyr	5 491 212	4 751 823	5 464 596	4 357 424	5 511 392	6 417 390	6 843 440
16401 Tilkoblingsgebyr	12 398	22 730	10 332	10 332	10 332	10 332	10 332
16402 Vannmåler gebyr	239 250	239 682	239 682	239 682	239 682	239 682	239 682
Sum gebyrinntekter	5 742 860	5 014 235	5 714 610	4 607 438	5 761 406	6 667 404	7 093 454
Årlig endring		-12,7 %	14,0 %	-19,4 %	25,0 %	15,7 %	6,4 %

Øvrige inntekter Vann

Fra 2016 til 2017 ble øvrige inntekter redusert med rundt 78,6 % fra 16 tusen kr til 3 tusen kr.

Øvrige inntekter Vann	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
16*** Øvrige salgsinntekter	16 040	3 228	0	0	0	0	0
17*** Refusjoner	0	205	0	0	0	0	0
Sum øvrige inntekter	16 040	3 433	0	0	0	0	0
Årlig endring		-78,6 %	-100,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

Driftsutgifter Vann

Fra 2016 til 2017 ble driftsutgiftene redusert med rundt 4,8 % fra 4,2 millioner kr til 4,0 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 øker driftsutgiftene med 1,4 millioner kr, fra 4,2 millioner kr i 2016 til 5,6 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig økning på 4,9 %.

Driftsutgifter Vann	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
10*** Lønn	1 099 732	866 049	1 986 000	2 034 657	2 084 506	2 135 577	2 187 898
11*** Varer og tjenester	623 761	1 128 477	548 000	561 700	575 743	590 136	604 889
12*** Varer og tjenester	2 275 531	2 008 801	2 270 000	2 326 750	2 384 919	2 444 542	2 505 655
13*** Tjenester som erst. kommunal tjenesteprod.	148 852	0	280 000	287 000	294 175	301 529	309 068
14*** Overføringsutgifter	58 998	0	0	0	0	0	0
Sum driftsutgifter	4 206 874	4 003 327	5 084 000	5 210 107	5 339 342	5 471 784	5 607 510
Årlig endring		-4,8 %	27,0 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %

NOTE 9

Kapitalkostnader Vann

Fra 2016 til 2017 økte kapitalkostnadene med rundt 3,2 % fra 0,6 millioner kr til 0,7 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 øker kapitalkostnadene med 0,7 millioner kr, fra 0,6 millioner kr i 2016 til 1,4 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig økning på 13,8 %.

Kapitalkostnader Vann	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Avskrivningskostnad	471 199	452 330	495 835	495 835	495 835	495 835	495 835
Avskrivningskostnad fremtidige investeringer	0	0	0	81 250	203 125	446 875	446 875
Kalkulatorisk rente	162 154	201 341	209 182	199 365	189 547	179 730	169 912
Kalkulatorisk rente fremtidige investeringer	0	0	25 740	89 286	202 300	273 085	264 237
Sum kapitalkostnader	633 353	653 671	730 757	865 735	1 090 807	1 395 525	1 376 859
Årlig endring		3,2 %	11,8 %	18,5 %	26,0 %	27,9 %	-1,3 %

Indirekte kostnader Vann

Fra 2016 til 2017 økte de indirekte kostnadene med rundt 21,0 % fra 127 tusen kr til 153 tusen kr.

Indirekte kostnader Vann	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Indirekte driftsutgifter (netto)	124 965	152 151	155 878	159 697	163 610	167 618	171 725
Indirekte avskrivningskostnad	1 593	1 107	1 107	1 107	1 107	0	0
Indirekte kalkulatorisk rente	121	77	55	33	11	0	0
Sum indirekte kostnader	126 678	153 334	157 040	160 837	164 728	167 618	171 725
Årlig endring		21,0 %	2,4 %	2,4 %	2,4 %	1,8 %	2,4 %

Selvkostfond Vann

Selvkostfondet forventes å være mindre enn eller lik kr 0 ved utgangen av 2022.

Selvkostfond Vann	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Selvkostfond 01.01	1 925 346	2 756 433	3 020 398	2 820 468	1 230 943	413 593	50 621
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	831 087	263 965	-199 929	-1 589 525	-817 350	-362 972	-62 258
Selvkostfond 31.12	2 756 433	3 020 398	2 820 468	1 230 943	413 593	50 621	-11 637

Gebysatser Vann

Tabellen under viser fastsatte gebysatser 2016 til 2018 og budsjetterte gebysatser 2019 til 2022, gitt forutsetningene i budsjett 2018.

Gebysatser Vann	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Normalgebyr inkl. mva.	kr 4 795	kr 4 795	kr 5 526	kr 3 912	kr 5 003	kr 5 837	kr 6 201
Årlig endring		0,0 %	15,3 %	-29,2 %	27,9 %	16,7 %	6,2 %

Avløp - 2016 til 2022**Selvkostoppstilling Avløp**

Tabellen under viser etterkalkylene for 2016 og 2017 i Våler kommune (Hedmark). Resultatet for 2017 ikke var kjent ved budsjettarbeidet i fjor høst. Dette fører til avvik mellom prognosene i budsjettet for 2018 og etterkalkylen for 2017.

Etterkalkyle Avløp - 2016 til 2022	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gebyrinntekter	4 498 875	3 423 703	3 710 772	2 200 374	3 821 162	4 065 807	4 131 075
Øvrige inntekter	0	-5 730	0	0	0	0	0
Driftsinntekter	4 498 875	3 417 973	3 710 772	2 200 374	3 821 162	4 065 807	4 131 075
Driftsutgifter	4 080 154	3 415 255	2 802 000	2 871 649	2 943 028	3 016 183	3 091 156
Kapitalkostnader	573 216	564 750	608 982	676 201	790 778	947 219	933 677
Indirekte kostnader	117 190	132 823	136 028	139 311	142 676	145 054	148 608
Sum driftsutgifter	4 770 560	4 112 828	3 547 010	3 687 161	3 876 482	4 108 456	4 173 440
Kalkulatorisk rente selvkostfond	37 212	34 920	30 354	17 857	2 944	2 032	1 231
Resultat	-271 685	-694 855	163 763	-1 486 788	-55 321	-42 650	-42 366
Selvkostfond 01.01	2 345 561	2 111 088	1 451 154	1 645 271	176 340	123 963	83 346
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	-271 685	-694 855	163 763	-1 486 788	-55 321	-42 650	-42 366
Selvkostfond 31.12	2 111 088	1 451 154	1 645 271	176 340	123 963	83 346	42 211

Gebyrinntekter Avløp

Fra 2016 til 2017 ble gebyrinntektene redusert med rundt 23,9 % fra 4,5 millioner kr til 3,4 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 forventes gebyrinntektene å reduseres med 0,4 millioner kr, fra 4,5 millioner kr i 2016 til 4,1 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig reduksjon på 1,4 %.

Gebyrinntekter Avløp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
16400 Årsgebyr	4 492 676	3 403 039	3 702 506	2 192 108	3 812 896	4 057 541	4 122 809
16401 Tilkoblingsgebyr	6 199	20 664	8 266	8 266	8 266	8 266	8 266
Sum gebyrinntekter	4 498 875	3 423 703	3 710 772	2 200 374	3 821 162	4 065 807	4 131 075
Årlig endring		-23,9 %	8,4 %	-40,7 %	73,7 %	6,4 %	1,6 %

Øvrige inntekter Avløp

Fra 2016 til 2017 ble øvrige inntekter redusert med rundt 0,0 % fra 0 tusen kr til -6 tusen kr.

Øvrige inntekter Avløp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
16*** Øvrige salgssinntekter	0	-5 730	0	0	0	0	0
Sum øvrige inntekter	0	-5 730	0	0	0	0	0
Årlig endring		0,0 %	-100,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

NOTE 9

Driftsutgifter Avløp

Fra 2016 til 2017 ble driftsutgiftene redusert med rundt 16,3 % fra 4,1 millioner kr til 3,4 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 reduseres driftsutgiftene med 1,0 millioner kr, fra 4,1 millioner kr i 2016 til 3,1 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig reduksjon på 4,5 %.

Driftsutgifter Avløp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
10*** Lønn	908 329	759 690	803 000	822 674	842 829	863 478	884 634
11*** Varer og tjenester	640 600	856 783	460 000	471 500	483 288	495 370	507 754
12*** Varer og tjenester	2 424 696	1 796 829	1 259 000	1 290 475	1 322 737	1 355 805	1 389 700
13*** Tjenester som erst. kommunal tjenesteprod.	93 914	1 953	280 000	287 000	294 175	301 529	309 068
14*** Overføringsutgifter	12 615	0	0	0	0	0	0
Sum driftsutgifter	4 080 154	3 415 255	2 802 000	2 871 649	2 943 028	3 016 183	3 091 156
Årlig endring		-16,3 %	-18,0 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %

Kapitalkostnader Avløp

Fra 2016 til 2017 ble kapitalkostnadene redusert med rundt 1,5 % fra 0,57 millioner kr til 0,56 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 øker kapitalkostnadene med 0,36 millioner kr, fra 0,57 millioner kr i 2016 til 0,93 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig økning på 8,5 %.

Kapitalkostnader Avløp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Avskrivningskostnad	452 982	420 881	449 043	449 043	449 043	449 043	449 043
Avskrivningskostnad fremtidige investeringer	0	0	0	42 708	106 771	234 896	234 896
Kalkulatorisk rente	120 234	143 869	146 409	137 518	128 626	119 736	110 844
Kalkulatorisk rente fremtidige investeringer	0	0	13 530	46 932	106 337	143 545	138 894
Sum kapitalkostnader	573 216	564 750	608 982	676 201	790 778	947 219	933 677
Årlig endring		-1,5 %	7,8 %	11,0 %	16,9 %	19,8 %	-1,4 %

Indirekte kostnader Avløp

Fra 2016 til 2017 økte de indirekte kostnadene med rundt 13,3 % fra 117 tusen kr til 133 tusen kr.

Indirekte kostnader Avløp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Indirekte driftsutgifter (netto)	115 505	131 668	134 894	138 199	141 585	145 054	148 608
Indirekte avskrivningskostnad	1 566	1 080	1 080	1 080	1 080	0	0
Indirekte kalkulatorisk rente	119	75	53	32	11	0	0
Sum indirekte kostnader	117 190	132 823	136 028	139 311	142 676	145 054	148 608
Årlig endring		13,3 %	2,4 %	2,4 %	2,4 %	1,7 %	2,5 %

Selvskostfond Avløp

Selvskostfondet forventes å være mindre enn eller lik kr 0 ved utgangen av 2025.

Selvskostfond Avløp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Selvskostfond 01.01	2 345 561	2 111 088	1 451 154	1 645 271	176 340	123 963	83 345
-/+ Bruk av/avsetning til selvskostfond	-234 473	-659 935	194 117	-1 468 931	-52 377	-40 618	-41 135
Selvskostfond 31.12	2 111 088	1 451 154	1 645 271	176 340	123 963	83 345	42 210

Gebyrsatser Avløp

Tabellen under viser fastsatte gebyrsatser 2016 til 2018 og budsjetterte gebyrsatser 2019 til 2022, gitt forutsetningene i budsjett 2018.

Gebyrsatser Avløp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Normalgebyr inkl. mva.	kr 5 389	kr 5 403	kr 5 876	kr 2 754	kr 5 074	kr 5 405	kr 5 477
Årlig endring		0,3 %	8,8 %	-53,1 %	84,2 %	6,5 %	1,3 %

Renovasjon - 2016 til 2022**Selvskostoppstilling Renovasjon**

Tabellen under viser etterkalkylene for 2016 og 2017 i Våler kommune (Hedmark). Resultatet for 2017 ikke var kjent ved budsjettarbeidet i fjor høst. Dette fører til avvik mellom prognosene i budsjettet for 2018 og etterkalkylen for 2017.

Etterkalkyle Renovasjon - 2016 til 2022	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gebyrinntekter	4 400 471	4 602 241	4 740 308	3 350 639	3 636 266	3 837 390	3 956 057
Øvrige inntekter	-2	0	0	0	0	0	0
Driftsinntekter	4 400 469	4 602 241	4 740 308	3 350 639	3 636 266	3 837 390	3 956 057
Driftsutgifter	4 237 974	4 420 327	3 678 000	3 769 922	3 864 141	3 960 716	4 059 703
Indirekte kostnader	122 571	45 169	128 629	131 768	134 984	138 012	141 393
Sum driftsutgifter	4 360 545	4 465 496	3 806 629	3 901 690	3 999 125	4 098 727	4 201 096
Kalkulatorisk rente selvskostfond	7 365	10 555	21 361	25 572	17 031	11 188	6 397
Resultat	39 924	136 745	933 679	-551 050	-362 860	-261 337	-245 040
Selvskostfond 01.01	417 407	464 697	611 997	1 567 037	1 041 558	695 729	445 580
-/+ Bruk av/avsetning til selvskostfond	39 924	136 745	933 679	-551 050	-362 860	-261 337	-245 040
Selvskostfond 31.12	464 697	611 997	1 567 037	1 041 558	695 729	445 580	206 938

Gebyrinntekter Renovasjon

Fra 2016 til 2017 økte gebyrinntektene med rundt 4,6 % fra 4,4 millioner kr til 4,6 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 forventes gebyrinntektene å reduseres med 0,4 millioner kr, fra 4,4 millioner kr i 2016 til 4,0 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig reduksjon på 1,8 %.

Gebyrinntekter Renovasjon	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
16400 Årsgebyr	4 400 471	4 602 241	4 740 308	3 350 639	3 636 266	3 837 390	3 956 057
Sum gebyrinntekter	4 400 471	4 602 241	4 740 308	3 350 639	3 636 266	3 837 390	3 956 057
Årlig endring		4,6 %	3,0 %	-29,3 %	8,5 %	5,5 %	3,1 %

NOTE 9

Øvrige inntekter Renovasjon

Fra 2016 til 2017 ble øvrige inntekter redusert med rundt 100,0 % fra 0 tusen kr til 0 tusen kr.

Øvrige inntekter Renovasjon	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
17*** Refusjoner	-2	0	0	0	0	0	0
Sum øvrige inntekter	-2	0	0	0	0	0	0
Årlig endring		-100,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

Driftsutgifter Renovasjon

Fra 2016 til 2017 økte driftsutgiftene med rundt 4,3 % fra 4,2 millioner kr til 4,4 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 reduseres driftsutgiftene med 0,2 millioner kr, fra 4,2 millioner kr i 2016 til 4,1 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig reduksjon på 0,7 %.

Driftsutgifter Renovasjon	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
10*** Lønn	53 395	53 968	56 000	57 372	58 778	60 218	61 693
11*** Varer og tjenester	4 166 725	42 696	20 000	20 500	21 013	21 538	22 076
12*** Varer og tjenester	17 854	20 080	0	0	0	0	0
13*** Tjenester som erst. kommunal tjenesteprod.	0	4 303 583	3 602 000	3 692 050	3 784 351	3 878 960	3 975 934
Sum driftsutgifter	4 237 974	4 420 327	3 678 000	3 769 922	3 864 141	3 960 716	4 059 703
Årlig endring		4,3 %	-16,8 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %

Indirekte kostnader Renovasjon

Fra 2016 til 2017 ble de indirekte kostnadene redusert med rundt 63,1 % fra 123 tusen kr til 45 tusen kr.

Indirekte kostnader Renovasjon	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Indirekte driftsutgifter (netto)	122 280	44 881	128 345	131 490	134 711	138 012	141 393
Indirekte avskrivningskostnad	270	270	270	270	270	0	0
Indirekte kalkulatorisk rente	20	19	13	8	3	0	0
Sum indirekte kostnader	122 571	45 169	128 629	131 768	134 984	138 012	141 393
Årlig endring		-63,1 %	184,8 %	2,4 %	2,4 %	2,2 %	2,5 %

Selvkostfond Renovasjon

Selvkostfondet forventes å være mindre enn eller lik kr 0 ved utgangen av 2025.

Selvkostfond Renovasjon	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Selvkostfond 01.01	417 407	464 697	611 997	1 567 037	1 041 559	695 730	445 581
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	47 290	147 300	955 040	-525 478	-345 829	-250 149	-238 643
Selvkostfond 31.12	464 697	611 997	1 567 037	1 041 559	695 730	445 581	206 938

Gebyrsatser Renovasjon

Tabellen under viser fastsatte gebyrsatser 2016 til 2018 og budsjetterte gebyrsatser 2019 til 2022, gitt forutsetningene i budsjett 2018.

Gebyrsatser Renovasjon	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Normalgebyr inkl. mva.	kr 2 993	kr 3 091	kr 3 184	kr 2 285	kr 2 480	kr 2 616	kr 2 698
Årlig endring		3,3 %	3,0 %	-28,2 %	8,5 %	5,5 %	3,1 %

Slamtømming - 2016 til 2022**Selvkostoppstilling Slamtømming**

Tabellen under viser etterkalkylene for 2016 og 2017 i Våler kommune (Hedmark). Resultatet for 2017 ikke var kjent ved budsjettarbeidet i fjor høst. Dette fører til avvik mellom prognosene i budsjettet for 2018 og etterkalkylen for 2017.

Etterkalkyle Slamtømming - 2016 til 2022	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gebyrinntekter	1 197 235	1 364 518	1 084 003	147 106	575 072	791 657	816 178
Øvrige inntekter	264	0	0	0	0	0	0
Driftsinntekter	1 197 499	1 364 518	1 084 003	147 106	575 072	791 657	816 178
Driftsutgifter	1 193 334	979 750	809 000	829 141	849 782	870 938	892 621
Indirekte kostnader	61 734	59 699	61 141	62 618	64 131	65 227	66 826
Sum driftsutgifter	1 255 068	1 039 449	870 141	891 758	913 914	936 166	959 446
Kalkulatorisk rente selvkostfond	13 783	19 127	24 841	20 078	9 749	5 157	2 410
Resultat	-57 569	325 069	213 862	-744 652	-338 842	-144 509	-143 268
Selvkostfond 01.01	847 277	803 491	1 147 687	1 386 391	661 817	332 724	193 373
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	-57 569	325 069	213 862	-744 652	-338 842	-144 509	-143 268
Selvkostfond 31.12	803 491	1 147 687	1 386 391	661 817	332 724	193 373	52 514

Gebyrinntekter Slamtømming

Fra 2016 til 2017 økte gebyrinntektene med rundt 14,0 % fra 1,20 millioner kr til 1,36 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 forventes gebyrinntektene å reduseres med 0,38 millioner kr, fra 1,20 millioner kr i 2016 til 0,82 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig reduksjon på 6,2 %.

Gebyrinntekter Slamtømming	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
16400 Årsgebyr	1 197 235	1 364 518	1 084 003	147 106	575 072	791 657	816 178
Sum gebyrinntekter	1 197 235	1 364 518	1 084 003	147 106	575 072	791 657	816 178
Årlig endring		14,0 %	-20,6 %	-86,4 %	290,9 %	37,7 %	3,1 %

Øvrige inntekter Slamtømming

Fra 2016 til 2017 ble øvrige inntekter redusert med rundt 100,0 % fra 0 tusen kr til 0 tusen kr.

Øvrige inntekter Slamtømming	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
17*** Refusjoner	264	0	0	0	0	0	0
Sum øvrige inntekter	264	0	0	0	0	0	0
Årlig endring		-100,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

NOTE 9

Driftsutgifter Slamtømming

Fra 2016 til 2017 ble driftsutgiftene redusert med rundt 17,9 % fra 1,19 millioner kr til 0,98 millioner kr. I perioden 2016 til 2022 reduseres driftsutgiftene med 0,30 millioner kr, fra 1,19 millioner kr i 2016 til 0,89 millioner kr i 2022. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig reduksjon på 4,7 %.

Driftsutgifter Slamtømming	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
10*** Lønn	327 559	161 904	169 000	173 141	177 382	181 728	186 181
11*** Varer og tjenester	40 159	71 783	25 000	25 625	26 266	26 922	27 595
12*** Varer og tjenester	819 413	746 063	615 000	630 375	646 134	662 288	678 845
14*** Overføringsutgifter	6 203	0	0	0	0	0	0
Sum driftsutgifter	1 193 334	979 750	809 000	829 141	849 782	870 938	892 621
Årlig endring		-17,9 %	-17,4 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %

Indirekte kostnader Slamtømming

Fra 2016 til 2017 ble de indirekte kostnadene redusert med rundt 3,3 % fra 62 tusen kr til 60 tusen kr.

Indirekte kostnader Slamtømming	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Indirekte driftsutgifter (netto)	61 124	59 208	60 659	62 145	63 668	65 227	66 826
Indirekte avskrivningskostnad	567	459	459	459	459	0	0
Indirekte kalkulatorisk rente	43	32	23	14	5	0	0
Sum indirekte kostnader	61 734	59 699	61 141	62 618	64 131	65 227	66 826
Årlig endring		-3,3 %	2,4 %	2,4 %	2,4 %	1,7 %	2,4 %

Selvkostfond Slamtømming

Selvkostfondet forventes å være mindre enn eller lik kr 0 ved utgangen av 2025.

Selvkostfond Slamtømming	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Selvkostfond 01.01	847 277	803 491	1 147 687	1 386 391	661 817	332 724	193 372
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	-43 786	344 196	238 703	-724 574	-329 093	-139 352	-140 858
Selvkostfond 31.12	803 491	1 147 687	1 386 391	661 817	332 724	193 372	52 514

Gebyrsatser Slamtømming

Tabellen under viser fastsatte gebyrsatser 2016 til 2018 og budsjetterte gebyrsatser 2019 til 2022, gitt forutsetningene i budsjett 2018.

Gebyrsatser Slamtømming	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Normalgebyr inkl. mva.	kr 1 211	kr 1 211	kr 1 211	kr 160	kr 678	kr 1 021	kr 1 161
Årlig endring		0,0 %	0,0 %	-86,8 %	323,4 %	50,7 %	13,7 %

NOTE 9

GEBYRFINANSIERTE TJENESTER		2017
Kart og oppmåling (F303)		
Lønn og sosiale utgifter		481 140
Kjøp av varer og tjenester		630 756
Overføringsutgifter		0
Finansutgifter/-transaksjoner		0
Utgifter		1 111 896
Salgsinntekter		-201 696
Refusjoner		0
Overføringsinntekter		0
Inntekter		-201 696
Resultat		910 200
Plansaksbehandling (F301)		
Lønn og sosiale utgifter		223 292
Kjøp av varer og tjenester		260 632
Overføringsutgifter		63 904
Utgifter		547 828
Refusjoner		-63 904
Inntekter		-63 904
Resultat		483 924
Byggesaksbehandling og eierseksjonering (F302)		
Lønn og sosiale utgifter		142 142
Kjøp av varer og tjenester		25 800
Overføringsutgifter		0
Utgifter		167 942
Salgsinntekter		-499 404
Refusjoner		0
Inntekter		-499 404
Resultat		-331 462
Bygge- og delesaksbehandling, ansvarsrett og utslippstillatelser (F304)		
Resultat		0
Samlet resultat		1 062 662

NOTE 11

Endring av regnskapsprinsipp

	Konto		Beløp
Endring i regnskapsprinsipp ressurskrevende brukere 2008	2581000		-3 213 000,00
Endring i regnskapsprinsipp mva kompensasjon 1999	2581002		-447 442,00
Endring i regnskapsprinsipp påløpte renter 2000	2581001		1 207 815,00
Endring i regnskapsprinsipp feriepenger	2581003		4 142 598,43
Endring i regnskapsprinsipp materialforvaltning	2581004		100 000,00
Sum endring i regnskapsprinsipp			1 789 971,43

NOTE 12

Usikre forpliktelser

NOTE 13

Lønn til ledende personer

Tekst		2017
Ordfører		770 889,00
Rådmann:		
Lars Arne Oldernes	01.01 - 28.02.2017	231 657,62
Asgeir Rustad	01.03 - 31.05.2017	267 258,13
Eyvind Alnæs	01.06 - 31.12.2017	423 237,20
Hedmark IKS		960 150,00
Revisjon		933 325,00
Rådgivning		23 825,00

1. Bokført verdi pr. 31.12.2017

	05ÅR	10ÅR	20ÅR	40VA-ÅR	40ÅR	50ÅR	TOMTER	Sum
Akkumulert anskaffelseskost pr. 01.01.17	11.805	3.751	8.240	15.535	167.147	115.611	47.463	369.551
Akkumulerte/reverserte nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0	0
Akkumulerte ordinære avskrivninger pr. 01.01.17	-7.112	-1.564	-2.458	-2.162	-18.014	-11.082	0	-42.392
Bokført verdi 01.01.17	4.693	2.187	5.782	13.372	149.132	104.529	47.463	327.159
Tilgang i året	1.349	262	0	2.867	8.587	11.770	0	24.834
Avgang i året	0	0	0	0	0	0	0	0
Delsalg i året *	0	0	0	0	0	0	0	0
Årets ordinære avskrivninger	-2.156	-307	-520	-561	-5.068	-2.855	0	-11.467*
Årets nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0	0
Årets reverserte nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0	0
Bokført verdi 31.12.17	3.886	2.141	5.262	15.678	152.652	113.444	47.463	340.526

Ved nedskrivning av anleggsmidler bør det opplyses om forutsetningene som er lagt til grunn for nedskrivningen, herunder årsak til nedskrivning og hvordan virkelig verdi er fastsatt, jf. KRS nr. 9 pkt. 3.6.5.

NOTE 14

2. Anskaffelseskost pr. 31.12.2017

Akkumulert anskaffelseskost pr. 01.01.17

Akkumulerte/reverserte nedskrivninger

Tilgang i året

Avgang i året

Delsalg i året *

Årets nedskrivninger

Årets reverserte nedskrivninger

Akkumulert anskaffelseskost pr. 31.12.17

Akkumulerte ordinære avskrivninger pr. 31.12.17

Bokført verdi 31.12.17

NOTE 14

	05ÅR	10ÅR	20ÅR	40VA-ÅR	40ÅR	50ÅR	TOMTER	Sum
Akkumulert anskaffelseskost pr. 01.01.17	11.805	3.751	8.240	15.535	167.147	115.611	47.463	369.551
Akkumulerte/reverserte nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0	0
Tilgang i året	1.349	262	0	2.867	8.587	11.770	0	24.834
Avgang i året	0	0	0	0	0	0	0	0
Delsalg i året *	0	0	0	0	0	0	0	0
Årets nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0	0
Årets reverserte nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0	0
Akkumulert anskaffelseskost pr. 31.12.17	13.155	4.012	8.240	18.401	175.734	127.380	47.463	394.385
Akkumulerte ordinære avskrivninger pr. 31.12.17	-9.268	-1.871	-2.978	-2.723	-23.082	-13.936	0	-53.859
Bokført verdi 31.12.17	3.886	2.141	5.262	15.678	152.652	113.444	47.463	340.526

3. Endringer i anleggsmidler som påvirker kapitalkonto pr. 31.12.2017

NOTE 14

	05ÅR	10ÅR	20ÅR	40VA-ÅR	40ÅR	50ÅR	TOMTER	Sum
Kostpris v/tilgang i året	1.349	262	0	2.867	8.587	11.770	0	24.834
Salgssum v/avgang i året	0	0	0	0	0	0	0	0
Delsalg i året *	0	0	0	0	0	0	0	0
Årets ordinære avskrivninger	-2.156	-307	-520	-561	-5.068	-2.855	0	-11.467*
Årets nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0	0
Årets reverserte nedskrivninger	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum endring kapitalkonto	-807	-45	-520	2.306	3.519	8.915	0	13.367
Avgang i året (bokført verdi)	0	0	0	0	0	0	0	0
Salgssum v/salg	0	0	0	0	0	0	0	0
Negativt verdiavvik v/salg	0	0	0	0	0	0	0	0
Positivt verdiavvik v/salg	0	0	0	0	0	0	0	0

Verdiavviket ved salg skal samsvare med avviket mellom endring som følge av avgang anleggsmidler i balansen, og endring på kapitalkonto som følge av salg. Verdiavvik av vesentlig størrelse bør kommenteres særskilt.

NOTE 14

05ÅR = AVSKRIVNINGSTID 5 ÅR
 10ÅR = AVSKRIVNINGSTID 10 ÅR
 20ÅR = AVSKRIVNINGSTID 20 ÅR
 40VA-ÅR = AVSKRIVNINGSTID 40 ÅR LEDNINGSNETT(VA)
 40ÅR = AVSKRIVNINGSTID 40 ÅR(UNNTATT LEDNINGSNETT VA)
 50ÅR = AVSKRIVNINGSTID 50 ÅR
 TOMTER = ANLEGG IKKE-AVSKRIVBARE ANLEGGSMIDLER

* Avvik mellom avskrivninger i regnskapet og avskrivninger i noten er 1 647 891,5, skyldes manglende avskrivninger for 2015 og 2016.

Salg av fast eiendom, Storskjæret kr 763 055,- og transportmiddel Mercedes-Benz Vito HJ89823 kr 160 000,- nedskrives i 2018.
 Når avskrivninger er bokført før salg er det ikke mulig å nedskrive salg av eiendom/transportmidler i anleggsmodul.

NOTE 15

OVERSIKT OVER KOMMUNENS SAMLEDE LÅNEGJELD per 31.12.2017										IB 01.01.2017	Avdrag	Renter	Restgjeld 31.12.
Kontonr.	Lånegiver	Lånenummer	Lånets formål	Renteform	Nye lån								
24639540	Kommunekredit	8317.50.49900	Fomidlingslån	PT						4 588 778	352 982	0	-4 235 796
24832050	Kommunekredit	8317.50.49110	Styrking av reserven	PT						6 622 692	521 900	0	-6 100 702
24832054	Kommunekredit	8317.50.44178	Lån til Våler omsorgsenter	PT						14 155 194	1 011 086	0	-13 144 108
24832055	Kommunekredit	8317.50.40105	Haslemoen	PT						13 104 000	728 000	0	-12 376 000
24832056	Kommunekredit	8317.50.45808	Diverse investeringer 2005	PT						21 361 162	890 048	0	-20 471 114
24832057	Kommunekredit	8317.50.48858	Lån til Haslemoen	PT						3 838 000	202 000	0	-3 636 000
24832058	Kommunekredit	8317.50.40237	Våler u-skole	PT						12 000 000	400 000	0	-11 600 000
24832059	Kommunekredit	8317.50.47371	Lån VAR	PT						6 000 000	200 000	0	-5 800 000
24832060	Kommunekredit	8317.50.48831	Lån diverse investeringer 2006	PT						3 075 000	102 500	0	-2 972 500
24832061	Kommunekredit	8317.50.71183	Lån vannverk og nett	PT						1 952 600	162 740	0	-1 789 860
24832062	Kommunekredit	8317.51.87769	IKT, skole generelt	PT						3 507 500	305 000	0	-3 202 500
24832063	Kommunekredit	8317.51.87750	Våler u-skole	PT						0	0	0	0
24832064	Kommunekredit	8317.51.87742	Diverse investeringer bygg	PT						29 925 000	950 000	0	-28 975 000
24832065	Kommunekredit	8317.51.87718	Boligfelt Våler	PT						3 252 770	78 380	0	-3 174 390
24832066	Kommunekredit	8317.51.87688	Vei og gatelys prosjekt	PT						2 362 500	75 000	0	-2 287 500
24832067	Kommunekredit	8317.51.87661	HVPU bolig	PT						630 000	20 000	0	-610 000
24839535	Husbanken	11969035	Kjøp av hus T. Nedgården	PT						580 500	116 100	0	-464 400
24839537	Husbanken	11939606	Overtakelse av Ungbo	PT						0	0	0	0
24839538	Husbanken	11446512	Startlån	PT						282 479	79 105	0	-203 374
24839539	Husbanken	11507262	Startlån	PT						271 415	107 280	0	-164 135
24839540	Husbanken	11508943	Startlån	PT						2 164 527	273 854	0	-1 890 673
24839541	Husbanken	11520253	Startlån	PT						4 426 816	141 792	0	-4 285 024
24839543	Husbanken	11528953	Fomidlingslån 2014	PT						2 294 396	66 991	0	-2 227 405
24839544	Husbanken	11532180	Fomidlingslån 2015	PT						2 884 756	80 814	0	-2 803 942
24839545	Husbanken	11537614	Fomidlingslån 2017	PT						0	32 629	0	-1 967 371
24839572	Kommunalbanken	20040783	Lån til diverse investeringer	PT						449 210	299 480	0	-149 730
24839573	Kommunalbanken	20010530	Lån til diverse investeringer	PT						228 650	228 650	0	0
24839574	Kommunalbanken	20020798	Lån til diverse investeringer	PT						2 013 240	309 730	0	-1 703 510
24839575	Kommunalbanken	20020797	Våløyen skole	PT						3 600 000	600 000	0	-3 000 000
24839576	Kommunalbanken	20040710	Vålerfunet+vann og avløp	PT						4 105 720	315 820	0	-3 789 900
24839577	Kommunalbanken	20040709	Lån til diverse investeringer	PT						244 680	69 910	0	-174 770
24839578	Kommunalbanken	20080746	Lån VAR	PT						900 000	75 000	0	-825 000
24839579	Kommunalbanken	20080744	IKT, IT plattform	PT						0	0	0	0
24839580	Kommunalbanken	20080743	Lån til diverse invest. 2008	PT						11 076 520	321 060	0	-10 755 460
24839581	Kommunalbanken	20090271	Lån til diverse invest. 2009	PT						2 640 770	160 060	0	-2 480 710
24839582	Kommunalbanken	20090925	Lån til diverse invest. 2009	PT						2 161 500	32 750	0	-2 128 750
24839583	Kommunalbanken	20100046	Lån til diverse invest. 2009	PT						7 035 000	210 000	0	-6 825 000
24839584	Kommunalbanken	20100048	Lån til diverse invest. 2009	PT						3 571 970	106 620	0	-3 465 350
24839585	Kommunalbanken	20100049	Lån til diverse invest. 2009	PT						0	0	0	0
24839586	Kommunalbanken	20100050	Lån til diverse invest. 2009	PT						166 250	47 500	0	-118 750
24839587	Kommunalbanken	20100051	Lån til diverse invest. 2009	PT						4 176 000	96 000	0	-4 080 000
24839588	Kommunalbanken	20100052	Lån til diverse invest. 2009	PT						1 989 030	59 380	0	-1 929 650
24839589	Kommunalbanken	20100975	Lån til diverse invest. 2010/200+1200	PT						1 190 000	35 000	0	-1 155 000
24839590	Kommunalbanken	20100097	Lån til diverse invest. 2009/se regnsk.	PT						7 452 100	219 180	0	-7 232 920
24839591	Kommunalbanken	20010944	Lån til inv. 2010/håndholdt tekno. IT	PT						0	0	0	0
24839592	Kommunalbanken	20100976	Lån til inv. 2010/kirke, hels. kartine	PT						2 068 000	47 000	0	-2 021 000
24839593	Kommunalbanken	20110819	Lån til diverse invest. 2011	PT						3 613 200	96 360	0	-3 516 840
24839594	Kommunalbanken	20110818	Udekket investeringsregnskap 2010	PT						6 022 550	177 140	0	-5 845 410
24839595	Kommunalbanken	20130694	Lån til div.inv.2013	PT						10 043 480	318 840	0	-9 724 640
24839596	Kommunekredit	8317.53.39755	Lån til div.invest. 2014	F						30 044 095	770 362	0	-29 273 733
24839597	Kommunalbanken	20150347	Innlø. eiendom Smedstuen	PT						42 533 340	1 466 660	0	-41 066 680
24855006	Kommunekredit	8317.50.31319		PT						0	0	0	0
										286 605 390	12 960 793	0	-275 644 597
										Herav fomidlingslån og startlån	1 056 342	0	-17 574 346
										Andre lån	11 904 451	0	-258 070 251
										Totalt	12 960 793	0	-275 644 597

NOTE 16

MINSTE TILLATTE AVDRAG (vekting)[Det henvises til brev fra KRD datert 25.09.2007](#)

vedr. beregning av minste tillatte avdrag på lån

[Det henvises til brev fra KRD datert 05.03.2009](#)

vedr. fortolkning av Kommuneleven §50 nr. 7a - avdrag på lån

*Gjenstående løpetid for kommunens samlede gjeldsbyrde kan ikke overstige den
veide levetiden for kommunens anleggsmidler ved siste årsskifte (K.oven §50 nr 7)*

Beregning av minste tillatte avdrag kan alternativt gjøres med vekting av hvert anleggsmiddel.
Dersom kommunen bruker vektingsmodellen og beregningen nedenfor viser at kommunen ligger under eller nær
minste tillatte avdrag beregnet ved bruk av forenklet metode, legges dokumentasjon av beregninger
foretatt med vektingsmodellen ved denne avstemmingen.

Forenklet metode:
$$\frac{\text{Sum årets avskrivninger *)} \times \text{Lånegjeld pr. 1/1 i regnskapsåret}}{\text{Bokførte anleggsmidler kap. 224-227 pr. 1/1 i regnskapsåret **}} = \text{Kontrollgrense}$$

*) Brutto avskrivninger i balansen

**) Bokførte anleggsmidler minus ikke avskrivbare eiendeler, for eksempel tomteområder

Sum avskrivninger i året	2017	13 114 483,82
--------------------------	------	---------------

Sum bokført verdi anleggsmidler pr. 1/1	2017	328 788 217,04
---	------	----------------

Positivt tall (uten fortegn)

Ikke avskrivbare eiendeler, for eksempel tomteområder	47 462 965,93
---	---------------

Sum lånegjeld pr. 1/1	2017	286 605 390,00
-----------------------	------	----------------

Positivt tall (uten fortegn)

Lån til utlån og forskuttering	16 630 688,00
--------------------------------	---------------

Sum lånegjeld pr. 1/1	2017	269 974 702,00	Beregningsgrunnlag minsteavdrag
-----------------------	------	----------------	---------------------------------

Det skal ikke gjøres fradrag for ubrukte lånemidler. De eksterne lån som er tatt opp skal inngå i beregning av minsteavdrag.

Dette iflg. brev datert 25/9.2007 fra Kommunal- og regionaldepartementet til Norges Kommunerevisorforbund.

Minste tillatte avdrag i	2017	12 585 357,51
--------------------------	------	---------------

Betalte avdrag (kun ord. avdrag driftsregnskap) i	2017	11 904 451,00
---	------	---------------

RESULTAT: Kommunen har sannsynligvis betalt for lite avdrag i året

I brev av 25.09.2007 fra Kommunal og Regionaldepartementet har departementet
uttalt hvordan man skal forstå "siste årsskifte" i Kommuneleven 50 nr. 7. Kommunene skal ta utgangspunkt i verdiene
pr.1.1 i regnskapsåret ved beregning av minste tillatte avdrag for budsjett og regnskap, som eksempel er nevnt
årsskiftet 31.12.2005 for budsjett/regnskapsåret 2006.

Departementet begrunner sitt syn med at utarbeidelsen av budsjett og regnskap bør bygge på samme forutsetninger.

[Brevet fra KRD finnes bak denne linken.](#)

LANGSIKTIG GJELD I HHT KOMMUNELOVEN § 50.6

Årets betalte avdrag	1 056 342,00
----------------------	--------------

Mottatte avdrag fra videreutlån	1 199 830,69
---------------------------------	--------------

Avsatte midler på bundet inv. Fond	143 489,00
------------------------------------	------------

NOTE 17

Utvikling i årsverk

Utvikling i antall årsverk (fast ansatt)	
	Antall årsverk
31.12.2014	266
31.12.2015	274
31.12.2016	276
31.12.2017	275

NOTE 18

Sted	Investeringsoversikt bygg/anlegg 2016-2021	R2016	R2017	B2018	B2019	B2020	B2021	2016-2021
Kommunalebygg for helse og omsorg								
9184	Vålevn 1, TIFU	171	-	250				421
9214	Nytt botilbud rus/psykiatri - utredning/ungbo	975	808	500				2 283
9256	Fyrsentral VOS		868	2 050				2 918
9170	VOS - Brannsikring, gulv og rehabilitering tak.	669	10 493	1 000				12 162
Ny	Avlastningsbolig			400				400
Undervisnings og kulturlokaler								
9235	Aktivitetshus og Skole (inkl. mva) - (eks.Tilskudd)	882	4 323	10 000	107 000	140 000		262 205
9244	Tilleggsbygg/brakkerigg Vålbyen skole		1 732					1 732
Ny	Vålebyen barnehage			200				200
Ny	Nordhagen barnehage			250				250
Boliger								
9210	Forprosjekt salg av bygg	82		200				282
9240	Gjenkjøp av leiligheter (5034/17)	2 448						2 448
Administrasjonsbygg (og andre)								
9216	Riving av Bjørke /yrkesskole	-	409	-			450	859
9219	Sentrumsbygget- ventilasjon (NAV)			2 500				2 500
Ny	Sentralgården - utvendig panel			400				400
9259	Søndre Hoel		172					172
Vei, gatelys og uteanlegg								
9212	Kommunale veier, grøfter adressering	650	796					1 446
Ny	Reasfaltering - veivedlikehold	-		2 000	500	500	500	3 500
Næring, tomter og boutvikling, jord								
9191	Utgifter tilknyttet salg av fast eiendom (tomt og jord)	207		100				307
9188	Oppdyrkningskostnader	296		2 000	4 000	4 000	4 000	14 296
Parker og friluftsanlegg								
9253	Parker og anlegg (kjærlighetstien)	200	911	2 000	1 000			4 111
Vann og avløp								
Samlet	VAR 2016-2020. NM-utvalget lager detaljbudsjett	354	2 867	6 000	10 000	10 000	10 000	39 221
Sum investeringer 2016-2021		6 934	23 379	29 850	122 500	154 500	14 950	352 113

VÅLER KOMMUNE

ÅRSBERETNING 2017

Pliktig innhold i årsberetningen følger av kommuneloven § 48 nr. 5 og regnskapsforskriften § 10 og § 12.

<u>0. RÅDMANNENS FORORD</u>	<u>3</u>
<u>1. LOV OG FORSKRIFTSBESTEMTE OPPLYSNINGER</u>	<u>4</u>
1.1 ARBEIDSGIVERSTRATEGI	4
1.2 TILSYN OG KONTROLL	4
1.3 LIKESTILLING, DISKRIMINERING OG TILGJENGELIGHET	7
1.4 ETIKK	11
<u>2. VESENTLIGE BUDSJETTAVVIK</u>	<u>12</u>
2.0. ÅRETS REGNSKAPSMESSIGE OVER/UNDERSKUDD	12
2.1. 1A SKATT/RAMMETILSKUDD/GENERELLE STATSTILSKUDD/RENTER/AVDRAG/FRIE FOND	13
2.2 1B – VIRKSOMHETSOMRÅDENE	17
2.3 2A – INVESTERING – ANLEGGSMIDLER/UTLÅN/AVDRAG/AVSETNINGER/FINANSIERING	26
2.4 2B – INVESTERING – PROSJEKTER	27
<u>3. KOMMUNENS ØKONOMISKE STILLING</u>	<u>28</u>
3.1 FINANSIELLE NØKKELTALL – ANBEFALTE STØRRELSER	29
3.2 NÅ-SITUASJON	30
3.3 HISTORISK UTVIKLING	36
3.4. KORRIGERING AV RESULTATER I REGNSKAPET	45
3.5 EVNEN TIL Å FINANSIERE KOMMUNENS AKTIVITET OG MØTE SINE FORPLIKTELSE	46
3.6 FINANSRAPPORT	50
3.7 RISIKOEKSPONERING	50
3.8 MARKEDSENDRINGER	50
<u>4. OPPSUMMERING OG VURDERING AV KOMMUNENS ØKONOMISKE STILLING</u>	<u>51</u>
4.1 UTVIKLING MÅLT MOT KG2	51
4.2 FINANSIELLE NØKKELTALL MÅLT MOT ANBEFALTE STØRRELSER	55
4.3 FREMTIDIG UTVIKLING	55

0. RÅDMANNENS FORORD

Våler kommune gikk med 5,1 millioner kroner i overskudd i 2017. Dette er 13. året på rad at kommunen har ett positivt regnskapsresultat.

God økonomistyring fra de ansatte og vilje til å sette tæring etter næring fra kommunens politiske ledelse har bidratt sterkt til dette. Rådmannen vil spesielt berømme de mange ansatte som med stor kreativitet og iver bidrar til at det søkes om tilskudd og gjennomføres tiltak som sterkt bidrar til det positive driftsresultatet.

Resultatet fra de ulike virksomhetene er omtalt i dokumentet.

Det positive resultatet skyldes i hovedsak høyere inntekter enn budsjettet i form av:

- Høyere rammeoverføringer fra staten
- Noe mer skatteinntekter enn budsjettet
- Mindreutgifter på virksomhetsområdene Nordhagen og Vålbyen barnehage, Helse, Tifu og NAV

Samtidig med dette ser vi at en stor inntektspost, refusjon for ressurskrevende brukere, er under press på grunn av en nylig presisering av regelverket fra Helsedirektoratet. Virkningen av dette vil resultere i lavere refusjonsinntekter fra Staten. Da kommunen inntektsførte refusjonskravet for 2017 var dette utilgjengelig informasjon. Man antar at inntektsført beløp vil bli redusert i størrelsesorden 5,8 millioner kroner. Nytt rundskriv fra Helsedirektoratet inkludert presiseringer vil gi betydelig inntektsbortfall for kommunen i årene fremover.

Rådmannen er bekymret over den negative befolkningsutviklingen. Med mindre det tas betydelige grep for å motvirke dette, vil kommunen stå ovenfor reduserte inntekter, samtidig som behovet for kommunale tjenester øker. Dette vil bli tatt opp i forbindelse med planstrategien.

«Ett GIR ekstra»

Våler 18.04.2018

Eyvind Alnæs
rådmann

1. LOV OG FORSKRIFTSBESTEMTE OPPLYSNINGER

1.1 Arbeidsgiverstrategi

Kommunens arbeidsgiverstrategi ble vedtatt i kommunestyret 27.06.2011 med disse hovedpunktene:

- Service i Våler kommune
- Ledelse i Våler kommune
- Etikk
- Lønn- og lønnspolitikk
- Livstilpasset arbeidsgiverpolitikk
- Medbestemmelse
- Kompetanseutvikling

Gjennom vedtatte etiske retningslinjer, lederavtaler og arbeidsgiverstrategien tydeliggjøres de forventninger som gjelder for det administrative arbeidet i kommunen. I dette arbeidet er kommunen avhengig av alle ansatte for å nå de mål kommunestyret har trukket opp. Gjennom godt samarbeid og gode relasjoner vil medarbeidere, ledere og tillitsvalgte sammen levere gode tjenester og skape arbeidsplasser med god kvalitet.

1.1.1 Personalpolitiske tiltak

- Det avsettes årlig kr 30 000 i budsjettet til arbeidsmiljøtiltak for ansatte. Kommunen dekker også påmeldingsavgift til ansatte og kommunens innbyggere som vil være med på aksjon «sykle til jobben».
- Vi søker hvert år om kompetanse og innovasjonsmidler fra fylkesmann. Disse brukes til å utdanne arbeidstakere innen pleie og omsorg. Vi har ansatte som tar fagbrev, fagskole, høgskole og videreutdanning.
- Våler kommune har avtale om levering av bedriftshelsetjeneste med Salutis HMS AS, og betaler medlemskontingent på kr 90 000 per år. Dette er penger som går til kurs og opplæring, samt pålagte helseundersøkelser.
- Læringer: kommunen har totalt hatt 13 lærlingplasser, noe som er godt over de statlige målene om *en* lærlingplass per 1000 innbygger.

1.2 Tilsyn og kontroll

I kommunelovens § 48 nr. 5 er det inntatt en bestemmelse om at det i årsberetningen skal redegjøres for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å sikre betryggende kontroll i virksomheten. I tillegg til kontrollaktiviteter knyttet til gjennomføringen av konkrete oppgaver, aktiviteter og prosesser omfatter intern kontroll også virksomhetsovergrepene systemer og strukturer som fullmakter, fordeling av roller og ansvar i virksomheten, kompetanse, kultur og holdninger, mv.

Virksomhetsledelsen har ansvaret for internkontroll i virksomheten. De ansatte bidrar på sin side til internkontroll i sitt daglige arbeid ved å følge etablerte rutiner. En strukturert prosess for internkontroll vil gi viktige bidrag til læring og forbedring i virksomheten.

Internkontroll generelt og økonomisk internkontroll er prosesser som er utformet for å gi en rimelig sikkerhet knyttet til måloppnåelse innenfor områder som:

- Måltrettet og effektiv drift
- Pålitelig rapportering
- Overholdelse av lover og regler

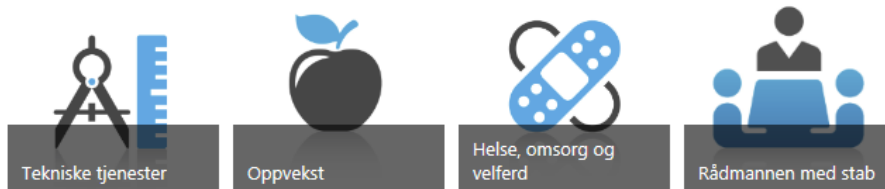
Våler kommune har et internkontrollsystem – kalt «Risk Manager Kvalitetssystem» som skal støtte virksomhetene med kvalitets- og styringsprosesser, avvikshåndtering og risikovurderinger. Av forhold som blir viktige å dokumentere kan da nevnes regler/retningslinjer, organisering, roller, ansvar og fullmakter. Likeledes vil systemet gjøre rutiner og prosedyrer tilgjengelige for ansatte i organisasjonen.

Systemet er bygd opp med følgende prosesser;

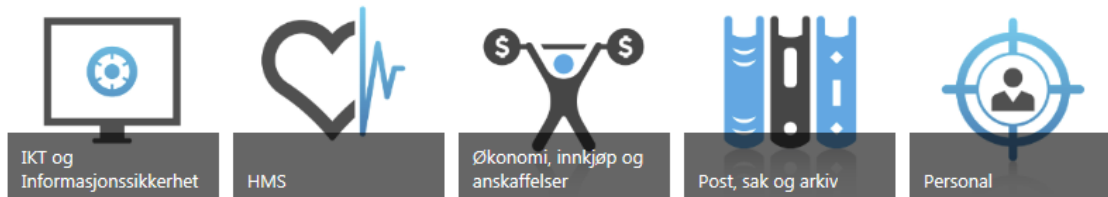
Sektorovergrepene prosesser

Tjenestespesifikke prosesser

Støtteprosesser

FIGUR 1

Systemet er under kontinuerlig utvikling, og nye og reviderte retningslinjer og prosedyrebeskrivelser blir stadig lagt inn. Som et eksempel for å vise hva som er lagt inn av dokumenter i ett av disse prosessene vises det nedenfor til støtteprosesser innenfor økonomi, innkjøp og anskaffelser;

FIGUR 2

Enheten skal gi støtte tjenester til alle enhetene i kommunen i form av rådgivning innen anskaffelser, lønn, regnskap og økonomistyring. I tillegg har enheten en rekke oppgaver som utførende enhet på strategisk nivå.

FIGUR 3

Innenfor området «økonomisystem og integrasjon med andre» er det lagt ut dokumentasjoner på ansvar og myndighet, faktureringsoppgaver og rundskriv fra økonomiavdelingen slik;

✓	📄	Navn	Versjon	Dokumenttype	Revideres av	Endret
4 Tema : Ansvar og myndighet (2)						
	📄	Cremul	...	1.0	Prosedyre	☐ Toini M. Midtsundstad 19. august 2016
	📄	Rutiner for kasse jan.-15	...	1.0	Prosedyre	☐ Marianne Åslund Brandett 19. august 2016
4 Tema : Fakturering (5)						
	📄	Fakturering av tjenester	...	1.0	Retningslinje	☐ Toini M. Midtsundstad 19. august 2016
	📄	Remittere tilgodebeløp kunder	...	1.0	Prosedyre	☐ Toini M. Midtsundstad 19. august 2016
	📄	Rutine eiendomsoverdragelse	...	1.0	Prosedyre	☐ Toini M. Midtsundstad 19. august 2016
	📄	Rutinebeskrivelse fakturagrunnlag	...	1.0	Prosedyre	☐ Toini M. Midtsundstad 19. august 2016
	📄	RUTINER FOR FAKTURERING 2014	...	1.0	Prosedyre	☐ Marianne Åslund Brandett 19. august 2016
4 Tema : Rundskriv fra økonomiavdelingen (1)						
	📄	Opprydding reskonto	...	1.0	Prosedyre	☐ Toini M. Midtsundstad 19. august 2016

FIGUR 4

1.2.1 Nytt kvalitetssystem

Kommunen har nettopp anskaffet et nytt verktøy for sitt arbeid med kvalitet. Gjeldende internkontrollsystem – «Risk Manager Kvalitetssystem» som beskrevet over vil i løpet av 2018 fases ut

og erstattet med et verktøy som kalles «Compilo». Compilo er et elektronisk verktøy der ansatte kan finne dokumenter som gjelder hele organisasjonen. Disse er samlet i et elektronisk bibliotek og blir årlig revidert. Slik kan de ansatte hele tiden finne oppdaterte lover og forskrifter, planer, retningslinjer, prosedyrer og andre ulike hjelpemidler som gjelder arbeidet med tjenester og forvaltningsoppgaver i organisasjonen.

Systemet fungerer på den måten av de ansatte kan logge seg på ved å ha fått tildelt et brukernavn og passord på arbeidsplassen.

1.3 Likestilling, diskriminering og tilgjengelighet

Stortinget har vedtatt med ikrafttredelse 01.01.2018 ny likestillings- og diskrimineringslov. Loven innebærer at de fire gjeldende likestillings- og diskrimineringslovene fra 2013 erstattes av én ny, samlet lov. Årets årsberetning omtaler dog disse forholdene etter gjeldende lover - diskrimineringsloven om seksuell orientering, likestillingsloven, diskrimineringsloven og etnisitet og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

1.3.1 Redegjørelse for den faktiske tilstanden

Offentlige myndigheter skal jobbe aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne. Som følge av dette er kommunen pålagt å rapportere om tilstand på likestilling mellom kjønnene i egen organisasjon. I tillegg skal kommunen som arbeidsgiver rapportere om planlagte og gjennomførte tiltak på grunnlag av kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne.

Likestilling/mangfold betyr likeverdige muligheter, like rettigheter og plikter til deltakelse for alle, uansett opprinnelse, legning, kjønn, funksjonshemming og bakgrunn.

Diskrimineringsloven om seksuell orientering, likestillingsloven, diskrimineringsloven om etnisitet og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven er nå erstattet av en felles lov: **Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)**

I Våler kommune vi har innarbeidet likebehandlingsprinsipper både i arbeidsgiverpolitikken, lønnspolitisk plan, seniorpolitiske retningslinjer, permisjonsreglement og i etiske retningslinjer. Det er utarbeidet en likestillings- og mangfoldsplan som ble vedtatt i kommunestyret våren 2016.

Kjønnsfordeling blant fast ansatte arbeidstakere i Våler kommune

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antall kvinner	274	321	332	298	303	303
Antall menn	59	61	58	54	52	53

Hovedtyngden av ansatte i Våler kommune er kvinner: 85 %. Kvinner er i stort flertall inne pleie, omsorg og helse, barnehage og barneskole.

Likelønn – kjønnsfordelt lønnsstatistikk

Lønnsutvikling kvinner og menn i Våler kommune – gjennomsnittlig lønnsutvikling alle ansatte

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kvinner	383 118	389 366	407 779	420 888	431 757	449 481
Menn	437 417	432 097	455 304	471 421	492 507	500 280

Våler kommune bruker Hovedtariffavtalen som utgangspunkt for fastsetting av lønn. Det gjennomføres lokale forhandlinger i henhold til Hovedtariffavtalens bestemmelser.

Menn har i snitt fortsatt høyere lønn enn kvinner, og forklaringen til dette er at vi må bruke lønn som virkemiddel i rekrutteringssammenheng. Ulik lønn for arbeid av lik verdi vil derfor forekomme. I de tilfeller er det kompetanse og erfaring som ligger til grunn, og ikke kjønn.

Stillingsstørrelser

Totalt i kommunen har vi 356 ansatte fordelt på 256 årsverk, noe som gir en gjennomsnittlig stillingsprosent 72%. Hovedvekten av deltidsstillinger finner vi innen pleie og omsorg der den gjennomsnittlige stillingsstørrelsen er 64%.

Våler omsorgssenter, ergoterapi, hjemmesykepleie og hjemmehjelp:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antall ansatte	120	121	128	104	106	104
Antall årsverk	72,48	72,7	73,87	68,26	68,12	68,42
Gj.sn stillingsstørrelse	60,4%	60,1%	58,0%	65,4%	64,3%	66,0%

Tiltak og tjenester for funksjonshemmede:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Antall ansatte	63	67	69	65	74	75
Antall årsverk	38,64	40,2	41,73	37	46,41	46,77
Gj.sn stillingsstørrelse	61,3%	60,1%	60,0%	57,2%	62,7%	62,0%

Oversiktene er ikke fordelt på kjønn, men det er i hovedsak kvinner som jobber innen helse, pleie og omsorg.

Sykefravær:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kvinner	9,3%	10,3 %	8,4%	8,4%	8,4%	8,1%
Menn	6,2%	8,6 %	6,2%	5,8%	5,9%	5,0%

Gjennomsnittlig sykefravær i 2017 er 7,5%.

1.3.2 Tiltak for å fremme formålet i diskrimineringsloven og tilgjengelighetsloven

Tiltak rettet mot kjønn

- Lønnspolitisk plan skal bidra til å fremme likelønn mellom kvinner og menn. Grunnlønn for kvinnedominerte stillingskategorier skal være lik tilsvarende stillinger i mannsdominerte stillingskategorier. Lønnspolitikken skal fungere slik at kvinner og menn likebehandles i vurdering av lønn og avansementsmuligheter.
- Ved utlysning av stillinger skal det ikke søkes etter bestemt kjønn, aldersgruppe eller språk. Moderat kvotering og saklig forskjellsbehandling er tillatt.
- Gravide arbeidstakere blir ivaretatt gjennom tilrettelegging. Lønnsutvikling sikres i foreldrepermisjon.

Tiltak rettet mot etnisitet

Kommunen har vedtatt eget varslingsreglement som skal sikre gode rutiner og god oppfølging av ansatte som varsler om kritikkverdige forhold.

Kommunen har vedtatt etiske retningslinjer der formålet er å sikre god etisk praksis i alt arbeid og på alle plan både som folkevalgt, leder og ansatt. Vi har etter hvert fått et mer mangfoldig arbeidsliv med deltakelse fra mange land.

Tiltak rettet mot nedsatt funksjonsevne

Kommunen tilbyr praksis - og utprøvningsplasser for personer med redusert arbeidsevne. De fleste av kommunens virksomheter er positive til å tilby praksisplasser.

I tillegg til de vi tar inn utenfra, legges det mye arbeid i det å tilrettelegge for egne ansatte med nedsatt funksjonsevne.

Vi kan tilby:

- Fleksibel arbeidstid
- Tilpassende arbeidsoppgaver
- Nye bygg er tilrettelagt for mennesker med nedsatt funksjonsevne

1.3.3 Tiltaksplan for likestilling og diskriminering

Våler kommune som arbeidsgiver:

Mål: Våler kommune skal føre en arbeidsgiverpolitikk som skal bidra til at våre ledere kan ivareta likestilling og mangfold på arbeidsplassen. Vi skal ha et inkluderende arbeidsliv som er fritt for mobbing, trakassering og diskriminering.

Tiltak	Ansvar
Etiske retningslinjer - Våler kommune legger stor vekt på åpenhet, ærlighet og respekt i all sin virksomhet. Både folkevalgte og ansatte har medansvar for at disse grunnverdiene blir etterlevd.	Politisk og administrativ ledelse Alle ansatte

Tiltak	Ansvar
Rekruttering skal være basert på objektive, jobbrelaterte kriterier hvor søkere uansett kjønn, religion, etnisitet, funksjonsevne og seksuell orientering får samme mulighet til jobb. Sørge for jevn fordeling av kvinner og menn i ulike deler av organisasjonen og innenfor alle type stillinger. Når kvinner og menn står kvalifikasjonsmessig likt, kan det underrepresenterte kjønn foretrekkes. Dette gjelder spesielt i skole og barnehage	Ledere og tillitsvalgte
IA avtalen har en intensjon om at det skal skapes et arbeidsliv med plass for alle som kan og vil arbeide. Våler kommune har sluttet seg til avtalen og har forpliktet seg til å legge til rette for opplæring – og arbeidstreningsplasser	Ledere, tillitsvalgte og verneombud
Våler kommune skal ha en livsfasetilpasset arbeidsgiverpolitikk. Å beholde motiverte og kvalifiserte ansatte i arbeid gjennom en lang yrkeskarriere krever bevisste ledere som utøver en fleksibel personalpolitikk tilpasset den enkeltes livssituasjon.	Alle ledere i Våler kommune
Våler kommune skal ha en lønnspolitik som bidrar til å rekruttere, beholde og utvikle dyktige medarbeidere på alle plan i organisasjonen.	Ledere og tillitsvalgte
Våler kommune skal være en attraktiv arbeidsgiver som tiltrekker seg kompetent arbeidskraft. Heltidsarbeid skal være hovedregelen.	Ledere og tillitsvalgte
Våler kommune har et godt trepartssamarbeid som vi ser som en forutsetning for å utvikle gode tjenester, gode beslutninger og gode arbeidsforhold for kommunes ansatte.	Ledere Tillitsvalgte Politikere

FIGUR 5

Våler kommune som tjenesteyter:

Mål: Alle i Våler kommune skal oppleve et likeverdig tjenestetilbud.

Tiltak	Ansvar
Brukere av kommunens tjenester har ulike forutsetninger. Det er viktig at informasjon om tjenester og rettigheter når fram til alle. Kommunes planer og dokumenter skal skrives på en enkel og forståelig måte slik at de kan leses og forstås av alle.	Politisk og administrativ ledelse
Universell utforming av de fysiske omgivelsene skal bidra til tilgjengelighet, likeverd, deltakelse og valgfrihet for alle. Det må sørges for at alle nybygg og utbedringer av kommunale bygg er universelt utformet slik at alle kan delta i arbeids – og samfunnsliv.	Politisk og administrativ ledelse
Gjennomføre jevnlig brugerundersøkelser	Kommunes ledere

FIGUR 6

Våler kommune som samfunnsutvikler:

Mål: Alle overordnede kommunale planer skal ha et likestillings og mangfolds perspektiv

Tiltak	Ansvar
Kommende rullering av kommuneplan må ha et klart mangfolds og likestillingsperspektiv	Politisk og administrativ ledelse
Legge til rette for bosetting i et mangfolds perspektiv.	Politisk og administrativ ledelse
Legge til rette for frivillig arbeid slik at vi kan utnytte vilje og kompetanse hos kommunens innbyggere.	Politisk og administrativ ledelse

FIGUR 7

Våler kommune som lokaldemokrati:

Mål: Alle skal kunne delta i lokalpolitikken

Tiltak	Ansvar
Regler om fordeling av viktige verv, sørge for lik deltakelse av kvinner og menn	Administrativ og politisk ledelse
Universell utforming av alle bygg	Administrativ og politisk ledelse
Stimulere til mangfold på valglistene	Politisk ledelse
Møtetidspunkter og varighet av møter må tilpasses slik at dette ikke skal være et hinder for å sette seg på valgliste	Politisk ledelse

FIGUR 8

1.4 Etikk

Etiske retningslinjer ble vedtatt i 2009 og med en justering i 2011. Formålet i de etiske retningslinjene for Våler kommune skal være å sikre god etisk praksis i alt arbeid og på alle plan både som folkevalgt, leder og ansatt.

For å lykkes med dette, legges det stor vekt på åpenhet, ærlighet og respekt. Både folkevalgte og ansatte har medansvar for at disse grunnverdiene blir etterlevd. Som tjenesteytere og forvaltere av samfunnets fellesgoder stilles det spesielt strenge krav til etiske holdninger.

2. VESENTLIGE BUDSJETTAVVIK

I henhold til forskrift om årsregnskap og årsberetning og Kommunal RegnskapsStandard skal det redegjøres for vesentlige avvik mellom regnskapsført beløp og regulert budsjett for de enkelte linjene i regnskapsskjema 1A, 1B, 2A og 2B. Redegjørelsen skal forklare årsakene til at budsjettavviket har oppstått og det skal opplyses om tiltak som er satt i verk for å forhindre budsjettavviket.

2.0. Årets regnskapsmessige over/underskudd

Kommunen har avlagt regnskapet for 2017 med et regnskapsmessig mindreforbruk på 5,1 millioner kroner. Regnskapet er avlagt jfr de grunnleggende regnskapsprinsipper og utført kvalitetsmessig etter beste evne mhp relevante, pålitelige, forståelige, sammenlignbare og vesentlige regnskapsdata.

I regnskapet har kommunen inntektsført 23,3 millioner kroner som refusjon på ressurskrevende tjenester. Disse inntektene er beregnet etter samme modell og prinsipper som de foregående år, og fremstår således som korrekte når dette ble inntektsført. Medio januar 2018 kom det årlige rundskrivet fra Helsedirektoratet – «Tilskuddsordning for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene». Rundskrivet har noen endringer og presiseringer som bidrar til at kommunen ikke kan få med de samme refusjonsgrunnlagene som tidligere. Etter en nøye gjennomgang sammen med revisjonen har vi fremskaffet nødvendig dokumentasjon på de utgiftene som kan tas med i kravet. Dette betyr at det endelige rapporteringsskjema (refusjonskrav) til Helsedirektoratet som hadde innleveringsfrist 4. april 2018 var 5,8 millioner kroner lavere enn det som ble inntektsført.

Dette resulterer i at når pengene blir refundert fra Staten senere sommeren 2018, vil dette påvirke refusjonsinntektene negativt for 2018. Rådmannen vil derfor ta dette til etterretning, og foreslå i politisk behandling at det regnskapsmessige mindreforbruket ikke avsettes til disposisjonsfond, men til inndekking av mindreinntekter på ressurskrevende tjenester.

2.1. 1A Skatt/rammetilskudd/generelle statstilskudd/renter/avdrag/frie fond

Tall i hele tusen		R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
1	Skatt på inntekt og formue	-80 622	-79 022	-1 600	2,0
2	Ordinært rammetilskudd	-139 129	-136 791	-2 338	1,7
2.1	Innbyggertilskudd og utgifts utjevning	-105 285	-105 364	-79	-0,1
2.2	Skjønnstilskudd	-4 600	-4 000	-600	15,0
2.3	Inntektsutjevning	-23 956	-22 139	-1 817	8,2
2.4	Distriktstilskudd	-5 288	-5 288	0	0,0
3	Skatt på eiendom	-6 762	-7 020	258	-3,7
4	Andre direkte og indirekte skatter	-255	-215	-40	18,6
5	Andre generelle statstilskudd *)	-5 732	-5 960	228	-3,8
5.1	Rentekompensasjon skoleanlegg	-318	-560	242	-43,2
5.2	Kompensasjonstilskudd handlingsplan for eldreomsorg	-1 801	-1 900	99	-5,2
5.3	Vertskommunetilskudd flyktninger Haslemoen	0	0	0	0
5.4	Integreringstilskudd bosetting 6-30 flyktninger	-3 613	-3 500	-113	3,2
5.5	Andre statlige overføringer	0	0	0	0,0
6	Sum frie disponible inntekter	-232 500	-229 008	-3 492	1,5
7	Renteinntekter og utbytte	-1 428	-1 746	318	-18,2
7.1	Renteinntekter bankinnskudd	-988	-825	-163	19,8
7.2	Renteinntekter startlån/formidlings lån	-168	-89	-79	88,8
7.3	Renteinntekter på fondsmidler	-110	-348	238	-68,4
7.4	Inntekter fra innfordring	-117	-145	28	-19,3
7.5	Avkastning på fond	0	-339	339	-100,0
7.6	Utbytte	-45	0	-45	#DIV/0!
8	Gevinst på finansielle instrumenter	148	0	148	#DIV/0!
9	Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	5 163	5 835	-672	-11,5
9.1	Renteutgifter på eksisterende gjeld	5 163	5 695	-532	-9,3
9.2	Renteutgifter på ny gjeld (kun aktuell i budsjettskjema)	0	0	0	0,0
9.3	Kalkulatoriske renter	0	0	0	0,0
9.4	Morarenter, gebyrer, kassakreditt	0	140	-140	-100,0
10	Tap på finansielle instrumenter	0	0	0	0,0
11	Avdrag på lån	12 585	11 322	1 263	11,2
11.1	Avdrag på eksisterende gjeld	11 904	11 322	582	5,1
11.2	Avdrag på ny gjeld (kun aktuell i budsjettskjema)	0	0	0	0,0
11.3	Vektet avdrag lån	681	0	681	#DIV/0!
12	Netto finansinntekter/-utgifter	16 468	15 411	1 057	6,9
13	Dekning av tidligere års regnskapsmessig merforbruk	0	0	0	0,0
14	Til bundne avsetninger *)	255	215	40	18,6
15	Til ubundne avsetninger *)	6 285	6 285	0	0,0
16	Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-6 285	-6 285	0	0,0
17	Bruk av ubundne avsetninger *)	0	-418	418	-100,0
18	Bruk av bundne avsetninger *)	-218	0	-218	#DIV/0!
19	Netto avsetninger	37	-203	240	-118,2
20	Overført til investeringsbudsjettet	0	0	0	0,0
21	Til fordeling drift	-215 995	-213 800	-2 195	1,0
22	Sum fordelt til drift fra skjema 1B	210 926	213 800	-2 874	-1,3
23	Merforbruk (+) /mindreforbruk (-)	-5 069	0	-5 069	#DIV/0!

FIGUR 9

2.1.1 Skatt på inntekt og formue – merinntekt 1,6 mill kroner

Når regjeringen la frem sitt forslag til Statsbudsjett høsten 2016 ble det forutsatt en skatteinngang på landsbasis på 151,9 mrd kroner. Våler la inn som forutsetning for sine beregninger en inntekt som tilsvarer 73,3 prosent av landsgjennomsnittet pr innbygger og nominell vekst på 3 prosent fra prognosert skatt 2016 (76,7 millioner). Dette utgjør for Våler en skatteinngang på 79 millioner kroner. Skatteinntektene blir beregnet ut fra innbyggertallet 1.1. i budsjettåret. Det betyr at kommunen må budsjettere/anslå antall innbyggere 01.01 når budsjettet legges frem. Dette blir korrigert senere (slutten av februar) når SSB legger ut faktiske innbyggertall. Rådmannen budsjetterte med 3.734 innbyggere, mens det faktiske antallet ble 3.743.

I RNB (mai 2017) ble det foretatt en nedjustering av anslaget for skatt på inntekt og formue på landsbasis til 151,4 mrd kroner. Av nedjusteringen har 132 mill. kroner sammenheng med endringer av skatteopplegget, og innbyggertilskuddet er justert opp med dette beløpet. Rådmannen vurderte kommunens skatteinngang slik at man ikke velger å nedjustere denne. Kommunen lå bedre an enn prognosen og anslo at opprinnelig budsjett ville nås.

I statsbudsjettet (høsten 2017) oppjusterte regjeringen skatteanslaget for kommunene med 3,3 mrd kroner til 154,7 mrd kroner. Merskatteveksten har sammenheng med ekstraordinært store uttak av utbytter til personlige skattytere. Kommunen rapporterer 2. tertial (drift pr 8mnd 2017), og har på dette tidspunktet ingen informasjon om oppjustering av skatteanslaget. Derfor foreligger det ikke forslag om budsjettjustering til 2. tertialrapport.

Når endelig skatteregnskap foreligger viser den totale skatteinngangen for kommunene 156,6 mrd kroner – dvs nesten 2 mrd kroner mer enn oppjusteringen som ble gjort i forbindelse med regjeringens forslag til statsbudsjett. Våler fikk en skatteinngang på 80,6 mill. kroner, noe som er 1,6 mill. kroner over opprinnelig budsjett.

Det hele kan oppsummeres slik;

Utgangspunkt	Landet	Våler
Regjeringens forslag til statsbudsjett 2017	151 900 mill	79 mill
Revidert nasjonalbudsjett (mai 2017)	151 375 mill	79 mill
Regjeringens forslag til statsbudsjett 2017 ¹	154 740 mill	79 mill
Endelig resultat 2017	156 585 mill	79 mill

2.1.2 Ordinært rammetilskudd – merinntekt 2,3 mill. kroner

Av merinntektene på 2,3 mill. kroner er 1,8 mill. kroner knyttet til inntektsutjevningstilskuddet. Utjevningsordningen sikrer at kommunen får en skatteinngang pr innbygger (inkludert inntektsutjevningen) på 93,8 prosent av landsgjennomsnittet. Den reelle skatteinngangen var på 80,6 mill. kroner (eller kr. 21.539 pr innbygger) og var på 72,3 prosent av landsgjennomsnittet.

I tillegg har kommunen mottatt tilbakeholdte skjønnsmidler, kr. 600.000 som ikke var budsjettert. Fylkesmannen har krav om å holde tilbake minimum 5% av skjønnsmidlene for å dekke eventuelle

¹ Oppjustert skatteanslag for 2017

uforutsette hendelser gjennom året. Deler av det tilbakeholdte skjønnet er da blitt fordelt mellom kommunene i Hedmark og Våler ble her tildelt kr. 600.000.

2.1.3 Andre direkte og indirekte skatter – merinntekt kr. 40.000

Det avsatte beløpet tilsvarer det kommunen har mottatt i konsesjonsavgift fra NVE (Norges vassdrags- og energidirektorat). Konsesjonsavgift skal gi de berørte kommuner erstatning for generelle skader og ulemper som ikke blir kompensert på annen måte. Beløpet fastsettes av NVE med en avgiftssats som er gitt i konsesjon multiplisert med et teoretisk beregnet kraftgrunnlag. Avgiftssatsen indeksreguleres hvert femte år av NVE. Dette er det ikke tatt hensyn til når budsjettet ble satt.

Selv om avviket er beskjedent velger vi å forklare dette siden denne inntekten også er budsjettetert som avsetning til bundet fond (se pkt. 2.1.7).

2.1.4 Renteinntekter og utbytte, gevinst finansielle instrumenter – mindreinntekt 0,5 mill. kroner

I disse inntektene inngår generelle renteinntekter på innestående kapital på bankinnskudd, avkastning på fond, utbytte og gevinst finansielle instrumenter. I forbindelse med inntektsføring av avkastning fond (KLP Obligasjon 3år og KLP pengemarked) ser vi nå i ettertid (etter av regnskap er avlagt og innrapportert) at avkastningen pålydende kr. 148.124 beklageligvis er blitt debetført. Beløpene skulle vært kreditført og dette gir da en resultatmessig effekt på snaut kr. 300.000. Resterende kr. 200.000 forklares med at gjennomsnittlig innestående kapital ble lavere enn antatt når budsjettet ble lagt.

2.1.5 Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter – mindreutgift 0,7 mill. kroner

Budsjettet er lagt med en forutsetning om gjennomsnittlig rentesats på 1,8 prosent (nivå pr. august 2016). Rentene i 2017 har vært lavere enn dette og lå på ca 1,6 prosent i desember 2017. Så et lavere rentenivå enn det budsjettforutsetningene bygger på forklarer avviket.

2.1.6 Avdrag på lån – merutgift 1,3 mill. kroner

Avdragsutgifter på eksisterende lån ble i budsjettet beregnet til å utgjøre 11,3 millioner kroner. Avdragsutgiftene viste seg å bli på 11,9 millioner kroner, altså en budsjettetert underdekning på 0,6 millioner kroner.

Minimumsavdrag

Når kommunen tar opp sine lån så blir disse tatt opp med en veid levetid (les avdragstid) som er beregnet med utgangspunkt i de planlagte investeringsprosjektene. Når kommunen av ulike årsaker ikke realiserer prosjektene slik de i utgangspunktet var tenkt, vil det bli en ubalanse mellom det som innbetales i avdrag (beregnet veid levetid på lånetidspunktet) og det som blir veid levetid på de faktiske aktiveringene (slutførte investeringsprosjekter).

Driftsregnskapet skal belastes med ordinære avdrag basert på jevn og planmessig nedbetaling på eksterne lån, beregnet med utgangspunkt i et minimumskrav bygget på veid levetid for varige driftsmidler. For å oppfylle dette kravet har kommunen utgiftsført kr. 681.000 som «vektet avdrag lån».

2.1.7 Til bundne avsetninger – merutgift kroner 40.000

Se pkt 2.1.3.

2.1.8 Bruk av ubundne avsetninger – mindreinntekt 0,4 mill. kroner

Bruk av avsetninger er ført opp i budsjettet for å balansere ut manglende finansiering av driften. Her har økonomikontoret dessverre ikke fulgt opp med inntektsføring.

2.1.9 Bruk av bundne avsetninger – merinntekt 0,2 mill. kroner

Det er inntektsført bruk av bundne avsetninger (fra omstillingsfondet) kr. 218.102,26 på ansvar 2006 Fond. Dette ansvaret er definert til å være en del av 1A-skjemaet. På ansvar 1560 Næringsarbeid - som er et ansvar under virksomhetsområdet 315 Rådmann og stabsoppgaver (del av 1B-skjemaet) - er det budsjettet med bruk av bundne avsetninger med totalt kr. 300.000. Pr 31.12.2017 når inntektsføring skal finne sted, står det kr. 218.102,26 igjen på dette fondet. I henhold til vedtatt budsjett for 2017 skulle denne inntekten ha blitt ført på ansvar 1560 Næringsarbeid (1B).

Inntektsføringen vil ikke få noen innvirkning på årets regnskapsmessige resultat.

2.2 1B – Virksomhetsområdene

Tallene her representerer de rammene som kommunestyret har vedtatt for den kommunale tjenesteproduksjonen. Alle tall er oppgitt i hele tusen kroner. Figur 10 viser total oversikt for alle virksomhetene.

Virksomhet		Prognose 2.tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
300	Politikk og tilsyn	2 933	2 802	3 151	-349	-11,1
305	Interkommunalt samarbeid	11 477	11 013	11 198	-185	-1,7
310	Fellesoppgaver	20 146	20 834	19 343	1 491	7,7
315	Rådmann og stabsoppgaver	18 735	19 767	18 937	830	4,4
320	1-10 skole	37 869	38 320	37 782	538	1,4
325	Nordhagen barnehage	4 898	4 659	5 190	-531	-10,2
330	Vålbyen barnehage	5 525	5 193	6 020	-827	-13,7
335	Kultur	4 498	4 291	4 523	-232	-5,1
340	Landbruk, næring, skog og miljø	469	759	412	347	84,3
345	Kommuneskog	-9 549	-9 849	-9 542	-307	3,2
350	Teknisk	19 371	19 031	18 898	133	0,7
351	VAR	-1 218	-1 020	-1 174	154	-13,1
360	Helse	15 719	14 550	16 480	-1 930	-11,7
362	Tifu	20 449	20 050	20 939	-889	-4,2
365	Pleie og omsorg	47 417	47 995	48 116	-121	-0,2
370	Nav	20 157	19 078	19 933	-855	-4,3
399	Premieavvik - pensjonsreguleringer	-4 982	-6 548	-6 406	-142	2,2
Sum		213 914	210 926	213 800	-2 874	-1,3

FIGUR 10

Under følger en oversikt pr virksomhet med forklaring til avvik mot budsjett.

2.2.1 300 Politikk og tilsyn

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
2 933	2 802	3 151	-349	-11,1

Virksomheten avleverer et regnskap som viser ca 350.000 kroner mindre enn budsjettet. Man har hatt mindre utgifter enn budsjettet på godtgjørelser til folkevalgte, kjøp av konsulenttjenester og reserverte avsetninger.

2.2.2 305 Interkommunale samarbeid

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
11 477	11 013	11 198	-185	-1,7

På dette området vises kommunens deltakelse i interkommunalt samarbeid og vertskommunesamarbeid på områdene for;

- brann og redningstjenester
- felles landbrukskontor
- pedagogiske/psykologiske tjenester (PPT)
- tilskudd drift av Stiftelsen Krisesenteret i Hamar
- oppdragsavtale Hedmark Revisjon IKS

2.2.3 310 Fellesoppgaver

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
20 146	20 834	19 343	1 491	7,7

Virksomhet 310 Fellesoppgaver er fordelt på følgende områder: 1300 Fellestjenester skole, 1301 Fellestjenester barnehage, 1303 Private barnehager og 1333 Kirkeformål, der private barnehager er den største. Overforbruket på 310 Fellesoppgaver skyldes i stor grad økte utgifter til fellestjenester skole. Overforbruket på fellestjenester skole er knyttet til voksenopplæring for innvandrere, gjesteelever i andre kommuner og skoleskyss. I tillegg skyldes overforbruket refusjon til private barnehager. Utgifter til voksenopplæring og gjesteelever kan være vanskelig å forutse. I tillegg er deler av refusjon til private barnehager knyttet opp til redusert foreldrebetaling og spesialpedagogiske tiltak, noe som også kan være vanskelig å forutse.

2.2.4 315 Rådmann og stabs oppgaver

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
18 735	19 767	18 937	830	4,4

Dette virksomhetsområdet består av følgende områder:

- 1200 – Rådmannskontoret
- 1250 - Økonomikontoret
- 1260 – Lønn og personal
- 1261 – Servicetorget
- 1501 – IT
- 1502 – Post og arkiv
- 1560 – Næringsarbeid

Samlet avvik for virksomhet 315 er ca. 0,8 millioner fra justert budsjett. Merforbruket skyldes følgende forhold;

1250 Økonomikontoret

- Programmoduler i Visma - autopay delfaktura og inkasso delfaktura
- Kurs og opplæring
- Lønnsutgifter

1501 IT

Vedlikeholdsavtaler dataprogram som det årlig har vært et overforbruk på.

1560 Næringsarbeid

Kommunen avsetter årlig konsesjonsavgiften til bundet driftsfond (næringsfond). Denne avsetningen bruker kommunen til å finansiere deler av næringsarbeidet, uten at det er spesifisert hvilke aktiviteter.

Det er ved en inkurie ikke inntektsført bruk av bundne driftsfond i 2017.

2.2.5 320 1-10 skole

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
37 869	38 320	37 782	538	1,4

Skolene har hatt et lite merforbruk i 2017, kr. 538.000 eller 1,4 prosent mer enn budsjett.

2.2.6 325 Nordhagen barnehager

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
4 898	4 659	5 190	-531	-10,2

Barnehagen leverer et regnskap med et mindreforbruk på 0,5 millioner kroner målt mot justert budsjett. Hovedforklaringen på dette mindreforbruket skyldes også i år en bevissthet rundt disponeringen av personalressursene. Ved sykdom, permisjon og ferieuttak (vi har 3 ansatte som har rett på en 6.ferieuke) har vi lærlinger som kan gå inn i vakter 40%. Dette er en god læresituasjon for lærlingen og vi har fordelen med kjente folk blant barna. Måten vi har løst vikarbehovet på har gitt barnehagen merinntekter for refusjon sykelønn. Der det benyttes vikarer har disse som regel lavere lønn enn den faste ansatte. Barnehagen har i tillegg holdt igjen noe på innkjøp p.g.a. varslet innsparing.

2.2.7 330 Vålbyen barnehage

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
5 525	5 193	6 020	-827	-13,7

Vålbyen barnehage hadde mindreforbruk i 2017. Antallet 0-5 åringer i kommunen er synkende. Dette reflekteres via færre barn i barnehagene. For at barnehagen fortsatt skal driftes på en økonomisk effektiv måte må ressursene tas ned. Dette har barnehagen gjort i form av å redusere lønnskostnadene.

2.2.8 335 Kultur

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
4 498	4 291	4 523	-232	-5,1

Kultur har et underforbruk på 232.000,-. Vi driver kulturområde meget godt. Årets avvik med et mindreforbruk skyldes i hovedsak ølgende;

- 104.000,- i spillemidler fått av Hedmar fylkeskommune som skulle vært utbetalt til Vaaler IF i 2017, men som ved en feilføring ikke ble utbetalt før i 2018.
- 33.000,- kulturskolen, skyldes refusjon sykepenges og noe mindreforbruk enn budsjettet på undervisningsmateriell.
- 12.000,- høyere billettinntekter på Folkebadet enn forventet.
- 39.000,- i mindreforbruk enn forventet på ferieklubben. De valgte aktiviteten ble rimeligere enn budsjettet.
- 30.000,- høyere billettinntekter på ulike arrangementet enn forventet.

Vi følger med på utviklingen av regnskap mot budsjett tett gjennom hele året og målet er å drive mot null, men vi ble oppfordret av rådmannen høsten 2017 til å være bevisste på pengebruken. Dette har vi lyktes med.

2.2.9 340 Landbruk, næring, skog og miljø

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
469	759	412	347	84,3

Våler og Åsnes har felles interkommunalt landbrukskontor som er lokalisert i Sentralgården i Våler. Kontoret utfører oppgaver som er lagt til den kommunale landbruksforvaltningen og har ansvar for tilskuddsforvaltningen som følge av jordbruksoppgjøret mellom Staten og næringsorganisasjonene i landbruket. Saksbehandling i henhold til jordlov, skogbrukslov, konsesjonslov og viltlov, samt forvaltning av produksjonstilskudd, miljøvirkemidler i jord- og skogbruk, BU-midler, skogfond og viltfondsmidler er sentrale oppgaver.

Landbrukskontoret er en viktig aktør i utvikling av landbruket. I tillegg til tradisjonelt landbruk er også tilleggsnæringer et sentralt satsingsområde. Det tilbys rådgiving og førstelinjetjeneste innen bygdeutviklingssaker der samareidet med Innovasjon Norge er sentralt.

Administrering av veterinærvaktjenesten for Solør tillagt virksomheten.

Landbrukskontoret for Våler og Åsnes har ansatte med god og relevant faglig kompetanse. Forvaltningsoppgavene krever kunnskap, erfaring og god innsikt i et komplisert regelverk. Det har i 2017 vært svært mange saker og kontoret har levert god kvalitet i sin saksbehandling. Det gjelder både i kommunikasjon med søkerne og i selve saksutredningene.

Kontoret har 10 ansatte og 8,9 årsverk. Anne Kristine Rossebø er landbrukssjef.

Regnskapsmessig avvik

Regnskapstallene i tabellen over viser tall etter at Vålers andel i landbrukssamarbeidet med Åsnes er flyttet over til virksomhetsområdet 305 Interkommunale samarbeid. Tallene i tabellen representerer da aktiviteter knyttet til oppdyrking Halsemoen, landbruksvikarordningen og veterinærtjenesten. Avviket på ca kr. 350.000 gjelder i hovedsak lønnsutgifter til ansatt – kr. 135.000 som er feilaktig belastet på dette virksomhetsområdet og kr. 180.000 overforbruk på tjenestekjøp «Oppdyrking Haslemoen». Feilaktig belastet lønn viser tilsvarende mindreforbruk på ansvar 1560 Næringsarbeid hvor budsjettmidlene er plassert.

Landbrukskontoret for Våler og Åsnes

Landbrukskontoret budsjett og regnskapstall gjengis slik;

	Budsjett 2017	Regnskap 2017	Avvik i kr
Totalt for Våler og Åsnes	6 892 000	6 201 805	690 195
Åsnes andel	4 590 000	4 129 894	460 106
Vålers andel	2 302 000	2 071 911	230 089

Som nevnt i avsnittet over er Våler kommunes andel av samarbeidet overført til virksomhetsområdet 305 Interkommunale samarbeid. Vålers andel/kostnad beløpet seg til 2,072 mill kroner. Landbrukskontoret har driftet nesten 0,7 mill. kroner under budsjett. Avviket mellom budsjett og regnskap har følgende årsaker:

- Lønn (inkl. pensjon og arbeidsgiveravgift) – pga permisjoner hos ansatte
- Behandlingsgebyr landbrukssaker med merinntekt på kr. 135.000 i forhold til budsjett. Årsaken er svært mange innkomne og behandlede lovsaker i 2017
- Eksterne prosjektmidler til gjennomføring av diverse kurs og møter har bidratt til mindre forbruk enn budsjettet.

2.2.10 345 Kommuneskog

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
-9 549	-9 849	-9 542	-307	3,2

Virksomhet 345 Kommuneskog er driftet tilnærmet i henhold til vedtatt budsjett. Avvik i forhold til budsjettet skyldes i hovedsak at det ble avvirket ca 500 kbm mer ved avskoging av dyrkningsarealene på Haslemoen og drevet noe mindre skogkultur enn budsjettet.

2.2.11 350 Teknisk

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
19 371	19 031	18 898	133	0,7

Totalt har virksomheten styrt mot budsjett. Dette har man klart pga forsikringsutbetaling på rundt kr 1.4 mill. Disse midlene er brukt til å dekke underskudd på veier og utelanlegg

Veier og utelanlegg:

Et underskudd på kr 1.680.000,-. Økte utgifter til vedlikehold pga vær samt noe etterslep på fakturering fra 2016. I tillegg er ca 20 – 30% av utgifter i forbindelse med VA prosjekt dvs graving/oppgradering av vei bokført her og ikke som investering på VA. For 2018 må dette settes opp som investering til vei når det graves i vei pga investeringsprosjekt på ledningsnett VA.

2.2.12 351 VAR

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
-1 218	-1 020	-1 174	154	-13,1

Omsetning 14,4 millioner

Underskudd på kr. 25.000 som dekkes av fond.

2.2.13 360 Helse

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
15 719	14 550	16 480	-1 930	-11,7

Helse består av Legetjeneste, Helsestasjon og skolehelsetjeneste, Psykisk helse og rustjeneste samt fellestjenester med fysioterapi, interkommunale samarbeid om legevakt, IKAD-senger, samfunnsmedisin og frisklivsentral.

Det store mindreforbruket i 2017 skyldes først og fremst feil budsjettering av avsetning og bruk av bundne fond knyttet til eksterne tilskudd som har påvirket driftsbudsjettet. I tillegg har psykisk helse og rustjeneste mindreforbruk som følge av vakante stillinger deler av året, samt økte inntekter i form av tilskudd. Reforhandling av IKAD-avtale med Elverum har også gitt innsparing i forhold til budsjett.

2.2.14 362 Tifu

Prognose 2. tertial 201	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
20 449	20 050	20 939	-889	-4,2

Vi budsjetterte i 2017 med 23 millioner på ressurskrevende tjenester. Det bli inntektsført kr. 23 311 964 I tillegg var det noen justeringer i 2017, slik at den reelle inntektsføringen ble på 23 041 988 kr. Dette betyr at vi traff godt ift det vi budsjetterte med i 2017 på ressurskrevende tjenester.

Vi har hatt en merinntekt på refusjon sykefravær og refusjon fødselsvikar enn vi har budsjettert med, nesten 500 000 kr. Dette er i hovedsak på ansvar 1430, 1431 (også 1435 og 1436) og 1434.

I tillegg har vi «spart» ordinær drift med 311 000 kr, der vi har brukt av tilskudd vi har fått til kompetansesatsing.

Vi har hatt utfordringer i året som har gått på utgiftsiden med bl.a. sykehusbesøk på brukere (noe som betyr større lønnsutgifter for TIFU), høyere sykefravær enn forventet blant ansatte, oppstart av avlastningsbolig, ekstra utgifter til hospitering ift ny bruker og for lavt budsjettert ift. Våler Vekst. Til tross for dette har vi kun en avvik på 0,16% på utgifter. Det betyr at vi har klart å hente inn på «andre poster» og det er blitt jobbet godt med å holde budsjett, med bl.a. stort fokus på bruk av overtid og innleie av vakter/vikarer.

2.2.15 365 Pleie og omsorg

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
47 417	47 995	48 116	-121	-0,2

PLO er fornøyd med driftsresultatet sett opp mot utfordringer som tjenesten har hatt i 2017.

Gjennom 2017 har VOS klart å opprettholde salg av to sykehjemsplasser. Det har vært «overbeleggs døgn» sett opp mot bemanning, og et tungt driftsår på grunn av mange og svært syke pasienter. Det er i hovedsak salg av institusjonsplasser til andre kommuner som gjør at virksomhetsområdet får merinntekter. Man forventer å ha salg av institusjonsplasser også i 2018, men man ser at plassene ved VOS stadig oftere fylles opp med egne innbyggere. En annen årsak til at driftsbudsjettet går i balanse er bruk av fond. «Dagaktivitetssenter for hjemmeboende personer med demenssykdommer» er i driftet ved hjelp av fond, og det er en del andre prosjekter som pågår, som minsker driftsutgiftene på fast lønn.

Et annet driftstiltak som vi startet med i 2016, og som det har blitt en kultur for er «fordeling av personell». Det vil si at man gjennomgår arbeidslister på de fire avdelingene innad på VOS to eller flere ganger pr uke, og får en oversikt på fravær. Deretter fordeler man personalet fra andre avdelinger som kan ha det litt romsligere bemanningsmessig, til den avdelingen som har fravær. Det å ha en slik oversikt og samarbeid er uvurderlig, og er med på å holde vikarutgifter nede over tid. Tiltross for dette ser vi nå at dette blir mer og mer utfordrende og få til, da avdelingene er marginalt bemannet i forhold til pasientutfordringene som finnes i avdelingene.

I Hjemmetjenesten har det aldri vært mulig med denne driftsform, da bemanningen er for lav i utgangspunktet. Tjenesten er i tillegg mer uforutsigbar, da arbeidsoppgavene varierer mye fra dag til dag. De siste månedene i 2017 har man hatt store utfordringer i tjenesten, årsaksforholdet her er også at man har for få ansatte og for store utfordringer med kronisk syke innbyggere og store dokumentasjonskrav. Spesialisthelsetjenesten har stadig forventninger og krav om at kommunen skal ta flere og mer kompliserte oppgaver som for få år tilbake bare kunne utføres i sykehus (f.eks. dialyse, intravenøs behandling, komplisert sykepleie og rehabiliteringsoppgaver for å nevne noe).

Vi har gjennom 2017 hatt et forholdsvis lavt sykefravær sammenlignet med Pleie og omsorg i andre kommuner. I tillegg har vi hatt noe mulighet til å være på kurs, konferanse, intern undervisning og andre faglige oppdateringer relatert til tjenesten.

365 PLO har hatt en kostnadseffektiv drift som har holdt seg over år sammenlignet med landet for øvrig. Samtidig ser man at de administrative/ledelses ressursene er for små både til dagens drift og driften man kan forvente fremover. Det samme er tilfelle med sykepleierkompetanse i tjenesten.

Gjennom 2017 kan det se ut som om vi har fått en forsmak på hva fremtiden vil gi av utfordringer, og vi ser at tjenesten må få tilført flere ressurser i form av nye stillinger.

2.2.16 370 NAV

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
20 157	19 078	19 933	-855	-4,3

Totalt hadde virksomheten et mindreforbruk på ca. kr 850 i forhold til justert budsjett. I hovedsak kan det forklares med følgende:

I underkant av kr 500 er et mindreforbruk i forhold til justert budsjett på ansvar 1456, barnevern. Våler kommunes utgifter til barnverntjenestens fellesutgifter føres på ansvar 1010, interkommunalt samarbeid, mens utgifter til tiltak etc bokføres på 1456. På ansvar 1010 er det et overforbruk på i overkant av 400. I justert budsjett ble det tatt høyde for kommunens totale utgifter til barneverntjenesten. Dette innebærer at kommunes totale utgifter til barnverntjenesten er i samsvar med justert budsjett.

Ansvarsområde 1457, flyktninger, hadde et underforbruk på kr 280 Dette skyldes vesentlig lavere utbetaling av sosialhjelp enn budsjettet, noe som blant annet har sammenheng med forskyvning av familiegjenforening og utgifter som det ble tatt høyde for i 2017. På ansvar 1452, økonomisk sosialhjelp, ble nettoutgiftene ca. 350 høyere enn forventet. Både utgifter og inntekter knyttet til økonomisk sosialhjelp er uforutsigbare og vil variere måned for måned. I løpet av året var det også færre søkere til Kvalifiseringsprogrammet enn det ble lagt opp til.

2.2.17 399 Premieavvik – pensjonsreguleringer

Prognose 2. tertial 2017	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
-4 982	-6 595	-6 406	-189	2,9

Kommunen budsjetterer premieavvik, øvrige pensjonsreguleringer og lønnsreserven (til å dekke de årlige tariffrevisjonene) på dette området. For at virksomhetene skal ha forutsigbarhet i sine budsjetter så belastes de med en fastsatt pensjonssats gjennom hele året. Det er budsjettet med en pensjonssats på 20 prosent for begge ordningene i KLP – dvs fellesordningen og sykepleierordningen.

Den årlige premien beregnes av pensjonsleverandørene og styres av pensjonsloverket og finanstilsynet. Denne premien er vanskelig å beregne og endringer som skjer gjennom året belastes her. Pensjonssats arbeidsgiverdel var for budsjettåret 2017 (oktober 2016) beregnet til 19,54 prosent for fellesordningen og 14,73 prosent for sykepleierordningen. Det innebærer at vi på dette virksomhetsområdet budsjetterer med premieforskjellen mellom fast pensjonssats (20 prosent) ute på virksomhetene og den beregnede pensjonspremien fra KLP i tillegg til årets premieavvik, amortisering av tidligere års premieavvik og bruk av premiefond. I 2017-budsjettet er premieforskjellen mellom fast sats og beregnet sats fra KLP tatt ned på dette virksomhetsområdet med ca 2,7 millioner kroner.

Når aktuarene ved årets slutt har beregnet netto pensjonskostnad (se kap. 3.5.3) vet vi størrelsen på årets premieavvik, amortisering av tidligere års premieavvik og bruk av premiefond. I løpet av året ble premieforusetingene endret. Størst endring ble på reguleringspremien - en premie som dekker yrkesaktives opptjente pensjonsrettigheter i tråd med lønnsutvikling, regulering av pensjoner og

regulering av pensjonsrettigheter til tidligere medlemmer – ca 3,9 millioner kroner lavere enn antatt. Det betyr samtidig at årets positive premieavvik (inntektsføres) blir tilnærmet mindre.

Avvik i forhold til justert budsjett oppsummeres slik:

- Positivt premieavvik (inntektsføres) redusert med 4,2 millioner kroner
- Amortisering av tidligere års akkumulerte premieavvik redusert med 0,4 millioner kroner
- Tilbakeført for mye trekt premie på virksomhetsområdene med 2,7 millioner kroner
- Spart lønnsreserve med 2,1 millioner kroner

2.3 2A – Investering – anleggsmidler/utlån/avdrag/avsetninger/finansiering

Regnskapsskjema 2A - Investering	Regnskap 2017	Justert budsjett 2017	Budsjett 2017	Regnskap i fjor 2016
Investeringer i anleggsmidler	24 833 891,00	36 105 000,00	59 750 000,00	8 715 638,00
Utlån og forskutteringer	3 054 157,00	2 000 000,00	2 000 000,00	1 625 000,00
Kjøp av aksjer og andeler	966 623,00	967 000,00	730 000,00	932 565,00
Avdrag på lån	1 056 342,00	750 000,00	750 000,00	1 013 098,00
Dekning av tidligere års udekket	0,00	0,00	0,00	0,00
Avsetninger	153 341,00	0,00	0,00	6 553 380,00
Årets finansieringsbehov	30 064 354,00	39 822 000,00	63 230 000,00	18 839 681,00
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	22 968 515,00	30 534 000,00	45 669 000,00	6 007 303,00
Inntekter fra salg av anleggsmidler	1 310 325,00	1 500 000,00	5 100 000,00	4 943 256,00
Tilskudd til investeringer	0,00	0,00	0,00	0,00
Kompensasjon for merverdiavgift	3 840 684,00	6 308 000,00	10 981 000,00	783 644,00
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	1 214 830,00	750 000,00	750 000,00	2 149 478,00
Andre inntekter	0,00	0,00	0,00	0,00
Sum ekstern finansiering	29 334 354,00	39 092 000,00	62 500 000,00	13 883 681,00
Overført fra driftsregnskapet	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av tidligere års udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00
Bruk av avsetninger	730 000,00	730 000,00	730 000,00	4 956 000,00
Sum finansiering	30 064 354,00	39 822 000,00	63 230 000,00	18 839 681,00
Udekket/Udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00

Kommentarer til 2A

Årets finansieringsbehov endret seg fra opprinnelig 63, 2 MNOK i budsjettet til 30 MNOK i regnskap. Det er utsettelse og nedjustering av skole- og aktivitetshus som er den største endringen fra opprinnelig budsjett. Andre investeringer er blitt justert ned i ambisjon og andre er flyttet til 2018 eller kansellert.

Finansieringsbehovet følger investeringsnivået og behovet for lån har blitt redusert. Reduserte investeringer medfører lavere kompensasjon for MVA.

2.4 2B – Investeringsprosjekter

Sted	R 2017	JB 2017	Avvik i KR	Avvik i %	Merknad
ALLE	24 833 891,91	36 105 000,00	-11 271 108,09	-31,22 %	
0154 Bergesiden ledn.nett vann	2 262,40	0,00	2 262,40		Sees i sammenheng med VA-detallplan
0192 Braskereidfoss ledningsnett	520 000,00	0,00	520 000,00		VA
0194 Bergesiden/Vestmo ledningsnett	123 963,10	0,00	123 963,10		VA
0196 Driftsfornyelse av vannledning	9 830,84	0,00	9 830,84		VA
0197 Driftsfornyelse av avløpsledning	40 475,00	0,00	40 475,00		VA
1516 Bilveger	8 495,52	0,00	8 495,52		
1520 Skog kjøp	0,00	0,00	0,00		
9101 Serverpark	264 270,00	0,00	264 270,00		Må sees i sammenheng med andre IKT-
9104 Nettsider	113 596,87	0,00	113 596,87		IKT
9170 Brannsikring VOS, gulv og rehabilitering tak	10 492 947,85	12 150 000,00	-1 657 052,15	-13,64 %	Avvik grunnnet forsinkelse
9181 Gatelys investering	160 125,00	1 300 000,00	-1 139 875,00	-87,68 %	Avvik grunnnet forsinkelse
9182 IKT skole og barnehage K-22/12	158 000,00	150 000,00	8 000,00	5,33 %	Avsluttet
9188 Oppdyrking Haslemoen	0,00	300 000,00	-300 000,00	-100,00 %	Forsinket
9191 Diverse tomter	0,00	100 000,00	-100 000,00	-100,00 %	
9204 IKT-plan hele kommunen	143 625,00	500 000,00	-356 375,00	-71,28 %	IKT
9207 IKT, inventar og utstyr helse- og omsorgsområdet	105 000,00	250 000,00	-145 000,00	-58,00 %	IKT
9210 Forprosjekt salg av Storskjæret	0,00	250 000,00	-250 000,00	-100,00 %	Feilkontering
9212 Veinavn	523 556,80	600 000,00	-76 443,20	-12,74 %	Avsluttet
9214 Utbedring Ungbo(2014)/nytt botilbud	808 496,13	0,00	808 496,13		Grunnet endring i budsjett
9216 Riving av Bjørke	408 850,00	0,00	408 850,00		Avsluttet
9217 Digitalisering og skanning arkiv teknisk/landbruk	0,00	350 000,00	-350 000,00	-100,00 %	Forsinket
9223 Sannering rehab Nordhagen/ 2015 omdisp (1,7)	2 170 132,88	0,00	2 170 132,88		Feilkontering
9224 Standardheving vei (grøfter osv)	104 142,40	0,00	104 142,40		Ikke budsjetterte midler
9235 Ny skole(aktivitetshus kst 14.03.2016) 30 mill 2016	4 323 139,57	5 000 000,00	-676 860,43	-13,54 %	
9244 Brakerigg	1 732 313,50	2 000 000,00	-267 686,50	-13,38 %	En forsinket faktura
9251 Meråpent bibliotek	521 729,24	400 000,00	121 729,24	30,43 %	Grunnet MVA-komp
9252 Acos webcruiter	42 968,74	0,00	42 968,74		Avsluttet
9253 Parker og anlegg	911 432,00	1 000 000,00	-88 568,00	-8,86 %	
9254 Reguleringsplan Braskereidfoss	0,00	400 000,00	-400 000,00	-100,00 %	Feilkontering
9255 VA detaljplan vedtas i NM	0,00	9 200 000,00	-9 200 000,00	-100,00 %	Samlepost for VA
9256 Fyrsentral VOS	867 898,88	2 000 000,00	-1 132 101,12	-56,61 %	Ikke fullført
9259 Søndre Hoel - Rehabilitering, ny investering	172 108,69	155 000,00	17 108,69	11,04 %	Avsluttet
9272 Senger Tifu 2018-2021	104 531,50	0,00	104 531,50		Avsluttet

3. KOMMUNENS ØKONOMISKE STILLING

Kommunens økonomistyring er alt arbeid som gjøres for å få oversikt over, planlegge og kontrollere ressursbruken i kommunen. Dette arbeidet danner grunnlag for politiske prioriteringer og beslutninger.

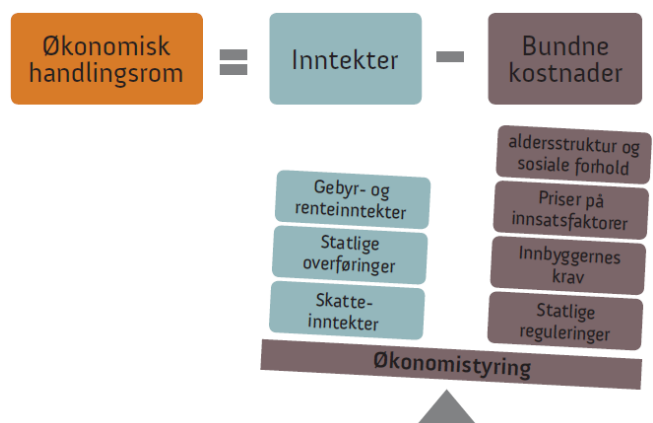
Kommunelovens kap. 8, 9 og 10 gir det rettslige grunnlaget og rammene for den kommunale økonomiforvaltningen. Forskrifter til loven gir mer detaljerte bestemmelser om innhold og utforming av styringsdokumenter og standarder fra GKRS (god kommunal regnskapsskikk) gir detaljerte regler for regnskapsføring. Alle bestemmelsene skal bidra til at kommunene kan drive god økonomistyring.

Men dette er ikke nok. Det kan tas mange beslutninger innenfor regelverket som fører til at det blir lite politisk handlingsrom, og kan føre kommunen ut i økonomisk uføre.

En kommune med god økonomistyring har først og fremst følgende kjennetegn:

- Balanse i løpende drift
- Ikke for høy lånegjeld
- Midler i disposisjonsfond

For å vurdere kommunens økonomiske stilling må man se på hvilket økonomisk handlingsrom som finnes. Økonomisk handlingsrom vil være det kommunen sitter igjen med etter at alle lovpålagte

FIGUR 11

oppgaver og minstestandarder er dekket. Økonomisk handlingsrom kan defineres som de midlene kommunestyret fritt kan disponere. Det økonomiske handlingsrommet bestemmes i realiteten av hvor stort disposisjonsfondet er. Om disposisjonsfondet skal være på 5, 10 eller 15 prosent av driftsinntektene bør være gjenstand for politisk vurdering. Disse midlene må skaffes tilveie av de løpende inntektene. Avsetning til disposisjonsfond vil alltid være i konkurranse med løpende driftsutgifter.

Skatteinntekter og statlige overføringer er kommunens viktigste inntektskilder. Rammetilskudd (som en del av de statlige overføringene) og skatteinntekter er de største inntektskildene og utgjør for Våler rundt 60 prosent av de totale inntektene. Det er imidlertid store variasjoner fra kommune til kommune. Bundne kostnader er kostnader som må dekkes for å ivareta lovpålagte oppgaver og minstestandarder i kommunens tjenesteproduksjon. Disse kan i liten grad påvirkes på kort sikt. På lengre sikt kan bundne kostnader reduseres ved å gjennomføre strukturelle endringer i kommunens tjenestetilbud. Som for eksempel å endre skolestrukturen slik Våler nå er i ferd med å gjøre.

For å belyse kommunens økonomiske stilling er det nødvendig å se på de sentrale finansielle nøkkeltallene. Det er også nødvendig å se nærmere på den historiske utviklingen og hvordan man vurderer den fremtidige utviklingen.

3.1 Finansielle nøkkeltall – anbefalte størrelser

3.1.1 Gode økonomiske måltall

For å trygge en god og stabil langsiktig økonomiforvaltning i kommunen er det en utfordring å utforme regler som ivaretar økonomisk handlingsrom, også for fremtidige kommunestyre. I forslag til ny kommunelov foreslås det at kommunestyret selv skal vedta «finansielle måltall for utviklingen av kommunens eller fylkeskommunens økonomi». Bruk av gode økonomiske måltall er særdeles viktig med tanke på å ivareta en bærekraftig økonomi på lang sikt. Stor grad av forankring (politisk og administrativt) vil også være avgjørende for om en kommune lykkes med å styre etter de finansielle måltallene og oppnå handlingsrom og bærekraft. Pr i dag er det stor variasjon i hvor stor grad kommunene bruker slike måltall i den økonomiske styringen.

Men hva er så gode økonomiske måltall?

Det trengs en grundig prosess med å utarbeide og velge måltall som passer for egen kommune. Det vil ikke nødvendigvis være slik at en vekstkommune med høye frie inntekter og store fond bør styre etter de samme måltallene som en fraflyttingskommune med lav skatteinntang. Variasjonen mellom kommunene i Norge er stor og det vil også måltallene være.

Det opereres således ikke med «måltall» (tall som er vedtatt og forankret i kommunen) i vurderingen av den økonomiske tilstanden for Våler kommune i årsberetningen, men tall som er ment som anbefalinger intill noe annet blir bestemt. Rådmannen har plukket ut fem ulike indikatorer som kan si noe om situasjonen, og de anbefalte tallstørrelsene er gjengitt i tidligere rapporter fra TBU (Teknisk BeregningsUtvalg for kommunesektoren).

Våler kommunes finansielle og økonomiske tilstand kan beskrives med følgende fem finansielle nøkkeltall:

Sunnhetsindikatoren forteller hvor sunn kommuneøkonomien er i kommunen. Tommelfingerregel tilsier at 1,75 prosent (TBU november 2016) er bra og at underskudd er dårlig.

Anbefalt måltall ble endret fra 3 prosent til 1,75 prosent grunnet at merverdiavgiftskompensasjon fra investeringer i sin helhet nå skal føres i investeringsregnskapet. Netto driftsresultat er den indikatoren som gir det beste målet på økonomisk balanse i kommunene. Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi har uttalt at en sunn og bærekraftig kommuneøkonomi forutsetter et positivt netto driftsresultat i størrelsesorden 3 prosent av totale driftsinntekter over tid. Dette er anslag for hele kommunesektoren. En kommune med høy gjeld, og dermed store avdragsutgifter, vil kunne ha et noe lavere tall og fremdeles ha en bærekraftig økonomi. Et negativt netto driftsresultat betyr at kommunen tærer på kapital for å dekke driftsutgiftene. I en slik situasjon vil kommunen mangle økonomisk handlefrihet.

Resultatet forteller hva kommunen sitter igjen med etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. Netto driftsresultat er det resultatet som skal gi kommunen mulighet til å avsette midler på fond. Midler som skal være så store at de bør sikre fremtidige utfordringer mht. premieavvik. I tillegg midler som skal bidra til mer egenfinansiering av fremtidige investeringer og kunne dekke opp for uforutsette hendelser i driften. Ordningen med premieavvik fremstiller regnskapet som bedre enn det faktisk er.

De korrigerte resultatene forteller at man over tid ikke har oppnådd gode nok resultater for å kunne avsette tilstrekkelig med midler. Resultatet for 2017 er lavere enn anbefalt måltall.

Gjeldsbelastningsindikatoren forteller i hvilken grad gjelden tynger kommunens økonomi. Brukes det over 5 prosent av inntektene på å betjene gjeld kan det være et problem.

Størrelsen på utgifter for renter og avdrag har betydning for hva som blir igjen til kommunens tjenesteproduksjon. Indikatoren viser hvor stor andel av driftsinntektene som er bundet opp til å dekke netto finansutgifter. Den største posten her er rente- og avdragsutgifter. Andelen Våler bruker av sine driftsinntekter til å betale renter og avdrag er relativt stor sammenlignet med andre kommuner. Dette skyldes at Våler kommune har en større lånegjeld enn landet og derfor må benytte en større andel av sine årlige inntekter til å dekke renter og avdrag. Utviklingen videre vil være avhengig av størrelsen på nye låneopptak og rentenivå.

Renteeksponeringsindikatoren (gjeldsgrad) forteller hvor eksponert kommunen er for renteendringer. Utgjør gjelden over 100 prosent av inntektene er kommunen svært eksponert ovenfor renteendringer.

Indikatoren anses å være den størrelsen som gir best uttrykk for den lånegjelden kommunen må betjene gjennom sine ordinære driftsinntekter. Indikatoren beskrives i KOSTRA som netto lånegjeld. Dvs langsiktig gjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser) fratrasket totale utlån og ubrukte lånemidler. Utgjør indikatoren 100 prosent anses kommunen som svært følsom ovenfor renteendringer. En fornuftig andel anslås å ligge under 70 prosent.

Likviditetsindikatoren forteller hvor likvid kommunen er. En negativ likviditet vil si at kommunen ikke har nok penger til å dekke løpende forpliktelser, og vil måtte benytte seg av kassakreditt.

Denne måles gjennom å se på arbeidskapitalens andel av brutto driftsinntekter. Arbeidskapitalen er definert som differansen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld, og er den kapitalen som er disponibel til investeringer og innkjøp. Dette nøkkeltallet gir en beskrivelse av handlingsrommet til kommunen. Denne bør være positiv (minimum 10-15 prosent), slik at det er nok langsiktig kapital til å finansiere kommunens anleggsmidler. Ved utgangen av 2017 utgjør arbeidskapitalen 100 millioner kroner, en reduksjon på 15 prosent siste år.

ROBEK-indikatoren forteller om kommunen er på vei inn i ROBEK (og statlig økonomikontroll). Går resultatet i minus et år, må det dekkes inn i løpet av to år – ellers blir kommunen oppført i ROBEK.

3.2 Nå-situasjon

Nå-situasjonen tar kun for seg hvordan status er pr. 31.12.2017 for drifts-, investerings- og balanse-regnskapet. Avvik mot justert budsjett beskrives i kapittel 2 «Vesentlige budsjettavvik» fra side 12. Vurderingen av de sentrale økonomiske forholdstallene er omtalt i kapittel 3.3 Historisk utvikling og kapittel 4 Oppsummering og vurdering av kommunens økonomiske stilling.

Nøkkeltall som oppgis under dette kapittelet (3.2) er **bokførte** (ikke korrigerende) verdier. De bokførte verdiene er interessante når kommunen ønsker å sammenligne seg med andre. For å vurdere den økonomiske stillingen bør disse tallstørrelsene korrigeres. Det blir gjort under kapittel 3.4.

3.2.1 Driftsregnskapet

	R2017	JB2017	Avvik i kr	Avvik i %
B Brukerbetalinger	-12 097	-10 634	-1 463	13,8
B Andre salgs- og leieinntekter	-48 233	-45 458	-2 775	6,1
B Overf med krav til motytelse	-63 666	-51 856	-11 810	22,8
A Rammetilskudd	-139 129	-136 791	-2 338	1,7
AB Andre statlige overføringer	-5 732	-6 785	1 054	-15,5
B Andre overføringer	-337	-15	322	2 143,8
A Skatt på inntekt og formue	-80 622	-79 022	-1 600	2,0
A Eiendomsskatt	-6 762	-7 020	258	-3,7
A Andre direkte og indirekte skatter	-255	-215	-40	18,4
Sum driftsinntekter	-356 832	-337 796	-19 036	5,6
B Lønnsutgifter	172 962	173 211	-249	-0,1
B Sosiale utgifter	42 004	42 017	-13	0,0
B Kjøp av varer og tjenester til egenproduksjon	58 716	49 619	9 098	18,3
B Kjøp av varer og tjenester som erstatter egenproduksjon	50 557	50 049	508	1,0
B Overføringer	16 982	14 223	2 759	19,4
A Avskrivninger	13 114	10 673	2 441	22,9
B Fordelte utgifter	-4 203	-4 114	-89	2,2
Sum driftsutgifter	350 132	335 677	14 455	4,3
Brutto driftsresultat	-6 700	-2 119	-4 581	216,2
A Renteinntekter og utbytte	-1 469	-1 771	302	-17,1
A Gevinst på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	148	0	148	#DIV/0!
B Mottatte avdrag på utlån	-118	-40	-78	195,2
Sum eksterne finansinntekter	-1 439	-1 811	372	-20,5
A Renteutgifter og låneomkostninger	5 163	5 835	-672	-11,5
A Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0,0
A Avdrag på lån	12 585	11 322	1 263	11,2
B Utlån	50	30	20	66,2
Sum eksterne finansutgifter	17 798	17 187	611	3,6
Resultat eksterne finanstransaksjoner	16 359	15 376	983	6,4
A Motpost avskrivninger	-13 114	-10 673	-2 441	22,9
Netto driftsresultat	-3 456	2 584	-6 040	-233,7
A Bruk av tidligere års regnsk.messig mindreforbruk	-6 285	-6 285	0	0,0
AB Bruk av disposisjonsfond	0	-418	418	-100
AB Bruk av bundne fond	-5 969	-3 737	-2 232	59,7
Sum bruk avsetninger	-12 254	-10 440	-1 814	17,4
A Overført til investeringsregnskapet	0	30	-30	-100,0
A Dekning av tidligere års regnsk.messig merforbruk	0	0	0	0,0
AB Avsatt til disposisjonsfond	6 301	6 285	16	0,3
AB Avsatt til bundne fond	4 339	1 541	2 798	181,6
Sum avsetninger	10 640	7 856	2 784	35,4
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	-5 069	0	-5 069	#DIV/0!

FIGUR 12

Figur 12 viser et sammendrag av driftsregnskapet (økonomisk hovedoversikt drift). Den gir oversikt over samtlige utgifter og inntekter i driftsregnskapet. Første kolonne viser om den enkelte linje hører hjemme i regnskapsskjema 1A eller 1B. Markering «AB» forteller at det vil være opp til kommunen om inntektene/utgiftene skal føres i 1A eller 1B.

Brutto driftsresultat

Brutto driftsresultat er differansen mellom løpende driftsutgifter og driftsinntekter i regnskapsåret. Et godt brutto driftsresultat er en forutsetning for å skape en robust kommuneøkonomi. Resultatet skal dekke kommunens rente- og avdragsutgifter og samtidig gi et tilfredsstillende netto driftsresultat. For 2017 viser regnskapet et positivt brutto driftsresultat på 6,7 mill kroner. Dette er et klart tegn på at kommuneøkonomien nå er langt mer presset enn hva tilfellet har vært de siste 2 – 3 årene. I fjor var brutto driftsresultat på ca. 19,4 mill. kroner, mens det i 2015 var på 25,7 mill. kroner.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er driftsutgifter minus driftsinntekter, etter at renter og avdrag er betalt. Dette er hoved indikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. Indikatoren viser hva som er til disposisjon til avsetninger til framtidig bruk og til egenfinansiering av investeringer og er et uttrykk for kommunens økonomiske handlefrihet. Teknisk beregningsutvalg (TBU) har kommet med en ny anbefaling i forhold til hvor stort netto driftsresultat bør være. Utvalget anbefaler at denne nå bør utgjøre minimum 1,75 prosent av brutto driftsinntekter for kommunene – konsern.

Våler kommune avla for 2017 et netto driftsresultat på 3,5 mill. kroner, noe som utgjør 1,0 prosent av brutto driftsinntekter. For 2016 var tallene hhv 13,2 mill. kroner og 3,7 prosent av brutto driftsinntekter, og for 2015 19,2 mill kroner og 5,7 prosent av brutto driftsinntekter.

Regnskapsmessig mer/mindreforbruk

For 2017 viser regnskapet et mindreforbruk på nesten 5,1 mill. kroner. Dette er 1,2 mill. kroner lavere enn for 2016 da resultatet var på 6,3 mill. kroner.

3.2.2 Balanseregnskapet

<i>Tall i hele tusen</i>	R2017	R2016	Endring
Anleggsmidler	747 227	705 892	41 334
<u>Herav:</u>			
Faste eiendommer og anlegg	329 237	314 502	14 734
Utstyr, maskiner og transportmidler	11 271	14 286	-3 015
Utlån	10 719	8 914	1 805
Konserninterne langsiktige fordringer	0	0	0
Aksjer og andeler	9 595	8 628	967
Pensjonsmidler	386 405	359 561	26 843
Omløpsmidler	175 105	184 821	-9 715
<u>Herav:</u>			
Kortsiktige fordringer	40 664	37 885	2 779
Konserninterne kortsiktige fordringer	0	0	0
Premieavvik	28 362	28 964	-602
Aksjer og andeler	8 008	8 165	-156
Sertifikater	0	0	0
Obligasjoner	0	0	0
Derivater	0	0	0
Kasse, postgiro, bankinnskudd	98 071	109 807	-11 736
SUM EIENDELER	922 332	890 713	31 619
Egenkapital	148 604	130 772	17 833
<u>Herav:</u>			
Disposisjonsfond	45 995	39 694	6 301
Bundne driftsfond	18 926	20 556	-1 629
Ubundne investeringsfond	29 849	30 569	-720
Bundne investeringsfond	2 153	2 009	143
Regnskapsmessig mindreforbruk	5 069	6 285	-1 216
Regnskapsmessig merforbruk	0	0	0
Udisponert i investeringsregnskapet	0	0	0
Udekket i investeringsregnskapet	0	0	0
Kapitalkonto	48 402	33 449	14 953
14Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (drift)	- 1 790	-1 790	0
Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK (investering)	0	0	0
Langsiktig gjeld	725 501	720 089	5 412
<u>Herav:</u>			
Pensjonsforpliktelser	450 538	433 484	17 054
Ihendehaverobligasjonslån	0	0	0
Sertifikatlån	0	0	0
Andre lån	274 964	286 605	-11 642
Konsernintern langsiktig gjeld	0	0	0
Kortsiktig gjeld	48 227	39 853	8 374
<u>Herav:</u>			
Kassakredittlån	681	0	681
Annen kortsiktig gjeld	46 126	38 373	7 753
Derivater	0	0	0
Konsernintern kortsiktig gjeld	28	0	28
Premieavvik	1 391	1 480	-88
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	922 332	890 713	31 619
MEMORIAKONTI			
Memoriakonto	35 209	57 554	-22 345
<u>Herav:</u>			
Ubrukte lånemidler	26 735	47 703	-20 969
Ubrukte konserninterne lånemidler	0	0	0
Andre memoriakonti	8 475	9 851	-1 377
Motkonto til memoriakontiene	-35 209	-57 554	22 345

FIGUR 13

Anleggsmidler

Anleggsmidler økes fra 2016 til 2017 med drøyt 41 mill. kroner. De største endringene består av økning faste eiendommer/anlegg og utstyr/maskiner/transportmidler med 11,7 millioner og pensjonsmidler med 26,8 millioner. Innen gruppen faste eiendommer/anlegg nevnes brannsikring VOS/gulv og rehabilitering tak på 10,5 millioner kroner, prosjekt ny skole/aktivitetshus på 4,2 millioner kroner og santering/rehabilitering Nordhagen (vann, kloakk, overvann) på 2,2 millioner kroner. Pensjonsmidlene (KLP og STP) er økt med ca 27 millioner kroner. Avskrivninger er økt med ca 3,5 millioner kroner fra sist år

Omløpsmidler

Omløpsmidler er redusert med 9,7 mill. kroner hvor kortsiktige fordringer er økt med 2,8 mill kroner, premieavviket redusert med 0,6 mill. kroner, aksjer og andeler redusert med 0,2 mill. kroner og kasse/postgiro/bankinnskudd er redusert med 11,7 mill. kroner.

Egenkapital

Egenkapitalen er økt med nesten 17,8 mill. kroner fra 2016 til 2017. Hovedforklaringene til denne økningen følger av kapitlene fondsmidler og regnskapsmessig driftsresultat.

Fondsmidler

Fondsmidlene er en del av kommunens egenkapital. Fondene deles i driftsfond og investeringsfond. Innenfor hver av disse gruppene deles disse igjen i frie og bundne fond. I figur 24 er vist kommunens fondsbeholdning fordelt på ulike fond pr. 31.12 ved utløpet av de 6 siste årene. Ved utløpet av 2012 var samlet fondsbeholdning på 43,4 mill. kroner. Ved utløpet av 2017 er fondsbeholdningen økt til nesten 97 mill. kroner.

Netto økning i fondsmidler pr 31.12.2016 til 31.12.2017 (sum alle fond) på 4,1 mill. kroner forklares på følgende måte;

- Disposisjonsfondet har hatt en økning på 6,3 mill. kroner, som tilsvarer regnskapsmessig mindreforbruk i 2016. I kommunestyresak 35/17 ble det fattet vedtak om at inntektene i avsetningsfondet som kommer fra slag av tømmer som er avvirket i forbindelse med oppdyrking på Haslemoen skulle synliggjøres. Derfor ble det regnskapsmessige mindreforbruket i 2016 på 6,3 mill kroner fordelt avsatt med 5,1 mill. kroner til overskuddsfondet og 1,2 mill. kroner til fond «Skogavvirkning Haslemoen
- Bundne driftsfond er redusert med 1,6 mill. kroner, fra 20,6 mill. kroner til 18,9 mill. kroner. Det er avsatt 4,3 mill. kroner mens det er brukt 5,9 mill. kroner. Kommunen har rundt 70 ulike bundne driftsfond fordelt på små og store prosjekter.
- Ubundne investeringsfond er redusert med 0,7 mill kroner fra 30,6 mill. kroner til 29,9 mill. kroner. Dette for å finansiere deler av egenkapitaltilskuddet på 0,9 mill. kroner til pensjonsordningene i KLP. Beløpet er budsjettet som «kjøp av aksjer og andeler» (utgift) og «bruk av ubundne investeringsfond» (inntekt/finansiering) i investeringsbudsjettet for 2017.
- Bundne investeringsfond tilnærmet ingen endring.

Regnskapsmessig driftsresultat

I tillegg til at fondsmidlene har styrket egenkapitalen bidrar også det regnskapsmessige mindreforbruket i drift på 5,1 millioner kroner til det samme.

Langsiktig gjeld

Kommunens langsiktige gjeld er økt med drøyt 17 millioner kroner fra 2016. Midler som kommunen har avsatt i KLP til å dekke de fremtidige pensjonsutbetalingene til ansatte er økt med 14,1 millioner kroner i 2017 (inkl. arbeidsgiveravgift av netto pensjonsforpliktelse). De totale pensjonsforpliktelsene (KLP og STP) er pr. 31.12.2017 på 450,5 millioner kroner. Kommunens lånegjeld er derimot redusert med 11,6 millioner kroner til 275 millioner kroner (inkludert formidlingslån).

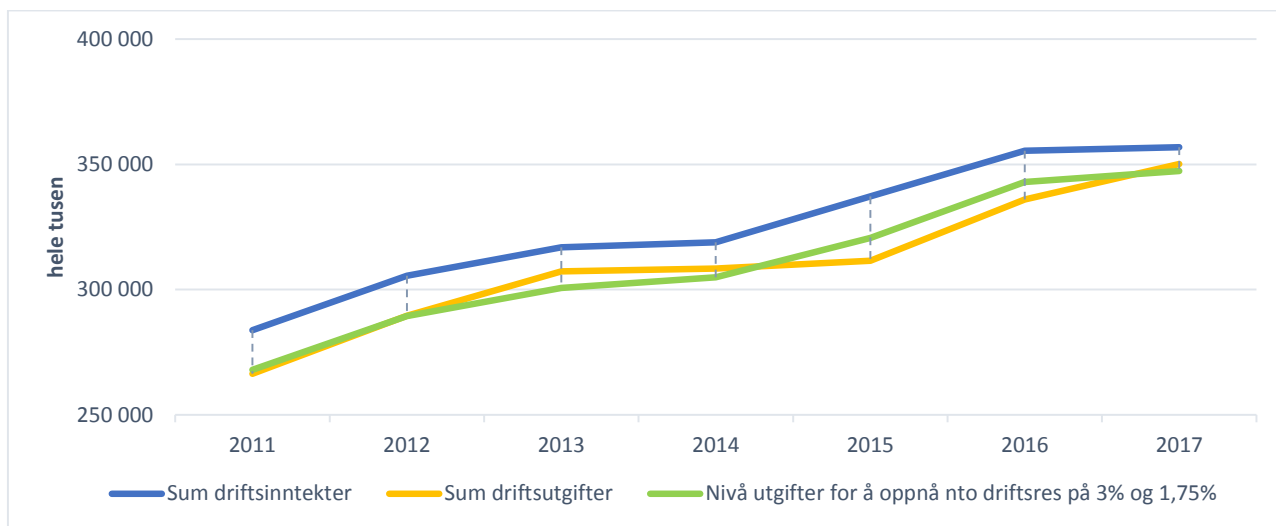
Kommunen har drøyt 8,4 millioner kroner mer i kortsiktig gjeld pr. 31.12.2017 enn året før. Dette er knyttet bl.a. til oppgjørskonto for merverdiavgift, leverandørgjeld.

3.3 Historisk utvikling

Det er viktig å belyse utviklingen av sentrale økonomiske tall-størrelser. Disse vil kunne gi svar på hvilke utfordringer som har vært mht. til å skape gode økonomiske rammebetingelser. Som tidligere nevnt er et godt netto driftsresultat over tid avgjørende i så måte. De finansielle nøkkeltallene henger sammen og er viktige å opprettholde/forbedre for å skape en god økonomisk bærekraft i framtida. Dette er særdeles viktig med tanke på de investeringene det legges opp til i økonomiplanen, og ikke minst de utfordringene vi ser på demografien. Våler vil om noen få år få utfordringer innen helse- og sosial når veksten i antall eldre øker. Dette vil trolig bety at det også må investeres i denne sektoren. Samtidig vet vi at innbyggertallet – slik SSB prognoserer – vil gå ned. Kommunen kan ut ifra en slik utvikling forvente lavere frie inntekter. Problemstillingen er kommentert nærmere under kapittlet 3.5 Fremtidig utvikling.

3.3.1 Inntekter og utgifter

Ser vi 15 år tilbake så var kommunen innmeldt i ROBEG-registeret. På begynnelsen av 2000-tallet var kommunens driftsutgifter større enn driftsinntektene. Det betydde at driften ikke ga midler til å betjene finansutgifter (renter og avdrag). Fra 2003/2004 ble det satt i gang en større omstillingsprosess i kommunen. Dette ga resultater, og allerede fra 2005 og fremover har kommunens driftsutgifter vært lavere enn driftsinntektene. Utfordringen har allikevel vært, og er fortsatt å holde driftsutgiftene på et så lavt nivå at det kan avsettes nok midler til å dekke uforutsette hendelser og fremtidige investeringer.

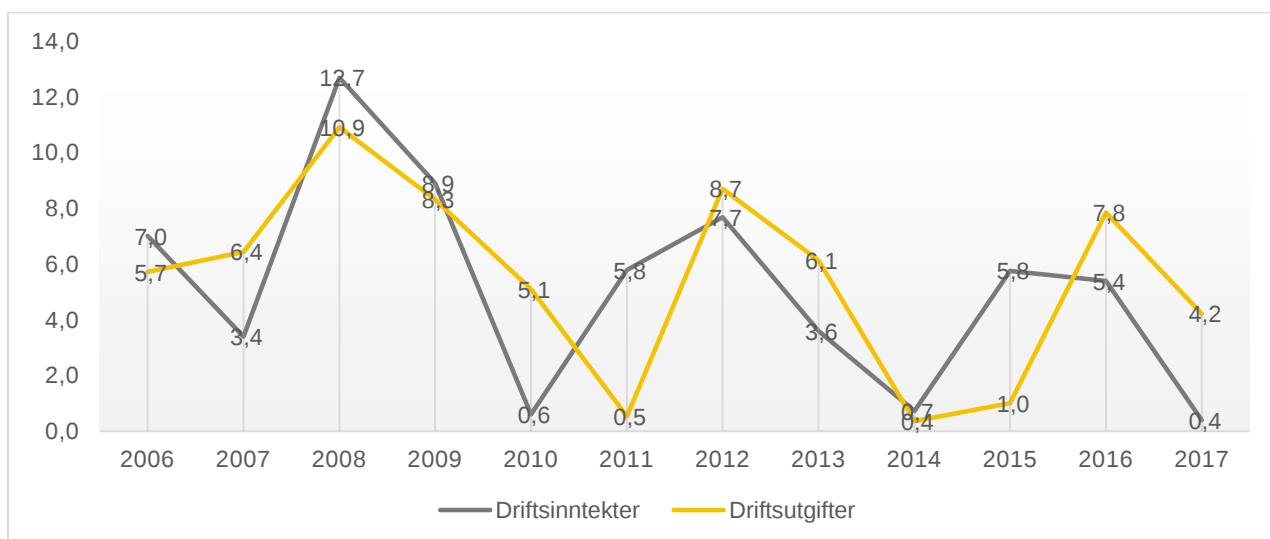

FIGUR 14

Ser vi på utviklingen de sju siste årene, så er det kun 2011, 2015 og 2016 som har gitt resultat på TBUs anbefaling om netto driftsresultat. TBU har nedjustert sin anbefaling (rapport av november 2016) om netto driftsresultat til 1,75 prosent. Grønn linje i figur 14 viser hvilket nivå utgiftene bør ligge på for å oppnå netto driftsresultat på 3 prosent frem til 2015 og 1,75 prosent fra 2016. Det er særlig økte inntekter på ressurskrevende tjenester som har bidratt til dette. Kommunen tok i bruk en ny beregningsmodell fra 2015 som gav større refusjoner enn tidligere.

Nærmere om utviklingen av driftsinntekter- og driftsutgifter

Over tid (2006-2016) har driftsutgiftene hatt en litt lavere vekst enn driftsinntektene. I perioden har veksten i driftsinntektene vært på 81 prosent, mens veksten i driftsutgiftene har vært på 80,2 prosent. Dette viser at Våler kommune har klart å tilpasse sine driftsutgifter mot de løpende driftsinntektene. Figur 14 skisserer på en god måte at driftsutgiftene i stor grad følger driftsinntektene. I 2017 har vi hatt en situasjon hvor driftsutgiftene har vokst 4,2 prosent det siste året, mens inntektene kun har vokst med 0,4 prosent. Dette bidrar til at i perioden 2006-2017 har utgiftene vokst med 81,7 prosent, mens utgiftene har vokst med 87,7 prosent. Dette gjør at man fremover må ha et tydelig fokus på utgiftsutviklingen. Figur 15 viser historisk utvikling og hva status er pr. 31.12.2017.

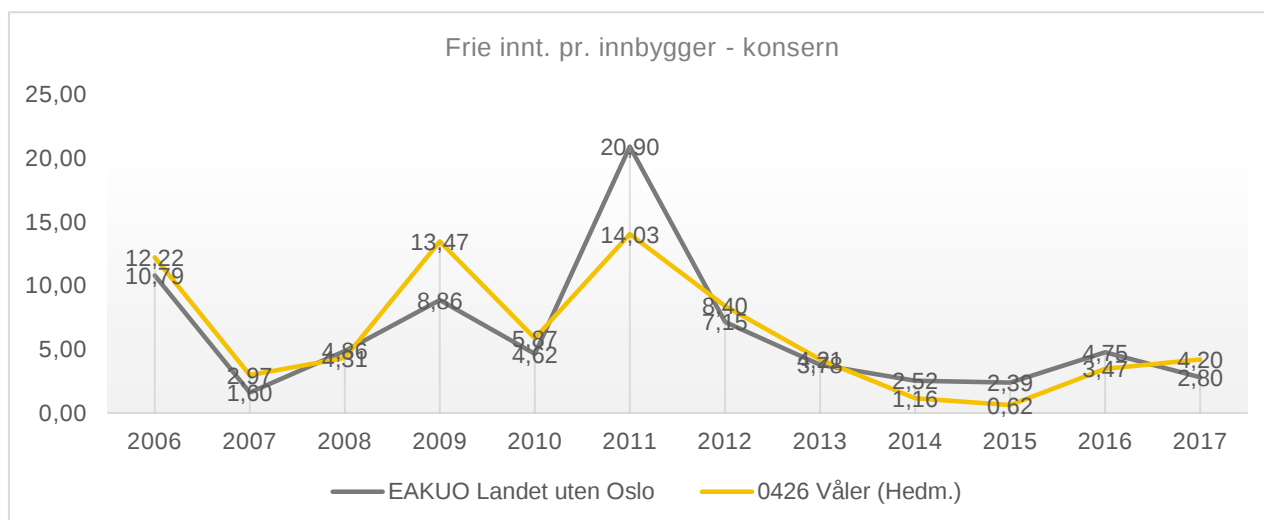

FIGUR 15

Frie inntekter

Denne definisjonen inneholder skatt på inntekt og formue og rammetilskudd. Eiendomsskatten er ikke inkludert. Utviklingen i de frie inntektene er avgjørende for en kommunes økonomiske handlingsrom og utvikling av tjenestetilbudet. Veksten i frie inntekter målt mot Landet uten Oslo viser at vi enkelte år ligger høyere og andre år lavere. Over tid har Våler hatt en lavere vekst enn Landet uten Oslo.

Mens landet u/Oslo siden 2006 har hatt en vekst på 84,4 prosent, har Våler kommune hatt en vekst på 82,3 prosent. Men dette bør da ses opp imot utviklingen av folketallet. Mens gjennomsnitt land u/Oslo i denne perioden har hatt en befolkningsvekst og således økt etterspørsel etter kommunale tjenester er denne trenden motsatt for Våler. Figur 16 viser årlig vekst av frie inntekter pr innbygger for henholdsvis landet u/Oslo og Våler kommune.

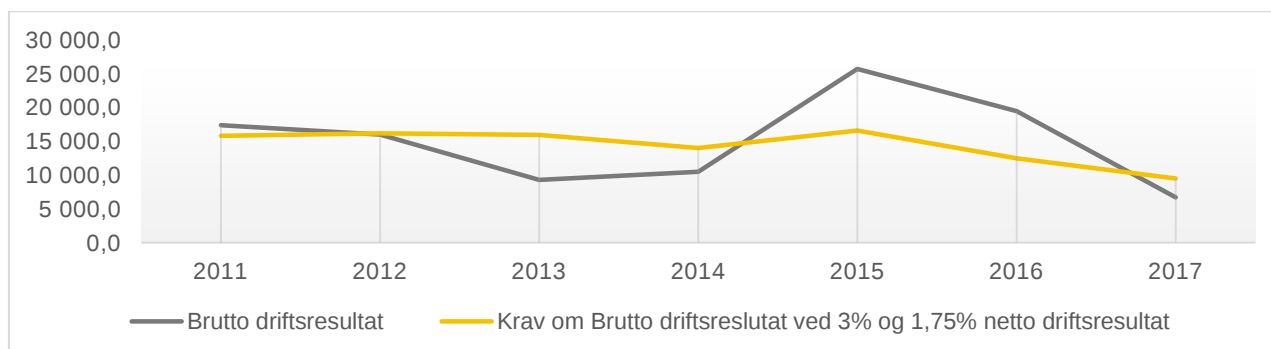

FIGUR 16

At veksten i de frie inntektene pr innbygger er ulikt har sammenheng utvikling i skatteinntekter og den demografiske utviklingen som utgifts utjevningen i rammetilskuddet fanger opp.

3.3.2 Brutto driftsresultat

Ved kun å lese av brutto driftsresultat i kroner vil ikke dette ha spesiell høy informasjonsverdi. Resultatet alene vil ikke si noe om dette bidrar til en redusert eller økt handlefrihet for kommunen. Brutto driftsresultat bør være så stort at det dekker kommunens renter og avdrag på gjeld, samtidig som det skaper et netto driftsresultat på (jfr. TBUs anbefaling) på minimum 1,75 prosent av driftsinntektene.

FIGUR 17

Figur 17 viser kommunens utvikling av brutto driftsresultat fra 2011 t.o.m. 2017 målt mot en anbefaling som gir 3 prosent (frem til 2015) og 1,75 prosent (fra 2016) netto driftsresultat. For å oppnå anbefalingen skulle brutto driftsresultat ha hatt en bedring for de ulike årene slik;

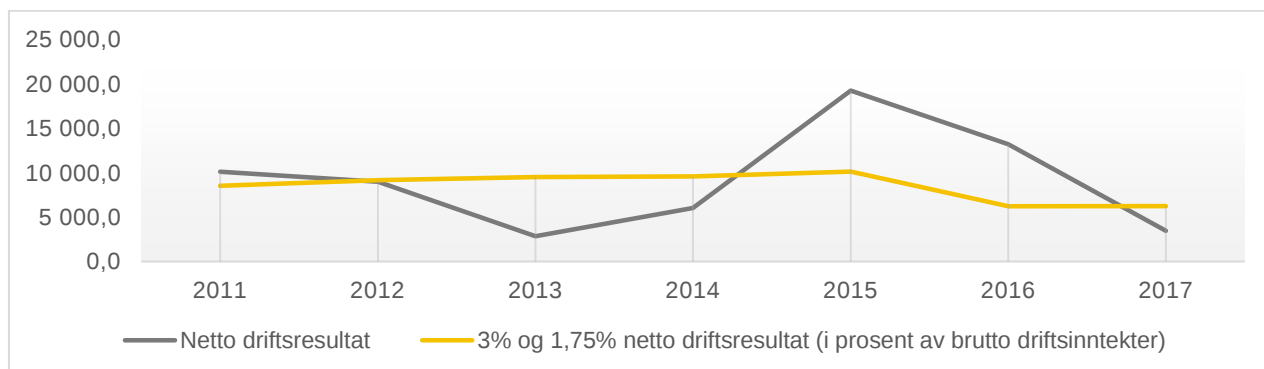
År:	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Beløp:	Ok	0,2 mill.	6,7 mill.	3,6 mill.	0k	0k	2,8 mill.

3.3.3 Netto driftsresultat

Kommuneregnskap har et balansekrav som innebærer at kommunen må ha et netto driftsresultat som er tilstrekkelig til å dekke driftsutgiftene (inklusive renter og avdrag på lån). I tillegg må resultatet være tilstrekkelig til å dekke:

- avsetninger av ubrukte inntekter i driftsdelen som er øremerket bestemte driftsformål
- tidligere års underskudd
- og eventuelt andre avsetninger som anses nødvendige av hensynet til god økonomiforvaltning.

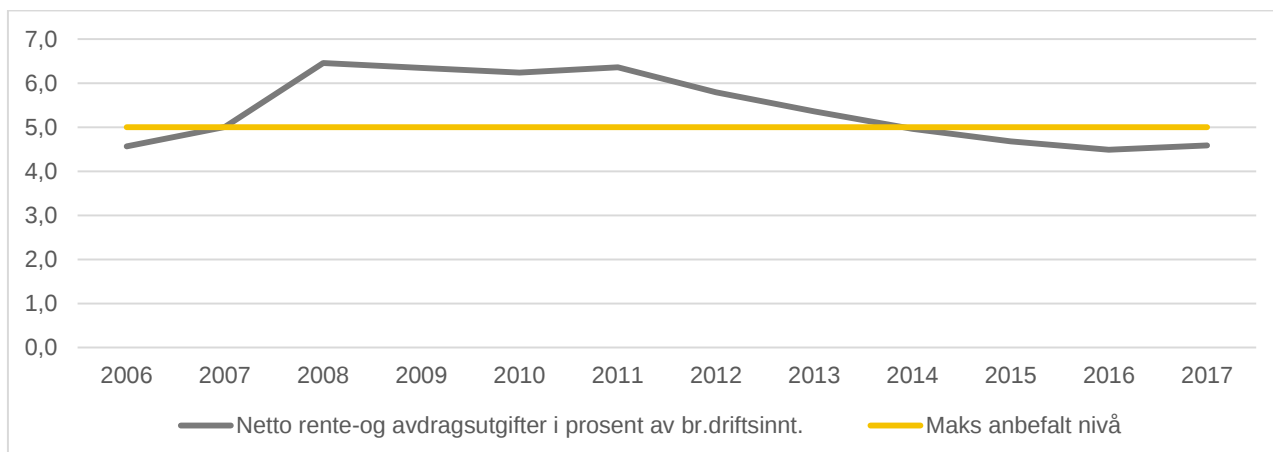
Netto driftsresultat endte for 2017 på et positivt resultat med 3,5 mill. kroner, eller 1,0 % av brutto driftsinntekter.

FIGUR 18

3.3.4 Gjeldsbelastning

Rente- og avdragsnivået i kommunen forteller i hvilken grad gjelden legger begrensninger på kommunens handlefrihet. En høyere andel rente- og avdragsutgifter binder opp kommunens inntekter og svekker muligheten til å prioritere på kort sikt. Våler kommune brukte i 2017 4,6 prosent av brutto driftsinntekter til å dekke netto rente- og avdragsutgifter. I netto rente- og avdragsutgifter ligger også kommunens renteinntekter og utbytte. Renteinntekter og utbytte har de siste 4 årene ligget i størrelsesorden 1,5 til 2 mill. kroner. Gjennomsnitt siste 12 år er 2,1 mill. kroner.

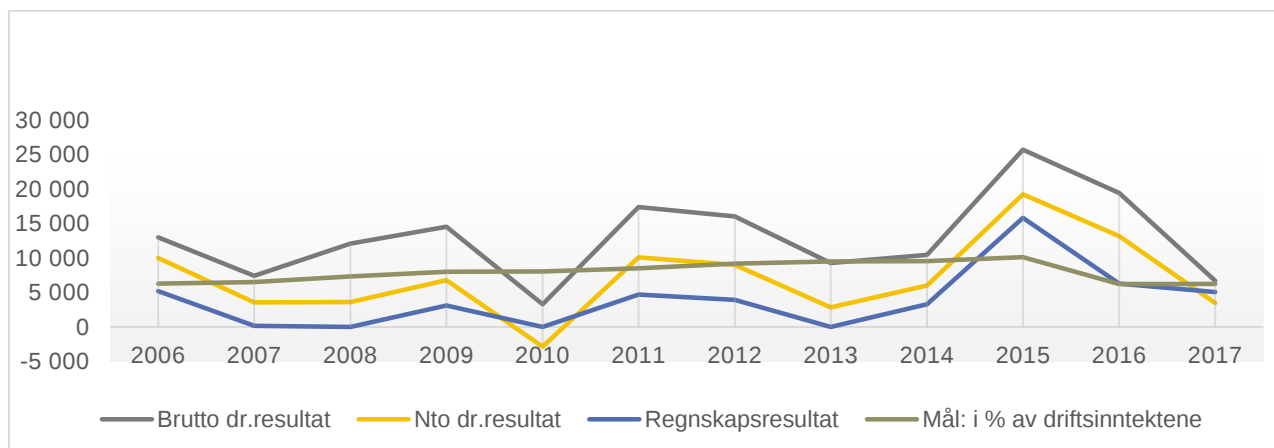

FIGUR 19

I motsetning til gjeldsgraden (omtalt i kap. 3.3.7) - hvor Våler ligger bedre an - bruker Våler mer av sine inntekter til å dekke renter og avdrag enn KOSTRA-gruppe 2 og landet u/Oslo. KG2 brukte 4 prosent av sine inntekter til å dekke renter og avdrag, mens landet u/Oslo brukte 3,8 prosent.

3.3.5 Regnskapsmessig resultat

Etter sum netto avsetninger på -1,6 millioner kroner viser driftsregnskapet et regnskapsmessig mindreforbruk på 5,1 Millioner kroner. Figur 20 viser utviklingen for resultatmålene de siste 12 årene. Som vi ser av figuren har kommunen kun oppnådd målet om minimum 3 prosent (1,75 prosent fra 2016) netto driftsresultat for 4 (2006, 2011, 2015 og 2016) av de siste 12 årene. Men samtidig er det også viktig å merke seg at kommunen ikke har hatt negativt regnskapsmessig merforbruk i løpet av denne perioden, og det er et godt tegn.

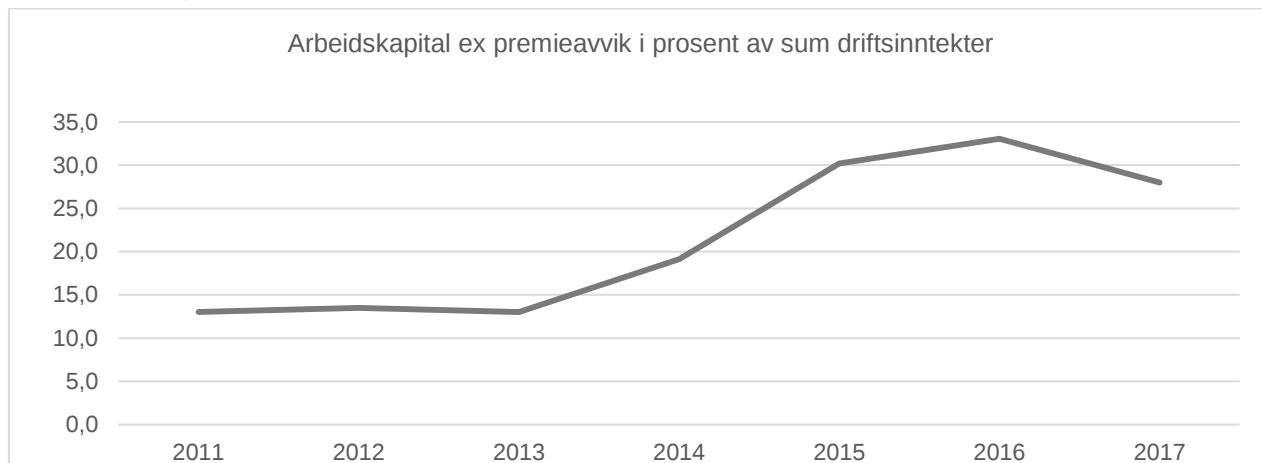
FIGUR 20

3.3.6 Arbeidskapital (ex premieavvik)

Indikatoren gir et uttrykk for kommunens evne til å betale forpliktelser etter hvert som de forfaller. Arbeidskapital er definert som omløpsmidler minus kortsiktig gjeld. Når anskaffelse (inntekter/innbetalinger) av midler er større enn anvendelse (utgifter/utbetalinger), vil endringen bety at arbeidskapitalen har økt i perioden. Endring i arbeidskapital i drifts- og investeringsregnskapet kan avstemmes mot endring i differanse mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld i balansen. Utviklingen i

arbeidskapitalen er interessant å vise. Det er først og fremst når arbeidskapitalen er liten eller negativ at utviklingen i denne bør følges opp. De fleste kommuner er i en situasjon hvor det ikke er nødvendig med en årvåken oppfølging. Indikatoren som presenteres her er arbeidskapitalens andel av brutto driftsinntekter.

Arbeidskapitalen er ikke korrigert for ubrukte lånemidler, slik at den ikke kan måles mot den anbefalte verdien oppgitt i figur 37 side 54. Måling av indikatoren gjøres under kapittel 3.4 Korrigering av resultater i regnskapet.

FIGUR 21

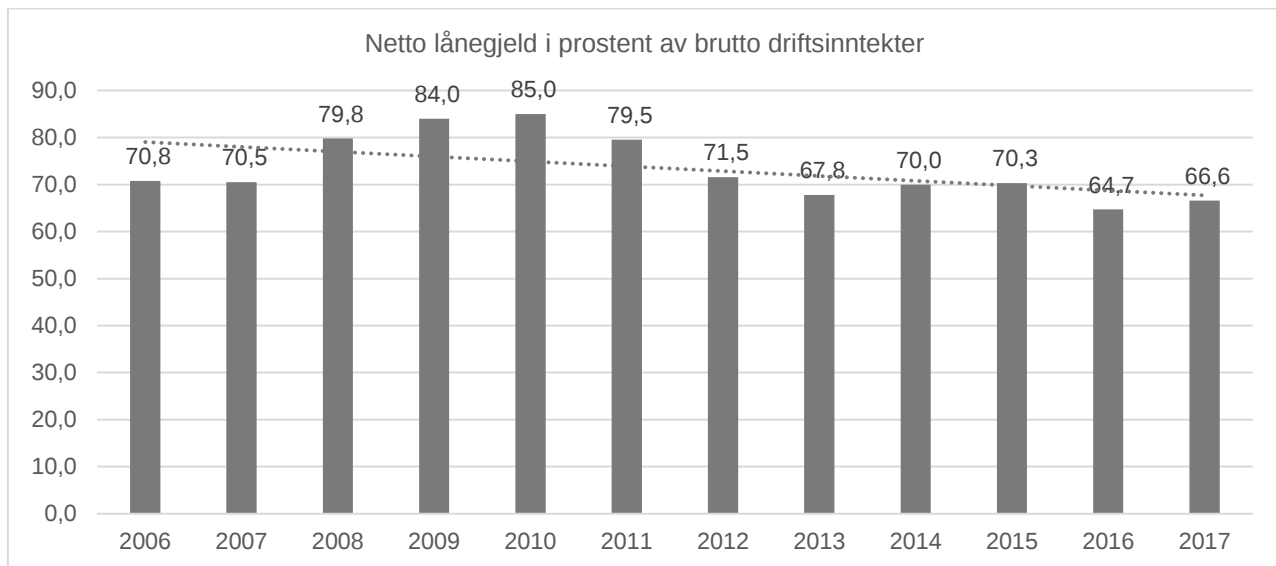
Verdiene som er gjengitt her sier svært lite om anbefalt nivå, men viser en utvikling som tyder på at det pr i dag ser greit ut. Men det bør følges med på om den utviklingen vi ser fra 2016 til 2017 vil fortsette. Se for øvrig kommentarer under kap. 4 Oppsummering og vurdering av kommunens økonomiske stilling.

3.3.7 Soliditet – egenfinansiering av investeringer

Begrepet soliditet kan forklare kommunens evne til å tåle tap. Gjeldsgraden og egenkapitalprosent gir informasjon om soliditeten.

Gjeldsgrad

Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter – også kalt gjeldsgrad – er et mye brukt nøkkeltall. Sammen med netto driftsresultat er dette sannsynligvis det mest brukte nøkkeltallet for kommunesektoren. Nøkkeltallet er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning og en god indikator for å følge opp økonomien i kommunen.

FIGUR 22

Ser vi på utviklingen av gjeldsgraden i Våler så har denne en liten nedadgående tendens (se «prikket» trendlinje i figur 11) de siste 8-10 årene. Vi vet at renter og avdrag på lån skal betales over kommunens driftsregnskap. Høy lånegjeld reduserer handlingsrommet, mens et godt brutto driftsresultat gir muligheter.

Det blir ofte snakket om kommunenes gjeldsnivå – og hvorfor alt dette «maset»? Man kan kanskje oppleve det som «masete» når man ser at det går greit å betjene gjelden. Så lenge alt går bra er problemet uendelig lite. Men skulle det inntreffe en situasjon hvor renta skyter i været - samtidig som inntektene skulle falle - vil problemet bli uendelig stort. Det er derfor denne indikatoren forteller hvor lite eller mye sårbar kommunen er for renteendringer. Våler kommunes gjeldsgrad har hatt en positiv utvikling og er innenfor de verdiene som anbefales. Men man skal være klar over at gjeldsgraden også må ses i sammenheng med andre økonomiske størrelser. For eksempel vil store fondsreserver (godt økonomisk handlingsrom) gjøre at økonomien tåler en høyere gjeldsgrad. Og motsatt, dersom lite, eller ingen fondsreserver må gjeldsgraden være lav.

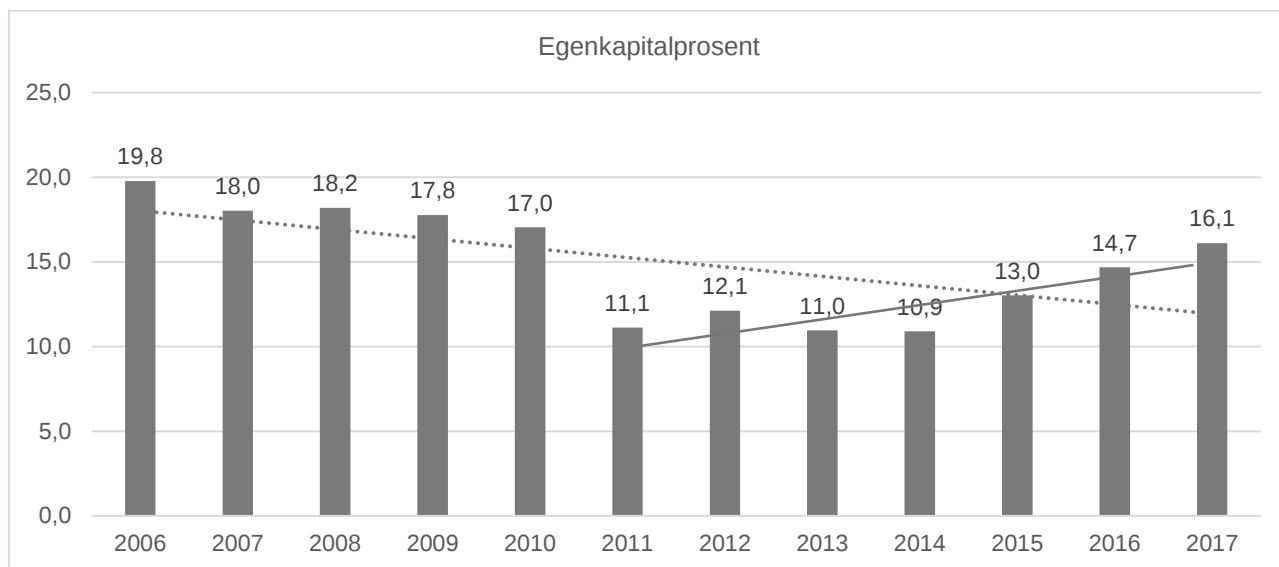
Egenfinansiering av investeringer

For å kunne ha en god kontroll på gjeldsutviklingen – og dermed også rente- og avdragsutgiftene – bør man ha mål på hvor stor egenfinansieringen skal være på investeringene. Ved kun å lånefinansiere fremtidige investeringer vil dette være svært risikofyllt.

Egenkapitalprosenten gir informasjon om hvor stor andel av kommunens samlede eiendeler som er finansiert med egenkapital. Jo høyere egenkapitalprosent, desto bedre er soliditeten. Størrelsen på nøkkeltallet vil i liten grad bli påvirket av tilfeldige svingninger det enkelte år, da det er basert på akkumulerte tall. Målt over tid vil derfor nøkkeltallet gi en klar indikasjon på utviklingen av egenfinansieringen av kommunens anleggsmidler.

Det er også greit å være klar over de selvfinansierende lånene, slik som til VAR-området (som dekkes av gebyrer) og startlån/formidlingslån fra Husbanken som betales tilbake av innbyggerne. Eiendeler som er finansiert med slike lån bør holdes utenfor beregningene. I figur 23 er disse lånene inkludert.

Egenkapitalprosenten har utviklet seg slik fra 2006:

FIGUR 23

I løpet av denne perioden har egenkapitalprosenten totalt sett hatt en synkende tendens. Som vi ser av figur 13 så viser denne at kommunens eiendeler i altfor liten grad er finansiert med egenkapital (egne midler).

Velger vi å se på utviklingen de siste fem årene («grå» heltrukket trendlinje) har denne en positiv utvikling.

I de kommunale regnskapsforskriftene er det ikke fastsatt krav/anbefalinger med hensyn til hvor stor egenkapitalprosenten bør være. Man bør imidlertid være observant på utviklingen av denne indikatoren.

3.3.8 Økonomisk handlefrihet

I kommuneregnskapet er det to typer fond, de ubundne og bundne fond. I tillegg klassifiseres fond for henholdsvis fond fra driftsregnskapet og investeringsregnskapet. Det er et vesentlig skille mellom disse fondene.

Ubundne fond:

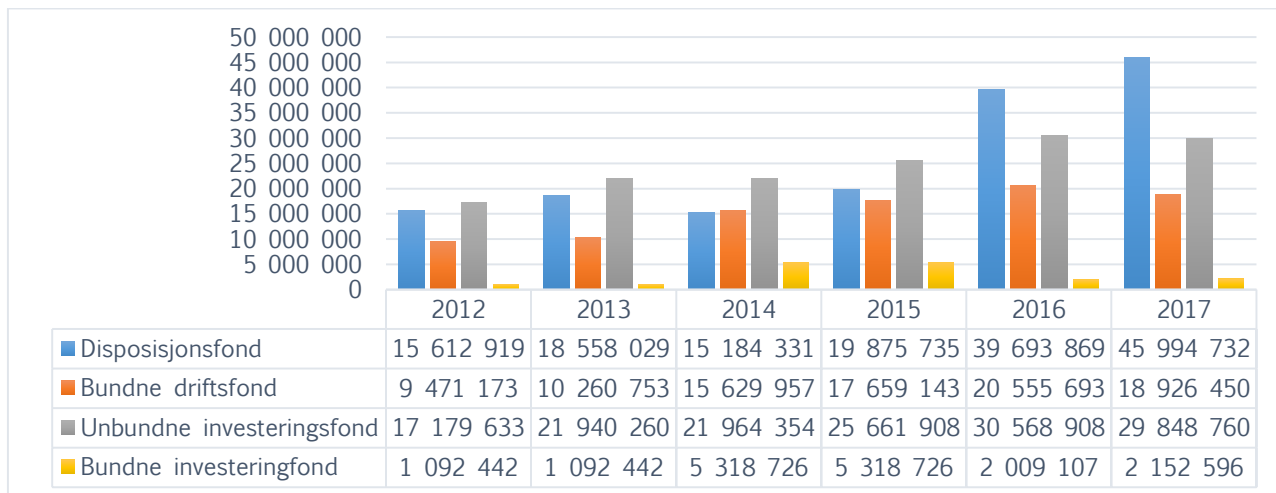
Dette er fond som er bygget opp gjennom frie inntekter som kommunestyret disponerer fritt. Avsetning til ubundet fond i driftsregnskapet havner i disposisjonsfond. Disposisjonsfondet kan benyttes både til driftsformål og investeringsformål.

Avsetninger til ubundet investeringsfond vil først og fremst komme fra (mer)inntekter ved salg av fast eiendom, mottatte avdrag på utlån av egne midler, samt salgsinntekter fra aksjer og andeler.

Bunde fond:

Disse kommer fra avsetninger som ikke står til kommunestyrets disposisjon. Det vil med andre ord si at fondene er øremerket til ett eller annet bestemt formål.

Nedenfor følger en oppstilling over kommunens fondsmidler (ubundne og bundne) de seks siste årene.

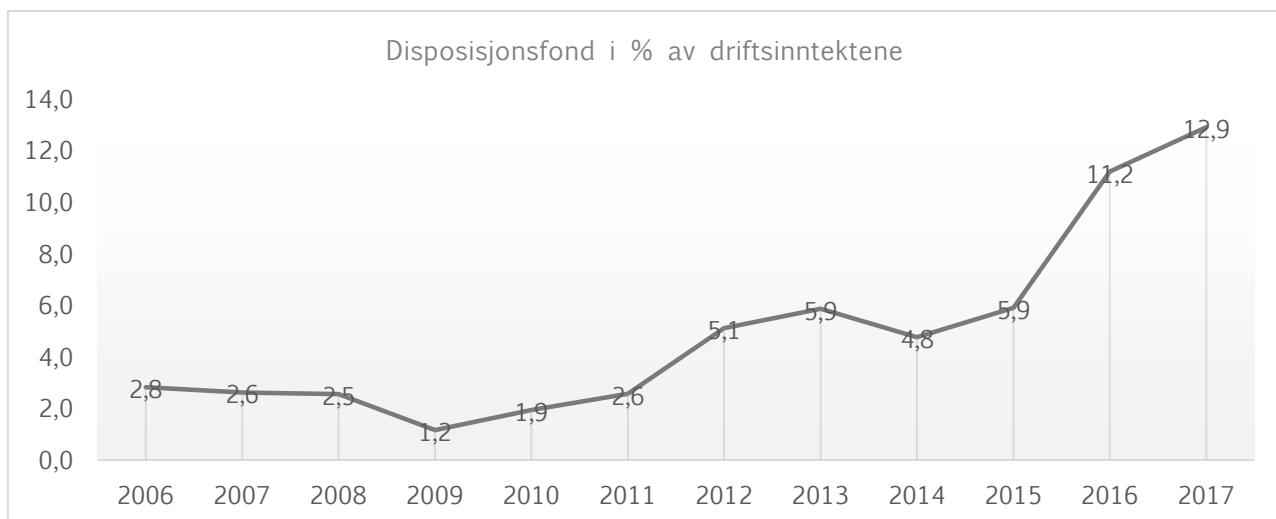

FIGUR 24

Disposisjonsfond

Det er kommunens *disposisjonsfond* som gir uttrykk for hvordan den økonomiske handlefriheten er. Dette fondet viser hvor mye som er satt av til senere års drifts- og investeringsformål. Disposisjonsfondet er i prinsippet det eneste fondet som fritt kan benyttes til dekning av utgifter i både drifts- og investeringsregnskapet. Allikevel består disposisjonsfond av andre fond som i praksis vil være knyttet til bestemte formål. Et eksempel på dette er ungdommens rentefond.

Figur 25 viser utviklingen av Våler kommunes disposisjonsfond i prosent av driftsinntektene fra 2006 og frem til i dag. Det har vært en gradvis oppbygging av fondet som gir et økt handlingsrom. Hensikten med et solid disposisjonsfond vil være å ha midler tilgjengelig for å møte uforutsette hendelser i driften, men også egenkapital å skyte inn ved investeringer. For å unngå at renter og avdrag stadig tar større andel av driftsinntektene er det avgjørende at fondet kan finansiere investeringene i en størrelse som gjør at rente- og avdragsbelastningen ikke øker. Økte rente- og avdragsbelastninger gjør at driftsnivået må senkes tilsvarende. Hvor stort bør investeringsfondet være? Det finnes ingen normer for dette. Men størrelsen bør stå i et rimelig forhold til kommunens omsetning (inntektene). Det bør være minimum 5 prosent. Så mye kan inntektene svikte i et katastrofeår. I perioder ved større investeringer bør andelen av disposisjonsfondet være betydelig større, slik at fondet ikke tømmes helt når investeringene skal finansieres.

FIGUR 25

3.4. Korrigering av resultater i regnskapet

For å få en bedre oversikt over de finansielle real størrelsene - altså kommunens faktiske finansielle tall - velger vi å lage tabeller med utgangspunkt i korrigerte størrelser. Dvs. regnskapstall korrigert for momskompensasjon påløpt i investeringsregnskapet, avsetninger og bruk av bundne fond samt premieavvik. Korrigerte tall er foretatt kun for de siste 4 årene. De anbefalte tallstørrelsene for finansielle nøkkeltall bør måles mot korrigerte resultater. For at kommunen skal kunne vurdere sin økonomiske stilling bør dette gjøres på bakgrunn av korrigerte tall. Korrigerte tallstørrelser som gjengis her vil ikke være sammenlignbare med andre kommuner, men er kun ment som en tilstandsrapport for Våler kommune alene. For å sammenligne seg med andre kommuner, grupper eller landet må tall og resultater fra bokførte verdier benyttes.

Ut fra de anbefalte måltallene som er oppgitt i figur 38 side 55, viser resultatene fra de siste 4 årene at det kun er 2014 som ikke oppnår disse. Årets resultater (2017) viser også tilfredsstillende nøkkeltall med unntak av netto driftsresultat. Netto driftsresultat er det viktigste nøkkeltallet i kommuneøkonomien, og denne vil også påvirke de øvrige indikatorene. Disse er da også blitt noe forverret siste år.

3.4.1 Sunnhetsindikatoren

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017
a. Brutto driftsinntekter	318 903	337 253	355 420	356 832
Herav:				
Momskompensasjon fra investeringer	0	0	0	0
Avsetninger til bundne fond	8 816	8 119	7 203	4 339
b. Korrigert Brutto driftsinntekter	310 087	329 134	348 217	352 493
c. Brutto driftsutgifter	308 440	311 548	335 981	350 132
Herav:				
Bruk av bundne fond	3 447	6 090	4 307	5 969
d. Korrigert Brutto driftsutgifter	304 993	305 458	331 674	344 163
e. Brutto driftsresultat	10 463	25 706	19 439	6 700
f. Korrigert brutto driftsresultat: e-((a-b) - (c-d))	5 094	23 677	16 543	8 330
h. Netto driftsresultat	6 011	19 236	13 184	3 456
i. herav endring i premieavvik (premieavvik og amortisering)	-7 004	-5 609	347	-1 303
Korrigert netto driftsresultat: h-i-(e-f)	-993	13 627	13 531	2 153
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	1,9 %	5,7 %	3,7 %	1,0 %
Korrigert netto driftsresultat i prosent av korrigerte brutto driftsinntekter	-0,3 %	4,1 %	3,9 %	0,6 %

FIGUR 26

3.4.2 Gjeldsbelastningsindikatoren

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017
Sum driftsinntekter	318 903	337 253	355 420	356 832
-Premieavvik	9 720	873	2 086	4 054
Korrigert sum driftsinntekter	309 183	336 380	353 334	352 778
Netto rente- og avdragsutgifter	15 824	15 775	15 952	16 359
Netto rente- og avdragsutgifter i prosent av sum driftsinntekter	4,96 %	4,67 %	4,48 %	4,59 %
Korrigert netto rente- og avdragsutgifter i prosent av sum driftsinntekter	5,11 %	4,68 %	4,51 %	4,64 %

FIGUR 27

3.4.3 Renteeksponeringsindikatoren

Anbefalt måltall tilsier maksimalt 70 prosent. Ved en andel på over 100 prosent vil kommunen være svært utsatt for renteøkning. Pr i dag ligger kommunen godt under grensen på 100 prosent.

<i>Tall i hele tusen</i>	2014	2015	2016	2017
Sum driftsinntekter	318 903	337 253	355 420	356 832
-Premieavvik	9 720	873	2 086	4 054
Korrigert sum driftsinntekter	309 183	336 380	353 334	352 778
Langsiktig gjeld	666 989	713 828	720 089	725 501
Pensjonsforpliktelser	406 522	419 087	433 483	450 538
Totale utlån (startlån/formidlingslån)	7 947	8 924	8 914	10 719
Ubrukte lånemidler	29 379	48 668	47 703	26 735
Netto lånegjeld	223 141	237 149	229 988	237 509
Netto lånegjeld som andel av brutto driftsinntekter	70,0 %	70,3 %	64,7 %	66,6 %
Netto lånegjeld som andel av korrigerte brutto driftsinntekter	72,2 %	70,5 %	65,1 %	67,3 %

FIGUR 28

3.4.4 Likviditetsindikatoren

<i>Tall i hele tusen</i>	2014	2015	2016	2017
Sum driftsinntekter	318 903	337 253	355 420	356 832
-Premieavvik	9 720	873	2 086	4 054
Korrigert sum driftsinntekter	309 183	336 380	353 334	352 778
Omløpsmidler	143 958	180 277	184 821	175 105
-Kortsiktig gjeld	52 129	49 126	39 853	48 227
Arbeidskapital (diff mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld)	91 829	131 151	144 968	126 879
-Akkumulert premieavvik	32 874	31 092	28 963	28 362
-ubrukte lånemidler	29 379	48 668	47 703	26 735
Korrigert arbeidskapital	29 576	51 391	68 302	71 782
Arbeidskapital i % av sum driftsinntekter	28,8 %	38,9 %	40,8 %	35,6 %
Korrigert arbeidskapital i % av sum korrigerte driftsinntekter	9,6 %	15,3 %	19,3 %	20,4 %

FIGUR 29

3.5 Evnen til å finansiere kommunens aktivitet og møte sine forpliktelser

For at kommunen skal kunne finansiere sin driftsaktivitet må den ha et positivt netto driftsresultat. Et negativt netto driftsresultat innebærer at kommunens drift går med underskudd. Konsekvenser av et negativt netto driftsresultat er lavere evne (likviditet) til å finansiere sin aktivitet og å møte fremtidige forpliktelser. Da må disse finansieres med tidligere oppsparte reserver, og konsekvensene av det betyr et svekket økonomisk handlingsrom.

3.5.1 Faktorer som påvirker kommunens resultat og finansielle stilling

Det er forholdet mellom driftsinntektene og driftsutgiftene (brutto driftsresultat) som bestemmer om man har nok midler til å dekke utgiftene til kommunens tjenesteproduksjon. Ved et negativt brutto driftsresultat så har man ikke fått inn tilstrekkelig med inntekter for å finansiere de tjenestene som ytes til kommunens innbyggere. Brutto driftsresultat bør i tillegg til å dekke tjenesteproduksjonen også avgi et så godt resultat at den dekker netto finansutgifter (renteinntekter minus renter- og avdrag på

lån) og samtidig gi et tilfredsstillende netto driftsresultat. Det er av netto driftsresultat man har mulighet til å avsette midler til uforutsette hendelser og fremtidige forpliktelser.

En god finansiell stilling vil være det samme som å ha et økonomisk handlingsrom som omtalt i kap 3. Det snakkes svært mye om å oppnå et tilfredsstillende netto driftsresultat for å bygge buffere. Som vist i figur 11 (side 28) skapes dette gjennom at inntektene er større enn de bundne kostnadene.

Vi kan påvirke handlingsrommet ved å redusere kostnadene. Kostnader knyttet til aldersstruktur og sosiale forhold skal i prinsippet ivaretas i inntektssystemet. Med priser på innsatsfaktorer (lønn, varer og tjenester) til tjenesteproduksjonen er det fullt mulig å gjøre noe med. Det kan bl.a. handle om å produsere minstestandarder og lovpålagte oppgaver på en mest mulig effektiv måte (her vil det da ikke være mulig å omprioritere midler til andre tjenesteområder). Det handler om å unngå ekstrautgifter knyttet til ineffektiv ressursbruk, slik som for eksempel kostnadskrevenne tjenestestrukturer, samt å utnytte øvrige effektiviseringsmuligheter. Gjennom å foreta KOSTRA-analyser kan man skaffe seg oversikt over hvilke tjenesteområder det finnes potensiale til å effektivisere driften.

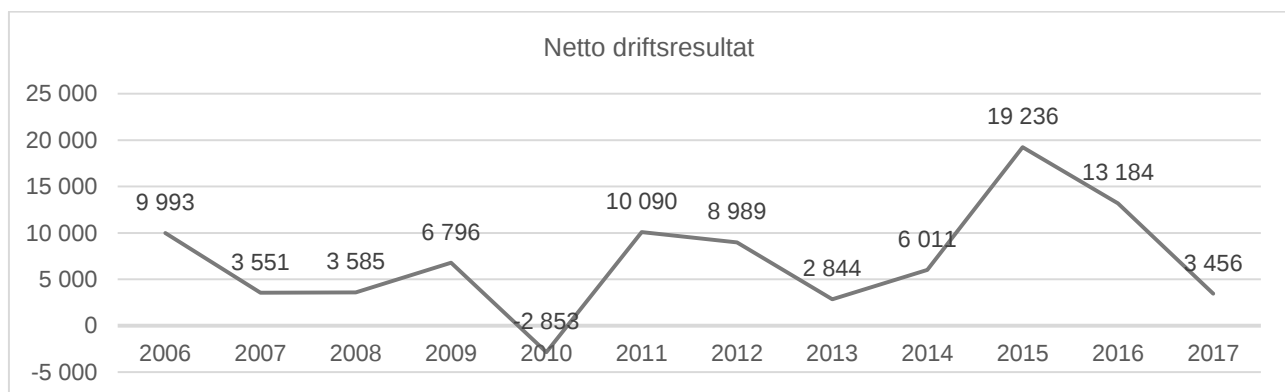
Vi kan også påvirke handlingsrommet ved å øke kommunens inntekter. Kommunesektoren har en rekke inntektskilder: inntekt- og formueskatt, statlige overføringer (rammetilskudd, øremerkede tilskudd mv.) gebyrinntekter (brukerbetaling), renteinntekter, eiendomsskatt og andre særinntekter (kraftinntekter mv.) Den største inntekten for kommunen er skatt og rammetilskudd. Denne delen har kommunen svært begrensede muligheter å påvirke. Dersom kommunen skal øke sitt inntektsgrunnlag, må den se på andre inntektskilder.

3.5.2 Kort sikt

Et positivt netto driftsresultat tilsier at kommunen har evne til å finansiere sin aktivitet og møte sine forpliktelser på kort sikt. Det betyr at den har evne til å dekke kortsiktig gjeld slik som;

- Påløpte feriepengar
- Ubetalt arbeidsgiveravgift
- Skattetrekk
- Leverandørgjeld

Kommunen har de siste 12 årene avlagt regnskapet med et positivt netto driftsresultat, med unntak av 2010 (jfr. figur 30).

FIGUR 30

Likviditet handler om virksomhetens evne til å betale sine løpende betalingsforpliktelser ved forfall. Det finnes ulike likviditetstall som kan si noe om denne situasjonen. Omløpsmidlene kan deles inn i to kategorier;

- Mest likvide omløpsmidler – som er midler som kan omgjøres til betalingsmiddel innen 3 måneder slik som kontanter, bankinnskudd og kundefordringer.
- Minst likvide omløpsmidler – som er midler som kan omgjøres til betalingsmiddel i løpet av 3 – 12 måneder, slik som andre fordringer, varebeholdninger og sperrede kontantbeløp over 90 dager.

Analyse av tilgang til likviditetsmidler kan deles i tre ulike grader:

Likviditetsgrad 1 =	$\frac{\text{Omløpsmidler + ubenyttet kassekreditt}}{\text{Kortsiktig gjeld}}$	Krav: >2
---------------------	--	----------

Normen for denne likviditetsgraden er at omløpsmidler delvis bør være finansiert av langsiktig kapital. Omløpsmidlene bør derfor være større enn den kortsiktige gjelden. Normtallet/kravet er satt til 2 eller større.

Likviditetsgrad 2 =	$\frac{\text{Mest likvide omløpsmidler + ubenyttet kassekreditt}}{\text{Kortsiktig gjeld}}$	Krav: >1
---------------------	---	----------

Normen for denne likviditetsgraden er at de mest likvide omløpsmidlene bør være minst like store som kortsiktig gjeld. Det betyr et normtall/krav på 1 eller større.

Likviditetsgrad 3 =	$\frac{\text{Betalingsmidler + ubenyttet kassekreditt}}{\text{Kortsiktig gjeld}}$	Krav: >0,5
---------------------	---	------------

Normen for denne likviditetsgraden er at betalingsmidler (kasse, postgiro, bankinnskudd) bør være minst halvparten av kortsiktig gjeld. Det tilsier et normtall/krav på 0,5 eller større.

Figur 31 viser at kommunen de siste 6 årene har hatt evne til å finansiere sine forpliktelser på kort sikt.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Likviditetsgrad 1	2,1	2,3	2,4	2,8	3,7	4,6	3,6
Likviditetsgrad 2	1,6	1,6	1,7	2,0	2,9	3,7	2,9
Likviditetsgrad 3	1,0	1,1	1,1	1,4	2,1	2,8	2,0

FIGUR 31

3.5.3 Lang sikt

Ved finansiering av forpliktelser på lengre sikt er det naturlig å tenke på kommunens rente- og avdragsutgifter på gjeld og fremtidige pensjonsforpliktelser. I tillegg til disse forpliktelsene sliter også hele «kommune-Norge» med et stort vedlikeholdsetterslep – både på kommunale veier og på kommunale bygningsmasser. Våler kommunes bygningsmasse utgjør store verdier, og kommunen er gjennom kommuneloven pålagt å utnytte disse verdiene på en effektiv måte. Tilstrekkelig grad av løpende og forebyggende vedlikehold er nødvendig for å sikre forvaltning av bygningsmassen på en

kostnadseffektiv måte. Det løpende og forebyggende vedlikeholdet har vært mangelfullt i mange år og har således skapt et stor etterslep.

Pensjon og premieavvik

Frem til 2002 ble pensjonspremien ført som en kostnad i regnskapet. Pensjonspremien varierte mye fra år til år og var lite stabil. Fra 2002 ble det innført nytt regelverk for hvordan pensjonen skulle bokføres, og med dette oppstod begrepet «premieavvik». Denne skulle bidra til at pensjonskostnaden i større grad enn premien sikre en mer stabil påvirkning på kommunen sitt årsresultat. Dette målet har i ettertid vist seg ikke å bli oppnådd.

Pensjonspremie:

Den premien Våler kommune betaler til pensjonskassene (KLP og STP). Premien beregnes av pensjonsleverandørene og (KLP og STP) og styres av pensjonslovverk og finanstilsynet. Beregningene avhenger bl.a. av levealder, dødelighet, uførhet, demografi og pensjoneringsmønster.

Netto pensjonskostnad:

Aktuarberegnet størrelse som i prinsippet skal angi et jevnt nivå for kommunens pensjonskostnad over ansettelsesperioden, og brukes til beregning av premieavviket. Det er kommuneregnskapsforskriften som regulerer denne, og forutsetninger vedtatt av Kommunal og Moderniseringsdepartementet.

Premieavvik:

Differansen mellom innbetalt pensjonspremie og netto pensjonskostnad. Dersom denne differansen er positiv, blir den inntektsført i regnskapet (i de aller fleste år for Våler kommune så langt). Hvis negativ, blir den utgiftsført. OBS: Premieavviket er kun en fiktiv størrelse, da det kun er en føring i regnskapet og endrer ikke oppgjøret vis-à-vis pensjonskassene (premiebetalingen). Regnskapsføringen av premieavviket påvirker kommunens resultat.

Amortisering av premieavviket:

Utgifts- eller inntektsføring av premieavviket i neste regnskapsår eller over flere påfølgende år. Fra 2002 til 2011 ble premieavviket amortisert over 15 år. Deretter over 10 år til 2014. Fra og med 2014 over 7 år. Utgiftsføringene har ikke vært store nok til å utligne inntektene, og Våler kommune sitter med en gjeld til seg selv pr i dag på 26,5 millioner kroner (jfr note 2 i regnskapet).

Akkumulert premieavvik (gjenstående):

Hvert år avsettes differansen mellom årets premieavvik og fjorårets amortisering i balansen. Dette akkumuleres år for år.

Pensjonskostnad i regnskap/budsjett:

Pensjonspremie (utgift) fratrukket premieavviket (inntekt) pluss amortiseringen (utgift).

Premiefond:

Ettersom KLP er et kunde eid selskap går tilbakeført overskudd fra KLP direkte til kundenes premiefond i KLP. Overskuddet på premiefondet kan brukes til å betale fremtidig pensjonspremie med, og vil over tid bidra til å gjøre pensjonskostnadene lavere. Alternativt kan midlene stå og kommunen få en god avkastning.

3.6 Finansrapport

Finansreglementet og er ikke fulgt opp tilstrekkelig i 2017, og rapporteringer om kommunens finansielle stilling er således ikke tatt inn i de løpende tertialrapporteringene. I en slik finansrapport vil forhold som stresstester på kommunens aktiva og passiva bli foretatt. Dog er kommunens økonomiske stilling på de sentrale økonomiske nøkkeltallene som gjeldsbelastningsindikatoren og renteeksponeringsindikatoren omtalt i kapittel 4.

3.7 Risikoeksponering

Rådmannen har i tidligere rapporteringer og årsberetninger ikke vurdert risiko i forhold til renteendringer, kredittbehov og likviditetsbehov. Dette er forhold kommunen må ha større fokus på og forbedre i de fremtidige økonomirapporteringene og årsberetningene. Rådmannen har også her gjort sine vurderinger om mulige konsekvenser i kapittel 4.3.2.

3.7.1 Renterisiko

Våler kommunes lån ligger i all hovedsak i det flytende rentemarkedet, dette er en fordel og i tråd med finansreglementet. For 2017 er det ikke tatt opp nye lån. Refinansiering og samling av lån burde vært gjort, men dette har vi ikke klart å prioritere.

3.7.2 Kredittrisiko

Pr i dag er Våler kommune ikke utsatt for kredittrisiko i større grad.

3.7.3 Likviditetsrisiko

Henviser her til rådmannens kommentarer under punkt 3.7 hvor det i kommende rapporteringer og årsberetninger vil bli en nærmere redegjørelse for disse forhold. Intill dette faller på plass så er det gjort oppsummeringer på den historiske utviklingen. Pr i dag er likviditeten sterk. Ellers er likviditeten også omtalt under kapittel 4.3 Fremtidig utvikling.

3.8 Markedsendringer

Som en del av årsberetningen skal rådmannen redegjøre for markedsbetraktninger som er lagt til grunn for forvaltningen i det kommende året. Dette er også et område som ikke er blitt viet oppmerksomhet i de foregående årsberetningene. I en slik betraktning må det ses på utviklingen i den norske økonomien som vil ha betydning for kommunene. Norge er veldig avhengig av oljevirkksomheten, og det er liten tvil om at landet vil ha utfordringer i fremtiden med å finansiere velferdstjenester til en aldrende befolkning. Skal dette løses med økte skatter, større brukerbetalinger, kutt i velferdstjenestene eller å effektivisere?

Rådmannen vil også på dette område følge opp med en bedre redegjørelse i de senere presentasjoner.

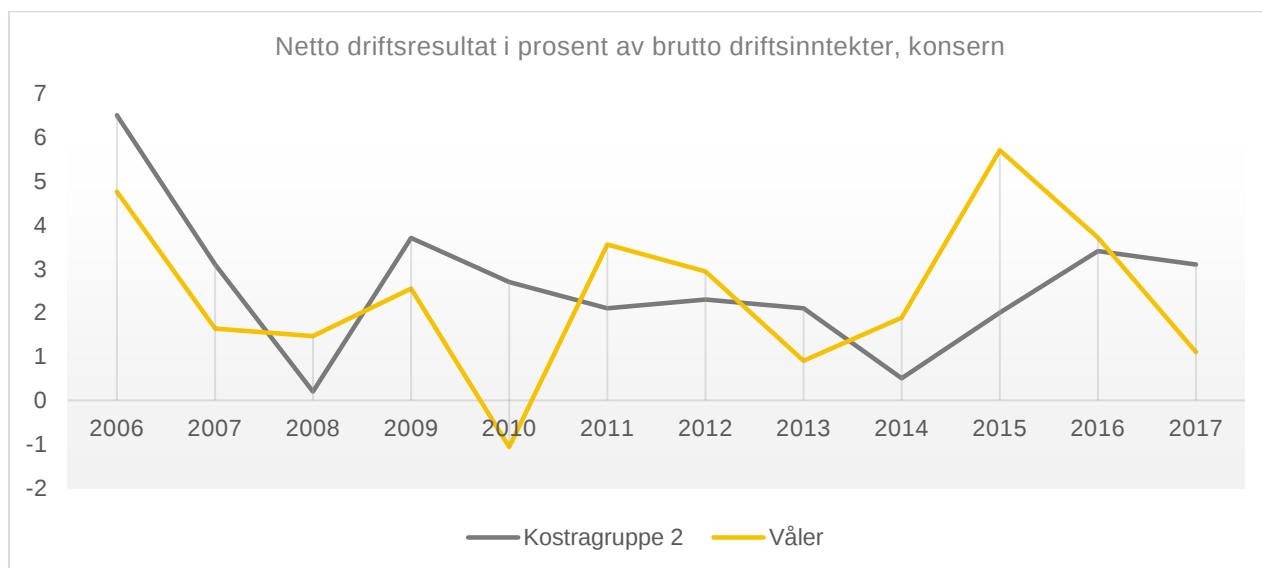
4. OPPSUMMERING OG VURDERING AV KOMMUNENS ØKONOMISKE STILLING

For å oppsummere og vurdere kommunens økonomiske stilling velger vi å fokusere på to sammenstillinger. Den ene er å måle Våler kommunes utvikling på de fem finansielle nøkkeltallene mot KOSTRA-gruppe 2. Det andre er å se på Våler kommunes finansielle nøkkeltall siste tre år mot de anbefalte størrelsene.

4.1 Utvikling målt mot KG2

4.1.1 Sunnhetsindikatoren

Våler kommune har hatt bedre resultater en Kostragruppe 2 i 6 av de 12 årene som er vist i figur 32. Resultatene har bidratt til at kommunen har hatt mulighet til å avsette midler til fond.

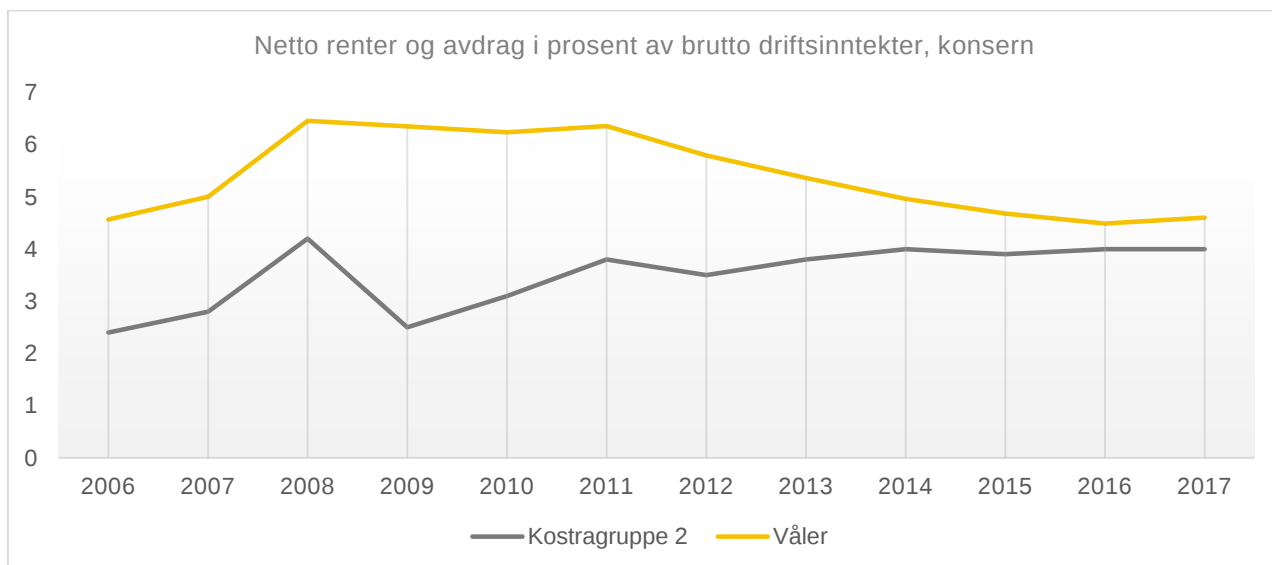

FIGUR 32

4.1.2 Gjeldsbelastningsindikatoren

Netto renter og avdrag i prosent av brutto driftsinntekter ligger høyt for Våler sin del. Våler bruker mye av sine driftsinntekter til å betjene renter og avdrag sammenlignet med KG2. Dette gjør at det blir igjen forholdsvis mindre midler til å drive kommunens tjenesteproduksjon, og vanskeliggjør også

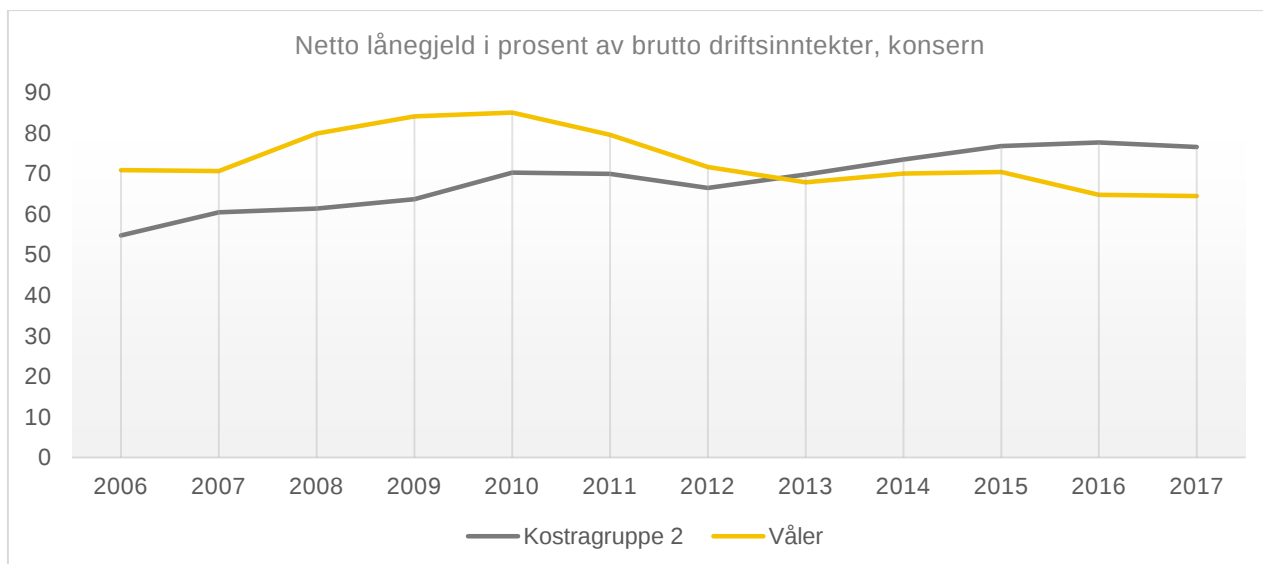
disse prioriteringene. Det som er gledelig er at andelen kommunen bruker til å dekke renter og avdrag har hatt en fallende kurve og har nærmet seg nivået til KG2. For 2017 ser vi at andelen igjen stiger litt mens KG2 ligger på samme nivå som i 2016. En lav gjeldsbelastningsindikator vil bidra til å frigjøre midler til å finansiere den løpende tjenesteproduksjonen, mens en høy gjeldsbelastnings-indikator vil bidra til å binde midler.

FIGUR 33

4.1.3 Renteeksponeringsindikator (gjeldsgrad)

Denne indikatoren er som tidligere beskrevet et uttrykk for kommunens evne til å tåle tap. Den gir således informasjon om soliditeten i kommunen (sammen med egenkapitalprosenten). Nøkkeltallet forteller oss at Våler – spesielt fra 2010 – har hatt en meget god utvikling. Trenden er positiv sett også i forhold til utviklingen i KG2. Trenden for KG2 er den samme som for landet som helhet, dvs. en voksende gjeldsbyrde. Mens gjeldsgraden for landet uten Oslo i 2006 var på 61,5 prosent var den ved utgangen av 2017 på 83,8 prosent. Gjeldsgraden for Våler var tilsvarende 70,8 prosent og 64,4 prosent.

FIGUR 34

Pr 31.12.2017 var netto lånegjeld per innbygger i landet u/Oslo i gjennomsnitt 70.221 kroner – en økning på om lag 33.000 kroner på ti år. For Våler er gjelden pr innbygger 31.12.2017 på 62.748 kroner per innbygger og denne er økt med 12.000 kroner de siste ti årene. Gjelden varierer fra

kommune til kommune. Det er viktig å ha et bevisst forhold til størrelsen på kommunens nåværende gjeld, samt historisk og fremtidig gjeldsvekst. Hva som er et moderat nivå på gjeld per innbygger varierer med kommunestørrelsen. Skal man sammenligne Våler mot andre kommuner, må det være kommuner med om lag samme størrelse. KOSTRA har gruppert kommunene etter folkemengde og økonomiske rammebetingelser. KOSTRA-gruppe 2 som Våler er en del av representerer kommuner som er små, med middels bundne kostnader per innbygger og middels frie disponible inntekter. Netto lånegjeld per innbygger i KOSTRA-gruppe 2 var i 2017 på 74.857 kroner.

4.1.4 Likviditetsindikator

Som vi ser på en rekke andre finansielle nøkkeltall så viser også arbeidskapitalen i prosent av brutto driftsutgifter en positiv utvikling de senere årene. Fra 2013 har Våler kommune hatt en lavere gjeldsgrad enn KG2. Vålers evne til å betale sine forpliktelser ved forfall er styrket betydelig fra 2010. Andel arbeidskapital av sum driftsinntekter var i 2010 på 8,7 prosent, mens den 31.12.2017 er vokst til 28 prosent. Man bør imidlertid merke seg at indikatoren er svekket i forhold til 31.12.2016. Det er særlig midler i bank som er en del svakere i 2017 sammenlignet med 2016.

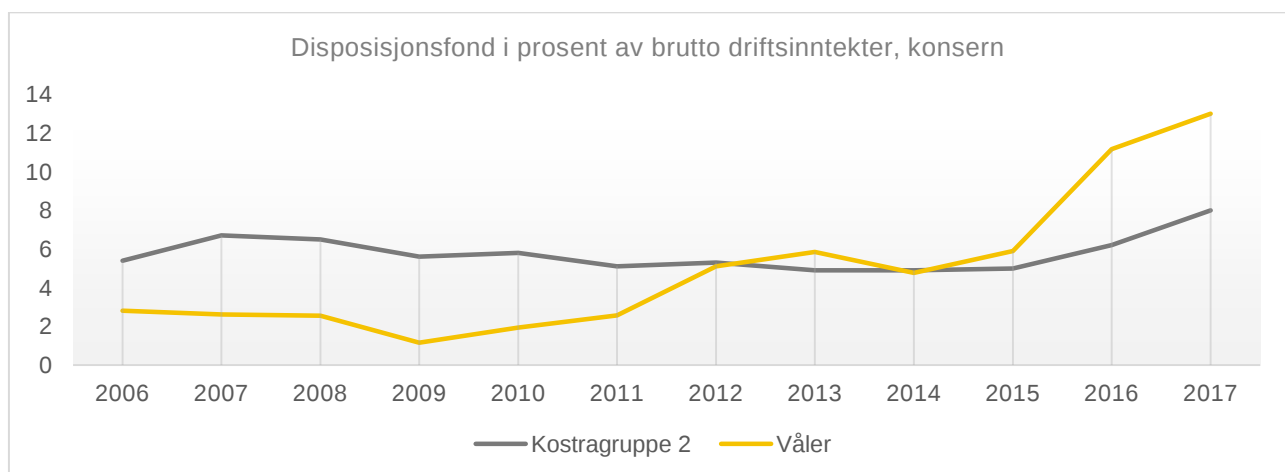
Arbeidskapital (eksklusive premieavvik):

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Omløpsmidler	103 413	114 987	111 347	143 958	180 277	184 821	175 105
Premieavvik (akkumulert)	17 176	23 766	23 692	30 771	29 301	27 484	26 970
Kortsiktig gjeld	49 265	49 944	46 453	52 129	49 126	39 853	48 227
Arbeidskapital	36 972	41 277	41 202	61 058	101 850	117 484	99 908
Arbeidskap.i prosent av driftsinnt.	13,0	13,5	13,0	19,1	30,2	33,1	28,0

FIGUR 35

4.1.5 Disposisjonsfond

Indikatoren viser at kommunens disposisjonsfond over mange år har vært betydelig lavere enn snitt KG2. Men Våler har en langt mer positiv utvikling som tyder på at vi pr i dag har et tilsynelatende solid fond.

FIGUR 36

Men med tanke på de store investeringene som ligger foran oss er ikke disposisjonsfondet særlig stort. Fondet skal håndtere svingninger i tjenesteproduksjonen (uforutsette hendelser) og gi rom for egenfinansiering av investeringer. Ut fra de planene som foreligger bør det bli en grundig diskusjon om hvordan fondet er tenkt brukt. Spesielt balansen ved å bruke større egenfinansiering på investeringene (unngå for stor belastning av renter og avdrag i driften), samt å ha igjen buffer til å møte uforutsette hendelser.

4.1.6 ROBEK-indikatoren

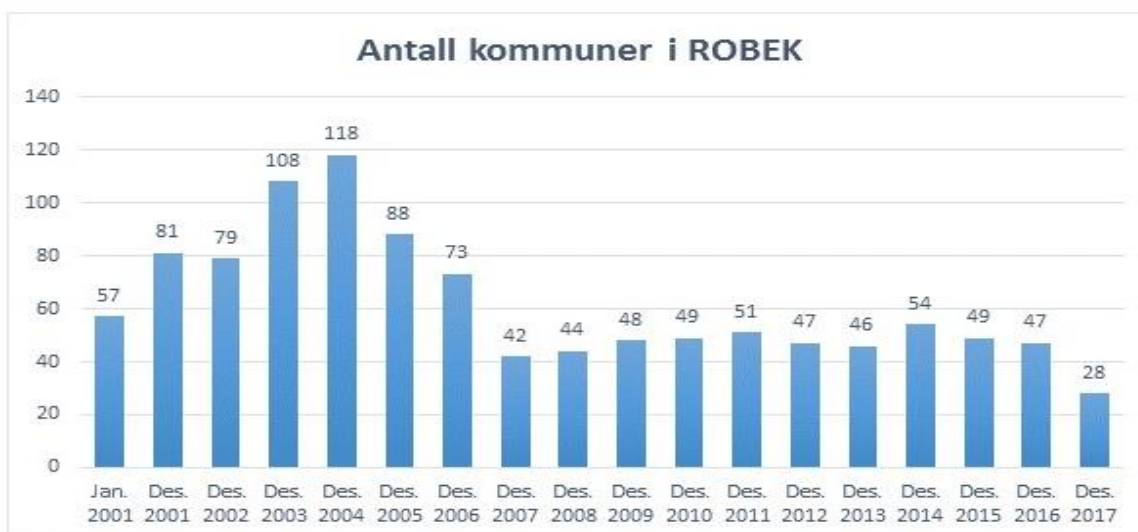
Våler kommune har ikke hatt akkumulert regnskapsmessig merforbruk siden den ble utmeldt av ROBEK i juli 2008. Da hadde kommunen vært innmeldt siden 01.01.2001. ROBEK er et register over kommuner og fylkeskommuner som er i økonomisk ubalanse. Kommuner og fylkeskommuner i ROBEK må ha godkjenning fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet for å kunne foreta gyldige vedtak om låneopptak eller langsiktige leieavtaler, samt at lovligheten av budsjettvedtakene skal kontrolleres.

Før de nye reglene i kommuneloven trådte i kraft i 2001 (ROBEK-registeret), måtte alle kommuner og fylkeskommuner ha en slik godkjenning fra departementet. Med de nye reglene ble godkjenningsordningen begrenset til å omfatte kommuner og fylkeskommuner med økonomisk ubalanse. Kommunaloven § 60 (§ 59 a) nr. 1 definerer hva økonomisk ubalanse innebærer.

Vedtak om opptak av lån eller vedtak om langsiktig avtale om leie av bygninger, anlegg og varige driftsmidler som kan påføre kommunen eller fylkeskommunen utgifter ut over de fire neste budsjettår, er ikke gyldig før det er godkjent av departementet, dersom:

- Kommunestyret har vedtatt å fastsette en økonomiplan uten at alle utgifter er dekket inn på økonomiplanen,
- Kommunestyret etter § 48 nr 4 har vedtatt at et regnskapsmessig underskudd skal fordeles ut over det påfølgende budsjettår etter at regnskapet er fremlagt,
- Departementet har fattet vedtak etter inndelingslova § 16a.

Det er fylkesmennene som skal lovlighetskontrollere årsbudsjett og økonomiplan.

FIGUR 37

Figur 37 viser antall kommuner som til enhver tid har vært innmeldt i ROBEK fra 2001 og ut 2017. Over denne perioden har over halvparten av kommunene vært inne på svartelista for kommuner med dårlig økonomi minst én gang. Pr. 31.12.2017 er det i Hedmark fylke kun Åsnes som er innmeldt i dette registeret.

4.2 Finansielle nøkkeltall målt mot anbefalte størrelser

Våler kommunes korrigerte finansielle nøkkeltall målt mot anbefalte størrelser en den sammenligningen som best beskriver kommunens økonomiske stilling «i dag».

FINANSIELLE NØKKELTALL (korrigerte størrelser)	2015	2016	2017	Anbefalt
Sunnhetsindikatoren				
Netto driftsresultat (i prosent av brutto driftsinntekter)	4,1%	3,9%	0,6%	1,75%
Gjeldsbelastningsindikatoren				
Netto rente- og avdr.utgifter (i prosent av brutto driftsinnt.)	4,7%	4,5%	4,6%	<5%
Renteeksponeringsindikatoren (gjeldsgrad)				
Netto lånegjeld (i prosent av brutto driftsinntekter)	70,5%	65,1%	67,3%	<70%
Likviditetsindikatoren				
Arbeidskapital (i prosent av brutto driftsinntekter)	15,3%	19,3%	20,4%	10% - 15%
ROBEK-indikatoren				
Akkumulert regnskapsresultat (resultat etter årsoppgjør) – i prosent av brutto driftsinntekter	0	0	0	Ikke negativt

FIGUR 38

Ut fra de anbefalte størrelsene kan vi fastslå at kommunens finansielle stilling er forholdsvis bra på nåværende tidspunkt. Den store utfordringen ligger i de planlagte investeringene, hvor disse vil påvirke de finansielle nøkkeltallene på en negativ måte.

4.3 Fremtidig utvikling

Våler kommune har pr i dag en relativt sunn kommuneøkonomi, noe de korrigerte økonomiske nøkkeltallene viser. Skal kommunen opprettholde den sunne kommuneøkonomien og gi innbyggerne et godt og mangfoldig tjenestetilbud, ikke bare i 2018, men også i fremtiden er det viktig å kunne legge føringer slik at drifts- og finanspostene i budsjettet kan gi tilfredsstillende netto driftsresultat.

En økonomiplan skal i hht kommuneloven bl.a. gi en realistisk oversikt over inntekter, utgifter og prioriterte oppgaver for alle år i planperioden. Det vil bl.a. bety at økonomiplanen danner utgangspunkt for økonomisk styring. Stortinget bevilger kommunene kun ett-årig finansiering, og det vil derfor alltid knytte seg usikkerhet til en forventning om noe som skal skje lenger frem i tiden. En realistisk økonomiplan bygger således på sannsynlige forventninger, dvs forventninger som er verken for pessimistiske eller for optimistiske.

4.3.1 Prioriteringer i økonomiplanperioden

Midler til fordeling drift (1A)

	2018	2019	2020	2021
Til fordeling drift	-217 803	-214 617	-215 477	-223 597

Framskrivningen av budsjettet i økonomiplanperioden 2019-2021 bygger på faste 2018 - kroner. Hovedandelen av det som går «til fordeling drift» kommer gjennom de frie disponible inntektene – bl.a. skatt på inntekt og formue samt rammetilskudd. Disse inntektene er i økonomiplanperioden basert på anslag fra Teknisk Beregningsutvalg (TBU). Her er anslagene for endring/økning i frie inntekter på landsbasis for årene 2019 og 2020 på 2,5 mrd kroner. For 2021 er anslaget på 2,6 mrd kroner. Dette tilsvarer en årlig realvekst på 0,9 prosent.

Årsaken til at beløpet «til fordeling drift» reduseres i 2019 har sammenheng med at det er budsjettet med 7,4 millioner kroner til ubundne avsetninger.

Fra 2020 til 2021 er det budsjettet med bruk av disposisjonsfondet med 5,2 millioner kroner for å saldere den planlagte driftsaktiviteten.

Midler til den kommunale tjenesteproduksjonen (1B)

	2018	2019	2020	2021
Fra skjema 1B	217 803	214 617	215 477	223 597

Midler som går til virksomhetene er som for skjema 1A bygget på faste 2018-kroner. Endringene i økonomiplanperioden bygger på korreksjoner i aktiviteten. Fra 2018 til 2019 er rammen redusert med ca. 3,2 millioner kroner. Dette kan i oppsummeres på følgende måte:

- Redusere stillinger i rådmannens stabsfunksjoner – 0,3 millioner kroner
- Innsparinger skole, inkludert sammenslåing av Vålbyen og Nordhagen barneskole til en felle skole – 5,4 millioner kroner.
- Innsparinger på barnehagene grunnet forventet lavere etterspørsel (færre barn) – 0,6 mill kroner
- Bortfall av merinntekter grunnet økt avvirkning av skog pga salg av skogteiger – 1 million kroner
- Innsparing av driftsutgifter på skolebygget i Nordhagen som følge av avvirket drift – 0,6 millioner kroner
- Økte utgifter på helseområdet som følge av å bemanne bolig psykisk helse og rus samt kommunale akutt døgntilbud – psykisk helse og rus – 1,8 millioner kroner
- Ny bruker på Tifu (merutgift) samt reduserte utgifter (mindreutgift) som følge av omdisponering av botilbud til bruker, nettoeffekt 0,6 millioner kroner

- Økte utgifter som følge av behov for mer ledelsesressurser – 0,5 millioner kroner
- Lavere økning i utgiftene til flyktninger, utgiftsreduksjon på sosialhjelp/kvalitetsprogram, samt vurdering av tiltak på sysselsetting/aktivitetsplikt – 0,9 millioner kroner
- Økning i pensjonskostnader/innbetalingsreserve KLP – 2 millioner kroner

Økning i overføring av midler fra 1A til 1B fra 2019 til 2020 på 0,9 millioner kroner forklares slik;

- Ekstraavgifter på 315 Rådmann og stabsavdelinger i forbindelse med omtaksering/eiendomsskatt i 2018 og 2019 tas ut f.o.m. 2020, dette medfører en innsparing på 1 million kroner
- Forventing om fortsatt effektivisering innen grunnskoletjenesten – slik at man nærmer seg nivå for ressursbruk lik Kostragruppe 2. Ytterligere effektivisering i 2020 med 1,1 millioner kroner
- Økte utgifter som følge av planlagt drift og forvaltning av svømmebasseng og aktivitetshus med ca 2 millioner kroner
- Fra 2020 har man forutsatt et økt salg av sykehjemsplasser som medfører at rammen reduseres tilsvarende – 1 million kroner
- Økning i pensjonskostnader/innbetalingsreserve KLP – 2 millioner kroner

Økte rammer på virksomhetene fra 2020 til 2021 på totalt 8,1 millioner kroner skyldes i hovedsak;

- Ytterligere ressurstilpasning (effektivisering) av grunnskoleopplæringen, overføringene til 320 1-10 skole tas ned med 1,5 millioner kroner
- Uttak fra kommuneskogen tas ned ved å redusere økt avvirkning/salg kommuneskog/Haslemoen – til sammen 4,5 millioner kroner
- Økte utgifter som følge av helårsvirkning for drift og forvaltning av ny skole, svømmebasseng og aktivitetshus – 1,9 millioner kroner
- Ytterligere økning i pensjonskostnader – 3 millioner kroner

Investeringer

I økonomiplanperioden legges det opp til investeringer på i alt 331,4 millioner kroner, hvorav skole og aktivitetshus står for den største andelen med kr. 257,4 millioner kroner. Finansieringsbehovet er i perioden – inkludert formidlingslån - satt opp med 339 millioner kroner. For disse investeringene er det lagt opp til nye låneopptak på 191,8 millioner kroner.

Premieavvik

Akkumulert premieavvik for Våler kommune er pr. 31.12.2017 på 27 millioner kroner. Akkumulert premieavvik består av det årlige bokførte premieavviket – som er forskjellen mellom innbetalt pensjonspremie og beregnet netto pensjonskostnad – og amortisert premieavvik. Amortiseringen (utgifts-/inntektsføring av tidligere års positive/negative premieavvik) blir fra 2002 til 2011 amortisert over 15 år, perioden 2012 og 2013 over 10 år og perioden fra 2014 over 7 år. Siden de positive premieavvikene har vært store tar det lang tid å utgiftsføre disse til null over en periode på 15 år. På denne måten har det akkumulerte premieavviket fått lov å vokse, mens det fra 2014 skal utgiftsføres over 7 år. Premieavviket som oppstod i 2002 vil nå være ferdig amortisert (utgiftsført) i 2017. Premieavvik som oppstod i 2003 vil bli ferdig amortisert i 2018 osv. Ettersom disse årene gradvis vil bli ferdig amortisert og amortiseringstiden stadig blir kortere betyr dette at akkumulert premieavvik vil falle.

FIGUR 39

Som vi ser av figur 39 så faller akkumulert premieavvik for Våler kommune fra 2014. Dette har også sammenheng med at de siste års positive premieavvik har vært mindre enn mange av de foregående årene i tillegg til at amortiseringstiden er endret fra 15 år til 7 år.

Selv om premieavviket (gjeld uten betalingsforpliktelse) er synkende er dette gjeld som må dekkes gjennom kommuneregnskapet. Det er mange millioner det skal finnes dekning for og dette må gjøres gjennom å skape tilstrekkelig handlingsrom.

4.3.2 Nøkkeltall

Ut fra hvordan økonomiplanen er utarbeidet er det svært vanskelig å gjøre beregninger på de økonomiske nøkkeltallene i årene fremover. Selv om vi i budsjettskjema 1A har tatt hensyn til TBU's anslag på utvikling av frie inntekter vil det allikevel være utfordrende å finne korrekte grunnlagstall

beregning av økonomiske nøkkeltall i økonomiplanperioden. Korreksjoner av resultatene i regnskapet, slik som avsetninger og bruk av fond, premieavvik, pensjonsforpliktelser og ubrukte lånemidler er svært vanskelig å si noe om i fremtiden. Økonomiplanen bør i fremtiden utarbeides etter økonomisk hovedoversikt slik at tallstørrelser som sum driftsinntekter, sum driftsutgifter er tilgjengelige. Dette vil gjøre det enklere å vurdere nøkkeltallenes utvikling.

For å kunne belyse utviklingen basert på de prioriteringene som er vedtatt i økonomiplanen plukker vi derfor ut noen sentrale nøkkeltall.

Netto driftsresultat

Våler kommune bør ha en forsvarlig økonomiforvaltning som legger til rette for fremtiden. Anbefalt måltall er fra 2017 satt til 1,75 prosent av sum driftsinntekter. TBUs måltall ble nedjustert fordi momskompensasjon av investeringer fra og med 2014 ikke lenger kunne føres i driftsregnskapet. Med en befolkningsprognose som viser nedgang, store låneopptak i økonomiplanperioden og et økt behov innen pleie- og omsorgstjenester om noen år, vil det bli krevende å oppnå en anbefaling om 1,75 prosent netto driftsresultat. Uten at grep blir gjort – som å øke inntektsnivået og effektivisere grunnskoleopplæringen og høyne egenfinansieringen på investeringene – vil det bli svært vanskelig å oppnå tilfredsstillende netto driftsresultat. **Utviklingen i driftsinntekter, driftsutgifter og renter og avdrag er helt sentrale med tanke på å få ut tilfredsstillende netto driftsresultater i årene som kommer.**

Utvikling i lånegjeld

I økonomiplanperioden (jfr. årsbudsjett/økonomiplan 2018-2021) vil Våler kommunes lånegjeld (lån inkl. formidlingslån) øke fra 273,8 millioner kroner pr. 01.01.2018 til 405,3 millioner kroner pr. 31.12.2021. Det vil si at det vil bli tatt opp nye 191,8 millioner kroner i lån og betalt 60,3 millioner kroner i avdrag. Sum renter og avdrag vil i 2021 belaste kommunebudsjettet med drøyt 26,1 millioner kroner. Skulle rentenivået øke med 0,5 prosentpoeng vil dette med en lånegjeld pr. 01.01.2021 bidra til at renteutgiftene øker med nesten 2,1 millioner kroner. Da vil renter og avdrag utgjøre 28,1 millioner kroner.

Økningen i gjelden vil klart overstige økningen i driftsinntektene. Det betyr at en allerede høy gjeldsbelastning vil tynge kommunens økonomi enda mer, og det økonomiske handlingsrommet blir verre å holde på. Pr. 31.12.2017 hadde kommunen en gjeldsbelastning (4,6 prosent) som ligger nær opp til det anbefalte nivået på <5 prosent av sum driftsinntekter. **Utviklingen – slik økonomiplanen er lagt fram – vil være negativ, og det bør tas opp til bred diskusjon om hvordan man skal møte disse utfordringene.**

Likviditet

Nivå, sammensetning og utvikling av arbeidskapitalen er sentrale forhold i et kommunalt regnskap. Det er viktig at den finansielle styringen er slik at arbeidskapitalen til enhver tid er stor nok til at kommunen kan betale sine forpliktelser til rett tid. Tilgang på midler – spesielt bankinnskudd – vil bli utfordrende i en tid med store investeringer. Bruken av ubrukte lånemidler vil redusere bankinnskuddsmidler betraktelig når investeringene skal finansieres. Selv om arbeidskapitalen i dag ser tilfredsstillende ut er dette **en indikator det er all grunn til å følge nøye med de neste årene.**

Disposisjonsfond

Disposisjonsfondet er gjort nærmere rede for i kap. 3.3.7. Pr i dag synes nivået å være bra, men det bør legges en plan for hvordan fondet skal disponeres videre fremover. Det er dette fondet som i stor grad skal være med på å egenfinansiere fremtidige investeringer og samtidig fungere som en «støtpute» når det inntreffer uforutsette hendelser i tjenesteproduksjonen. Kommunen vil få utfordringer fremover med tanke på å opprettholde et fornuftig handlingsrom.

Postboks 84, 2341 Løten
 Telefon: 62 43 58 00
www.hedmark-revisjon.no
post@hedmark-revisjon.no
 Org.nr.: 974 644 576 MVA
 Bankgiro: 1822.46.49505

Til kommunestyret i Våler kommune

UAVHENGIG REVISORS BERETNING 2017

Uttalelse om revisjon av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Våler kommunes årsregnskap som viser kr 215 995 mill. til fordeling drift og et regnskapsmessig mindreforbruk på **kr 5 069 mill.** Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2017, driftsregnskap, investeringsregnskap og økonomiske oversikter for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir i det alt vesentlige en dekkende fremstilling av den finansielle stillingen til Våler kommune per 31. desember 2017, og av resultatet for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i *Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av kommunen slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Rådmannen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av informasjon i kommunens årsberetning, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi hadde konkludert med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Rådmannens ansvar for årsregnskapet

Rådmannen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir en dekkende fremstilling i samsvar med lov, forskrift og god kommunal regnskapsskikk i Norge. Rådmannen er også ansvarlig for slik intern kontroll han finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av kommunens interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av rådmannen er rimelige.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir en dekkende fremstilling.

Vi kommuniserer med kontrollutvalget og rådmannen blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om budsjett

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at de disposisjoner som ligger til grunn for årsregnskapet i det alt vesentlige er i samsvar med budsjettvedtak, og at budsjettbeløpene i årsregnskapet stemmer med regulert budsjett.

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av kommunens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Andre forhold

Denne beretningen erstatter tidligere avgitt beretning, datert 16.04.2018, som ble avgitt ved utløpet av forskriftens frist for å avlegge revisjonsberetning. Kommunens årsberetning var på dette tidspunkt ikke avgitt av rådmannen.

Kongsvinger, 30. april 2018

Reidun Vie

oppdragsansvarlig regnskapsrevisor

Tove Brattli

regnskapsrevisor

Kopi: Kontrollutvalget
Formannskapet
Rådmann

KONTROLLUTVALGET I VÅLER KOMMUNE

**Til kommunestyret i
Våler kommune**

Kontrollutvalgets uttalelse om Våler kommunes årsregnskap for 2017.

Kontrollutvalget har i møtet den 14.5.18 sak 31/18, behandlet Våler kommunes årsregnskap for 2017. Grunnlaget for behandlingen har vært det avlagte årsregnskapet, rådmannens årsberetning og revisjonsberetningen, datert 30.4.18. Hedmark Revisjon IKS avga en foreløpig beretning pr. 16.4.18, for ikke avlagt regnskap innen fristen. Denne foreløpige beretningen er trukket tilbake gjennom ny revisjonsberetning, datert 30.4.18. Kontrollutvalgets uttalelse har i tillegg bygget på muntlige opplysninger som kom fram under behandlingen av saken i kontrollutvalgets møte.

Kontrollutvalget vil for øvrig gi uttrykk for følgende:

- Kontrollutvalget vil først og fremst berømme rådmannen for en oversiktlig og informativ årsberetning.
- Kontrollutvalget har merket seg at Våler kommunes regnskap for 2017 er gjort opp med et regnskapsmessig mindreforbruk på kr 5 069 254, noe som er en liten reduksjon fra 2016, da det var et regnskapsmessig mindreforbruk på kr 6 285 018.
- Netto driftsresultat er positivt med kr 3 455 856, mot kr 13 183 909 i 2016. Brutto driftsresultat er positivt med kr 6 700 387, noe som er en stor reduksjon fra 2016, da brutto driftsresultat var på kr 19 439 369. Dette har sammenheng med at sum driftsinntekter øker med kr 1 411 648 (0,4 %) fra 2016 til 2017, mens sum driftsutgifter øker med kr 14 150 630 (4,2 %). Utgiftene har økt mer enn inntektene, noe som er en negativ utvikling.
- Totalt viser sum driftsinntekter en merinntekt på vel kr 19 millioner (5,6 %) i forhold til justert budsjett og kr 20,9 millioner (6,2 %) i forhold til opprinnelig budsjett. Sum driftsutgifter viser en merutgift på knapt kr 14,5 millioner (4,3 %) i forhold til justert budsjett og kr 16 millioner (4,8 %) i forhold til opprinnelig budsjett. Det er redegjort for avvikene i rådmannens årsberetning.
- Investeringsregnskapet er avlagt i balanse. Det er ingen udekkede eller udisponerte beløp knyttet til investeringsregnskapet i balansen. Det er forholdsvis store budsjettavvik i forhold til opprinnelig budsjett, men det er foretatt budsjettjusteringer i løpet av året. Det er, som det går fram av årsberetningen, i hovedsak skole- og aktivitetshus som det er foretatt budsjettjusteringer på.
- I rådmannens årsberetning (pkt. 1.2) er det redegjort for kommunens arbeid med intern kontroll, i tråd med kommuneloven § 48 nr. 5. Rådmannen skal også si noe om kommunens arbeid med etikk, og dette er omtalt under punkt 1.4. Dette kunne kanskje vært noe mer utdypet. Punktet om likestilling, diskriminering og tilgjengelighet er godt utredet i årsrapporten under pkt. 1.3.

Glåmdal sekretariat IKS

Kontrollutvalgssekretariat for kommunene Eidskog, Grue, Kongsvinger, Nord-Odal, Sør-Odal, Våler, Åsnes

Kontrollutvalget i Våler kommune

- Rådmannen skal også i følge forskrift om finansforvaltning § 6, legge fram to rapporteringer i løpet av året, «som viser status for kommunens eller fylkeskommunens finans- og gjeldsforvaltning». I tillegg skal det legges fram en rapportering ved utgangen av hvert år «som viser utviklingen gjennom året og status ved utgangen av året». Dette er, så vidt kontrollutvalget kan se, ikke fulgt opp i Våler.
- Det er heller ikke gjennomført noen risikovurdering i forhold til en eventuell renteøkning, noe som også er sagt i rådmannens årsrapport (side 50). Dette er viktig å få gjennomført før eventuelle nye låneopptak. Kommunen har i all hovedsak sin gjeld knyttet til flytende rente.

Ut over ovennevnte, og det som fremgår av saksfremlegget til kontrollutvalget i regnskapssaken og revisjonsberetningen av 30.4.18 har kontrollutvalget ikke merknader til Våler kommunes årsregnskap for 2017.

Våler, 14.5.18

Hans J. Finne
leder av kontrollutvalget

Torgun M. Bakken
sekretariatsleder

Kopi: Formannskapet

Arkivsak-dok. 18/00019-7
Saksbehandler Torgun M Bakken

Saksgang

Møtedato

Våler kontrollutvalg

14.05.2018

ÅRSAVSLUTNINGSBREV 2017 - VÅLER KOMMUNE

Forslag til vedtak/innstilling:

Kontrollutvalget tar saken årsavslutningsbrev fra Hedmark Revisjon IKS til orientering.

Vedlegg:

1. Kopi av årsavslutningsbrev 2017 fra Hedmark Revisjon IKS, datert 30.4.18.

Saksframstilling:

Hedmark Revisjon IKS har i brev av 30.4.18 sendt kommentarer til årsregnskapet for 2017 til rådmann Eyvind Alnæs. Kontrollutvalget har fått kopi av brevet.

I årsavslutningsbrevet har revisjonen kommentert forhold som ikke påvirker revisjonsberetningen eller medfører nummerert brev, men som de mener at kommunen enten bør korrigere i 2018 eller som bør hensyntas i framtidige regnskaper. Det er ikke gitt nummerert brev til Våler kommune i 2017.

Årsavslutningsbrevet blir ikke sendt kommunestyret sammen med årsregnskapet, ettersom brevet er stilet til rådmannen og det ikke er bedt om noen skriftlig tilbakemelding. Kontrollutvalget vil likevel følge opp hvordan forholdene blir rettet, ved å be om en orientering fra revisjonen.

Kontrollutvalget ser at flere av de forholdene som er tatt med i årsavslutningsbrevet for 2017 også var tatt med i årsavslutningsbrevet for 2016. I tillegg er det tatt med flere nye forhold /bemerkninger som bør rettes opp. Kontrollutvalget forventer at det ryddes opp i disse forholdene så snart som mulig.

Våler kommune
v/rådmann Eyvind Alnæs
Sentralgården
2436 Våler i Solør

Postboks 84, 2341 Løten
Telefon: 62 43 58 00
www.hedmark-revisjon.no
post@hedmark-revisjon.no
Org.nr.: 974 644 576 MVA
Bankgiro: 1822.46.49505

Saksbeh.:
Tove Brattli

Direkte tlf.:
971 49387

Deres ref.:

Vår ref.:
1600 / 2017

Dato:
30.04.2018

ÅRSVSLUTNINGSBREV 2017 – VÅLER KOMMUNE

Vi har gjennomført regnskapsrevisjonen av årsregnskapet for 2017. I den forbindelse vil vi komme med noen kommentarer til årsregnskapet.

Avslutning av driftsregnskapet

Driftsregnskapet er avsluttet med et mindreforbruk på kr 5 069 253.

Det er budsjettert med bruk av disposisjonsfond kr 418 000. I regnskapet er det ikke bokført bruk av disposisjonsfond. Bruk av disposisjonsfond skal bokføres i tråd med budsjettet. Vi mener derfor bruk av disposisjonsfond skulle vært inntektsført med kr 418 000. Regnskapet skulle derfor vært avlagt med et regnskapsmessig mindreforbruk på kr 5 487 253.

Hovedoversikter

I henhold til forskrift om årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner § 3 om årsregnskapet heter det i 6. ledd følgende:

«Driftsregnskapet og investeringsregnskapet skal stilles opp i henhold til vedlegg 1 og 2 til denne forskriften og vise regnskapstall på samme detaljeringsnivå som kommunestyret og fylkestinget har brukt i årsbudsjettet.»

Regnskapsskjema 2B er avlagt med investeringsoversikt pr prosjekt. Kommunestyret vedtok budsjettsskjema 2B med investeringsoversikt pr ansvar. Vi mener derfor regnskapsskjema 2B ikke er avlagt i tråd med forskriftens bestemmelser. Framover må det påses at regnskapsskjema 2B avlegges i tråd med forskriftens bestemmelser.

Noter

Vi har vurdert noteopplysninger i forhold til KRS nr 6 om noter og årsberetning. I forhold til kravene i standarden har vi noen bemerkninger.

Det skal være krysshenviisning mellom de postene i regnskapet som blir spesifisert eller utdypet så langt det er praktisk mulig.

I forhold til KRS nr 6 ser vi at det mangler noter i forhold til langsiktige leieavtaler, leasingavtaler, avtaler om drift av kommunale tjenester og markedsbaserte finansielle omløpsmidler.

Note 15 – Oversikt over kommunens samlede lånegjeld

Ihht KRS nr 6 pkt 3.1.3.6 skal det opplyses om gjenværende løpetid på lånene. Gjenværende løpetid fremgår ikke av noten.

Ressurskrevende tjenester – avvik beste estimat mot innsendt krav

Vi konstaterer at det er stort avvik mellom inntektsført refusjon for ressurskrevende tjenester i regnskapet for 2017 og det endelige refusjonskravet av 22.03.18. Vi mener likevel at det estimatet som ble gjort ved regnskapsavleggelsen var beste estimat på det tidspunktet regnskapet ble avlagt. Årsaken til at det endelige kravet ble redusert i forhold til estimatet skyldes blant annet innskjerping i årets rundskriv fra Helsedirektoratet knyttet til dokumentasjonskrav.

Det er inntektsført kr 23 311 964 i årets regnskap. Det endelige refusjonskravet ble på kr 17 550 000. Avviket mellom estimatet og endelig krav er dermed på kr 5 761 964. Dette vil medføre at kommunen i 2018 må tilbakeføre for mye inntektsført refusjon i 2017. I tillegg vil trolig budsjetttert refusjon for 2018 måtte justeres.

Konsekvensen av for høyt estimat i 2017 er omtalt i kommunens årsberetning.

Anordningsprinsippet

Vår kontroll av overholdelse av anordningsprinsippet har avdekket kr 544 215 i kostnader på drift som skulle vært periodisert fra 2018 til 2017.

Gjennom analyse på salgsområdet har vi avdekket at husleie for januar 2018 er inntektsført i 2017 med ca kr 430 000. Der dette har skjedd er det inntektsført 13 måneder husleie i 2017.

Det må ved utfakturerings ved årsskiftet påses at inntekter periodiseres til riktig år.

Anleggsregister – dokumentasjon avstemminger – nedskrivning ved salg

Avstemming av anleggsregister mot hovedbok pr konto bør dokumenteres og ligge i perm/arkiv vedrørende avstemming av balansen. Det samme gjelder i forhold til avskrivninger i anleggsregister mot det som er bokført i regnskapet. Eventuelle avvik må forklares.

Det er ikke foretatt nedskrivning av anleggsmidler i 2017 i forhold til salg. Vi har sett at det i februar 2018 er registrert salg ifht Storskjæret/Haslemoen i anleggsregisteret. Det må imidlertid fortsatt jobbes med rutiner som sikrer at bokført verdi på alle solgte anleggsmidler, herunder biler og tomter, blir nedskrevet det året de selges. Når det gjelder tomter må nedskrivning skje forholdsmessig i forhold til solgt del av den tomten som er aktivert dersom salget kun gjelder deler av tomten. Ved salg av biler eller maskiner bør det fremgå av avstemming hvilke anlegg i anleggsregisteret som er solgt. Dersom anlegget ikke har vært aktivert, eller det er avskrevet fullt ut, må også dette fremgå av avstemmingen.

Vi anbefaler forøvrig at det innføres rutine for årlig gjennomgang av anleggsregisteret med tanke på å avdekke om det inneholder anleggsmidler som ikke lenger har noen verdi, enten det gjelder salg eller andre forhold.

I 2017 har vi registrert at ny skole under planlegging er avskrevet allerede i 2017 i forhold til aktiveringer i 2016. Bygg/anlegg under utførelse aktiveres i anleggsregisteret som bygg/anlegg under utførelse og avskrivninger påbegynnes først året etter at bygget/anlegget er tatt i bruk.

Feil og svakheter ved dokumentasjon av balansen

Kontantkasser

Det bør innarbeides rutiner slik at kontantkasser dokumenteres med telleskjema underskrevet av den/de som har foretatt opptelling pr 31.12.

KLP Obligasjon og pengemarkedsfond

Disse skal bokføres til markedsverdi pr 31.12. Reguleringen i 2017, som er en gevinst, er bokført feil vei, slik at gevinsten er inntektsført med kr 312 641 for lite. Bokført verdi i balansen viser derfor også tilsvarende for lite pr 31.12.17.

Vektet for lite betalt avdrag

Avsetning knyttet til for lite betalt avdrag på kr 680 906,51 i forhold til minste tillatte gjeldsavdrag, er feilklassifisert som kassekredittlån. Avsetningen skulle vært klassifisert som annen kortsiktig gjeld.

For øvrig skulle avsetningen vært betalt pr 31.12.17. Det må påses at summen betales i 2018 enten ved innbetaling av ekstraordinært avdrag på enkeltlån, eller ved tilsvarende reduksjon i opptak av nye lån ifht vedtak.

Avstemming merverdiavgift

Ordinær merverdiavgift er satt opp i eget avstemmingsskjema for 2017. Det er også et krav om at bokført avgiftspliktig salg skal avstemmes mot totalt innberettet avgiftspliktig salg. Det er ikke framlagt noen slik avstemming for 2017. Vi anbefaler at slik avstemming foretas i eget skjema hvert år. Dersom all avgiftspliktig omsetning bokføres på egne konti i regnskapet vil det forenkle avstemmingen.

Bundne driftsfond

I henhold til bokføringsloven skal alle ikke ubetydelige balanseposter dokumenteres pr. 31.12. Bundne fond bør være dokumentert med tilsagnsbrev pr konto (elektronisk eller manuelt). Dette vil bekrefte at fond er bundne til bestemte formål og ikke frie midler. Vi anbefaler derfor kommunen å ha fokus på dette også i 2018.

Ved vår revidering av prosjektrengskap har vi avdekket avvik på to prosjekter. På konto 25108112 Ett gir ekstra med Ess (1609) skulle det vært brukt kr 211 698 mer fra fondet. Dette skyldes at en del av kostnadene ikke er bokført på riktig kostnadssted (1609), men tatt med i prosjektrengskapet som er innrapportert til Fylkesmannen i Hedmark. På konto 25118006 Utvikling/utprøving samhandlingsmodell skulle det vært brukt kr 58 529,17 mer. Dette gjelder kostnader på sted 1413 som er innrapportert til Fylkesmannen i Hedmark.

Merverdiavgift og kompensasjon for merverdiavgift

Når det gjelder elektroniske kommunikasjonsmidler skal det brukes en fordelingsnøkkel ifht kompensasjonsberettiget bruk og ikke kompensasjonsberettiget bruk samt fradragsberettiget bruk og ikke fradragsberettiget bruk ifht merverdiavgift. Våler kommune må utarbeide fordelingsnøkler knyttet til dette og sørge for korrekt håndtering av merverdiavgiften.

Avsluttende kommentarer

Den 18.04.18 ble det avholdt årsavslutningsmøte mellom Våler kommune og Hedmark Revisjon IKS hvor vi gikk igjennom de forholdene vi har avdekket gjennom vår revisjon. Den 30.04.18 mottok vi endelig årsberetning samt regnskap hvor noen noter er korrigert.

Årsavslutningsbrevet er skrevet på bakgrunn av dette og normal revisjonsberetning er utstedt. Denne beretningen erstatter tidligere avgitt beretning, datert 16.04.2018, som ble avgitt ved utløpet av forskriftens frist for å avlegge revisjonsberetning. Kommunens årsberetning var på dette tidspunkt ikke avgitt av rådmannen.

Vi takker for et godt samarbeid for regnskapsåret 2017.

Kongsvinger, 30. april 2018

Reidun Vie
oppdragsansvarlig regnskapsrevisor

Tove Brattli
regnskapsrevisor

Kopi: Kontrollutvalget i Våler
Økonomisjef Jon Martin Valhaugstrand
Yuliya Tardel og Knut Henriksen

Arkivsak-dok. 18/00067-5
Saksbehandler Nina Bolneset

Saksgang

Møtedato

Våler kontrollutvalg

14.05.2018

SAMTALE MED ORDFØREREN.

Forslag til vedtak/innstilling:

Kontrollutvalget tar samtalen med ordføreren til orientering.

Vedlegg:

Ingen.

Saksframstilling:

Kontrollutvalget inviterer ordfører Lise Berger Svenkerud til en samtale hvor det kan diskuteres generelle problemstillinger i Våler kommune.

Som et fast punkt tar vi med spørsmålet om det er noe som ordfører ønsker å bringe videre til kontrollutvalget fra kommunestyret, eller om det er andre forhold som kontrollutvalget bør gjøres oppmerksom på?

Arkivsak-dok. 18/00109-2
Saksbehandler Torgun M Bakken

Saksgang

Møtedato

Våler kontrollutvalg

14.05.2018

RAPPORT SELSKAPSKONTROLL I MIDT-HEDMARK BRANN OG REDNING IKS

Forslag til vedtak/innstilling:

1. Kontrollutvalget tar rapport om **Varslingsrutiner i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS**, til orientering.
2. Saken oversendes kommunestyret med følgende forslag til vedtak:
 - a. Kommunestyret tar rapport om **Varslingsrutiner i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS**, til orientering.
 - b. Kommunestyret ber selskapet følge opp rapportens anbefalinger.
 - c. Kontrollutvalget innhenter tilbakemelding fra selskapet om hvordan anbefalingene er fulgt opp, innen 1.11.18.

Vedlegg:

1. Rapport selskapskontroll – Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS, rutiner for varslings, datert 16.4.18.

Saksframstilling:

Kontrollutvalget behandlet i møtet 23.5.17 en prosjektplan knyttet til varslingsrutinene i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS. Prosjektet er et fellesprosjekt for kontrollutvalgene i eierkommunene Elverum, Trysil, Tynset, Våler, Rendalen, Stor-Elvdal, Alvdal, Folldal, Engerdal og Tolga, men bakgrunn i bl.a. flere medieoppslag om varslingsrutinene i selskapet.

Kontrollutvalget hadde i sin plan for selskapskontroll satt opp en kontroll i dette selskapet, ut fra litt andre forutsetninger, men valgte likevel å bli med på dette fellesprosjektet.

Prosjektet har følgende problemstillinger:

- 1) Hvordan har ansvarlig ledelse i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen håndtert dokumenterte henvendelser med påstander om kritikkverdige forhold/varsler fra ansatte i perioden 2010-2017?
- 2) Har Midt-Hedmark brann og redningsvesens håndtering av henvendelsene under problemstilling 1) vært i tråd med gjeldende regelverk?

Rapporten legges fram noe forsinket, noe som bl.a. har sammenheng med at det ble rettssak ut fra samme tema.

.....

NKRF har utarbeidet anbefalinger i forhold til kontrollutvalgets påseansvar for forvaltningsrevisjon og anbefaling nr. 10 sier følgende om framlegging av rapport:

Revisor bør presentere det ferdige prosjektet for kontrollutvalget og svare på spørsmål i et møte.

Kontrollutvalget må kontrollere at rapporten er i henhold til bestillingen, og at alle problemstillingene er besvart. Men rapportens utforming, herunder dens innhold, vurderinger og konklusjoner faller inn under revisors selvstendige, faglige ansvar. Kontrollutvalget kan ikke selv endre en forvaltningsrevisjonsrapport. Dersom kontrollutvalget mener at revisors rapport ikke er god nok eller ikke svarer på bestillingen, bør dette avklares gjennom en dialog med revisor.

Saken ble behandlet i kontrollutvalgets møte den 9.4.18:

Møtebehandling

Endelig saksframstilling skulle legges fram i møtet, ettersom rapporten skulle vært sendt ut i uke 14. En foreløpig rapport er klar, men det har ikke kommet noen tilbakemelding fra styret i selskapet enda, derfor kan ikke rapporten behandles i dette møtet. Saksbehandlingen fullføres til neste møte.

Daglig leder i Hedmark Revisjon IKS, Morten Alm Birkelid var til stede under behandlingen. Han orienterte om rapporten og funnene. Møtet ble foreslått behandlet for lukkede dører, ettersom saken er utsatt offentlighet (iht. koml. § 31. nr. 2, jf. off.loven § 5). Kontrollutvalget sluttet seg til dette.

Det ble lagt fram forslag om at rapporten blir endelig behandlet i neste møte.

Votering

Kontrollutvalget sluttet seg enstemmig til at endelig rapport behandles i neste møte.

Vedtak

Rapporten om Varslingsrutiner i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS blir endelig behandlet i neste møte, med selskapets høringsuttalelse.

Forvaltningsrevisjon 2018

Utarbeidet av Hedmark Revisjon IKS
på vegne av kontrollutvalgene i Elverum,
Engerdal, Stor-Elvdal, Trysil, Våler og Åmot mfl

Varslingsrutiner i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS (MHBR IKS)

Forord

Denne rapporten er et resultat av forvaltningsrevisjon, varslingsrutiner i Midt-Hedmark Brann- og redningsvesen IKS (MHBR). En foreløpig rapport har vært sendt til selskapet for uttalelse. Selskapets høringsuttalelse er tatt inn i rapportens kapittel 13. Rapporten, som utgjør prosjektets sluttprodukt, avleveres til revisjonens oppdragsgivere, dvs. kontrollutvalgene i Elverum, Engerdal, Stor-Elvdal, Trysil og Våler, samt Rendalen, Alvdal, Folldal, Tynset og Tolga.

Prosjektet er gjennomført av daglig leder Morten Alm Birkelid som har ført rapporten i pennen. Jo Erik Skjeggstad har vært oppdragsansvarlig revisor for prosjektet og har kvalitetssikret arbeidet.

Prosjektets datainnsamling er gjennomført på forsommeren 2017 uten involvering av selskapet eller dets eiere. Arbeidet ble stilt i bero etter at revisor på sensommeren fikk opplysninger om at det var tatt ut stevning. Etter at det var klart at styret ikke anket saken, og at dommen i saken om varsling og tvist om oppsigelse i arbeidsforhold den 28.02.2018 var rettskraftig den 22.03.2018, ble revisjonsarbeidet avsluttet. Innledningsvis vil man finne et sammendrag av rapporten som oppsummerer kontrollutvalgenes bestilling, måten prosjektet er gjennomført på, samt revisors konklusjoner og anbefalinger.

Løten, den 16. april 2018

Morten Alm Birkelid
daglig leder

Jo Erik Skjeggstad
oppdragsansvarlig forvaltningsrevisor

Innhold

FORORD	2
1 SAMMENDRAG	5
ANBEFALINGER	6
2 HJEMMEL FOR SELSKAPSKONTROLL	7
3 BESTILLING, FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER	9
3.1 BAKGRUNNEN FOR PROSJEKTET	9
3.2 GJENNOMFØRING AV PROSJEKTET	9
3.3 INNHOLDET I BESTILLINGENE	10
3.4 PROBLEMSTILLINGER SOM SKAL BESVARES	11
4 KILDER TIL REVISJONSKRITERIER	12
5 KORT OM MIDT-HEDMARK BRANN- OG REDNINGSVESEN IKS (MHBR)	12
5.1 MHBR - REPRESENTANTSKAP	13
5.2 MHBR - STYRE	14
5.3 ØKONOMI – KORT BESKRIVELSE	16
6 GOD EIERSTYRING I INTERKOMMUNALE SELSKAPER - ANBEFALING	17
7 ARBEIDSMILJØLOVENS BESTEMMELSER OM VARSLING	19
7.1 VARSLINGSRUTINER I VIRKSOMHETER	20
7.2 VARSLINGSRUTINER I MHBR	21
8 PROBLEMSTILLING 1: HVORDAN HAR ANSVARLIG LEDELSE I MHBR HÅNDTERT DOKUMENTERTE HENVENDELSER MED PÅSTANDER OM KRITIKKVERDIGE FORHOLD/VARSLE FRA ANSATTE I PERIODEN 2010-2017?	22
8.1 REVISJONSKRITERIER FOR PROBLEMSTILLING 1	22
8.2 INNHENTET DATA	22
8.3 REVISORS VURDERING	24
8.4 REVISORS KONKLUSJON	25

9	PROBLEMSTILLING 2: HAR MHBR SIN HÅNDTERING AV HENVENDELSER VÆRT I TRÅD MED GJELDENDE REGELVERK?	26
9.1	REVISJONSKRITERIER FOR PROBLEMSTILLING 2	26
9.2	INNHEMTET DATA	26
9.3	REVISORS VURDERING	27
9.4	REVISORS KONKLUSJON	29
10	KONKLUSJON OG ANBEFALING	30
11	UTTALELSE TIL RAPPORTEN	31
12	REFERANSER	32
13	VEDLEGG TIL RAPPORTEN	33
13.1	UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER	33
13.2	ARBEIDSMILJØLOVENS KAPITTEL 2A VARSLING	40
13.3	MHBR SINE RUTINER FOR VARSLING	42
13.4	LEVEREGLER FOR ETT GODT ARBEIDSMILJØ	45
13.5	EN GOD LEDER	45

1 Sammendrag

Kontrollutvalgene i de 10 eierkommunene til Midt-Hedmark Brann- og Redningsvesen IKS (MHBR) bestilte i mai/juni 2017 en selskapskontroll/forvaltningsrevisjon i selskapet.

Formålet med denne forvaltningsrevisjonen har vært å kartlegge og vurdere om MHBR har etablert varslingsrutiner slik arbeidsmiljøloven foreskriver at man skal ha og om de etterleves.

Følgende problemstillinger besvares i prosjektet:

- 1) Hvordan har ansvarlig ledelse i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen håndtert dokumenterte henvendelser med påstander om kritikkverdige forhold/varsler fra ansatte i perioden 2010-2017?
- 2) Har Midt-Hedmark brann- og redningsvesens håndtering om varsler vært i tråd med gjeldende regelverk?

Revisjonsgjennomgangen er basert på informasjon hentet gjennom dokumentanalyse, spørreundersøkelser til styreleder og ledelsen i selskapet.

Sentrale kilder for revisjonskriterier i forvaltningsrevisjonen har vært Arbeidsmiljøloven og selskapets egne retningslinjer for håndtering av varslinger slik det er nedfelt i selskapets Arbeidsreglement. Videre har vi hatt fokus på å se om Arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter, lov om interkommunale selskaper, Personopplysningsloven, Offentleglova, Forvaltningsloven og Arkivloven med tilhørende forskrifter er hensyntatt i selskapets varslingsrutiner. Lovkildene er supplert med KS Bedrift – Varslingsveileder for bedriftene.

Det er videre fokusert på at MHBR IKS bør ha (og helst kunne dokumentere) rutiner for varsling og rutiner for å håndtere avvik som følger av Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv (arbeidsmiljøloven) bestemmelser om varsling i kap 2A Varsling, (§§ 2A-1 til 2A-4).

Sett opp mot den enkelte problemstilling er det konkludert som følger:

Selskapet har i årene 2010-2018 ikke håndtert andre skriftlig dokumenterte varslingshenvendelser med påstand om kritikkverdige forhold utover de som er knyttet til saken som har vært behandlet i rettsapparatet med dom den 28.02.2018 i Sør-Østerdal tingrett, Elverum.

Selskapet har etter vår vurdering behov for å få etablere en ekstern varslingskanal i tillegg til selskapets egne interne varslingskanaler.

Den ene saken selskapet har hatt og som har vært behandlet i rettsapparatet kan vi ikke se at har vært håndtert fullt ut i tråd med selskapets egne retningslinjer for varsling. Dette kan tilskrives at saken har vært en kombinasjon av flere parametre knyttet til ansettelsesforhold, arbeidsmiljø og lederstil mm, som har gjort det vanskelig for aktørene å se på hvilket tidspunkt ble dette fullt ut en sak som skulle vært håndtert i tråd med selskapets egne varslingsregler. I tillegg ble personer som ikke var en del av selskapets egne varslingskanaler involvert i saken.

Anbefalinger

Rapporten har svart opp to problemstillinger. Vi kan komme med følgende anbefalinger når det gjelder selskapet:

- Tydeliggjøring av varslingsmottakers rolle, det gjelder både i forhold til linjen, verneombud og styret, og at formaliteter i større grad overholdes.
- Etablere en ekstern varslingskanal som kan benyttes når saken ikke kan varsles eller behandles internt. Vurdere om styreleder kan ha den eksterne varslingskanalen som en sparringspartner når det kommer varslingssaker som styreleder skal håndtere.
- Gi regelmessig ajourført informasjon til ansatte om selskapets varslingsrutiner.
- Gjenoppbygge tilliten til selskapets varslingskanaler.
- Etablere en enkel årlig rapporteringen fra administrasjonen til styret mht om selskapet har varslingssaker som det jobbes med uten angivelse av innhold og nivå.
- Sørge for å ha tilstrekkelig kapasitet ved gjennomføring av vurdering og faktaundersøkelser. I større grad dokumentere med skriftlige referater fra møter som avholdes, der alle parter signerer.
- Selskapets varslingsrutiner håndteres fra 2017 sammen med andre avvik i selskapets dokumentasjons- og avvikssystem Landax. Selskapet må ha sikre rutiner som sikrer at bare de ansatte som har en varslingsfunksjon er dem som får fysisk tilgang til disse personsensitive opplysningene, samt at oppbevaringen av dokumentene er betryggende i forhold til innføring av GDPR med virkning fra 23.05.2018.

Selv om det ligger utenfor de problemsstillinger vi skulle besvare opp, vil vi anbefale eierne ved neste revisjon av selskapsavtalen om å se på styresammensetningen. Det at hver eierkommune skal ha sitt medlem i styret er ikke i tråd med KS anbefaling om kommunal eierstyring. Styret skal ivareta selskapets interesser og ikke eierkommunenenes, og må ha en kompetansesammensetning som er riktig sett fra selskapets ståsted. Eierkommunenenes interesser skal ivaretas i representantskapet.

Styret bør etter vår vurdering ikke ha mer enn 4-5 medlemmer, og representantskapet å velge disse etter innstilling fra en valgkomite utpekt av og blant representantskapets medlemmer. Valgkomiteen kan godt ha en instruks å arbeide ut i fra som angir hvilke kompetanse som er viktig å ha i styret i et brann- og redningsselskap som er organisert som et interkommunalt selskap.

2 Hjemmel for selskapskontroll

I henhold til kommuneloven § 77 femte ledd skal kontrollutvalget påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskaper m.m. Nærmere regler om innholdet av selskapskontrollen er gitt i kontrollutvalgsforskriften kapittel 6. i kontrollutvalgsforskriften § 14 fremgår det at en selskapskontroll kan bestå av en **eierskapskontroll**, dvs. en kontroll av hvordan kommunen utøver sine eierinteresser, men at den også kan omfatte **forvaltningsrevisjon**. Når selskapskontrollen gjøres som forvaltningsrevisjon rettes søkelyset mot selskapet som sådan, og ikke mot kommunen som eier.

Kommunelovens § 80 Innsyn og undersøkelser i selskaper, åpner for at i interkommunale selskaper etter lov 29. januar 1999 nr. 6, i interkommunale styreverter etter § 27 og i aksjeselskaper der en kommune eller fylkeskommune alene eller sammen med andre kommuner, fylkeskommuner eller interkommunale selskaper direkte eller indirekte eier alle aksjer, har kommunens eller fylkeskommunens kontrollutvalg og revisor rett til å kreve de opplysninger som finnes påkrevd for deres kontroll, så vel fra selskapets daglige leder som fra styret og den valgte revisor for selskapet. I den utstrekning det finnes nødvendig, kan kontrollutvalget og kommunens revisor selv foreta undersøkelser i selskapet.

Reglene mht selskapskontroll kan framstilles slik:

I dette vedlegget følger en kort orientering om hva selskapskontroll er, og hvilket juridisk grunnlag selskapskontrollen hviler på.

Selskapskontroll – en overordnet skisse

Hjemmel

Selskapskontroll er hjemlet i kommuneloven (koml.) § 77 nr. 5 og for øvrig nærmere omtalt i forskrift om kontrollutvalg kap. 6 (§§ 13 – 15).

§ 77. Kontrollutvalget nr. 5

Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskaper m.m.

§ 13. Selskapskontroll

Kontrollutvalget skal påse at det føres kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskaper m.m.

Kontrollutvalget skal minst én gang i valgperioden og senest innen utgangen av året etter at kommunestyret eller fylkestinget er konstituert, utarbeide en plan for gjennomføring av selskapskontroll. Planen skal vedtas av kommunestyret eller fylkestinget selv som kan delegerer til kontrollutvalget å foreta endringer i planperioden.

Kontrollutvalget avgjør selv hvem som på dets vegne skal gjennomføre selskapskontroll.

§ 14. Selskapskontrollens innhold

Kontrollutvalget skal påse at det gjennomføres kontroll med forvaltningen av eierinteressene i de selskaper som er omfattet av slik kontroll, herunder å kontrollere om den som utøver kommunens eller fylkeskommunens eierinteresser i selskaper gjør dette i samsvar med kommunestyrets/fylkestingets vedtak og forutsetninger (eierskapskontroll).

Selskapskontrollen kan også omfatte forvaltningsrevisjon, jf. forskrift om revisjon i kommuner

3 Bestilling, formål og problemstillinger

3.1 Bakgrunnen for prosjektet

Kontrollutvalget i Elverum m.fl. registrerte at det i mars måned 2017 hadde vært flere omfattende artikler i Dagbladet som omtalte varslingsaker og håndtering av disse i Midt-Hedmark Brann og redningsvesen IKS.

Kontrollutvalget kan ikke gå inn i det personalmessige i sakene, men kontrollutvalget kan undersøke om selskapet har etablert varslingsrutiner i tråd med Arbeidsmiljølovens bestemmelser, at disse følges når varsler avgis, og at ansatte ikke blir gjenstand for gjengjeldelser dersom varslings er gitt.

Arbeidsmiljøloven regulerer arbeidstakers rett til å varsle, vern mot gjengjeldelse og arbeidsgivers plikt til å legge til rette for varslings. Arbeidsmiljølovens nåværende «skal»-bestemmelser om varslings trådte i kraft 01.07.2017, men også før denne datoen var det en oppfordring i loven om, at arbeidstakere meldte i fra om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen.

Det er arbeidsgivers ansvar å sørge for åpenhet og god intern kommunikasjon i virksomheten. Arbeidsgiver skal aktivt bidra til at ytringsfrihet og varslings blir en naturlig del av virksomhetens arbeidsmiljøarbeid.

Arbeidsgiver skal, i tilknytning til det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, utarbeide rutiner for intern varslings eller sette i verk andre tiltak som legger forholdene til rette for intern varslings om kritikkverdige forhold.

Det skal vurderes om arbeidstakerne skal ha en fast rutine eller fremgangsmåte å forholde seg til når alvorlige kritikkverdige forhold skal tas opp. En slik rutine vil for det første gi de ansatte et signal om at det er ønskelig at de sier fra. Det vil dessuten gi de ansatte veiledning i hvordan de skal gå frem og trygghet for at de følger en akseptert fremgangsmåte.

Med rutiner for intern varslings menes retningslinjer, instruksjoner, reglement med mer, som angir virksomhetens etiske plattform, hvem det kan varsles til, hvordan varslingsmeldinger skal håndteres osv.

3.2 Gjennomføring av prosjektet

For ordens skyld gjøres det oppmerksom på at forvaltningsrevisjon ikke er å anse som en granskning. Forvaltningsrevisjon skal avdekke eventuelle avvik, og komme med forslag til forbedringer som både selskapet, i dette tilfellet, og eierne eventuelt kan nyttiggjøre seg.

Kontrollutvalget har ikke anledning til å gjennomføre granskning i et interkommunalt selskap. Etter vår vurdering er det bare representantskapet i selskapet, og antagelig etter at et flertall av eierne stiller seg bak, som kan gjennomføre granskning. Det gjøres for ordens skyld oppmerksom på at verken kommuneloven eller lov om interkommunale selskaper omtaler granskning. Aksjeloven

omtaler hvordan granskninger skal vedtas og gjennomføres, men denne loven gjelder ikke for kommuner, kommunale foretak og interkommunale selskaper.

Prosjektplanen åpnet for at det kunne være aktuelt å gjennomføre en spørreundersøkelse blant selskapets ansatte. Dette har vi valgt ikke å gjennomføre. I den spesielle situasjonen MHBR har vært i siden sommeren 2017 ville en slik tilnærming og involvering av selskapets ansatte ikke vært riktig i en situasjon der selskapet selv må arbeide frem gode løsninger for godt arbeidsmiljø mm uten ekstern innblanding. På bestillingstidspunktet var det ikke kjent at saken som verserte i media ville komme til behandling i rettsapparatet.

Forvaltningsrevisjonsarbeidet har også vært stilt i bero fra det tidspunkt revisor fikk kunnskap om at selskapet skulle gjennom en tvisteløsning. Så snart endelig domsavsigelse i tingretten ble rettskraftig, dvs etter at ankefristen på avsagt dom i tingretten den 28.02.2018 utløp, ble forvaltningsrevisjonsrapporten ferdigstilt. Opprinnelig skulle forvaltningsrevisjonen være ferdigstilt innen 31.10.2017 med behandling i kontrollutvalgene innen utgangen av 2017.

3.3 Innholdet i bestillingene

Bestillingene (vedtakene) i kontrollutvalgene som vi har kunnskap om var som følger:

Kontrollutvalget i Elverum kommune fattet den 28.april 2017 i sak 19/2017 følgende vedtak:

1. Kontrollutvalget viser til plan for selskapskontroll for Elverum kommune for 2016-2019 og vedtar oppstart av en forvaltningsrevisjon knyttet til Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS sine varslingsrutiner.
2. Prosjektet er et fellesprosjekt for kontrollutvalgene i eierkommunene Elverum, Trysil, Tynset, Våler, Rendalen, Stor-Elvdal, Alvdal, Folldal, Engerdal og Tolga.
3. Bestillingen sendes Hedmark Revisjon IKS
4. Prosjektet har følgende problemstillinger:
 - a. Hvordan har ansvarlig ledelse i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen håndtert dokumenterte henvendelser med påstander og kritikkverdige forhold/varsler fra ansatte i perioden 2010-2017?
 - b. Har Midt-Hedmark brann- og redningsvesens håndtering av henvendelsene under problemstilling 1) vært i tråd med gjeldende regelverk?
5. Hvis det i løpet av gjennomgangen avdekkes andre problemstillinger som bør undersøkes nærmere, tas dette opp med kontrollutvalgene.
6. Prosjektet gjennomføres innenfor en ressursramme på 76,25 timer (total 250 timer) og ferdigstilles innen 31.10.17
7. Kontrollutvalget gir sekretariatet fullmakt til å følge opp prosjektet på vegne av utvalget. Hvis det er vesentlige endringer i forhold til tidsplanen eller andre forhold, legger sekretariatet saken fram for kontrollutvalget.

Likelydende vedtak er fattet i kontrollutvalgene i Engerdal, 16.mai 2017, ref sak 17/2017, Stor-Elvdal den 22.mai 2017, ref sak 17/13 og i Trysil den 24.mai 2017, ref sak 17/14.

Kontrollutvalget i Våler kommune fattet den 23. mai 2017 i sak 30/2017 også et tilsvarende vedtak.

Alle vedtakene i samtlige kontrollutvalg var enstemmige. Eneste avvik i selve vedtakene er angivelse av hvor mange timer kommunene kan forventes at skal brukes på prosjektet. Fordelingsnøkkel her er registrert eierandel slik det var oppgitt i Brønnøysundregistrene på bestillingstidspunktet.

Tilsvarende vedtak om forvaltningsrevisjon skal også være fattet i kontrollutvalg som hører til Nord-Østerdal kommunene, dvs kommunene Rendalen, Alvdal, Folldal, Tynset og Tolga.

Revisor har lagt til grunn at selskapskontrollen i første rekke skal gjennomføres i form av forvaltningsrevisjon. Prosjektet gjennomføres i samsvar med Norges kommunerevisorforbund sin standard for forvaltningsrevisjon (RSK 001).

3.4 Problemstillinger som skal besvares

Prosjektet skal besvare følgende problemstillinger:

1) Hvordan har ansvarlig ledelse i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen håndtert dokumenterte henvendelser med påstander om kritikkverdige forhold/varsler fra ansatte i perioden 2010-2017?

2) Har Midt-Hedmark brann og redningsvesens håndtering av henvendelsene under problemstilling 1) vært i tråd med gjeldende regelverk?

Problemsstilling 1) innebærer at det kartlegges hvor mange henvendelser som er gjort og hvor mange av disse som er dokumentert. Det må også vurderes om hver enkelt henvendelse til ansvarlig ledelse representerer en henvendelse med påstander om kritikkverdige forhold/varsler.

Problemstilling 2) innebærer at MHBR må ha dokumentasjon for at henvendelser om påståtte kritikkverdige forhold er registrert og arkivert. MHBR må ha dokumentasjon for at henvendelser om påståtte kritikkverdige forhold er håndtert.

I problemstilling 2) vil kilder for revisjonskriterier være arkivloven, arkivforskriften, offentleglova, forvaltningsloven, personopplysningsloven og selskapet egne retningslinjer/rutiner for håndtering av varslinger i tråd med Arbeidsmiljølovens bestemmelser.

4 Kilder til revisjonskriterier

På bakgrunn av de ovennevnte problemstillingene skal det etableres revisjonskriterier. Disse danner grunnlaget for hva innsamlede data skal vurderes opp mot.

Kriteriene skal begrunnes i/utledes av autoritative kilder innenfor det reviderte området. Autoritative kilder kan være lover, forskrifter, forarbeider, rettspraksis, politiske vedtak/mål/føringer, administrative retningslinjer/mål/føringer, statlige føringer/veiledere, andre myndigheters praksis, teori og reelle hensyn som vurderinger av hva som er rimelig/formålstjenlig/effektivt.¹ Utledning av revisjonskriteriene følger i vedlegg til rapporten. De er videre oppsummert punktvis under hver enkelt problemstilling. Kildene som er benyttet i denne forbindelsen er listet opp og fremgår av referanselisten til forvaltningsrevisjonsrapporten.

Revisors vurderinger og anbefalinger tar hensyn til at Arbeidsmiljøloven ble endret med virkning fra 01.07.2017.

5 Kort om Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS (MHBR)

MHBR er et interkommunalt selskap som eies av de 10 kommunene Våler, Elverum, Trysil, Engerdal, Stor-Elvdal, Alvdal, Rendalen, Tolga, Tynset og Folldal.

Selskapet ble etablert den 1. juli 2005. MHBR har i dag ansvaret med å forvalte brann- og redningstjenesten etter lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (Brann- og eksplosjonsvernloven) for eierkommunene. Administrasjonen for MHBR er lagt til Elverum kommune. Det er lokalisert brannstasjoner i alle eierkommunene.

Ansvarsområdet dekker 17 713 km² og ca. 50 000 innbyggere/brukere. Selskapet har i overkant av 200 ansatte. MHBR er organisert i 3 avdelinger, beredskap og forebyggende. MHBR har en felles brannordning som er dimensjonert etter en risiko- og sårbarhetsanalyse.

Siden selskapet er etablert etter lov om interkommunale selskaper, er det representantskapet som er selskapets øverste eierorgan.

Eierne kontrollerer hvordan MHBR IKS gjør jobben sin gjennom et representantskap bestående av 21 medlemmer. Det er to medlemmer fra hver eierkommune, med unntak av Elverum som har 3 medlemmer. Ved avstemning har hver kommunes stemme en vekt tilsvarende kommunens eier og ansvarsdel i selskapet. For å være gyldig må et vedtak ha tilslutning fra ett flertall av kommunene, såfremt ikke lov om interkommunale selskaper krever større flertall for at vedtak skal anses å være gyldige. Representantskapet velger selskapets styre. Medlemmer til representantskapet velges hvert 4. år i etterkant av kommunevalget. Representantskapet har hittil valgt styre for en periode på 2 år. Med ny selskapsavtale fra 01.01.2018 settes valgperioden til hvert 4. år. Det er representantskapet

¹ RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon pkt. 23 og 24.

som innstiller på selskapsavtalen, og den godkjennes med likelydende vedtak i kommunestyrene i de 10 eierkommunene.

5.1 MHBR - representantskap

Representantskapet i MHBR har fra mars 2016 til 2019 (eierandel i parentes, jf ny selskapsavtale gjeldende fom 01.01.2018²) hatt følgende sammensetning:

Elverum (37,4 %)

Arnfinn Uthus, leder
Gerhard Rundberget
Eldri Svisdal

Trysil kommune (12,6 %)

Erik Sletten
Gry Vanja Eriksen

Tynset kommune (12,3 %)

Berit Nordseth Moen
Merete M. Moen

Våler kommune (8,6 %)

Espen Svenneby
Kjell Konterud

Stor-Elvdal kommune (6,1 %)

Even Moen
Linda Otnes Henriksen

Rendalen kommune (6,0%)

Svein Kjetil Bjørnseth
Arne Hagetrø

Alvdal kommune (5,6%)

Johnny Hagen
Mona Murud

Folldal kommune (4,0%)

Hilde Frankmo Tveråen
Egil Eide

² I Brønnøysundregistrene ligger opplysninger om eierandeler som viser en annen fordeling enn det som også fremgår av selskapsavtalen gjeldende tom 31.12.17)

Engerdal kommune (4,1%)

Snorre Lillebo

Barbro Cecilie Sorkmo

Tolga kommune (3,2%)

Per Kolstad

Ann Kristin L. Sandvik

5.2 MHBR - styre

Styret i dag³ består av 12 medlemmer, hvorav 10 er eiervalgte:

Sven Inge Sunde - **styreleder**

Jorunn O Graff Bjørnersen - nestleder

Hilde Kari Riseng

Bjørn Åsen

Eva Nyhus

Morten Gustu

Lage Trangsrud

Tommy Kristoffersen

Nils Kristen Sandtrøen⁴

Ann Turid Johansen

Ole Petter Blestad (a)

Terje Kværnes (a)

Nåværende styre er registrert i Brønnøysundregistrene med virkning fra 01.11.2016.

Medlemmer i styret som er ansatt i kommuner eller er kommunestyremedlemmer i MHBR blir inhabile ved behandling av saker som gjelder selskapet. Dette følger av forvaltningsloven § 6 hvor det fremgår at en tjenestemann eller folkevalgt blir automatisk inhabil til å forberede eller treffe avgjørelse i en forvaltningssak når han eller hun er styremedlem eller har enkelte andre sentrale verv eller stillinger i et selskap, samvirkeforetak, forening, sparebank eller stiftelse som er part i saken, jf. bokstav e.

Stortinget vedtok våren 2009 nye og skjerpende regler om inhabilitet for offentlige tjenestemenn og folkevalgte som også er leder eller medlem av styre eller bedriftsforsamling i offentlig heleide selskaper, i forvaltningsloven § 6 første ledd bokstav e, slik at disse også vil være inhabile ved behandling av saker som gjelder selskaper man er styremedlemmer i.

³ Jf oppslag i Brønnøysundregistrene

⁴ Frasigelse av verv godkjent av kommunestyret i Tynset i sak 95/17, den 25.10.17. Tone Hagen valgt som vara deltatt i styremøter etter denne dato som fast representant, og ny vararepresentant Jon Tore Dalsegg valgt i sak 95/17. Brønnøysundregistrene ikke oppdatert med disse opplysningene.

I foregående valgperiode hadde styret følgende sammensetning, dvs i årene 2012-2016 (tom møte 14.03.2016):

Siri Austeng, **leder**

Jan Sævig, nestleder

Gunnveig Eggen

Jo Esten Trøan

Ivar O. Krekvik

Knut Kristiansen

Ellen Randi S. Oldervik

Merete Myhre Moen

Johnny Hagen

Ann Turid Johansen, (gjenvallgt for perioden 2012-2016)

Ole Petter Blestad, (gjenvallgt for perioden 2012-2016) (a)

Terje Kværnes, (gjenvallgt for perioden 2012-2016) (a)

Styret i selskapet har avholdt følgende styremøter i perioden 2015- 2017:

2015:

- 23.03.2015 - Stor-Elvdal sakene 1-9
- 16.05.2015 - Folldal sakene 11-17
- 21.09.2015 - Tynset sakene 18-29
- 07.12.2015 - Elverum sakene 30-35

2016:

- 14.03.2016 - Trysil sakene 1-7
- nytt styre overtar
- 20.06.2016 - Engerdal sakene 8-15
- 19.09.2016 - Elverum sakene 16-27
- 12.12.2016 - Våler sakene 28-36

2017:

- 20.03.2017 - Alvdal sakene 1-11
- 19.06.2017 - Tolga sakene 12-21
- 20.09.2017 - Trysil sakene 22-31
- 11.12.2016 - Elverum sakene 32-41

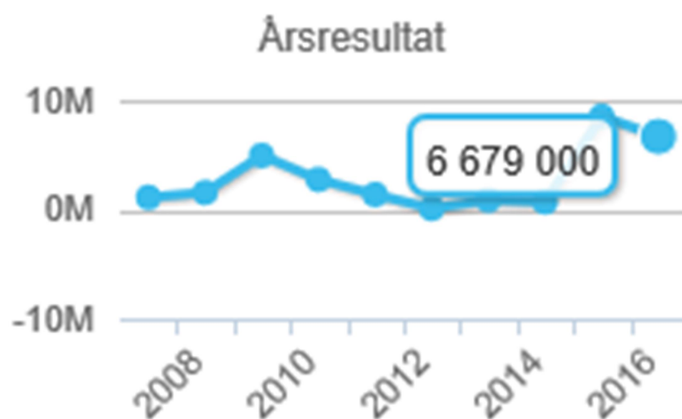
I tillegg er et ekstraordinært styremøte avviklet på mail i oktober-november 2017.

5.3 Økonomi – kort beskrivelse

Selskapet har hatt følgende inntektsside de siste 10 årene (figur i mill.kroner):

Selskapet har hatt følgende årsresultat de siste årene (figur i mill.kroner):

De to grafene viser at eierkommunene samlet sett har gitt MHBR gode økonomiske og stabile rammebetingelser, og i kombinasjon med rasjonell drift og eksterne inntekter har dette bidradd til selskapets positive årsresultater de siste 10 årene.

6 God eierstyring i interkommunale selskaper - anbefaling

Kommuner har stor frihet til å organisere tjenestene slik de finner det hensiktsmessig, enten som del av kommunen som juridisk person eller gjennom etablering av selvstendige rettssubjekter.

Når en kommune organiserer tjenesteproduksjonen innenfor kommunen som organisasjon, gjelder de styringssystemer som følger av kommuneloven. Kommunestyret har i utgangspunktet all beslutningsmyndighet, og kommunen har en hierarkisk organisasjonsstruktur.

Norske kommuner kan velge å legge deler av virksomheten i egne selskaper. Når deler av virksomheten legges over i egne rettssubjekter som for interkommunale selskaper, må styringssystemene følge den aktuelle lovgivningen. Kommunestyrets styring av selskapet må utføres gjennom selskapets eierorgan. Kommunestyret har likevel det overordnede ansvaret for hele kommunens virksomhet, også den som drives av de kommunaleide selskapene. At virksomheter eller tjenester skilles ut og legges i selskaper innebærer at betingelsene for folkevalgt styring og kontroll endres. Slik disse selskapene er organisert, skal selskapets ledende organer ha betydelig grad av frihet til å drive virksomheten. Lovfestede bestemmelser og vanlige normer for god selskapsstyring setter grenser for hvor mye kommunene som eier disse selskapene kan og bør involvere seg i selskapenes virksomhet.

KS har utarbeidet anbefalinger for godt eierskap, god selskapsledelse og god kontroll av kommunale og fylkeskommunale selskaper og foretak. Denne begrenser seg til interkommunale selskaper (IKS) og aksjeselskaper (AS) og foretak etter kommunelovens kapittel 11.

I et interkommunalt selskap etter lov om interkommunale selskap har deltakerne samlet sett et ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser.

Forvaltningen av selskapet ligger hos styret og daglig leder. Deltakerkommunene utøver eierstyring gjennom sine valgte medlemmer i representantskapet. Hver enkelt deltaker skal ha minst en representant i representantskapet. Kommunestyret har instruksjonsrett overfor sine medlemmer i representantskapet. Representantskapet velger også styret. Styret skal ha minst tre medlemmer, og omfattes av kravet om balansert kjønnsrepresentasjon, det vil si minimum 40 % av hvert kjønn. Daglig leder eller medlemmer av representantskapet kan ikke være medlem av styret.

Representantskapet som eierorgan utøver kontroll over styret på flere måter:

- bestemmer sammensetningen av styret
- kan instruere styret og omgjøre beslutninger
- kan gjennom selskapsavtalen fastslå at nærmere angitte saker må godkjennes i representantskapet

Styret har en forvaltningsplikt, en tilsynsplikt og en opplysningsplikt, mens selskapets øverste leder skal stå for betryggende operativ drift og utvikling av selskapets ressurser. Forvaltningsplikten innebærer at styret må involvere seg i og påvirke selskapets utvikling. Tilsynsplikten innebærer en aktivitetsplikt for styret. Styret har en selvstendig plikt til å føre kontroll og ha innsyn i selskapets forhold. Dagens samfunn kreves en stor grad av åpenhet, og styret må ikke oppleves som noe fjernt, hemmelig og mystisk blant de ansatte. I henhold til arbeidsmiljøloven og eventuelt også tariffavtaler

har selskapet en plikt til å gi informasjon om enkelte typer beslutninger som har betydning for de ansatte. Styret har hovedansvaret for å påse at disse reglene oppfylles. Styret har et ansvar for at kommunikasjonen fungerer, mens det er selskapets leder som skal stå for gjennomføringen.

7 Arbeidsmiljølovens bestemmelser om varsling

Bestemmelsene i arbeidsmiljøloven om arbeidstakeres rett til å varsle om kritikkverdige forhold ble endret 1. juli 2017. Varslingsreglene er samlet i arbeidsmiljøloven kapittel 2A. Arbeidsmiljøloven fikk bestemmelser om varsling første gang tilbake i 2007.

Endringene i arbeidsmiljøloven fra 1.juli 2017 medfører at alle virksomheter med fem eller flere arbeidstakere skal ha varslingsrutiner. Før var det kun plikt til dette når «forholdene tilsier det». Fra 1.7.2017 er det lovpålagt for alle bedrifter med fem eller flere arbeidstakere å ha dette på plass.

Virksomheter som har færre en fem arbeidstakere plikter å utarbeide slike rutiner dersom forholdene i virksomheten tilsier det. De nye endringene gjør varslervernet gjeldende også for innleide arbeidstakere. Disse gis rett til å varsle om kritikkverdige forhold i den virksomheten de er leid inn til.

Det er et krav at rutinene er skriftlige og lett tilgjengelige for alle arbeidstakere. De skal utarbeides i samarbeid med arbeidstakerne og tillitsvalgte, og oppfordre arbeidstaker til å varsle om kritikkverdige forhold, samt angi fremgangsmåte for varsling i virksomheten.

Av hensyn til arbeidstaker er det innført regler om taushetsplikt for Arbeidstilsynet eller andre offentlige organer som mottar varsel om kritikkverdige forhold i en virksomhet. Taushetsplikten gjelder både navn på varsleren og andre identifiserende opplysninger. Formålet med bestemmelsen er å styrke varslernes vern ved å gjøre det tryggere for arbeidstaker å varsle eksternt til offentlige myndigheter.

I enhver organisasjon vil det kunne forekomme kritikkverdige forhold. Det er viktig at dette kommer til ledelsens kunnskap, slik at det er mulig å sette inn tiltak for å rette forholdet. Det anbefales å legge til rette for et ytringsklima der arbeidstakerne oppfordres til å komme med forslag til forbedringer og påpeke forhold som ikke er optimale. Et slikt ytringsklima bidrar til at det også blir naturlig å melde fra når arbeidstakerne oppdager kritikkverdige forhold. Arbeidstakerne er ofte de nærmeste til å oppdage kritikkverdige forhold, og virksomheten bør derfor tilrettelegge og informere om varslingsretten slik at kritikkverdige forhold synliggjøres for ledelsen.

De fleste har allerede i dag kanaler som tar imot slike meldinger. Det mest naturlige sted å henvende seg for en arbeidstaker som har fått kjennskap til noe kritikkverdig i virksomheten, er til nærmeste leder, hovedverneombud eller tillitsvalgt. KS Bedrift anbefaler at det utarbeides rutiner for varsling som bygger på tjenestevei. Samtidig anbefales det også å etablere og synliggjøre hvilke alternative kanaler en varslers kan bruke, f.eks. verneombud, tillitsvalgte, styre (leder) eller ekstern varslingsskanal.

Loven fastslår at arbeidstakers fremgangsmåte ved varslingen skal være forsvarlig, jf. arbeidsmiljøloven § 2 A-1 (2). Kravet til forsvarlig fremgangsmåte ved varslingen vil særlig avhenge av hvem en ansatt varsler til. Dersom en arbeidstaker blir kjent med kritikkverdige forhold bør det som hovedregel tas opp internt. Intern varsling er gjerne varsling til nærmeste leder. Også tillitsvalgt eller verneombud er aktuelle interne veier å gå, og det kan også være aktuelt å varsle andre i virksomheten som har formell påvirkningsmulighet, beslutningsmyndighet eller ansvar i forhold til de spørsmål eller personer det gjelder.

Intern varsling vil så å si alltid være forsvarlig, med mindre det er snakk om grunnløse påstander som rettes mot kolleger eller ledere i den hensikt å skade vedkommende eller samarbeidsklimaet.

Det er også alltid forsvarlig framgangsmåte å varsle tilsynsmyndigheter eller andre offentlige myndigheter. Etter lovendringene i 2017 har disse myndighetene taushetsplikt om hvem som er varsler, og om opplysninger som kan identifisere vedkommende, også overfor partene i saken.

I noen tilfeller har arbeidstakere en lovbestemt plikt til å varsle. Slik varsling vil alltid være forsvarlig. Eksempelvis gjelder det en varslingsplikt der arbeidstaker blir kjent med at det forekommer trakassering eller diskriminering på arbeidsplassen jfr. Arbeidsmiljøloven.

En ansatt som varsler i tråd med interne rutiner, vil alltid ha varslet på en forsvarlig måte.

Varsling kan også skje offentlig ved at arbeidstaker går til pressen, eller gjør opplysninger tilgjengelig for offentligheten gjennom sosiale medier. I hvilken grad slik offentlig varsling vil være forsvarlig beror på en konkret vurdering, der det vil ha betydning om intern varsling har vært forsøkt.

Hva som er forsvarlig fremgangsmåte, avhenger alltid av en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering. I tillegg til hvem det er varslet til vil vurderingstemaet i hovedsak være om arbeidstaker har tilstrekkelig grunnlag for kritikken og om arbeidstaker har tatt tilbørlig hensyn til arbeidsgivers og virksomhetens saklige interesser med hensyn til måten det varsles på. Ved varsling må uttalelsene i utgangspunktet være holdbare med hensyn til faktiske forhold, men det avgjørende er at arbeidstaker har vært i god tro om sannheten i det som det varsles om.

Arbeidsgiver har bevisbyrden for at varslingen ikke er forsvarlig, jf. arbeidsmiljøloven §2 A-1 (3). Det innebærer at det er arbeidsgiver som må bevise at varslingen har skjedd i strid med loven, ikke arbeidstaker.

Gjengjeldelse mot arbeidstaker som varsler i samsvar med arbeidsmiljøloven § 2 A-1, er forbudt, jf. arbeidsmiljøloven § 2 A-2. Det vil si at gjengjeldelse er forbudt dersom varslingen er forsvarlig. Forbud mot gjengjeldelse er viktig for å sikre trygge rammer for varsleren. Vernet gjelder alle former for gjengjeldelse, det vil si trakassering, ubegrunnet omplassering, dårligere lønnsutvikling, fratakelse av arbeidsoppgaver, oppsigelse, avskjed osv. Hvis fremgangsmåten ved varslingen ikke var forsvarlig, er den ansatte ikke vernet mot reaksjoner. Arbeidsgivers reaksjon må likevel stå i forhold til bruddet på forsvarlighetskravet.

7.1 Varslingsrutiner i virksomheter

Arbeidsmiljøloven § 2 A-3 (1) fastlegger en plikt for arbeidsgiver til å utarbeide rutiner for intern varsling eller sette i verk andre tiltak som legger forholdene til rette for intern varsling.

Arbeidsgivere med minst fem arbeidstakere plikter alltid å utarbeide slike rutiner.

I henhold til Hovedavtalen Del C § 3-2-1 skal de tillitsvalgte involveres i denne prosessen. Plikten til å legge til rette for varsling skal integreres som en del av det systematiske HMS-arbeidet i virksomheten, jf. arbeidsmiljøloven § 2 A-3 (1). I henhold til arbeidsmiljøloven § 2 A-3 (3) skal rutinene utarbeides i samarbeid både med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

Et hovedformål med varslingsbestemmelsene er å signalisere at varsling er både lovlig og ønsket. Arbeidstakeren kan ha ytringsfrihet også dersom varslingen kan komme i konflikt med eller skade arbeidsgivers interesser, og det skal mye til for at ytringsfriheten må vike. Men arbeidstaker må ha saklig grunn for sin kritikk, det skal ikke bero på ren sladder eller ubegrunnede påstander. Videre må

arbeidstaker ha tatt tilbørlig hensyn til arbeidsgivers interesse med hensyn til måten det er varslet på. I den forbindelse er det viktig at arbeidsgiver gjør noen grep når det gjelder ytringsklimaet med hensyn til håndtering av intern kritikk og opplysninger om kritikkverdige forhold.

Åpenhet og god intern kommunikasjon må fremmes slik at det er lettere å si ifra om kritikkverdige forhold eller å hevde synspunkter det ikke er enighet om eller som er upopulære. Varsling om kritikkverdige forhold bør være en del av den normale interne kommunikasjonen i organisasjonen. Den varslings- og oppfølgingsrutinen som utvikles, må være i samsvar med arbeidsmiljølovens bestemmelser, ha legitimitet i organisasjonen, være kjent for alle, være enkel for leder og medarbeider og bruke og gi rettssikkerhet både for varsleren og andre personer som måtte bli involvert.

Hovedregelen og utgangspunktet for varslingsrutinene bør være at man benytter seg av virksomhetens ordinære kanaler. Rutiner og prosedyrer for når det skal varsles, hvem det skal varsles til og så videre, bør nedfelles i retningslinjer, instruksjer, reglementer eller liknende. Hvor omfattende et varslingsystem skal være, vil bero bl.a. på virksomhetens størrelse og organisering.

Minimumskravet til innhold er definert i arbeidsmiljøloven (AML) § 2 A-3 (5):

- oppfordring til å varsle om kritikkverdige forhold
- fremgangsmåte for varslings
- fremgangsmåte for mottak, behandling og oppfølging av varslings

7.2 Varslingsrutiner i MHBR

Varslingsrutiner fremgår av Arbeidsreglementet til selskapet. Reglementet er vedtatt av styret den 22.09.2005, og sist revidert i 2015 og 2017. Det skal ikke være foretatt endringer i selve reglementet i styremøtet den 20.03.2017 i forkant av at Arbeidsmiljølovens varslingsregler skulle endres med virkning fra 01.01. 2017. For at selve varslingsrutinen skulle være mer synlig, ble denne i 2017 lagt ut i systemet Landax som er selskapets dokumentasjons – og avvikssystem.

De ordinære kanaler i MBHR

Dersom en arbeidstaker kjenner forhold som bør undersøkes nærmere er hovedregelen at dette tas opp tjenestevei, som er nærmeste leder og eller brannsjef/ styreleder

Den særskilte kanalen i MBHR

Hvis saken ikke blir forsvarlig håndtert via tjenestevei, skal det varsles til styreleder og verneombud.

Dersom varselet gjelder den øverste administrative leder, brannsjef, vil brannsjef bli inhabil. Varslingen sendes da direkte til styreleder.

Selskapets varslingsregler er i tråd med de minimumskrav som er definert i AML.

Selskapet har ikke etablert ekstern varslingskanal utover de interne kanalene. Det er imidlertid ikke krav om dette i loven. Det er kun en anbefaling.

8 Problemstilling 1: Hvordan har ansvarlig ledelse i MHBR håndtert dokumenterte henvendelser med påstander om kritikkverdige forhold/varsler fra ansatte i perioden 2010-2017?

Problemstilling 1:

Hvordan har ansvarlig ledelse i MHBR håndtert dokumenterte henvendelser med påstand og kritikkverdige forhold/varsler fra ansatte i perioden 2010-2017

8.1 Revisjonskriterier for problemstilling 1

Følgende kriterier (i kortform) gjelder for problemstilling 1:

- Varslings- og oppfølgingsrutiner som utvikles bør har legitimitet i selskapet, være kjent for alle, og være enkle for ansatte å bruke
- Har selskapets varslingskanaler vært brukt og fungert slik de skal, og har de opptrådd uavhengig og objektivt i forhold til å signalisere at varsling både er lovlig og ønsket i selskapet

8.2 Innhentet data

Vi har stilt følgende spørsmål til selskapet:

- 1) Hvor mange varsler har selskapet mottatt og behandlet i tråd med AML og selskapets retningslinjer for varsling?

Spørsmålet er stilt til nåværende styreleder, styrets tidligere nestleder, tidligere brannsjef og nåværende stabssjef.

Ingen av de som har respondert på revisor henvendelse har kunnskap om at det i selskapet er behandlet andre saker om varsling, jf AML § 2-4, enn den som er behandlet i rettsapparatet med avsagt dom den 28.02.2018 knyttet til varsling og tvist om oppsigelse i arbeidsforhold.

Enkelte av respondentene har tilbakemeldt at det har vært fremmet bekymringsmeldinger knyttet til samme sak tilbake i 2013, men er ikke kjent med at det har vært fremmet andre bekymringsmeldinger.

I dommen i Tingretten pkt 3.4.2 fremgår det at det har vært avholdt møter som retten oppfatter at saksøker har varslet ved 5 anledninger knyttet til samme sakskompleks, dvs hhv den 09.01.13, 11.03.13, 10.06.13, 21.12.15 og i januar 2016.

Av rettsdokumentene som er tilgjengelige i det offentlige rom fremgår følgende mht behandling av denne varslingssaken internt i selskapet, pkt 3.5.2 Forutgående varsler:

.....«Negård forklarte at de ble anbefalt å avvente til nye styreleder kom på plass.

Uthus forklarte i retten at han hadde et møte i Elverum rådhus med skjærmoen og Negård etter at Skjærmoen hadde tatt kontakt. Uthus forklarte at Skjærmoen og Negård tok opp de ting som de var misfornøyde med som gikk på driften i selskapet og lederstil. Uthus forklaret at han presiserte at han ikke kunne gå inn i en personalkonflikt, og at han derfor sa at de måtte tas opp videre med styreleder.

Etter rettens vurdering har Arbeidsgiver ikke sannsynliggjort at de foregående varslene, herunder møte med rådmannen og Uthus, ikke medfører varsel i lovens forstand eller har skjedd i strid med aml. § 2-4. I den sammenheng vises det til at arbeidsgiver har bevisbyrden, jf faml. § 2-4 tredje ledd.

Slik saken er opplyst oppfatter retten at møtene mellom rådmannen, Negård og Skjærmoen, samt møtene med Uthus, dreide seg både om personalsaken til Skjærmoen og om lederstil i sin alminnelighet i MHBR. Etter rettens syn underbygges dette videre at Negård reagerte på at flere gode folk sluttet om følge av lederstil. Etter rettens vurdering faller ikke nødvendigvis en personalsak under «kritikkverdige forhold», men etter det opplyste vil opplysningene om brannsjefens lederstil falle inn under det som anses som «kritikkverdige forhold i virksomheten» i henhold til lovens innholds krav. Etter rettens syn er en slik tolkning i samsvar med varslingsinstituttets formål og det faktum at brannvesenet utøver en viktig samfunns- og beredskapsmessig funksjon.

Det neste spørsmålet er dermed om forsvarlighetskravet er oppfylt.

Møtenes innhold gjelder blant annet brannsjefens lederstil og det kan da være forsvarlig å varsle til organer over brannsjefen. I det interkommunale selskapet er dette styret.

Retten er noe i tvil om framgangsmåten ved varslene til henholdsvis rådmann Trengereid og deler av representantskapet i MHBR Uthus er forsvarlig i lovens forstand. Dette knytter seg både til hvem som er mottageren av varslet og på hvilken måte det fremsettes. I den sammenheng vises det til at rådmannen forklarte at han ikke kunne håndtere saken, jf ovenfor, mens Uthus i sin forklaring ikke oppfattet møtene som varsler, men mer som rådspørring. Etter rettens vurdering er det ikke avgjørende hvorvidt mottakeren oppfatter en handling som varsel eller ikke, selv om dette kan være et moment ved forsvarlighetsvurderingen. Heller ikke virksomhetens varslingsrutiner vil være avgjørende for forsvarlighetskriteriet. Negård har forklart at han valgte ikke å gå direkte til styret, som følge av saken og behandlingen av sak om brannsjefens lederstil i 2013.

Etter rettens syn er det imidlertid ikke sannsynliggjort – slik saken er opplyst- at varslene ikke er forsvarlige. Følgelig skal det i medhold av bevisbyrdereglene legges til grunn at varslene er forsvarlige i lovens forstand. Etter rettens syn er et slikt resultat i overenstemmelse med lovens formål – hvoretter det fra et samfunnsmessig perspektiv er ønskelig med varsler om kritikkverdige

forhold – som trekker i retning av en lav terskel før det foreligger et varsel i medhold av aml. §2-4. Etter rettens syn vil det også være i tråd med reglene at hovedtillitsvalgte vernes mot gjengjeldelse som følger av de foretatte møtene. Dette bryter imidlertid med at hovedtillitsvalgte er vernet mot enhver form for reaksjon.»

8.3 Revisors vurdering

MHBR sitt varslingsreglement og ulike varslings skjemaer knyttet til dette, er en del av selskapets Arbeidsreglement (omtalt i reglementets kap 10). Vi er usikker på hvor godt kjent dette reglementet har vært blant de ansatte. Et varslingsreglement sammen med selskapets øvrige etiske reglementer må være lett tilgjengelig for alle i selskapet, f.eks. i selskapets intranettløsninger eller ved oppslag/tilgjengelighet på alle brannstasjoner/lokasjoner. Arbeidsgiver må også påse at alle nyansatte gis kunnskap om det og at det regelmessig friskes opp internt for ansatte i selskapet. I løpet av 2017 har varslingsrutiner blitt gjort tilgjengelig i selskapets dokumentasjons – og avvikssystem Landax.

Retten har i sin domsavsigelse ikke omtalt selskapets egne varslingsrutiner og skjema mm knyttet til varsling, og dette etterlater et inntrykk av dette er noe selskapet har utarbeidet/skriftliggjort, men som få knyttet til selskapets virksomhet, har et bevisst forhold til.

MHBR har i sitt reglement beskrevet hvilke varslingskanaler som skal benyttes internt. Med bakgrunn i de erfaringer selskapet må ha høstet ved den saken som har vært til behandling i rettsapparatet, er det sterkt å anbefale at selskapet knytter til seg et eksternt varslingsinstitutt som kan tre i kraft når interne kanaler er benyttet fullt ut, eller de ikke lar seg benytte på grunn av sakens karakter.

I selskapets rutiner fremgår det at dersom saken ikke blir forsvarlig håndtert via tjenestevei, skal det varsles til styreleder og verneombud. Dersom varslet gjelder den øverste administrative leder, vil brannsjef bli inhabil. Varslingen sendes da direkte til styreleder. Vi vil her anbefale at det ses på muligheten for at styreleder kan håndtere saken med bistand fra et eksternt varslingsinstitutt. Det kan være å foretrekke før hele styret involveres i saken. For styreleder vil det være en fordel å ha en sparringspartner når varslingssaken skal behandles, ikke minst i forhold til å kunne håndtere saken korrekt i forhold til lover og regler på området.

Det ligger ikke i vårt mandat å se på styrets rolle i forhold til varslingsregimet i selskapet, men vi har likevel en generell anbefaling til eierne som de bør vurdere og som kan gjøre det enklere for styret å behandle lignende vanskelige saker i framtiden. Anbefalingen går på følgende;

Eierkommunene har i dag valgt å ha et styre i MHBR bestående av 12 medlemmer, en fra hver av eierkommunene og 2 ansatte representanter. I tillegg er det foreslått i den nye selskapsavtalen fra 01.01.2018 at styreleder skal komme fra den største eieren. Ett styre bestående av 12 medlemmer er et relativt stort styre, og det gir så lenge hver kommune får et medlem inn i styret en meget sterk indikasjon på at eierrollen også skal utøves i selve styret. Eierfunksjonen skal ivaretas av representantskapet og ikke av styret, jf KS anbefalinger.

Ved å slå fast at styreleder skal komme fra den største eieren, utelukkes eventuelt gode styrelederemner i fra de 9 andre eierkommunene.

Styret skal ivareta selskapet interesser, og et styre på 4-5 medlemmer valgt etter innstilling fra en valgkomite ville etter vår vurdering være mer fremtidsrettet og sikre at styret får den rette kompetansesammensetning knyttet til å ivareta selskapets interesser.

KS veileder for God eierstyring tilkjenner at eierkommunen selv må definere hva slags kompetanse og kapasitet som forventes av styremedlemmene. Et godt utgangspunkt for denne vurderingen kan være selskapets formål, de langsiktige strategiene som er lagt for selskapet og situasjonsbestemte forhold de nærmeste årene. Det bør tilstrebes en sammensetning med komplementær kompetanse og erfaring. Det er også viktig å oppnevne styremedlemmer som kan sikre styrets kontrollfunksjon overfor daglig leder. Ved å sette sammen et styre med ett medlem fra hver av eierkommunene uten bruk av valgkomite, kan det være svært utfordrende å få dette til.

Styrets oppgave er å:

- ha ansvar for å ansette og avsette daglig leder
- kunne gi instruks til daglig leder
- holde seg orientert om selskapets økonomi og utvikling
- fastsette budsjett
- påse at selskapet har en forsvarlig egenkapital i forhold til risiko og omfang av selskapets virksomhet
- føre tilsyn med og være den viktigste støttespiller for daglig leder
- skulle påse at selskapet har forsvarlig organisering, tilstrekkelig kvalifisert personell og klare ansvarslinjer.
- skulle legge føringer for, kvalitetssikre og følge opp visjoner, strategier og handlingsplaner
- skulle påse at selskapet har tilstrekkelige planer, budsjett, økonomiske rapporter, forsikringer, retningslinjer og revisjoner

I forhold til saker knyttet til håndtering av varslinger skal styre både føre tilsyn med at selskapet ved daglig leder håndterer dette i samsvar med lov, forskrifter og interne retningslinjer, men også være en støttespiller. Dersom styreleder ikke skal ha et eksternt varslingsinstitutt å spille på, er det å foretrekke å ha et mer komprimert styre å spille på i vanskelige saker av denne type, enn å ha et stort styre å forholde seg til.

Avslutningsvis bemerkes det her at det er uproblematisk at representantskapets leder skal komme fra den største eieren.

8.4 Revisors konklusjon

Vi anbefaler at selskapet i sitt varslingsreglement åpner for at det kan være en ekstern varslingskanal som trer inn når saken ikke kan behandles av selskapets interne varslingskanaler. På generelt og prinsipielt grunnlag er vi også av den oppfatning at styreleder trenger enn sparringspartner når varsling gjelder selskapets øverste leder. Det eksterne varslingsinstituttet kan da inneha denne rådgivingsfunksjonen og bistå styreleder. En slik løsning vil også kunne sikre større tillit nedover i organisasjonen i forhold til at varslingssaker som involverer øverste leder ivaretas på en objektiv måte.

9 Problemstilling 2: Har MHBR sin håndtering av henvendelser vært i tråd med gjeldende regelverk?

Problemstilling 2:

Har MHBR sin håndtering av henvendelser vært i tråd med gjeldende regelverk

9.1 Revisjonskriterier for problemstilling 2

Følgende kriterier (i kortform) gjelder for problemstilling 2:

- Brukes de varslingskanaler som selskapet har etablert
- Er rutiner og retningslinjer i tilstrekkelig grad kjent for de ansatte
- Har de ansatte tillit til varslingsordningen
- Har selskapets ansatte og varslingsmottakere håndtert varslingsaker i fortrolighet og sikret tilstrekkelig grad av anonymitet

9.2 Innhentet data

Kritikkverdige forhold som det kan varsles om i forhold til AML kan være brudd på lov, interne retningslinjer/uttalt policy eller allmenngyldige etiske normer, f. eks.:

- a. Forhold som kan føre til fare for liv og helse
- b. Mobbing og trakassering
- c. Korrupsjon
- d. Maktmisbruk
- e. Underslag, tyveri og økonomiske misligheter
- f. Diskriminering
- f. Brudd på taushetsplikt
- g. Brudd på uavhengighetsregler
- h. Mangelfull utøvelse av tjenesten

Selskapet har i sitt varslingsreglement som er inntatt i Arbeidsreglementet kap 10 lagt opp til at følgende varslingsrutine skal etterleves, og det er denne vi vurderer om varsler har vært håndtert i forhold til:

1. Det er ønskelig at alle medarbeidere varsler om kritikkverdige forhold.
2. Varslingen skal være forsvarlig, og det skal ikke gjengjeldes som følge av varslingen.
3. Varsling skal skje via eget skjema.

4. Varsling i samsvar med varslingsplikt, eller varsling til tilsynsmyndighet eller annen offentlig myndighet, er også alltid forsvarlig.
5. Dette varselet kan leveres nærmeste overordnet leder eller tillitsvalgt/verneombud, i henhold til ordinær varslingskanal.
6. Arbeidsgiver ønsker at varselet skal underskrives med navn. Da kan arbeidsgiver innhente ytterligere opplysninger fra varsler og gi tilbakemelding til varsleren om hva som gjøres med forholdet.
7. Varsler skal få tilbakemelding innen 5 dager om hva som skjer med saken det er varslet om.

De henvendelser revisjonen har rettet til selskapet har vist at det ikke skal ha vært varslingssaker som er håndtert i forhold til selskapets skriftlige interne varslingsrutine slik de er beskrevet i selskapets Arbeidsreglement. Vår undersøkelse omfatter årene 2010 - 2017. Saken som har vært behandlet i rettsapparatet er definert som en varslingssak, men her har retten konkludert med at det er forsvarlig varsling selv om varslingen har skjedd på annen måte enn det selskapets egne retningslinjer legger opp til.

Om det eventuelt skulle vært noen saker som skulle vært behandlet som en varslingssak, men som ikke er blitt det på grunn av andre årsaker, lar seg ikke undersøke, siden disse ikke er å anse som en dokumentert varslingssak i samsvar med selskapets varslingsrutiner.

Saker som går på bekymringsmeldinger knyttet til lederstil kan være såpass kritikkverdige at de skal håndteres i forhold til varslingsreglementets punkter om mobbing og trakassering, diskriminering og maktmisbruk.

9.3 Revisors vurdering

Den saken som har vært behandlet i Tingretten, har så langt vi kan se, i svært begrenset grad vært håndtert i forhold til selskapets egne retningslinjer for varsling siden vi ikke finner f.eks. bruk av skjemaer for varsling og oppfølging mm. Dette kan tilskrives at denne saken har fått utviklet seg over tid, og at det ikke har vært fokus på at formaliteter knyttet til at selskapets egne varslingsrutiner skal etterleves. Dette skyldes slik vi ser det at det har vært en «kombinasjonssak» som involverer både ledelse-, personal- og arbeidsmiljømessige aspekter. Styret har i 2013 behandlet bekymringsmeldinger knyttet til lederstil. Styret har ved behandling av denne saken ikke definert dette som en varslingssak i tråd med selskapets varslingsregler. Det er heller ikke noen indikasjoner på at de som har løftet opp bekymringssaken til behandling på styrenivå, i 2013 har definert det som en varslingssak i tråd med selskapets egne varslingsrutiner. Når nytt styre blir kjent med saken fra 2013 i september 2016, og det igjen tas ulike initiativ til å få komme fram til løsninger i saken, er det heller ingen som på dette tidspunktet vurderer om saken tydeligere burde vært håndtert i forhold til selskapets varslingsregler. Personer som ikke er tillagt en rolle i forhold til selskapets varslingsrutiner knyttes på saken. Bl.a blir tidligere nestleder i styret, rådmann i Elverum og representantskapets leder engasjert på ulike stadium i saken. Disse har ingen roller som varslingskanaler i selskapets varslingsrutiner.

Når en varslingssak bringes opp på styrets bord, er det styrets oppgave å påse at den blir forsvarlig behandlet i forhold til MHBRs varslingsreglement. Selskapets reglement for varsling legger ikke opp til å involvere andre enn styrets leder, men når først en orientering gis til hele styret ville det vært naturlig at styreprotokoller i begynnelsen av 2017 etterlot noen spor mht at «f.eks. spørsmål og anmodninger som styret hadde til saken følges opp av styreleder» e.l.. For øvrig viser protokoller fra styremøtet hhv den 12.12.2016, ref sak 29/16, den 20.03.2017 ref sak 03/17 at styret har tatt saken opp til behandling uten at noen fra administrasjonen til stede. Det er også gitt statusrapporter i 2.halvår 2017 i styremøtene hhv den 19.06.2017, ref sak 13/17 og i styremøtet den 11.12.17, ref. sak 33/17. Under de to siste behandlingene var også administrasjonen til stede.

Når det oppstår arbeidsrelaterte saker som er sammensatt og konfliktfylte, er det viktig at både arbeidsgiver som er involvert i saken og arbeidstaker tar en «time-out» og gjør seg opp en formening om man faktisk har en varslingssak, helt eller delvis. Videre om det er påkrevd å behandle saken i to kanaler. Det arbeidsrettslige sammen med tillitsvalgte, og det varslingsmessige i tråd med selskapets varslingsrutiner.

Av saken som har vært i rettsapparatet har ikke retten tatt stilling til om selskapets eget varslingsregelverk og -rutiner har vært fulgt. Retten konkluderer med at det likevel, etter en omfattende drøfting, har vært en forsvarlig varsling. Dette mener vi viser at det ville vært bedre for begge parter etter hvert som saken utviklet seg og vurdert å tydeliggjøre prosessen med bruk av selskapets eget varslingsregime. Det kunne også ha bidradd til at saken tidligere kunne vært løst på et lavere nivå uten involvering av rettsapparatet. Det at det er såpass få linker til reglementet i den angjeldende sak, kan gi en indikasjon på at selskapet har utarbeidet varslingsregler mer for å ha dem enn for å bruke dem når det er påkrevd. Etter vår vurdering er det behov for å bevisstgjøre selskapets ansatte på viktigheten av at de benyttes, samtidig som selskapet har fokus på at varslene skal gis en forsvarlig behandling og behandles i tråd med selskapet egne prinsipper for varsling hvor det er nedfelt at lederne skal møte kritikk og andre ytringer på en konstruktiv måte, og at medarbeiderne skal føle seg trygge på at opplysninger blir behandlet seriøst og ikke føre til gjengjeldelse.

Siden vi i selskapet kun har en skriftlig dokumentert varslingssak, er det vanskelig å vurdere om selskapets ansatte har tillit til den varslingsordningen som selskapet har etablert. Imidlertid vil slike stormfulle saker sette dype spor, og det kan faktisk medføre at dersom det skulle dukke opp tilsvarende vanskelige saker i fremtiden, så kan terskelen for å benytte varslingskanalene faktisk bli høyere. Det er derfor uansett hvilke tilnærming selskapet har til om den saken man har hatt har vært behandlet forsvarlig eller ikke, nødvendig å reetablere tilliten til varslingsinstituttet i selskapet.

Vi anbefaler at selskapet fremover bruker en del tid på å bygge opp igjen tilliten til selskapets varslingskanaler, og at det fortsatt skal være trygt å varsle i MHBR. Vi ser det som en fordel at selskapet i tillegg til egne varslingskanaler, knytter til seg et eksternt varslingsinstitutt som kan benyttes når alle interne kanaler er «brukt opp» eller det ikke anses forsvarlig av andre årsaker å benytte seg av linjen, verneombud eller tillitsvalgte. Det er også viktig ikke å utvanne varslingsinstituttet fremover ved at det involveres andre enn det som varslingsreglene foreskriver. Det er viktig å ha et bevisst forhold til dette fremover, siden innskerpingen personopplysningsloven

og innføring av GDPR fra 23.05.2018 vil kunne resultere i straffereaksjoner dersom sensitive personopplysninger tilflyter personer/organisasjoner som ikke skal være kjent med dem.

Av selskapet varslingsrutiner fremgår det at selskapet skal ha etablert rutiner som sikrer at varsler gis stor grad av fortrolighet (kun leder, verneombud og/eller tillitsvalgt). Selskapets rutiner beskriver ikke hvordan og hvor lenge varslingsdokumentasjon skal oppbevares etter at saken er avsluttet. Noen spor må etterlates i personalmapper, mens det antas at det også kreves at dokumentasjon oppbevares samlet i selskapets systemer uten innsyn for andre enn dem som måtte ha behov for å ha kunnskap/tilgang til saken. Siden selskapets varslingsrutiner ikke omtaler dette forholdet og GDPR innføres fra 23.05.2018, er det viktig å ha et bevisst forhold til oppbevaring av sensitiv dokumentasjon i tråd med Personopplysningsloven.

Av vedlegg til rapporten har vi lagt ved to enkle hjelpemidler som kan brukes til å reflektere rundt utvikling av arbeidsmiljø og lederstil. Lykkes virksomheter på disse to områdene, vil de fleste unngå å måtte aktivere varslingsrutiner i virksomheten.

9.4 Revisors konklusjon

Selskapet har hatt en varslingssak i årene 2010-2016 som skulle vært håndtert i samsvar med selskapets retningslinjer om varslingslinjer. Denne har så langt i kan se bare i begrenset grad vært etterlevd, jf bruk av varslingskanaler og bruk av skjemaer mm. Ved også å involvere andre i varslingen enn dem som skal benyttes som selskapets varslingskanaler, indikerer det at de ansatte kan ha manglende tillit og kjennskap til selskapets varslingsordning.

Vi anbefaler selskapet å ta en gjennomgang av det har etablert gode nok rutiner for å håndtere sensitive personopplysninger, bl.a. i lys av skjerpede krav med innføring av GDPR fra 23.05.2018.

10 Konklusjon og anbefaling

Rapporten har svart opp to problemstillinger. Vi kommer med følgende anbefalinger samlet sett for disse når det gjelder selskapet:

- Tydeliggjøring av varslingsmottakers rolle, det gjelder både i forhold til linjen, verneombud og styret, og at formaliteter i større grad overholdes.
- Etablere en ekstern varslingskanal som kan benyttes når saken ikke kan varsles eller behandles internt. Vurdere om styreleder kan ha den eksterne varslingskanalen som en sparringspartner når det kommer varslingssaker som styreleder skal håndtere.
- Gi regelmessig ajourført informasjon til ansatte om selskapets varslingsrutiner.
- Gjenoppbygge tilliten til selskapets varslingskanaler.
- Etablere en enkel årlig rapporteringen fra administrasjonen til styret mht om selskapet har varslingssaker som det jobbes med uten angivelse av innhold og nivå.
- Sørge for å ha tilstrekkelig kapasitet ved gjennomføring av vurdering og faktaundersøkelser. I større grad dokumentere med skriftlige referater fra møter som avholdes, der alle parter signerer.
- Selskapets varslingsrutiner håndteres fra 2017 sammen med andre avvik i selskapets dokumentasjons- og avvikssystem Landax. Selskapet må ha sikre rutiner som sikrer at bare de ansatte som har en varslingsfunksjon er dem som får fysisk tilgang til disse personsensitive opplysningene, samt at oppbevaringen av dokumentene er betryggende i forhold til innføring av GDPR med virkning fra 23.05.2018.

Vi håper at rapportens anbefalinger kan være et bidrag til at selskapet kan legge en svært turbulent tid bak seg. Videre at dersom det igjen skulle inntreffe at selskapet får en ny varslingssak, at man er bevisst på i sterkere grad å håndtere den i samsvar med selskapets egne retningslinjer for varslings.

Til eierne anbefaler vi å se på om styret gis en sammensetning som i større grad tilfredsstiller KS anbefalinger om at styret skal ivareta selskapets interesser og utvikling. Eierinteressene må utøves i eierorganet som er representantskapet og ikke i styret. Vår vurdering er at et styre med færre medlemmer lettere kan involveres i vanskelige saker, som f.eks. en varslingssak, enn et styre bestående av 12 medlemmer (10 valgt av representantskapet og 2 ansatte representanter) der mye mer vil måtte falle på styreleder. Anses dette forslaget å være relevant endring å gjøre for eierne, kan denne endringen gjøres ved neste revisjon av selskapsavtalen til MHBR.

11 Uttalelse til rapporten

Styreleders uttalelse til revisjonsrapport forelå på e-post den 16.04.2018, og den hadde følgende ordlyd.

«Som avtalt så oversender jeg en formell kommentar fra min side som kan inngå som del av rapporten:

Rapporten etter forvaltningsrevisjonen av varslingsrutiner i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS (MHBR) er et omfattende dokument som konkluderer med mange gode og relevante anbefalinger, ikke minst i lys av den nylig avsluttede rettssaken.

Rapporten gir et godt bilde ut i fra de problemstillinger som man har ønsket å besvare og bør legges til grunn for MHBR arbeid med å oppdatere rutiner og beskrivelser for varsling i selskapet.

Vennlig hilsen
Sven Inge Sunde
Styreleder MHBR»

12 Referanser

- Kommuneloven (Lov om kommuner og fylkeskommuner av 25.09.1992, nr 107)
- IKS-loven (Lov om interkommunale selskaper av 29. januar 1991 nr. 6.)
- Arbeidsmiljøloven (Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv av 17.06.2002 nr 62)
- Kontrollutvalgsboken – om kontrollutvalgets rolle og oppgaver, Kommunal- og regionaldepartementet, revidert utgave 2015
- Intern kontroll – et integrert rammeverk, rapport fra COSO, 1996
- Varslingsveileder for bedriftene, veileder fra KS Bedrift, 2017
- Offentleglova – Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd.
- Forvaltningsloven
- Arkivloven med tilhørende forskrifter
- KS Bedrift – Varslingsveileder for bedriftene
 - COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commision), *Internkontroll – et integrert rammeverk. Sammendrag*, 2013

13 Vedlegg til rapporten

13.1 Utledning av revisjonskriterier

Revisjonskriterier fastsettes normalt med basis i en eller flere autorative kilder og ut fra trinnhøydeprinsippet. Med autorative kilder menes normalt lovverk, politiske vedtak og føringer, men også eierkommunen og selskapets egne retningslinjer, anerkjent teori på området og/eller andre sammenlignbare virksomheters løsninger og resultater kan danne basis for revisjonskriterier.

Følgende kilde er benyttet til å utlede revisjonskriterier:

Kommuneloven (Lov om kommuner og fylkeskommuner av 25.09.1992, nr 107)

Forarbeider til kommuneloven, (Ot.prp nr 42 (1991-1992) Om lov om kommuner og fylkeskommuner)

IKS-loven (Lov om interkommunale selskaper av 29. januar 1991 nr. 6.)

Forarbeidet til IKS-loven, (Ot.prp nr 53 (1997-1998))

Arbeidsmiljøloven (Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv av 17.06.2002 nr 62)

Forarbeidet til arbeidsmiljøloven (Ot.prp nr.84 (2006-2006). Om lov om endringer i arbeidsmiljøloven (Varsling))

Forarbeid til arbeidsmiljøloven (Prop 72 L (2016-2017). Endringer i arbeidsmiljøloven (varsling og arbeidstid)

Kontrollutvalgsboken – om kontrollutvalgets rolle og oppgaver, Kommunal- og regionaldepartementet, revidert utgave 2015

Intern kontroll – et integrert rammeverk, rapport fra COSO, 1996

Varslingsveileder for bedriftene, veileder fra KS Bedrift, 2017

Krav til internkontroll

Ifølge lov om interkommunale selskaper § 13 hører forvaltningen av selskapet inn under styret, som har ansvar for en tilfredsstillende organisering av selskapets virksomhet. Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtalen, selskapets årsbudsjett og andre vedtak og retningslinjer fastsatt av representantskapet, og skal sørge for at bokføringen og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll.

Styret skal føre tilsyn med daglig leders ledelse av virksomheten.

Daglig leder skal iht § 14 i samme lov forestå den daglige ledelse av selskapet og skal følge de retningslinjer og pålegg som styret har gitt.

Bestemmelsene representerer en generell plikt for styret og daglig leder til å sørge for at det er etablert en helhetlig internkontroll i kommunen.

Særlovgiving, inneholder en rekke bestemmelser som skal sikre forsvarlig internkontroll. I slik særlovgivning er internkontrollen vanligvis beskrevet som en plikt for selskapet til å etablere systematiske tiltak for å sikre at virksomhetens aktiviteter planlegges, organiseres, gjennomføres, evalueres og korrigeres slik at tjenesten til enhver tid er i samsvar med lovkravene.

I kontrollutvalgshåndboken defineres internkontroll som «...de systemer og rutiner som etableres for å sikre tilstrekkelig styring, måloppnåelse og regeletterlevelse». Definisjonen tar utgangspunkt i et internasjonalt anerkjent rammeverk for internkontroll, kalt COSO.

COSO definerer internkontroll som en prosess som er iscenesatt og gjennomført av ledelsen og de ansatte, og utformet for å gi rimelig sikkerhet for å nå fastsatte målsettinger. Målsettinger som nevnes er:

- Målrettet og effektiv drift
- Pålitelig ekstern regnskapsføring
- Overholdelse av gjeldende lover og regler

Interkontroll består imidlertid ikke av enkelte begivenheter eller hendelser, men en rekke handlinger som gjennomsyrr aktivitetene i virksomheten, og som omfatter hele organisasjonen. I dette følger det naturlig at internkontroll ikke bare består av styringsdokumenter og instruksjoner, men av mennesker på alle nivåer i en organisasjon. Ledelse og øvrige ansatte har ulike roller, men et felles ansvar for internkontrollen. Det endelige ansvaret ligger imidlertid hos styret og daglig leder.

COSO rammeverket strukturerer et helhetlig internkontrollsystem rundt fem nødvendig elementer, kontrollmiljø, risikovurderinger, kontrollaktiviteter, informasjon og kommunikasjon, samt oppfølging.

Kontrollmiljøet representerer det strategiske perspektivet i internkontrollen, og er grunnmuren som de andre komponentene bygger på.

Kontrollmiljøet omfatter menneskene i organisasjonen og skal sette standarden når det gjelder å påvirke de ansatte holdning til styring og kontroll – deres individuelle egenskaper og integritet, etiske verdier, holdninger og kompetanse, samt organisasjonsstruktur og fordeling av ansvar og myndighet.

Risikovurderinger er en del av internkontrollens operasjonelle aktivitet som skal bidra til å sikre at målene nås. Det å identifisere og analysere risiko er en kontinuerlig og gjentakende prosess, og et kritisk element i et effektivt internkontrollsystem. I KS arbeidshefte vises det til at risikovurderinger bør være utgangspunktet for etablering av internkontroll.

Det finnes ingen praktisk måte å redusere risikoen til null på. Ledelsen må derfor bestemme hvor mye risiko som kan aksepteres og forsøke å holde risikoen innenfor fastsatte grenser.

Risikovurderinger bør gjøres på alle nivåer i virksomheten og må følges av handlinger som er nødvendige for å håndtere dem.

Kontrollaktivitetene representerer de metoder og tiltak som er nødvendige for å håndtere identifisert risiko. Det er ikke mulig å si eksplisitt hva som er nødvendige tiltak. Dette må vurderes konkret i forhold til identifisert risiko og kost/nytte betraktninger.

For å kunne nå de mål som er etablert, må det også foreligge fri flyt av informasjon på alle nivåer i organisasjonen. Dette forutsetter at det er etablert systemer eller arenaer for utveksling av slik informasjon. Viktig informasjon må identifiseres, fanges opp og formidles til riktig tid, og skal gjøre medarbeidere på alle nivåer i stand til å utføre sine arbeidsoppgaver. Videre må informasjonen holde et visst kvalitativt nivå; den må være tilstrekkelig, den må komme til rett tid og være oppdatert og den må være nøyaktig og relevant. Kvaliteten på informasjonen påvirker ledelsens muligheter til å ta gode beslutninger og utøve kontroll med de aktiviteter som utføres. Dette forutsetter igjen at det er klart formidlet hva som skal rapporteres oppover i systemet og på hvilken måte.

Det er imidlertid ikke tilstrekkelig med gode informasjonsstrømmer. Informasjon må også kommuniseres. Dette betyr at **kommunikasjon** må være en integrert del av informasjonsstrukturen. Den må gjennomsyre organisasjonen nedover og oppover og på tvers. Alle medarbeidere må motta et klart budskap fra toppledelsen om at ansvaret for kontroll må tas alvorlig. Medarbeiderne må forstå sin egen rolle i internkontrollsystemet, herunder hvordan de enkelte aktivitetene og handlingene har betydning for andres arbeid. Samtidig må også medarbeiderne ha kanaler og klar vilje til å lytte. I denne sammenheng er det også viktig at det foreligger mekanismer som oppfordrer ansatte til å melde fra om brudd på organisasjonens ulike reglementer, tvilsomme handlinger og så videre.

Interkontrollen er dynamisk og det samlede systemets effektivitet over tid må følges opp og vurderes. Slik oppfølging bør skje kontinuerlig på alle nivå og ved frittstående evalueringer. Kontinuerlig oppfølging skjer samtidig med driften og inngår i den daglige ledelsen, mens frittstående evalueringer gjennomføres med varierende grad av hyppighet, avhengig av hvor effektiv den kontinuerlige selvkontrollen er.

Sentralt i den kontinuerlige oppfølgingen ligger aktiviteter knyttet til ledelse, eksempelvis ulike kontrollaktiviteter, sammenligninger, avstemminger og andre mer rutinemessige handlinger. Her spiller en fornuftig organisasjonsstruktur og klare ansvars- og myndighetsområder en viktig rolle. Dette gir oversikt over kontrollfunksjonene og gjør det lettere å oppdage svakheter i systemet.

Avdekking av mangler er viktig for internkontrollsystemets effektivitet. Med mangler menes alle forhold som man bør se ved systemet, uavhengig av om det formelt eller potensialet foreligger avvik. Her spiller den kontinuerlige oppfølgingen en sentral rolle, da den kan gi umiddelbar innsikt og kan gi rask identifisering av mangler. Hvilke, og til hvem, identifiserte mangler bør rapporteres er subjektivt, men det må være opplagt at mangler som påvirker organisasjonens måloppnåelse må rapporteres til det nivået som kan iverksette nødvendige tiltak. For å definere hvilke saker som bør

rapporteres fra lavere nivåer til høyere nivåer, og på hvilket detaljeringsnivå det skal rapporteres, kan overordnet nivå etablere rapporteringsdirektiver.

Kriteriene for øvrig er utledet med utgangspunkt i arbeidsmiljølovens bestemmelser om varsling og forarbeidene, som også inneholder enkelte krav til internkontroll.

Bestemmelser om varsling

Ansatte har rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten, jf AML § 2 A-1. Formålet med loven er å styrke det interne ytringsklimaet og å signalisere at varsling både er lovlig og ønsket.

Ifølge forarbeidene til bestemmelsen er kritikkverdige forhold opplysninger om straffbare handlinger og mislighold av andre bestemmelser, herunder også brudd på kommunens etiske retningslinjer eller alminnelige etiske standarder.

I forarbeidene til loven viser KS Bedrift til at kritikkverdige forhold som det kan varsles om, kan være "ukultur, korrupsjon, ulovligheter, uetisk og annen skadelige aktivitet mv.". Kritikkverdige forhold kan også være forhold som innebærer en trussel for liv og helse, misbruk av offentlige midler og forurensning. Det kan også varsles om brudd på allment aksepterte etiske normer samt virksomhetens etiske retningslinjer. Virksomhetens retningslinjer bør derfor være nedfelt i skriftlige dokumenter og gjort kjent for de ansatte og ledelsen. Forhold som en arbeidstaker mener er kritikkverdige ut fra sin egen politiske eller etiske overbevisning, omfattes ikke av bestemmelsen.

Ifølge § 2 A-1. 2.ledd, skal arbeidstakers fremgangsmåte være forsvarlig når det skal varsles om kritikkverdige forhold. Arbeidstaker har uansett rett til å varsle i samsvar med varslingsplikt eller virksomhetens rutiner for varsling. Forsvarlighetskravet er derfor ingen begrensning i retten til å si ifra, men et krav til måten man sier ifra på. Det skal vært mye til for at fremgangsmåten ikke er forsvarlig. Med mindre arbeidstaker har opptrådt helt utilbørlig vil intern varsling i alle tilfeller være rettmessig. Det vil normalt være forsvarlig å varsle internt til en ansvarlig person i virksomheten, ledelsen i linjen, tillitsvalgt eller verneombud, dvs de ordinære varslings-kanaler. Det vil alltid være rettmessig å varsle i samsvar med varslingsplikt nedfelt i lov, forskrift, instruks, reglement, samt selskapets rutiner. Tilsvarende vil det alltid være rettmessig å varsle i samsvar med varslingsplikt, nedfelt i lov, forskrift, instruks, reglement, samt kommunens rutiner. Tilsvarende vil det alltid være lov å varsle til tilsynsmyndigheter eller andre offentlige myndigheter. Arbeidstaker muligheter til å utvise skjønns med hensyn til valg av fremgangsmåte. Det er arbeidsgiver som eventuelt må bevise at varslingen ikke har vært forsvarlig. Det er også arbeidsgiver som skal begrunne innskrenkninger i ytringsfriheten, og ikke arbeidstaker som må begrunne retten til å varsle. Dersom en arbeidsgiver skal vinne fram med en påstand om at framgangsmåten ikke har vært forsvarlig, er det et minstekrav av varslingen har skadet eller skapt en ikke ubetydelig risiko for skade på arbeidsgivers interesser. Andre bestemmelser som regulerer ytringsfriheten, eksempelvis regler om taushetsplikt, vil gjelde uavhengig av retten til å varsle.

Plikt til å varsle

I enkelte tilfeller har arbeidstakere en plikt til å varsle. Varslingsplikt er blant annet hjemlet i arbeidsmiljølovens § 2-3 nr 2 (b og e). Her fremgår at arbeidstaker straks skal underrette arbeidsgiver og verneombudet og i nødvendig utstrekning andre arbeidstakere når arbeidstakeren blir oppmerksom på feil eller mangler som kan medføre fare for liv eller helse, og vedkommende ikke selv kan rette på forholdet, og «sørge for at arbeidsgiver eller verneombudet blir underrettet så snart arbeidstaker blir kjent med at det forekommer trakassering eller diskriminering på arbeidsplassen».

Vurdering av ytringsklima – risikovurdering

Selskapet, som arbeidsgiver, har plikt til å legge forholdene til rette for varsling, jf arbeidsmiljølovens § 3-6.

Det følger av forarbeidene at hvorvidt det er behov for tiltak og i hvilket omfang, vil avheng av risikoforholdene og av ytringsklimaet i virksomheten. Tillitsvalgte skal trekkes inn i arbeidet med å vurdere behov og hvilke tiltak som skal gjennomføres.

Iverksetting av tiltak*Etablering av rutine/prosedyre og retningslinjer for varsling*

Som en del av det systematiske HMS-arbeidet skal selskapet utarbeide rutiner for intern varsling eller sette i verk andre tiltak som legger forholdene til rette for intern varsling av kritikkverdige forhold i tråd med § 2-4, dersom forholdene tilsier dette. Dersom det konkluderes med behov for tiltak, skal det utarbeides rutiner for varsling i virksomheter som sysselsetter minst 5 arbeidstakere, herunder retningslinjer, reglementer og skjemaer mm

Rutinene skal være skriftlige og skal minst inneholde oppfordring til å varsle om kritikkverdige forhold, fremgangsmåte for varsling, fremgangsmåte for mottak, behandling og oppfølging av varsling. Rutinene skal være lett tilgjengelig for alle arbeidstakere i virksomheten.

KS Bedrift nevner også at det er viktig at rutinene gir arbeidstakeren den tryggheten som er nødvendig slik at han/hun velger å varsle om kritikkverdige forhold. KS Bedrift mener at rutinene bør ha med seg følgende elementer:

- Hva bør arbeidstakeren tenke over før han/hun varsler?
- Hvordan bør arbeidstaker gå frem hvis han/hun ønsker å varsle?
- Hvem kan motta et varsel?

Når det varsles om trakassering eller diskriminering på arbeidsplassen er det fastsatt i loven hvem man er pliktig å si fra til, jf arbeidsmiljølovens § 2-3 andre ledd bokstav d. Varsling på andre måter i samsvar med interne rutiner, kan ikke erstatte disse bestemmelsene.

Etablering av rutiner/retningslinjer for oppfølging av varslinger

Alle varsler skal tas på alvor og undersøkes, og kritikkverdige forhold må endres eller stoppes. I følge KS Bedrifts veileder bør rutinene/retningslinjene inneholde følgende momenter:

- Hva gjør varslingsmottaker etter å ha mottatt et varsel?
- Hvilken informasjon skal den/de det varsles om få?
- Hvilken informasjon skal varsleren få etter å ha varslet?
- Hva gjør virksomheten med opplysningene når saken avsluttes?

Den som varsler skal ivaretas på en god måte. I følge KS Bedrift bør en varsler få tilbakemelding om at varslet er mottatt og at det vil bli fulgt opp i henhold til selskapets varslingsrutiner. Dersom varslet innebærer at det blir en personalsak mot noen i selskapet, er dette gjerne taushetsbelagt informasjon som varsleren ikke kan få tilbakemelding om. Det bør gis tilbakemelding til varsler når saken er avsluttet, uavhengig av om det viser seg å omhandle et kritikkverdig forhold eller ikke. Videre vil en varsler måtte forvente å få korrigerende opplysninger fra arbeidsgiver der det er nødvendig. Det må også tas hensyn til rettssikkerhet og personvern for den det varsles om. Det bør vurderes på hvilket tidspunkt vedkommende skal få informasjon om varslingen og hvordan man skal følge opp vedkommende i løpet av den etterfølgende prosessen.

Et spørsmål man kan stille i denne forbindelse, er hvordan fortrolighet kan sikres når en arbeidstaker varsler. Er det tilstrekkelig med fortrolighet rundt varslingssituasjonen, eller er det i tillegg et behov for rutiner for og håndtering av anonym varsling? Det følger av varslingsreglene at varsleren har rett til å varsle anonymt. Dette innebærer at man ikke kan nekte å ta imot og behandle et anonymt varsel. På den annen side vil det kunne by på utfordringer med anonyme varslinger. Det vil kunne åpne for ubegrunnede påstander f.eks. om kolleger, ettersom ingen må stå ansvarlig for påstandene, og det er vanskelig å undersøke ytterligere uten å kjenne varsleren. En anonym varsler vil således kunne ha mindre verdi for selskapets ansvarlige, men varslet må likevel undergis passende undersøkelse.

Forbudet mot gjengjeldelse er også viktig for å sikre trygge rammer for varsleren. AML forbyr gjengjeldelse mot ansatt som varsler i tråd med § 2 A-1, jf § 2 A-2. Forbudet utelukker imidlertid ikke at arbeidsgiver kan komme med motytringer. Gjengjeldelsesforbudet setter krav til selskapets utøvelse av arbeidsgivers styringsrett. Arbeidstaker er ikke vernet mot oppsigelser eller andre reaksjoner som er saklige/lovlige på annet grunnlag.

Forbudet mot gjengjeldelser gjelder varsling som er innenfor lovens grenser etter § 2 A-1. Varsling som ikke skjer innenfor rammene av denne bestemmelsen, vil falle utenfor. Forbudet omfatter også tilfeller hvor en ansatt ikke har varslet, men det er signalisert at vedkommende vil komme til å gjøre det.

Den/de det varsles om har krav på rettssikkerhet og personvern. Selskapet må ta stilling til om en varsling er offentlig eller om det er grunnlag for å unnta varslingen fra offentligheten. Dersom selskapet helt eller delvis benytter elektroniske systemer for å ivareta sin varslingsordning, må kommunen også sørge for å ivareta kravene i personopplysningsloven.

Etablering av særskilt varslingsmottak

KS anbefaler også å tilrettelegge for ekstern varsling. Dette varslingsmottaket bør ha kompetanse innen arbeidsmiljø, jus og økonomi. Et eksternt mottak må ha den nødvendige tillit der hvor ordinære kanaler er forsøkt eller ikke er ansett som hensiktsmessig.

Selskapet må da ha retningslinjer for mottaker som regulerer blant annet styrets og daglig leders rolle (innsyn og instruksjonsmyndighet). Saksbehandlingsregler som sier noe om hvilke undersøkelser som kan/skal gjøres, hvor saken oversendes, hvem som avslutter saken, og arkivering av opplysninger).

Andre tiltak som legger til rette for varsling

Varslingsreglene skal bidra til å styrke yringsfriheten. I en åpen kultur går ledelsen foran og etterspør kritikk og nye ideer. I tillegg til å ha skriftlige nedfelte rutiner, kan det være hensiktsmessig å ta opp spørsmål om kritikkverdige forhold systematisk eller regelmessig i eksempelvis medarbeidersamtaler, eller avholde møter med informasjon og drøftelse om hvordan intern kritikk skal håndteres og lignende.

13.2 Arbeidsmiljølovens kapittel 2A Varsling

§ 2 A-1. Rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten

(1) Arbeidstaker har rett til å varsle om kritikkverdige forhold i arbeidsgivers virksomhet. Innleid arbeidstaker har også rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten til innleier.

(2) Arbeidstakers fremgangsmåte ved varslingen skal være forsvarlig. Arbeidstaker har uansett rett til å varsle i samsvar med varslingsplikt eller virksomhetens rutiner for varsling. Det samme gjelder varsling til tilsynsmyndigheter eller andre offentlige myndigheter.

(3) Arbeidsgiver har bevisbyrden for at varsling har skjedd i strid med denne bestemmelsen.

§ 2 A-2. Vern mot gjengjeldelse ved varsling

(1) Gjengjeldelse mot arbeidstaker som varsler i samsvar med § 2 A-1 er forbudt. Overfor innleid arbeidstaker gjelder forbudet både for arbeidsgiver og innleier. Dersom arbeidstaker fremlegger opplysninger som gir grunn til å tro at det har funnet sted gjengjeldelse i strid med første eller andre punktum, skal det legges til grunn at slik gjengjeldelse har funnet sted hvis ikke arbeidsgiveren eller innleieren sannsynliggjør noe annet.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende ved gjengjeldelse mot arbeidstaker som gir til kjenne at retten til å varsle etter § 2 A-1 vil bli brukt, for eksempel ved å fremskaffe opplysninger.

(3) Den som er blitt utsatt for gjengjeldelse i strid med første eller andre ledd, kan kreve oppreisning uten hensyn til skyld hos arbeidsgiver eller innleier. Oppreisningen fastsettes til det beløp som retten finner rimelig under hensyn til partenes forhold og omstendighetene for øvrig. Erstatning for økonomisk tap kan kreves etter alminnelige regler.

§ 2 A-3. Plikt til å utarbeide rutiner for intern varsling

(1) Dersom forholdene i virksomheten tilsier det, plikter arbeidsgiver å utarbeide rutiner for intern varsling i samsvar med § 2 A-1 i tilknytning til det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

(2) Arbeidsgiver plikter alltid å utarbeide slike rutiner dersom virksomheten jevnlig sysselsetter minst 5 arbeidstakere.

(3) Rutinene skal utarbeides i samarbeid med arbeidstakerne og deres tillitsvalgte.

(4) Rutinene skal ikke begrense arbeidstakers rett til å varsle etter § 2 A-1.

(5) Rutinene skal være skriftlige og minst inneholde:

- a) oppfordring til å varsle om kritikkverdige forhold,
- b) fremgangsmåte for varsling,

- c) fremgangsmåte for mottak, behandling og oppfølging av varsling.
- (6) Rutinene skal være lett tilgjengelig for alle arbeidstakere i virksomheten.

§ 2 A-4. Taushetsplikt ved varsling til offentlig myndighet

- (1) Når tilsynsmyndigheter eller andre offentlige myndigheter mottar varsel om kritikkverdige forhold, plikter enhver som utfører arbeid eller tjeneste for mottakerorganet å hindre at andre får kjennskap til arbeidstakers navn eller andre identifiserende opplysninger om arbeidstaker.
- (2) Taushetsplikten gjelder også overfor sakens parter og deres representanter. Forvaltningsloven §§ 13 til 13 e gjelder ellers tilsvarende.

13.3 MHBR sine rutiner for varsling⁵

Hva er varsling:

Varsling er å si fra om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Dette er hjemlet i nye lovbestemmelser om varsling i Arbeidsmiljøloven, som trådte i kraft 1. januar 2007. Bestemmelsene lovfester retten til å varsle om kritikkverdige forhold, og gir arbeidstakeren vern mot gjengjeldelse.

Nye endringer i regelverket foreligger pr 1. juli 2017; alle lovens bestemmelser er nå samlet i et nytt kapitel 2A i Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv, (Arbeidsmiljøloven). Alle virksomheter med 5 eller flere ansatte skal ha skriftlige varslingsrutiner. Innleide arbeidstagere skal omfattes av regelverket.

Ytringsfrihet:

Ansattes ytringsfrihet er del av den alminnelige ytringsfrihet, som er nedfelt i Grunnlovens § 100 og i menneskerettighetskonvensjonene, jfr. Arbeidsreglementet for MHBR. Varsling er en del av det mer generelle spørsmålet om ansattes ytringsfrihet. Ansattes ytringsfrihet gjelder alle ytringer som arbeidstaker fremmer på egne vegne, og som berører virksomheten der arbeidstakeren arbeider.

Hovedmålet med varslingsrutiner:

Et hovedformål med varslingsbestemmelsene er å signalisere at varsling både er lovlig og ønsket i MHBR. Varslingen skal skje skriftlig. Dette gjelder også dersom varslingen kan komme i konflikt med, eller skade, arbeidsgivers interesser. Det skal mye til for at ytringsfriheten må vike. Men arbeidstaker må ha saklig grunn for sin kritikk. Kritikken skal ikke bero på sladder eller ubegrunnede påstander.

Vernet mot gjengjeldelse

Gjengjeldelse mot arbeidstaker som varsler i samsvar med arbeidsmiljøloven § 2-4, er forbudt, dersom varslingen er forsvarlig. Forbud mot gjengjeldelse er viktig for å sikre trygge rammer for varsleren.

Retten til å varsle, eks. på kritikkverdige forhold er:

- Forhold som kan medføre fare for liv og helse
- Mobbing og trakassering
- Korrupsjon
- Maktmisbruk
- Underslag, tyveri og økonomiske misligheter
- Brudd på taushetsplikt
- Diskriminering

⁵ Inn tatt i selskapets Arbeidsreglement kap 10.

Prinsipper for MHBR`s varslingsordning:

- ☐ Ytringsfrihet er i stor grad et spørsmål om kultur og holdninger. Formålet med rutinene er å fremme åpenhet og bidra til bedre ytringsklima i virksomheten.
- ☐ MHBR legger forholdene til rette for intern varslings i tilknytning til det systematiske HMS-arbeidet i virksomheten.
- ☐ Lederne skal møte kritikk og andre ytringer på en konstruktiv måte.
- ☐ Lederne skal anerkjenne og drøfte etiske dilemmaer med sine medarbeidere. Alle medarbeidere skal vite hvor de skal rette opplysninger om kritikkverdige forhold.
- ☐ Medarbeiderne skal føle seg trygge på at opplysninger blir behandlet seriøst og ikke føre til gjengjeldelse.
- ☐ Fremgangsmåte ved varslings, mottak, behandling og oppfølging skal gjøres kjent.

De ordinære kanaler

Dersom en arbeidstaker kjenner forhold som bør undersøkes nærmere er hovedregelen at dette tas opp tjenestevei, som er

- ☐ Nærmeste leder og eller brannsjef/ styreleder
- ☐ Tillitsvalgt
- ☐ Verneombud

Den særskilte kanalen

Hvis saken ikke blir forsvarlig håndtert via tjenestevei, skal det varsles til styreleder og verneombud

- ☐ Brannsjef
- ☐ Styreleder
- ☐ Verneombud

Dersom varselet gjelder den øverste administrative leder, brannsjef, vil brannsjef bli inhabil. Varslingen sendes da direkte til styreleder.

Behandling av varselet, varsleren og den det varsles om

En varslar har krav på tilbakemelding om hvilken behandling varslingen vil bli undergitt. Samtidig skal en varslar få korrigerende opplysninger fra arbeidsgiver der det er nødvendig, blant annet hvis undersøkelsen viser at forholdet ikke var kritikkverdig. Det må også tas hensyn til rettssikkerhet og personvern for den det varsles om, herunder retten til å bli gjort kjent med påstander rettet mot en selv, samt mulighet til å imøtegå disse. Spørsmålet om når opplysningene skal gjøres kjent for den det varsles om, avgjøres av styreleder.

Fortrolighet – anonymitet

Formålet med en gjennomtenkt varslingsrutine er å gi trygge rammer for varslings, og iden sammenheng er det sentralt at varsleren gis stor grad av fortrolighet. Dette innebærer at varslar er kjent kun for en avgrenset gruppe, dvs. leder, verneombud og/eller tillitsvalgt og evt. særskilt varslingssekretariat.

Dersom det som følge av en varslings, oppstår vitneplikt i retten, vil den vitneplikten gå foran eventuelt løfte om fortrolighet/anonymitet.

Varslingsrutine

1. Det er ønskelig at alle medarbeidere varsler om kritikkverdige forhold.
2. Varslingen skal være forsvarlig, og det skal ikke gjengjeldes som følge av varslingen.
3. Varsling *skal skje skriftelig via eget skjema*.
4. Varsling i samsvar med varslingsplikt, eller varsling til tilsynsmyndighet eller annen offentlig myndighet, er også alltid forsvarlig.
5. Dette varselet kan leveres nærmeste overordnet leder eller tillitsvalgt/verneombud, i henhold til ordinær varslingskanal.
6. Arbeidsgiver ønsker at varselet skal underskrives med navn. Da kan arbeidsgiver innhente ytterligere opplysninger fra varsler og gi tilbakemelding til varsleren om hva som gjøres med forholdet.
7. Du vil få tilbakemelding innen 5 dager om hva som skjer med saken du har varslet om.

Meld fra på varslingsmeldingsskjema.**Arbeidsmiljølovens bestemmelser om varsling er hjemlet i:**

Kapittel 2A § 2A-1 til A-4

VARSLING**Øvrige lovbestemmelser:**

Offentlighetsloven § 5

Offentlighetsloven § 5a – forvaltningsloven § 13

Offentlighetsloven § 5a – profesjonsbestemt taushetsplikt

Offentlighetsloven § 6 nr. 5)

Forhåndsvarsel – forvaltningsloven § 16

Utrednings- og informasjonsplikt – forvaltningsloven § 17

Partenes adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter

– forvaltningsloven § 18 fl.g

INTERN VARSLING - SKJEMA

Rutine for intern varsling og oppfølging HMS-systemet i MHBR

Jeg ønsker å varsle om følgende kritikkverdige forhold:

13.4 Leveregler for ett godt arbeidsmiljø⁶

1. Gå inn døra på arbeidsplassen med et smil rundt munnen. Husk at godt humør er farlig smittsomt.
2. Bestem deg for å gripe dagen, i stedet for at den griper deg.
3. Tenk mest mulig positivt. Det er nok av andre i verden som tenker det motsatte.
4. Gå på jobb med mål om å prestere best mulig i samspill med dine ledere og kollegaer. Gjør hverandre gode og kjenn på stoltheten over å tilhøre et godt arbeidsfellesskap.
5. Snakk med hverandre – og ikke om hverandre.
6. Ta deg tid til å se kollegaene dine i øynene – si hei – og spør hvordan de egentlig har det. Vis interesse og lytt til det de sier.
7. Ta vare på medarbeiderne dine. Legg bort papirarbeid - ta en hilserunde – og gi dem ros og et klapp på skuldra. Vis at du bryr deg. Det betyr mer enn ord kan beskrive.
8. Ta vare på lederne dine. De har også behov for støtte og omsorg. Husk at sammen er vi sterke.
9. Vær konstruktiv i dine tilbakemeldinger. Vi gjør alle feil, og målet må være å gi gode råd for å hindre at det skjer igjen.
10. Husk alltid at vårt arbeidsmiljø er vårt felles ansvar.

13.5 En god leder

1. **Ha integritet.** Vær tro mot deg selv, og vis hvem du er.
2. **Vær ærlig.** Både mot deg selv og omgivelsene dine
3. **Si alltid sannheten.** En løgn kommer sjelden alene, og den fører aldri noe godt med seg.
4. **Tørr å stå for noe.** Si din mening. Men vær konstruktiv.
5. **Imponer andre med hvem du faktisk er.** Ikke som en andre ønsker du skal være.
6. **Le med kollegaer, ikke av dem.** Respekter hverandres forskjelligheter.
7. **Ikke baksnakk andre.** Fremsnakk hverandre, - eller la være å si noe.
8. **Stå opp for hverandre.** Bry deg. Aldri aksepter at noen rundt deg har det vondt.
9. **Meld fra hvis en kollega eller leder gjør noe galt eller ulovlig.**
10. **Gå alltid foran som et godt eksempel.** Ha som hovedregel, - "Gjør som jeg gjør – for det er det samme som jeg sier".

⁶ Kilde: Ledernytt 01/2017

Arkivsak-dok. 18/00109-2
Saksbehandler Torgun M Bakken

Saksgang	Møtedato
Våler kommunestyre	
Våler kontrollutvalg	09.04.2018
Våler kontrollutvalg	14.05.2018

RAPPORT SELSKAPSKONTROLL I MIDT-HEDMARK BRANN OG REDNING IKS

Forslag til vedtak/innstilling:

1. Kontrollutvalget tar rapporten om selskapskontroll i Midt-Hedmark Brann og redning IKS til orientering.
2. Kontrollutvalget sender saken til kommunestyret med følgende forslag til vedtak:
 1. Kommunestyret ser alvorlig på den situasjonen som er i selskapet.
 2. Kommunestyret ber *representantskapet* følge opp de anbefalinger som er gitt i rapporten. Spesielt vil en henlede oppmerksomheten på følgende pkt:
 - De anbefalinger som blir gitt vedrørende varslingsrutiner.
 - Arbeidet med å gjenreise tillit.

Videre de klare anbefalinger som blir gitt vedrørende styret:

- Ansvar, aktivitetsplikt, opplysningsplikt og forvaltningsplikt.
- Antall styremedlemmer, styresammensetning og rekruttering av medlemmer med relevant kompetanse for selskapet.

Vedlegg:

1. Rapport fra Hedmark Revisjon IKS, datert 16.4.18.

Saksframstilling:

Saken ble satt opp til behandling i forrige møte (9.4.18), men ble utsatt, ettersom revisjonen ikke hadde mottatt noen tilbakemelding på rapporten fra selskapet.

Deler av følgende saksframstilling er laget av Kontrollutvalgs Fjell IKS (sekretariatet i Nord-Østerdal).

Bakgrunn:

Kontrollutvalgene i de 10 eierkommunene til Midt-Hedmark Brann- og Redningsvesen IKS (MHBR) bestilte i mai/juni 2017 en selskapskontroll/forvaltningsrevisjon i selskapet.

Bakgrunnen var at det i mars måned 2017 hadde vært flere omfattende artikler i Dagbladet som omtalte varslingsaker og håndtering av disse i Midt-Hedmark Brann og redningsvesen IKS.

Formål:

Formålet med denne forvaltningsrevisjonen har vært å kartlegge og vurdere om MHBR har etablert varslingsrutiner slik arbeidsmiljøloven foreskriver at man skal ha og om de etterleves.

Problemstillinger:

Med bakgrunn i formålet med selskapskontrollen har revisjonen søkt å belyse følgende problemstillinger gjennom forvaltningsrevisjonen:

Prosjektet skal besvare følgende problemstillinger:

1. Hvordan har ansvarlig ledelse i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen håndtert dokumenterte henvendelser med påstander om kritikkverdige forhold/varsler fra ansatte i perioden 2010-2017?
2. Har Midt-Hedmark brann og redningsvesens håndtering av henvendelsene under problemstilling 1) vært i tråd med gjeldende regelverk?

Uttalelser:

En foreløpig rapport har vært sendt til selskapet for uttalelse. Selskapets høringsuttalelse er tatt inn i rapportens kapittel 13.

Revisjonens konklusjoner:

Vi anbefaler at selskapet i sitt varslingsreglement åpner for at det kan være en ekstern varslingskanal som trer inn når saken ikke kan behandles av selskapets interne varslingskanaler. På generelt og prinsipielt grunnlag er vi også av den oppfatning at styreleder trenger enn sparringspartner når varslingsgjelder selskapets øverste leder. Det eksterne varslingsinstituttet kan da inneha denne rådgivingsfunksjonen og bistå styreleder. En slik løsning vil også kunne sikre større tillit nedover i organisasjonen i forhold til at varslingsaker som involverer øverste leder ivaretas på en objektiv måte.

Revisjonens anbefalinger:

Med bakgrunn i sine funn og vurderinger har revisor utarbeidet følgende anbefalinger:

- Tydeliggjøring av varslingsmottakers rolle, det gjelder både i forhold til linjen, verneombud og styret, og at formaliteter i større grad overholdes.
- Etablere en ekstern varslingskanal som kan benyttes når saken ikke kan varsles eller behandles internt. Vurdere om styreleder kan ha den eksterne varslingskanalen som en sparringspartner når det kommer varslingsaker som styreleder skal håndtere.
- Gi regelmessig ajourført informasjon til ansatte om selskapets varslingsrutiner.
- Gjenoppbygge tilliten til selskapets varslingskanaler.
- Etablere en enkel årlig rapporteringen fra administrasjonen til styret mht om selskapet har varslingsaker som det jobbes med uten angivelse av innhold og nivå.
- Sørge for å ha tilstrekkelig kapasitet ved gjennomføring av vurdering og faktaundersøkelser. I større grad dokumentere med skriftlige referater fra møter som avholdes, der alle parter signerer.

- Selskapets varslingsrutiner håndteres fra 2017 sammen med andre avvik i selskapets dokumentasjons- og avvikssystem Landax. Selskapet må ha sikre rutiner som sikrer at bare de ansatte som har en varslingsfunksjon er dem som får fysisk tilgang til disse personsensitive opplysningene, samt at oppbevaringen av dokumentene er betryggende i forhold til innføring av GDPR med virkning fra 23.05.2018.

Selv om det ligger utenfor de problemsstillinger revisor skulle besvare opp, vil de anbefale eierne ved neste revisjon av selskapsavtalen om å se på styresammensetningen. Det at hver eierkommune skal ha sitt medlem i styret er ikke i tråd med KS anbefaling om kommunal eierstyring. Styret skal ivareta selskapets interesser og ikke eierkommunenenes, og må ha en kompetansesammensetning som er riktig sett fra selskapets ståsted. Eierkommunenenes interesser skal ivaretas i representantskapet.

Styret bør etter revisjonens vurdering ikke ha mer enn 4-5 medlemmer, og representantskapet må velge disse etter innstilling fra en valgkomite utpekt av og blant representantskapets medlemmer. Valgkomiteen kan godt ha en instruks å arbeide ut ifra som angir hvilke kompetanse som er viktig å ha i styret i et brann- og redningsselskap som er organisert som et interkommunalt selskap.

Sekretariatets vurdering:

NKRF har utarbeidet anbefalinger i forhold til kontrollutvalgets påseansvar for forvaltningsrevisjon og anbefaling nr. 10 sier følgende om framlegging av rapport:

Revisor bør presentere det ferdige prosjektet for kontrollutvalget og svare på spørsmål i et møte. Kontrollutvalget må kontrollere at rapporten er i henhold til bestillingen, og at alle problemstillinger er besvart. Men rapportens utforming, herunder dens innhold, vurderinger og konklusjoner faller inn under revisors selvstendige, faglige ansvar. Kontrollutvalget kan ikke selv endre en forvaltningsrevisjonsrapport. Dersom kontrollutvalget mener at revisors rapport ikke er god nok eller ikke svarer på bestillingen, bør dette avklares gjennom en dialog med revisor.

Ut fra sekretariatets bedømming gir rapporten svar på de problemstillingene som er gitt, og rapporten er i henhold til bestillingen. Forvaltningsrevisjonen er gjennomført iht. RSK 001, Standard for forvaltningsrevisjon.

Forslag til vedtak:

Kontrollutvalget i Elverum vedtok følgende i sitt møte 18.4.18 og dette kan være et utgangspunkt for forslag til vedtak i kontrollutvalget i Våler:

1. Kommunestyret ser alvorlig på den situasjonen som er i selskapet.
2. Kommunestyret ber **representantskapet** følge opp de anbefalinger som er gitt i rapporten. Spesielt vil en henlede oppmerksomheten på følgende pkt:
 - De anbefalinger som blir gitt vedrørende varslingsrutiner.
 - Arbeidet med å gjenreise tillit.

Videre de klare anbefalinger som blir gitt vedrørende styret:

- Ansvar, aktivitetsplikt, opplysningsplikt og forvaltningsplikt.
- Antall styremedlemmer, styresammensetning og rekruttering av medlemmer med relevant kompetanse for selskapet.

I tillegg er det naturlig å legge inn et punkt om hva kontrollutvalget vedtar.

SAKSPROTOKOLL

Arkivsak-dok. 18/00109
Arkivkode
Saksbehandler Torgun M Bakken

Behandlet av	Møtedato	Saknr
1 Våler kontrollutvalg	09.04.2018	21/18

Rapport selskapskontroll i Midt-Hedmark brann og redning IKS

Våler kontrollutvalg har behandlet saken i møte 09.04.2018 sak 21/18

Møtebehandling

Endelig saksframstilling skulle legges fram i møtet, ettersom rapporten skulle vært sendt ut i uke 14. En foreløpig rapport er klar, men det har ikke kommet noen tilbakemelding fra styret i selskapet enda, derfor kan ikke rapporten behandles i dette møtet. Saksbehandlingen fullføres til neste møte.

Daglig leder i Hedmark Revisjon IKS, Morten Alm Birkelid var til stede under behandlingen. Han orienterte om rapporten og funnene. Møtet ble foreslått behandlet for lukkede dører, ettersom saken er utsatt offentlighet (iht. koml. § 31. nr. 2, jf. off.loven § 5). Kontrollutvalget sluttet seg til dette.

Det ble lagt fram forslag om at rapporten blir endelig behandlet i neste møte.

Votering

Kontrollutvalget sluttet seg enstemmig til at endelig rapport behandles i neste møte.

Vedtak

Rapporten om Varslingsrutiner i Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS blir endelig behandlet i neste møte, med selskapets høringsuttalelse.

Arkivsak-dok. 18/00178-1
Saksbehandler Torgun M Bakken

Saksgang

Møtedato

Våler kontrollutvalg

14.05.2018

VURDERING AV BESTILLING AV SELSKAPSKONTROLL

Forslag til vedtak/innstilling:

Kontrollutvalget avventer nærmere bestilling inntil det foreligger en revidert plan for selskapskontroll.

Vedlegg:

1. Oversikt over planlagte prosjekter i regionen.

Saksframstilling:

I tråd med plan for selskapskontroll for perioden 2016-2019, har kontrollutvalget bestilt selskapskontroller i Solør Renovasjon IKS og i Sør-Hedmark brann og redning IKS (i samarbeid med de øvrige eierkommunenes kontrollutvalg). I følge planen gjenstår det ett prosjekt som ikke er bestilt, og det er forvaltningsrevisjon i Våler Vekst AS. Kontrollutvalget hadde også en eierskapskontroll i Sør-Hedmark brann og redning IKS på sin plan.

Våler kan selvfølgelig bestille en forvaltningsrevisjon i Våler Vekst, men ettersom det er lite med ressurser igjen til selskapskontroll i Våler i år, kan det være greit å avvente dette. Glåmdal sekretariat IKS har også planlagt en revidering av plan for selskapskontroll i år, denne skal etter planen, legges fram for kontrollutvalget i det første møtet etter sommerferien. Det kan derfor være greit å avvente nærmere bestillinger til denne planen foreligger, så sant ikke kontrollutvalget mener at det er noen kontroller som bør gjennomføres nå i det som er satt opp i planen – eller i noen av de øvrige selskapene. Kontrollutvalget har anledning til å vurdere andre selskapskontroller, hvis det er behov for det.

Så sant det ikke foreligger tungtveiende grunner for å bestille selskapskontroll på nåværende tidspunkt, vil sekretariatsleder foreslå å avvente bestillinger til den reviderte planen foreligger.

Oversikt over plan for selskapskontroll 2016-2019

Selskap	Eidskog	Grue	Kongsvinger	Nord-Odal	Sør-Odal	Våler	Åsnes	Andre komm.	«Mangler» ¹
Interkommunale selskaper									
Glåmdal Brannvesen IKS		FR	-						1
GIVAS IKS	-	-	-	FR					3
Glåmdal interkom. renovasj.selsk. IKS (GIR)	FR		FR	FR	-				1
Glåmdal interkom voksenoppl. IKS (GIV)	FR	-	FR	-	FR	-			3
Hedmark Revisjon IKS	-	EK	-	EK	-	-	-		5
Glåmdal sekretariat IKS									
Midt-Hedmark Brann og redningsvesen IKS						EK/FR		XX	
Solør Renovasjon IKS (SOR)		FR				FR	FR		Alle OK
Heleide komm. aksjeselskaper									
Atico AS							FR		
Bramiljø AS									
Bruksgården AS									
Eidsiva Energi AS									
Elverumregionens Næringsutvikling AS									
Eskoleia AS	FR		FR						
Grue Service AS									
AS Nipro Nord-Odal									
Promenaden AS			FR						
Vekstbedriften Vilja AS									
Våler Vekst AS						FR			
Deleide aksjeselskaper									
Eidskog-Stangeskovene AS	EK								

Skrift med rødt: Gjennomført eller bestilt.

¹ Dette vil si, antall eiere som IKKE har dette selskapet på sin plan for selskapskontroll.

Arkivsak-dok. 18/00104-3
Saksbehandler Nina Bolneset

Saksgang

Møtedato

Våler kontrollutvalg

14.05.2018

EVENTUELT.

Forslag til vedtak/innstilling:

Ingen forslag til vedtak.

Vedlegg:

Ingen

Saksframstilling:

Arkivsak-dok. 18/00105-4
Saksbehandler Nina Bolneset

Saksgang	Møtedato
Våler kontrollutvalg	14.05.2018

EVALUERING AV KONTROLLUTVALGETS MØTE.

Forslag til vedtak/innstilling:

Evalueringen tas til etterretning.

Vedlegg:

Ingen.

Saksframstilling:

Kontrollutvalget tar en evaluering av møtet. Hva var bra og hva kan eventuelt gjøres annerledes?

Er det saker/informasjon/endringer som skal inn i tiltaksplanen? Eventuelle spørsmål til de som skal orientere i neste møte.